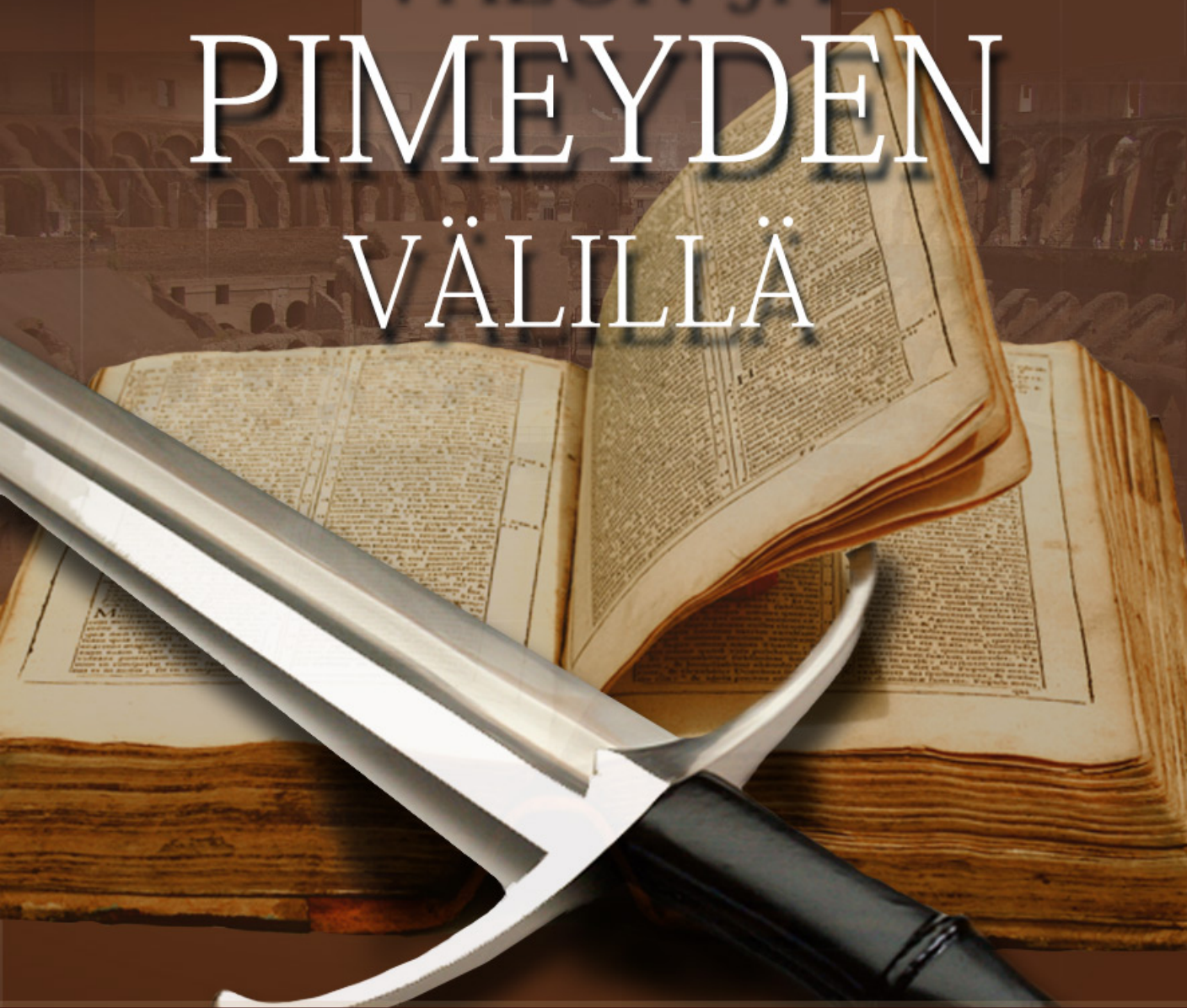

Ellen G. White Estate

SUURI TAISTELU VALON JA PIMEYDEN VÄLILLÄ

ELLEN G. WHITE

Suuri taistelu valon ja pimeyden välillä

Ellen G. White

**Copyright © 2012
Ellen G. White Estate, Inc.**

Information about this Book

Overview

This eBook is provided by the [Ellen G. White Estate](#). It is included in the larger free [Online Books](#) collection on the Ellen G. White Estate Web site.

About the Author

Ellen G. White (1827-1915) is considered the most widely translated American author, her works having been published in more than 160 languages. She wrote more than 100,000 pages on a wide variety of spiritual and practical topics. Guided by the Holy Spirit, she exalted Jesus and pointed to the Scriptures as the basis of one's faith.

Further Links

[A Brief Biography of Ellen G. White](#)
[About the Ellen G. White Estate](#)

End User License Agreement

The viewing, printing or downloading of this book grants you only a limited, nonexclusive and nontransferable license for use solely by you for your own personal use. This license does not permit republication, distribution, assignment, sublicense, sale, preparation of derivative works, or other use. Any unauthorized use of this book terminates the license granted hereby.

Further Information

For more information about the author, publishers, or how you can support this service, please contact the Ellen G. White Estate at mail@whiteestate.org. We are thankful for your interest and feedback and wish you God's blessing as you read.

Sisältö

Information about this Book	i
Alkusanat	viii
Johdanto	x
1. Luku—Pimeyden ylivalta	17
Isän rakkaus	18
Hajotettuina kaikkialle	21
Vapahtaja itkee	22
Suurenmoinen temppeli	22
Kansan rappio	26
Ennustukset täyttyvät	28
Kristityt pakenevat	29
Täydellinen hävitys	30
Hylkäämmekö varoituksen?	33
2. Luku—Arttyyrien vuosisadat	37
Voittava usko	38
Kaksi luokkaa	41
Väistämätön ero	42
3. Luku—Luopumuksen tielle	46
Sanan voima	48
Konstantinuksen käsky	49
Vaaran aikaa	51
Keisarit nöyrtyvät	53
4. Luku—Laaksojen sankarit	57
Valdolaisten usko	59
Palavaa uhrimieltä	63
Kallein aarre	64
Siementä kylvämässä	66
Valo loistaa	68
Elävä tie	69
5. Luku—Uskonpuhdistuksen aamutähti	73
Petokset paljastuvat	75
Totuuden lähteelle	76
Tehokkain ase	80
Tuomioistuinten eteen	82

Kestääkö rohkeus?	82
Taistelu jatkuu	85
6. Luku—Kaksi roviota	89
Uskonpuhdistustyö alkaa	90
Kiihtymystä prahassa	92
Kuninkaan suojakirja	96
Uskonpuhdistaja vangitaan	97
Kestääkö hus?	98
Sankarin kuolema	100
Hieronimus saapuu	101
Sama kohtalo	104
Böömin sota	105
Petokseen turvautuminen	107
Päivänkoiton odotusta	109
7. Luku—Valon esitaistelija	110
Rauhan etsintää	112
Professorina wittenbergissa	113
Pilatuksen portailla	114
Anekauppias tetzeli	116
Totuuden puolustaja	118
Liikettä saksassa	119
Vaikeita taisteluja	120
Yksin raamattu	121
Rooma herää	122
“Peruuta, peruuta”	124
Pako augsburgista	125
Suuri ahdistus	129
Suuri taistelu	131
8. Luku—Luther valtiopäivillä	133
Harhaoppisuudesta syytettynä	135
Synkkiä aavistuksia	137
Marttyyrin rohkeus	138
Tulo wormsiiin	140
Neuvoston edessä	142
Yöllinen taistelu	143
“Tässä seison”	144
Perinteiden valta	149
Aateliston myötätunto	150

Järkkymätön lujuus	152
Wartburgin vanki	153
9. Luku—Sveitsin valosoihtu	156
Zwinglin löytö	157
Zurichin tuomiokirkossa	160
Taistelun päiviä	162
10. Luku—Hurmahenget voitetaan	168
Hurmahenget liikehtivät	170
Sanan voima	171
Sana hyljätään	173
Pimeys hyökkää	175
Raamattu voittaa	176
11. Luku—Ruhtinaiden vastalause	179
Ratkaiseva haaste	181
Ruhtinaat nousevat	183
Protestanttisuuden ydin	185
Augsburgin tunnustus	187
Voiton päivä	188
12. Luku—Soihdunkantajia Ranskassa	192
Evankeliumi leviää	193
Vaarat lisääntyvät	197
Aatelismies vaiennetaan	198
Jean calvin	199
Valoa pariisissa	202
Ystävien suojassa	203
Hirmuvallan aika	204
Vainon yö	208
Farel sveitsissä	209
Pelottavia vastustajia	212
Uskonpuhdistuksen voittoja	214
13. Luku—Pohjolan aamunkoitto	216
Marttyyrien usko	219
Tanskan uskonpuhdistaja	219
Edistystä pohjolassa	220
14. Luku—Valonlevittäjiä Englannissa	223
Uusi ase	224
Uusia johtajia	225
Uutta vauhtia	227

Kuningattaren edessä	228
“Kristityn vaellus”	229
Wesleyn veljekset	230
Kristus yksin	232
Pelastus kuolemasta	234
Metodisteja vainotaan	235
Siveyslakia puolustamassa	238
15. Luku—Ranskan sydänyö	241
Säkkipukuiset todistajat	242
Pärtylin yö	247
Järjen jumalatar	249
Kohtalokkaita seurauksia	251
Ylimystön paheet	254
Synkkää satoa	255
Kurjuuden lähde	258
Takaisin raamattuun	259
16. Luku—Uudelle mantereelle	262
Toivioletkeläisten usko	263
Valon lupaus	264
Uskonnonvapauden esitaistelija	266
Vapauden peruskirja	267
Uudistustyö pysähtyy	269
17. Luku—Aamun airuet	271
Lissabonin maanjäristys	275
Merkkejä taivaalla	276
Historian todistus	278
Herätysshuuto kajahtaa	280
Ilosanomien julistajat	283
Kansa nukkuu	285
18. Luku—Uutta valoa	287
Raamattu avautuu	289
Toinen todistus	292
Profeetallinen aikataulu	294
Enkelin selitys	295
Pakottava kutsu	298
“Tähdet putoavat”	301
Tuomion sanansaattaja	302
Epäuskon paulat	305

Avattu kirja	308
19. Luku—Pimeys hälvenee.....	310
Raamatun salaisuudet	311
Emmauksen tiellä	312
Jumalallinen suunnitelma.....	317
Loppuviitteet	321

Alkusanat

Maailmankirjallisuudessa on monta teosta, joissa kuvaillaan elävästi kansakuntien vaiheita. Niihin tutustuttuaan lukija voi sanoa tietävänsä yhtä ja toista ihmiskunnan kohtaloista, mutta suljettuaan kirjan hän useinkin jää miettimään tapahtumien syitä ja tarkoituksia. Mistä tämä elämän loputtomalta näyttävä taistelu johtuu? Miksi ihminen ei voi elää sovussa lähimmäisensä kanssa, miksi pimeyden, vihan ja kuoleman voimat näyttävät niin usein pääsevän voitolle valon, rakkauden ja elämän voimista? Koittaako maailmalle milloinkaan rauhan ja onnen aika, jolloin sen lukemattomiin ongelmiin olisi löydetty lopullinen ja oikeudenmukainen ratkaisu?

Tämän kirjan tarkoituksena on auttaa lukijaansa löytämään ratkaisu näihin pulmallisiin kysymyksiin. Kirjan tekijä näkee historian vaiheissa Jumalan ja hänen vastustajansa välisen suuren taistelun, taistelun valon ja pimeyden välillä. Tämän raamatullisen historiankäsityksen valossa lukijaa johdatellaan pitkin kristillisen ajan historian valtateitä. Jerusalemin hävitys, kristittyjen vainot ensimmäisinä vuosisatoina, keskiajan lopulla alkanut suuri uskonpuhdistusliike, Ranskan vallankumouksen jälkeen tapahtunut Raamatun tutkimisen elpyminen, uusimman ajan uskonnolliset herätysliikkeet — siinä muutamia virstanpylväitä tämän pitkän matkan vaiheilta. Ennestään tututkin historialliset kuvat näkyvät kuin uudessa valossa ja niiden keskinäinen yhteys ja merkitys käyvät helposti ymmärrettäviksi.

Teoksen ainutlaatuisuus ilmenee kuitenkin parhaiten kirjan viimeisissä luvuissa. Lukijaa ei jätetä nykyhetken hämmentävien maailmantapahtumien keskelle, vaan historia muuttuu profetiaksi, jonka kirkas valo paljastaa ihmiskunnan kohtalontien viimeisenkin taipaaleen. Muistaessaan, että kirja on kirjoitettu viime vuosisadan loppupuolella, lukija ei voi olla hämmästelemättä nykyhetken maailmantilannetta koskevan kuvauksen paikkansapitävyyttä ja ajankohtaisuutta. Milloinkaan ei tämän teoksen sanoma ole ollut tuoreempi ja ajankohtaisempi kuin juuri nykyhetkellä

Vuonna 1920 tämä teos julkaistiin suomeksi nimellä Suuri taistelu Kristuksen ja saatanan välillä. Käsillä oleva kaksiosainen laitos on kokonaan uudelleen suomennettu alkuteoksesta. Lukemisen helpottamiseksi on lisätty väliotsikoita, mutta missään yhteydessä ei alkutekstin asiasisältöä ole millään tavoin muutettu. Teoksen loppuun liitetyt huomautukset ja lähdeviittaukset, kirjallisuusluettelo, kirjassa käytettyjen raamatunpaikkojen luettelo sekä yleinen hakemisto helpottavat sisällön tutkimista monin tavoin.

Suomalaisen laitoksen kuvitukseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Suurin osa käytetystä kuva-aineistosta on kustantajan toimesta valokuvattu alkuperäisillä historiallisilla tapahtumapaikoilla.

Tätä ajankohtaista kirjaa luetaan tällä hetkellä kaikkialla maailmassa. Sitä on painettu tähän mennessä lähes kaksi miljoonaa kappaletta noin kolmellakymmenellä eri kielellä, ja uusia käännöksiä tehdään jatkuvasti. Tuhannet ja jälleen tuhannet ovat tätä teosta lukiessaan löytäneet elämäänsä uutta valoa ja uuden toivon. Uskomme niin tapahtuvan myös monelle nyt valmistuneen uuden suomenkielisen laitoksen lukijalle.

Julkaisija

[13]

Johdanto

Ennenkuin synty tuli maailmaan Aadam sai avoimesti seurustella Tekijänsä kanssa, mutta ihmisen erottua rikkomuksensa kautta Jumalan yhteydestä ihmiskunta menetti tämän ylevän etuoikeuden. Lunastus- suunnitelman ansiosta maan asukkailla on kuitenkin yhä mahdollisuus päästä yhteyteen taivaan kanssa. Henkensä välityksellä Jumala on ollut yhteydessä ihmisiin ja hänen valitut palvelijansa ovat saaneet ilmestyksiä, joiden kautta jumalallinen valo on loistanut maailmaan. “Pyhän Hengen johtamina ihmiset ovat puhuneet sen, minkä saivat Jumalalta.” 2 Piet. 1: 21.

Ihmiskunnan historian 2500 ensimmäisenä vuotena ei ollut olemassa mitään kirjoitettua ilmoitusta. Ne, joita Jumala oli opettanut, välittivät tietonsa toisille ja näin tieto siirtyi isältä pojalle sukupolvesta toiseen. Mooseksen ajasta alkaa kirjoitetun sanan historia. Innoitettuja ilmestyksiä alettiin silloin tallettaa innoitettuun kirjaan. Tätä työtä jatkettiin pitkänä 1600 vuoden ajanjaksona — Mooseksesta, luomishistorian ja lain muistiintallettajasta Johannekseen, joka kirjoitti muistiin evankeliumin ylevimmät totuudet.

Raamattu esittää tekijäkseen Jumalan; kuitenkin ihmiskädet ovat sen kirjoittaneet, ja sen eri osien toisistaan poikkeavissa kirjoitustavoissa voimme nähdä kullekin kirjoittajalle luonteenomaisia piirteitä. Kaikki sen ilmoittamat totuudet ovat “syntyneet Jumalan Hengen vaikutuksesta” (2 Tim. 3: 16); kuitenkin ne on ilmaistu ihmiskielellä. Pyhän Henkensä kautta iankaikkinen Jumala on antanut valonsa loistaa palvelijoittensa mieliin ja sydämiin. Unien, näkyjen ja vertauskuvien välityksellä hän on ilmaissut heille totuuksiaan, ja he itse ovat pukeneet vastaanottamansa ilmoituksen ihmiskielelle.

Kymmenet käskyt Jumala itse puhui, ja hän kirjoitti ne omalla kädellään. Niiden sanallinen muotokin on Jumalan eikä ihmisen käsialaa. Mutta Raamatussa, jossa Jumalan antamat totuudet on lausuttu ihmiskielellä, jumalallisuus ja inhimillisyys esiintyvät toisiinsa

[14] liittyneinä.

Saman kaltainen jumaluuden ja ihmisyyden yhtyminen ilmeni Kristuksen olemuksessa. Hän oli Jumalan Poika ja Ihmisen Poika. Siten Raamatun suhteen pitää paikkansa sama, mikä sanottiin Kristuksesta: “Sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme.” Joh. 1: 14.

Koska Raamatun kirjat on kirjoitettu eri aikakausina, ja niiden kirjoittajat ovat suuresti eronneet toisistaan syntyperänsä ja asemansa samoin kuin henkisten ja hengellisten lahjojensa suhteen, kirjojen tyyli ja sisältö poikkeavat huomattavasti toisistaan. Eri kirjoittajat käyttävät erilaisia ilmaisutapoja; toinen kirjoittaja on usein esittänyt saman totuuden vaikuttavammin kuin toinen. Kun useat kirjoittajat käsittelevät samaa aihetta eri näkökulmista ja erilaisissa olosuhteissa, saattaa pintapuolinen, huolimaton ja ennakkoluuloinen lukija olla havaitsevinaan ristiriitaisuutta siinä, missä harkitseva, nöyrä tutkija, jolla on asioista tarkempi tieto, näkee pohjimmaltaan vallitsevan sopusoinnun.

Kun totuus on esitetty eri henkilöiden kautta, se on tullut valotetuksi eri näkökulmista. Tietty kirjoittaja on tajunnut erityisen voimakkaasti erään puolen totuudesta — ne kohdat, jotka erityisesti soveltuvat hänen kokemuksiinsa ja hänen arvostelu- ja havaintokykynsä —; toinen taas käsittelee jotakin toista puolta, ja jokainen heistä, Pyhän Hengen johdon alaisena, esittää sen, mikä on voimakkaimmin vaikuttanut hänen omaan mieleensä. Jokainen niistä ilmaisee erään puolen totuudesta, mutta kuitenkin niiden kesken vallitsee täydellinen sopusointu. Ja tällä tavoin ilmoitetut totuudet liittyvät toisiinsa muodostaen täydellisen kokonaisuuden, joka soveltuu ihmisen tarpeisiin kaikissa elämän kokemuksissa ja olosuhteissa.

Jumala on armollisesti nähnyt hyväksi ilmaista maailmalle totuutensa inhimillisten välikappaleiden kautta, ja hän itse, Pyhän Henkensä kautta, teki heidät kykeneviksi tähän työhön. Hän johti heidän mieltään valitsemaan, mitä oli puhuttava ja mitä kirjoitettava. Aarre uskottiin saviastioihin, mutta siitä huolimatta se on peräisin taivaasta. Todistus esitettiin ihmiskielen epätäydellisin ilmaisukeinoin, mutta siitä huolimatta se on Jumalan todistus, ja kuuliainen, uskova Jumalan lapsi näkee siinä jumalallisen voiman kirkkauden, joka on täynnä armoa ja totuutta.

Sanassaan Jumala on antanut ihmisille pelastukseen välttämättömän tiedon. Pyhät kirjoitukset on otettava vastaan Jumalan tahdon ohjeellisena ja erehtymättömänä ilmoituksena. Ne muodostavat

[15] luonteen mittapuun, oppien ilmaisijan, kokemusten koetinkiven. “Jokainen kirjoitus, joka on syntynyt Jumalan Hengen vaikutuksesta, on myös hyödyllinen opetuksiksi, nuhteeksi, ojennukseksi, kasvatukseksi vanhurskaudessa, että Jumalan ihminen olisi täydellinen, kaikkiin hyviin tekoihin valmistunut.” 2 Tim. 3: 16, 17.

Tämä tosiasia, että Jumala on ilmoittanut tahtonsa ihmisille sanansa kautta, ei kuitenkaan ole tehnyt Pyhän Hengen jatkuvaa läsnäoloa ja ohjausta tarpeettomaksi. Päinvastoin Vapahtajamme lupasi Hengen avaamaan sanaa palvelijoilleen, valaisemaan ja selittämään sen opetuksia. Ja koska Jumalan Henki on innoittanut Raamatun, ei Hengen opetus voi milloinkaan olla ristiriidassa sanan kanssa.

Henkeä ei annettu — eikä sitä koskaan voidakaan antaa — syrjäyttämään Raamattua, sillä kirjoitukset sanovat selvästi, että Jumalan sana on se mitta, jolla kaikki muut opetukset ja kokemukset on mitattava. Apostoli Johannes sanoo: “Rakkaani, älkää jokaista henkeä uskoko, vaan koetelkaa henget, ovatko ne Jumalasta; sillä monta väärää profeettaa on lähtenyt maailmaan.” 1 Joh. 4: 1. Ja Jesaja selittää: “Pysykää laissa ja todistuksessa! Elleivät he näin sano, ei heillä aamunkoittoa ole.” Jes. 8: 20.

Pyhän Hengen työ on muutamien ihmisten erehdysten tähden tullut suuresti häväistyksi. He väittävät saaneensa Hengen valoa, eivätkä katso tarvitsevansa enää Jumalan sanan opastusta. Heitä hallitsevat tunne- vaikutelmat, joita he pitävät Jumalan äänenä sielussa. Mutta heitä ohjaava henki ei ole Jumalan Henki. Tällainen omien mieleenjuolاهدustensa seuraaminen ja kirjoitusten hylkääminen voi johtaa vain sekavuuteen, eksytykseen ja turmioon. Se palvelee ainoastaan paholaisen tarkoitusperiä. Koska Pyhän Hengen työ on Kristuksen seurakunnalle elintärkeätä, saatanan juoniin kuuluu fanaatikkojen ja äärimmäisyysainesten erehdysten kautta herättää halveksuntaa Hengen työtä kohtaan ja saada Jumalan kansa laiminlyömään tämän voimanlähteen, jonka Herramme itse on sille varannut.

Sopuossuudessa Jumalan sanan kanssa Jumalan Henki oli jatkava työtään halki kristillisen aikakauden. Vanhan ja Uuden testamentin kirjoitusten antamisaiikoina Pyhä Henki jakoi valoaan jatkuvasti yksityisille henkilöille niiden ilmestysten lisäksi, mitkä oli määrä sisällyttää Pyhään Raamattuun. Raamattu itse osoittaa, että ihmiset Pyhän Hengen välityksellä saivat varoituksia, nuhteita, neuvoja ja

opetuksia, mitkä eivät millään tavoin liittyneet Raamatun kirjoitusten antamiseen. Se mainitsee eri aikakausina eläneitä profeettoja, joiden sanomista ei ole mitään merkitty muistiin. Samalla tavalla Pyhä Henki oli Raamatun kaanonin vakiintumisen jälkeenkin jatkava työtään valaisten, varoittaen ja lohduttaen Jumalan lapsia.

[16]

Jeesus lupasi opetuslapsilleen: “Puolustaja, Pyhä Henki, jonka Isä on lähettävä minun nimessäni, hän opettaa teille kaikki ja muistuttaa teitä kaikesta, minkä minä olen teille sanonut.” “Mutta kun hän tulee, totuuden Henki, johdattaa hän teidät kaikkeen totuuteen ... ja tulevaiset hän teille julistaa.” Joh. 14: 26; 16: 13. Raamattu opettaa selvästi, että nämä lupaukset eivät koske ainoastaan apostolien aikaa, vaan kuuluvat Kristuksen seurakunnalle kaikkina aikakausina. Vapahtaja vakuuttaa seuraajilleen: “Minä olen teidän kanssanne joka päivä maailman loppuun asti.” Matt. 28: 20. Ja Paavali selittää, että Jumala asetti seurakuntaan Hengen lahjoja “tehdäkseen pyhät täysin valmiiksi palveluksen työhön, Kristuksen ruumiin rakentamiseen, kunnes me kaikki pääsemme yhteyteen uskossa ja Jumalan Pojan tuntemisessa, täyteen miehuuteen, Kristuksen täyteen täyden iän määrään”. Ef. 4: 12, 13.

Efeson uskovien puolesta apostoli rukoili, “että meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen Jumala, kirkkauden Isä, antaisi teille viisauden ja ilmestyksen Hengen hänen tuntemisessaan ja valaisisi teidän sydämenne silmät, että tietäisitte, mikä on se toivo, johon hän on teidät kutsunut ... ja mikä hänen voimansa ylenpalttinen suuruus meitä kohtaan, jotka uskomme”. Ef. 1: 17—19. Jumalallisen Hengen palvelus ymmärryksen valaisemiseksi ja Jumalan pyhän sanan syvien totuuksien avaamiseksi ihmismielelle oli se siunaus, jota Paavali tällä tavoin anoi Efeson seurakunnalle.

Helluntaina tapahtuneen Pyhän Hengen ihmeellisen ilmestymisen jälkeen Pietari kehotti kansaa tekemään parannuksen ja ottamaan kasteen Kristuksen nimeen syntien anteeksisaamiseksi, ja hän jatkoi: “Niin te saatte Pyhän Hengen lahjan. Sillä teille ja teidän lapsillenne tämä lupaus on annettu ja kaikille, jotka kaukana ovat, ketkä ikinä Herra, meidän Jumalamme, kutsuu.” Apt. 2: 38, 39.

Profeetta Joelin kautta Herra on luvannut erikoisen Henkensä vuodatuksen välittömässä yhteydessä Jumalan suuren päivän tapahtumien kanssa. Joel 2: 28. Tämä ennustus täyttyi osittain helluntain suuressa Hengen vuodatuksessa, mutta se tulee toteutumaan

täydellisesti siinä jumalallisen armon ilmenemisessä, mikä liittyy evankeliumityön päättämiseen.

[17] Suuri taistelu hyvän ja pahan välillä tulee kiihtymään aivan ajan loppuun asti. Saatanan viha on kaikkina aikakausina kohdistunut Kristuksen seurakuntaan, ja Jumala on jakanut kansalleen armoaan ja Henkeään vahvistaakseen sitä paholaisen voimia vastaan. Kun Kristuksen apostolien oli julistettava hänen evankeliumiaan maailmalle ja kirjoitettava se muistiin kaikkia tulevia aikoja varten, heille annettiin erikoista Hengen valoa. Mutta kun seurakunta lähestyy lopullista vapautustaan, saatana tulee työskentelemään suuremmalla voimalla. Hän astuu alas “pitäen suurta vihaa, koska hän tietää, että hänellä on vähän aikaa”. Ilm. 12: 12. Hän tulee toimimaan “valheen kaikella voimalla ja tunnusteilla ja ihmeillä.” 2 Tess. 2: 9. Kuudentuhannen vuoden ajan tuo nerokas henki, joka kerran oli korkein Jumalan enkeleistä, on kokonaan omistautunut eksyttävään ja tuhoa tuottavaan työhönsä. Kaikki saatanallisen taidon ja viekkauden syvyydet, kaikki aikakausien taistelujen kestäessä kehittynyt julmuus tullaan kohdistamaan Jumalan kansaa vastaan viimeisessä taistelussa. Tänä vaarallisena aikana Kristuksen seuraajien on julistettava maailmalle varoitusta Herran toisesta tulemuksesta, ja kansa on valmistettava seisomaan hänen edessään tahrattomana ja nuhteettomana hänen tullessaan. 2 Piet. 3: 14. Jumalallisen armon ja voiman erikoinen vuodatus ei ole vähemmän tarpeellista tänä aikana kuin apostolisen seurakunnan päivinäkään.

Hyvän ja pahan välisen pitkällisen taistelun näkymät on Pyhän Hengen valaisemina näytetty näiden sivujen kirjoittajalle. Kerran toisensa jälkeen minun on sallittu nähdä eri aikakausina käydyn ja käytävän suuren taistelun vaiheita, joissa toisena osapuolena on Kristus, elämän ruhtinas ja pelastuksemme päämies, ja toisena osapuolena saatana, pahuuden ruhtinas, synnin alkaja ja Jumalan pyhän lain ensimmäinen rikkoja. Saatanan viha Kristusta kohtaan kohdistuu Kristuksen seuraajiin. Menneitten aikojen historiassa näemme kaikkialla samaa Jumalan lain periaatteisiin kohdistuvaa vihaa ja samaa pettämismenettelyä, joiden avulla valhe on saatu näyttämään totuudelta, inhimilliset lait on voitu asettaa Jumalan lain tilalle ja ihmiset on johdettu palvelemaan luotua pikemmin kuin Luojaa. Kaikkina aikoina saatana on järkähtämättömästi pyrkinyt esittämään Jumalan luonteen väärässä valossa ja ylläpitämään ihmisissä vääriä

käsityksiä Luojusta, jotta he suhtautuisivat häneen enemmän pelolla ja vihalla kuin rakkaudella. Hän on yrittänyt syrjäyttää Jumalan lain johtamalla ihmiset ajattelemaan olevansa vapaita sen vaatimuksista, ja hän on aina vainonnut niitä, jotka ovat uskaltaneet vastustaa hänen petoksiaan. Tämä kaikki voidaan havaita patriarkkojen, profeettojen, apostolien, marttyyrien ja uskonpuhdistajien historiassa.

Viimeisessä suuressa taistelussa saatana tulee käyttämään samoja menettelytapoja, osoittamaan samaa henkeä ja työskentelemään saman päämäärän saavuttamiseksi kuin kaikkina menneinäkin aikoina. Se, mitä on tapahtunut, tulee toistumaan, kuitenkin sillä erotuksella, että tuleva

2 — Suuri taistelu taistelu tulee saavuttamaan niin hirvittävän voimakkuuden, ettei maailma ole sellaista milloinkaan kokenut. Saatanan petokset tulevat olemaan viekkaampia ja hänen hyökkäyksensä määrätietoisempia. Hän eksyttäisi, jos mahdollista, valitutkin. Mark. 13: 22. [18]

Jumalan Hengen avattua mielelleni hänen sanansa suuria totuuksia sekä menneitä ja tulevia tapahtumia, minua on kehoitettu kertomaan toisille, mitä näin on ilmoitettu — esittämään tämän taistelun mennyttä historiaa etenkin sillä tavalla, että se luo valoa tulevaisuuden nopeasti lähenevään taisteluun. Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi olen yrittänyt valikoida ja liittää yhteen seurakunnan historiasta tapahtumia, jotka osoittavat, miten maailmassa on eri aikoina avautunut suuria koettelevia totuuksia, jotka ovat kiihottaneet saatanan ja maailmaa rakastavan kirkon vihaa, ja joita ovat puolustaneet todistajat, jotka eivät “ole henkeään rakastaneet, vaan olleet alttiit kuolemaan asti”.

Näissä historiallisissa kuvauksissa voimme nähdä enteitä edesämme olevasta taistelusta. Tutkimalla niitä Jumalan sanan valossa ja hänen Henkensä valistamina, voimme nähdä paholaisen petokset paljastettuina ja ne vaarat, jotka kaikkien niiden on voitettava, jotka tulevat olemaan nuhteettomia Herran edessä hänen tullessaan.

Ne suuret tapahtumat, jotka ovat kuuluneet uskonpuhdistuksen kehitykseen menneinä aikoina, ovat historiallisia ilmiöitä, jotka protestanttinen maailma hyvin tuntee ja yleisesti myöntää tosiksi. Ne ovat tosiasioita, joita ei kukaan voi kieltää. Tätä historiaa olen esittänyt lyhyesti, kirjan tarkoituksen mukaisesti, koettaen tiivistää esitettävät asiat niin suppeaan muotoon kuin se on niiden oikean ymmär-

tämisen kannalta ollut mahdollista. Muutamissa tapauksissa, milloin joku historiankirjoittaja on käsitellyt tapahtumia siten, että niistä saa lyhyen, mutta laajasisältöisen yleiskuvan asiasta, tai on esittänyt yhteenvedon tapahtuman yksityiskohdista tarkoituksenmukaisella tavalla, olen lainannut hänen sanojaan. Eräissä yhteyksissä ei täsmällistä lähdettä ole merkitty, koska lainauksien tarkoituksena ei ole tähdentää asianomaisen kirjoittajan arvovaltaa, vaan koska hänen lausuntonsa on sujuva ja voimakas esitys aiheesta. Esittäessäni niiden kokemuksia ja näkemyksiä, jotka jatkavat uskonpuhdistustyötä omana aikanamme, olen samoin käyttänyt heidän julkaistuja teoksiaan.

Tämän kirjan tarkoitus ei ole niinkään esittää entisaikojen taisteluja koskevia uusia totuuksia kuin esittää tosiasioita ja periaatteita, joilla on merkitystä tuleville tapahtumille. Nämä historialliset tosiseikat näyttävät kuitenkin saavan uutta merkittävyyttä, kun niitä [19] tarkastellaan osina taistelusta valon ja pimeyden voimien välillä. Niistä heijastuu tulevaisuuteen valoa, mikä valaisee niiden polkua, jotka menneitten aikojen uskonpuhdistajien tavoin saavat kutsun — kaiken maallisen hyvän menettämisen uhallakin — todistamaan “Jumalan sanan ja Jeesuksen todistuksen tähden”.

Tämän kirjan tarkoitus on esittää totuuden ja valheen välisen suuren taistelun vaiheita ja paljastaa saatanan juonet sekä keinot, joilla häntä voidaan tehokkaasti vastustaa. Sen tarkoitus on esittää tyydyttävä ratkaisu pahan suurelle ongelmalle, luoda valoa synnin alkuperään ja sen perimmäiseen luonteeseen samoin kuin tehdä täysin selväksi Jumalan oikeudenmukaisuus ja hyvyys hänen suhteissaan luomakuntaansa sekä osoittaa hänen lakinsa pyhyys ja muuttumattomuus. Kirjoittajan harras rukous on, että tämän kirjan vaikutuksesta monet sielut vapautuvat pimeyden vallasta ja pääsevät osallisiksi “siitä perinnöstä, mikä pyhillä on valkeudessa”, tuottaen siten kunniaa Hänelle, joka meitä on rakastanut ja antanut itsensä meidän edestämme.

E. G. W.

[20]

Meillä ei ole taistelu verta ja lihaa vastaan, vaan hallituksia vastaan, valtoja vastaan, tässä pimeydessä hallitsevia maailmanvaltiaita [21] vastaan, pahuuden henkiolentoja vastaan taivaan avaruuksissa.

1. Luku—Pimeyden ylivalta

“Ja kun hän tuli lähemmäksi ja näki kaupungin, itki hän sitä.”

“Jospa tietäisit sinäkin tänä päivänä, mikä rauhaasi sopii! Mutta nyt se on sinun silmiltäsi salattu. Sillä sinulle tulevat ne päivät, jolloin sinun vihollisesi sinut vallilla saartavat ja piirittävät sinut ja ahdistavat sinua joka puolelta; ja he kukistavat sinut maan tasalle ja surmaavat lapsesi, jotka sinussa ovat, eivätkä jätä sinuun kiveä kiven päälle, Sentähden ettet etsikkoaikaasi tuntenut.” Luuk. 19: 42—44. Öljymäen harjalta Jeesus katseli Jerusalemiä. Hänen eteensä oli avautunut kaunis ja rauhaisa näky. Oli pääsiäisen aika, ja kaikista maista Jaakobin lapset olivat kerääntyneet sinne viettämään suurta kansallista juhlaa. Puu- ja viinitarhojen sekä pyhiinvaeltajain teltojen peittämien vihreiden rinteiden keskeltä kohosivat pengerrettyt kukkulat sekä Israelin pääkaupungin komeat palatsit ja jykevät linnoitukset. Siionin tytär näytti sanovan ylpeänä: “Minä istun kunin-gattarena, enkä ole surua näkevä” pitäen itseään yhtä rakastettavana ja taivaan suosiossa olevana kuin vuosisatoja aikaisemmin, kuninkaallisen laulajan laulaessa: “Kauniina kohoaa, kaiken maan ilona ... Siionin vuori, suuren kuninkaan kaupunki.” Ps. 48: 3. Temppelein suurenmoiset rakennukset näkyivät selvästi Öljymäelle. Laskevan auringon säteet valaisivat sen lumivalkeita marmorimuureja ja välkehtivät sen kultaisessa portissa ja tornien huipuissa. “Täydellinen kauneudessa” oli tämä Juudan kansan ylpeys. Kuka Israelin lapsi saattoi katsella tuota näkyä tuntematta ihailun ja ilon väreitä sielussaan! Mutta aivan toiset ajatukset täyttivät Jeesuksen mielen. “Ja kun hän tuli lähemmäksi ja näki kaupun

[22]

haudan pimeydestä, oli puhjennut kyyneliin, ei tavallisen murheen painosta, vaan ankaran, hillittömän hädän pakottamana.

Hän ei itkenyt itsensä tähden, vaikka tiesikin hyvin, mihin hänen askeleensa johtaisivat. Hänen edessään oli Getsemane, lähestyvän kuolemantuskan näyttämö. Näkyvissä oli myös lammaspöytä, jonka kautta vuosisatojen aikana uhriteuraat oli kuljetettu, ja jonka kautta hänetkin pian kuljetettaisiin “niinkuin karitsa, joka teuraaksi viedään”. Jes. 53: 7. Kaukana ei ollut myöskään Golgata, ristiinnaulitsemisen paikka. Polulle, jota Jeesus pian astuisi, tulisi lankeamaan kauhistuttava pimeys, hänen antaessaan sielunsa uhriksi synnin tähden. Näiden näkyjen tarkastelu ei kuitenkaan ollut syynä siihen varjoon, mikä lankesi Jeesuksen ylle tuona ilon hetkenä. Mikään oman yli-inhimillisen tuskansa aavistelu ei synkentänyt hänen epäitsekästä henkeään. Hän itki Jerusalemin tuhansia tuomittuja — itki niiden sokeutta ja paatumusta, joita hän oli tullut siunaamaan ja pelastamaan.

Isän rakkaus

Jeesus näki selvästi, miten valittu kansa oli yli tuhatvuotisen historiansa aikana saanut osallistua Jumalan erityisestä suosiosta ja suojaavasta huolenpidosta. Tuolla oli Moorian vuori, jossa lupauksen poika vastustelematta antoi sitoa itsensä alttarille — esikuvana Jumalan Pojan uhrista. Siellä uskovien isälle vahvistettiin siunauksen liitto, suurenmoinen lupaus tulevasta Messiaasta. 1 Moos. 22: 9, 16—18. Tuolla Ornanin puimatantereelta taivasta kohti nousevan uhritulen liekit olivat saaneet hävittävän enkelin panemaan miekkansa tuppeen (1 Aikak. 21) — sopivana vertauskuvana Vapahtajan uhrista ja välitystyöstä syyllisten hyväksi. Jumala oli kunnioittanut Jerusalemiä enemmän kuin mitään toista paikkaa maan päällä. Herra oli “valinnut Siionin”, hän oli “halunnut sen asunnoksensa”. Ps. 132:13. Täällä pyhät profeetat olivat aikojen kuluessa julistaneet varoituksen sanomiaan. Täällä papit olivat heiluttaneet suitsutusastioitaan, ja suitsutus- savu oli rukousten saattamana noussut Jumalan eteen. Täällä oli päivittäin vuodatettu uhrilampaiden verta, joka viittasi tulevaan Jumalan Karitsaan.

[23]

Täällä Herra oli ilmaissut läsnäolonsa armoistuimen yläpuolella olevassa kirkkauden pilvessä. Tuolla oli paikka, mihin salaperäisten,

maan ja taivaan yhdistävien tikapuiden alapää oli laskettu (1. Moos. 28: 12; Joh. 1: 51), tikapuiden, joita pitkin Jumalan enkelit kulkivat ylös ja alas, ja jotka aukaisivat maailmalle tien kaikkeinpyhimpään. Jos Israel olisi kansana pysynyt uskollisena taivaalle, olisi Jerusalemin säilynyt iäti Jumalan valittuna kaupunkina. Jer. 17: 21—25. Mutta tuon suositun kansan historia kertoo luopumuksesta ja kapinoinnista. Se oli torjunut taivaan armon, käyttänyt väärin etuoikeuksiaan ja laiminlyönyt tilaisuutensa.

Huolimatta siitä, että israelilaiset “pilkkasivat Jumalan sanansaattajia ja halveksivat hänen sanaansa ja häpäisivät hänen profeettojansa” (2 Aikak. 36: 16), Herra oli silti osoittanut heille olevansa “laupias ja armahtavainen Jumala, pitkämielinen ja suuri armossa ja uskollisuudessa”. 2 Moos. 34: 6. Huolimatta heidän toistuvista luopumuksistaan, hänen armonsa oli jatkanut vetoomuksiaan. Osoittaen hellempää rakkautta kuin isä tuntee poikaansa kohtaan, “Herra, heidän isiensä Jumala, lähetti, varhaisesta alkaen, vähän väliä heille varoituksia sanansaattajainsa kautta, sillä hän sääli kansaansa ja asumustansa”. 2. Aikak. 36: 15. Kun varoituksista, pyynnöistä ja nuhteista ei ollut apua, hän lähetti heille taivaan parhaimman lahjan, ei, hän tyhjensi koko taivaan tuossa yhdessä Lahjassa.

Itse Jumalan Poika lähetettiin puhuttelemaan katumatonta kaupunkia. Juuri Kristus oli tuonut Israelin kuin hyvän viinipuun pois Egyptistä. Ps. 80: 8. Hänen kätensä oli karkoittanut pakanat sen tieltä. Hän oli istuttanut sen hedelmälliselle kukkulalle. Hän oli ympäröinyt sen suojaavalla huolenpidollaan. Hän oli lähettänyt palvelijansa hoitamaan sitä. “Mitä olisi viinitarhalleni vielä ollut tehtävä”, hän huudahtaa, “jota en olisi sille tehnyt?” Jes. 5: 4. Vaikka se olikin vastoin odotuksia tuottanut rypäleiden sijasta villimarjoja, kuitenkin hän, yhä toivoen sen osoittautuvan hedelmälliseksi, saapui henkilökohtaisesti viinitarhaansa, voidakseen sen mahdollisesti pelastaa tuholta. Hän muokkasi sen maata, leikkasi ja hoiti sitä. Hän ponnisteli väsymättä pelastaakseen oman istutuksensa.

Kolmen vuoden ajan valon ja kirkkauden Herra oli liikkunut kansansa keskuudessa. Hän “vaelsi ympäri ja teki hyvää ja paransi kaikki perkeleen valtaan joutuneet”, sitoen särjettyjä sydämiä, päästäten vangittuja vapauteen, avaten sokeain silmät ja kuurojen korvat, parantaen rampoja, puhdistuen pitaalisia, herättäen kuolleita ja julistaen köyhille evankeliumia. Apt. 10: 38; Luuk. 4: 18; Matt. 11:5,

[24] Kaikille ihmisryhmille kuului hänen rakastettava kutsunsa: “Tulkaa minun tyköni kaikki työtätekeväiset ja raskautetut, niin minä annan teille levon.” Matt. 11: 28.

Vaikka hänelle palkittiin hyvä pahalla ja rakkaus vihalla (Ps. 109: 5), hän oli päättävästi toteuttanut rakkaudenpalvelustaan. Hän ei milloinkaan torjunut luotaan niitä, jotka etsivät hänen armoaan. Kodittomana vaeltajana, päivittäisenä osanaan puute ja pilkka, hän eli palvellakseen ihmisiä ja lievittääkseen heidän hätäänsä, pyytäen heitä vastaanottamaan elämän lahjan. Armon aallot, jotka löivät takaisin noista kovista sydämistä, vyöryivät yhä voimakkaampina kertoen säälivästä, sanomattomasta rakkaudesta. Mutta Israel oli hyljännyt parhaan Ystävänsä ja ainoan Auttajansa. Hänen rakkautensa vetoomukset oli hyljätty, hänen neuvonsa torjuttu, hänen varoituksiinsa pilkattu.

Toivon ja anteeksiannon hetki oli nopeasti kulumassa loppuun ja Jumalan vihan malja, jonka vuodattamista oli niin kauan lykätty, oli täyttymäisillään. Luopumuksen ja kapinoinnin pitkänä aikakautena kerääntynyt pilvi oli jo pelottavan synkkä ja puhkeamaisillaan syyllisen kansan ylle. Mutta häntä, joka yksin olisi voinut pelastaa heidät tuolta uhkaavalta kohtalolta, he olivat ylenkatsoneet, moittineet, hyljänneet, ja pian he tulisivat hänet ristiinnaulitsemaan. Kristuksen riippuessa Golgatan ristillä Israelin päivä Jumalan siunaamana ja suosimana kansana olisi päättyvä. Yhden ainoankin sielun kadottaminen olisi onnettomuus, jota mitkään maailman rikkaudet tai aarteet eivät voisi korvata, mutta Kristuksen katsellessa Jerusalemiä hän näki edessään kokonaisen kaupungin, kokonaisen kansakunnan tuomion — tuon kaupungin ja tuon kansan, joka kerran oli ollut Jumalan valitsema ja hänen omaisuuttaan.

Profeetat olivat itkeneet Israelin luopumusta ja sen syntien tuottamaa hirvittävää hävitystä. Jeremia toivoi, että hänen silmänsä olisivat kyynellä, jotta hän voisi itkeä päivät ja yöt tyttären, hänen kansansa, kaatuneita ja Herran laumaa, joka oli viety vankeuteen. Jer. 9: 1; 13: 17. Miten syvää surua tunsikaan sitten hän, jonka profeettallinen katse näki, ei vain vuosia, vaan kokonaisia aikakausia! Hän näki surmanenkeliin kohottavan miekkansa kohti kaupunkia, joka niin kauan oli ollut Jahven asuinpaikkana, öljymäeltä, samalta paikalta, jonka Tiitus joukkoineen myöhemmin miehitti, hän katseli yli laakson pyhiä temppelealueita pylväikköineen, ja kyynelten sumen-

tamin silmin hän näki kauheassa tulevaisuudenkuvassa kaupungin muurit vihollisjoukkojen ympäröiminä. Hän kuuli sotajoukkojen askelten äänet, niiden järjestäytyessä taisteluun. Hän kuuli äitien ja lasten ääniä, heidän huutaessaan leipää piiritetyssä kaupungissa. Hän näki sen pyhien, kauniiden rakennusten, sen palatsien ja tornien joutuneen liekkien valtaan, ja siellä, missä ne kerran olivat seisoneet, hän näki vain savuavia raunioita.

[25]

Hajotettuina kaikkialle

Katsellessaan ajassa eteenpäin hän näki liiton kansan hajotettuna kaikkiin maihin, kuin hylty autioilla rannoilla. Tuossa ajallisessa rangaistuksessa, joka oli kohtaamaisillaan sen lapsia, hän näki vasta ensimmäisiä pisaroita siitä vihan maljasta, joka sen on viimeisenä tuomion päivänä tyhjennettävä pohjaan saakka. Jumalallinen säälivä, hellä rakkaus ilmaisi itseään noissa valittavissa sanoissa: “Jerusalem, Jerusalem, sinä joka tapat profeetat ja kivität ne, jotka ovat sinun tykösi lähetetyt, kuinka usein minä olenkaan tahtonut koota sinun lapsesi, niinkuin kana kokoaa poikansa siipiensä alle! Mutta te ette ole tahtoneet.” Oi, kunpa olisit, sinä suurinta suosiota nauttinut kansa, tuntenut etsikkoaikasi ja tiennyt mitä rauhaasi kuuluu! Olen pidätellyt oikeuden enkeliä, olen kutsunut sinua parannukseen, mutta turhaan. Et ole torjunut ja hyljännyt luotasi vain palvelijoita, lähettiläitä ja profeettoja, vaan olet hyljännyt Israelin Pyhän, Lunastajasi. Jos sinut hävitetään, olet siihen itse syypää. “Te ette tahdo tulla minun tyköni, että saisitte elämän.” Matt. 23: 37; Joh. 5: 40.

Kristus näki Jerusalemissa vertauskuvan maailmasta, joka kappinointinsa ja epäuskonsa paaduttamana kiiruhtaa kohtaamaan Jumalan rangaistustuomioita. Langenneen suvun hätä painoi hänen sieluaan ja pakotti hänen huuliltaan tuon katkeran huudon. Inhimillisessä kurjuudessa, verenvuodatuksessa ja kyynelissä hän näki synnin jäljet, ja hänen sydämensä täytti ääretön sääli maan ahdistettuja ja kärsiviä kohtaan. Hän ikävöi saada pelastaa heidät kaikki. Mutta hänenkään kätensä ei sallittu pysähdyttää inhimillisen kärsimyksen tulvavirtaa. Vain harvat tahtoivat etsiä ainoaa avunlähdeään. Hän oli halukas antamaan sielunsa kuolemaan, tuodakseen pelastuksen heidän ulottuvilleen, mutta vain harvat tahtoivat tulla hänen luokseen saadakseen elämän.

Vapahtaja itkee

[26] Taivaan Majesteetti itkee! Iankaikkisen Jumalan Poika henges-
sään ahdistettuna, tuskan painamana! Näky täyttää koko taivaan
hämmästyksellä. Tuo näky paljastaa meille synnin äärimmäisen syn-
nillisyyden. Se osoittaa miten vaikeata Äärettömälle Voimallekin on
pelastaa syyllinen Jumalan lain rikkomisen aiheuttamista seurauk-
sista. Katsoessaan ajassa eteenpäin viimeiseen sukupolveen Jeesus
näki maailman sotkeutuneen samankaltaiseen petokseen, mikä ai-
heutti Jerusalemin hävityksen. Juutalaisten suuri synty oli Kristuksen
hylkääminen; kristikunnan suuri synty tulisi olemaan Jumalan lain
hylkääminen, lain, joka on hänen hallituksensa perustus taivaassa ja
maan päällä. Jahven käskyjä hyljeksittäisiin, ja ne selitettäisiin tar-
peettomiksi. Miljoonat synnin sitomat saatanan vangit, joita odottaa
toinen kuolema, kieltäytyvät kuuntelemasta totuuden sanoja omana
etsikkopäivänään. Hirvittävää sokeutta! Käsittämätöntä lumousta!

Kaksi päivää ennen pääsiäistä, lähdettyään viimeisen kerran
temppeleistä, jossa oli lausunut tuomion sanoja juutalaisten halli-
tusmiesten ulkokultaisuudesta, Jeesus meni jälleen opetuslastensa
kanssa öljy- mäelle ja istui heidän kanssaan sen ruohikkoiselle rin-
teelle, josta oli näköala yli kaupungin. Vielä kerran hän katseli sen
muureja, torneja ja palatseja. Vielä kerran hän katseli häikäisevän
loistavaa temppeeliä, pyhän vuoren ihastuttavaa kruunua.

Suurenmoinen temppeeli

Tuhat vuotta aikaisemmin psalmista oli ylistänyt Jumalan Israe-
lia kohtaan osoittamaa suosiota, kun hän oli valinnut asunnokseen
Israelin pyhäkön: “Saalemissa on hänen majansa ja hänen asumuk-
sensa Siionissa.” Hän “valitsi Juudan sukukunnan, Siionin vuoren,
jota hän rakastaa. Ja hän rakensi pyhäkkönsä korkeuksien tasalle”.
Ps. 76: 3; 78: 68, 69. Ensimmäinen temppeeli oli rakennettu Israe-
lin historian kukoistavimpana aikakautena. Kuningas Daavid oli
koonnut tarkoitusta varten suuria aarrevarastoja, ja jumalallinen in-
noitus oli ohjannut rakennussuunnitelman tekijöitä. 1 Aik. 28:12,
19. Salomo, viisain Israelin kuninkaista, oli vienyt työn päätökseen.
Siitä temppeleistä tuli suurenmoisoin rakennus, mitä maailma oli mil-
loinkaan nähnyt. Kuitenkin Herra oli ilmoittanut profeetta Haggain

kautta toisesta temppelistä: “Tämän temppelin myöhempi kunnia on oleva suurempi kuin aikaisempi.” “Ja minä liikutan kaikki kansat, ja kaikkien kansojen Toivo on tuleva, ja minä täytän tämän temppelin kunnialla, sanoo Herra Sebaot” (engl. käännös). Haggai 2: 9, 7.

Nebukadnessarin hävitettyä temppelin se jälleenrakennettiin noin viisisataa vuotta ennen Kristuksen syntymää. Työn suoritti kansa, joka oli palannut ihmisiän kestäneestä vankeudesta hävitettyyn ja autioituneeseen maahan. Rakentajien joukossa oli iäkkäitä miehiä, jotka olivat nähneet Salomon temppelin kunnian, ja uuden rakennuksen perustusta laskettaessa he itkivät sen vähäpätöisyyttä entiseen verrattuna. Profeetta kuvaa sattuvasti heidän tunteitaan: “Kuka teidän joukossanne on jäljelle jäänyt, joka on nähnyt tämän temppelin sen entisessä kunniaassa? Ja miltä näyttää se teistä nyt? Eikö se ole tyhjän veroinen teidän silmissänne?” Haggai 2: 3; Esra 3: 12. Sitten annettiin tuo lupaus, jonka mukaan tämän myöhemmän temppelin kunnia tulisi olemaan suurempi kuin edellisen.

[27]

Mutta toinen temppeli ei vetänyt vertoja ensimmäisen loistolle, eivätkä sitä pyhittäneet nuo Jumalan läsnäolon näkyvät merkit, jotka olivat liittyneet ensimmäiseen temppeliin. Mikään yliluonnollisen voiman ilmaus ei osoittanut sen pyhyttä. Kirkkauden pilven ei nähty täyttävän vastapystytettyä pyhäkköä. Taivaasta ei langennut tulta kuluttamaan sen alttarilla olevaa uhria. Kaikkein pyhimmässä, kahden kerubin keskellä, ei enää näkynyt Herran kirkkautta. Siellä ei ollut myöskään arkkia, armoistuinta eikä liiton tauluja. Taivaasta ei kuulunut ääntä, joka olisi ilmoittanut kyselevälle papille Jahven tahdon.

Vuosisatojen kuluessa juutalaiset olivat turhaan yrittäneet selvittää, miten Jumalan Haggain kautta antama lupaus olisi täyttyvä. Heidän ylpeytensä ja epäuskonsa sokaisivat heidän mielensä käsittämästä profeetan sanojen oikeata merkitystä. Toista temppeliä ei kunnioitettu Herran kirkkauden pilvellä, vaan hänen elävällä läsnäolollaan, jossa jumaluuden koko täyteys asui ruumiillisesti — hänen, joka oli itse Jumala lihaan tulleenä. “Kaikkien kansojen Toivo” oli todella tullut temppeliinsä, kun Nasaretin Mies opetti ja paransi sen pyhillä alueilla. Kristuksen läsnäolo — ja se yksin — kohotti toisen temppelin kunnian ensimmäistä suuremmaksi. Mutta Israel oli työntänyt luotaan taivaan tarjoaman Lahjan. Tuon nöyrän Opettajan mukana, joka sinä päivänä oli astunut ulos sen kultaisesta portis-

ta, temppelin kunnia oli kaikonnut iäksi. Vapahtajan sanat olivat jo täytyneet: “Teidän huoneenne on jäävä hyljätiksi”. Matt. 23: 38.

[28] Opetuslapset valtasi kauhu ja hämmästys kun kuulivat Jeesuksen ennustavan temppelin tuhoa, ja he halusivat ymmärtää paremmin hänen sanojensa merkityksen. Yli neljäkymmenen vuoden ajan oli varoja, työtä ja arkkitehtonisia kykyjä käytetty säästelemättä sen loiston lisäämiseen. Herodes Suuri oli tuhlannut siihen sekä Rooman rikkauksia että Juudan aarteita, ja vieläpä tuo maailman hallitsija oli rikastuttanut sitä omilla lahjoillaan. Temppekirakennuksen eräissä osissa oli käytetty miltei satumaisen suuria, valkeasta marmorista veistettyjä jykeviä loh kareita, jotka oli kuljetettu Roomasta tätä tarkoitusta varten. Niihin opetuslapset olivat kiinnittäneet Mestarinsa huomion, sanoessaan: “Katso, millaiset kivet ja millaiset rakennukset!” Mark. 13: 1.

Jeesus vastasi näillä juhlallisilla ja hätkähdyttävillä sanoilla: “Totisesti minä sanon teille: tähän ei ole jäävä kiveä kiven päälle, maahan jaottamatta.” Matt. 24: 2.

Opetuslasten mielissä Jerusalemin hävitys liittyi Kristuksen tulemiseen ajallisessa kunniassa, jolloin hän istuisi yleismaailmallisen valtakunnan valtaistuimelle, rankaisisi paatuneita juutalaisia ja katkaisisi Rooman ikeen kansansa yltä. Herra oli sanonut heille tulevaisuutensa toisen kerran. Niinpä mainittaessa Jerusalemiä kohtaavista tuomioista, heidän mieleensä tuli tuo tulemus, ja ollessaan kokoon-tuneina Vapahtajan ympärille öljymäellä, he kysyivät: “Milloin se tapahtuu, ja mikä on sinun tulemuksesi ja maailman lopun merkki?” Jae 3.

Tulevaisuus oli opetuslapsilta armollisesti peitetty. Jos he olisivat tuona hetkenä täysin tajunneet nuo kaksi kauhistavaa tosiasiaa — Lunastajan kärsimyksen ja kuoleman sekä heidän kaupunkinsa ja temppelin hävityksen — he olisivat kauhusta lamautuneet. Kristus esitti heille pääpiirteet huomattavimmista tapahtumista, jotka esiintyisivät ennen ajan loppua. Hänen sanojaan ei silloin täysin ymmärretty, mutta niiden merkitys selviäisi sitä mukaa kuin hänen kansansa tarvitsisi niihin sisältyviä opetuksia. Hänen lausumansa ennustus oli merkitykseltään kaksinainen: samalla kun se viittasi Jerusalemin hävitykseen, se kuvaili myös viimeisen suuren päivän kauhuja.

Jeesus kertoi kuunteleville opetuslapsilleen tuomioista, jotka tulisivat lankeamaan luopuneen Israelin ylle, ja varsinkin siitä kostavasta rangaistuksesta, joka olisi seurauksena Messiaan hylkäämisestä ja ristiinnaulitsemisesta. Selvät merkit edeltäisivät tuota hirmuista hetkeä. Se saapuisi kiiruhtaen, aivan äkisti. Ja Vapahtaja varoitti seuraajiaan: “Kun te siis näette hävityksen kauhistuksen, josta on puhuttu profeetta Danielin kautta, seisovan pyhässä paikassa — joka tämän lukee, se tarkatkoon — silloin ne, jotka Juudeassa ovat, paetkoot vuorille.” Matt. 24: 15, 16; Luuk. 21: 20, 21. Kun epäjumalia palvelevien roomalaisten liput liehuisivat pyhällä maalla, joka ulottui jonkin matkaa kaupungin muurien ulkopuolelle, silloin oli Kristuksen seuraajien paettava turvaan. Kun varoitusmerkki näkyisi, pakoon aikovien ei tulisi viivytellä. Kaikkialla Juudean maassa samoin kuin itse Jerusalemissakin olisi pakomerkkiä heti toteltava. Sen, joka sattuu olemaan katolla, ei tullut mennä taloonsa kalleimpiakaan aarteitaan pelastamaan. Niiden jotka työskentelivät pelloilla tai viinitarhoissa, ei tullut kuluttaa aikaa päivän helteen vuoksi riisumansa päällysvaipan noutamiseen. Heidän ei tullut hukata hetkeäkään, mikäli tahtoivat pelastua yleiseltä hävitykseltä.

[29]

Jerusalemia ei oltu Herodeksen aikana pelkästään suuresti kauanistettu, vaan torneja, muureja ja linnoituksia rakentamalla oli kaupungin edullisesta sijainnista johtuvaa luontaista turvallisuutta lisätty siinä määrin, että kaupunkia pidettiin valloittamattomana. Henkilöä, joka tuona aikana olisi julkisesti ennustanut sen hävitystä, olisi — kuten Nooankin aikana — nimitetty mielettömäksi rauhanhäirit-sijäksi. Mutta Kristus oli sanonut: “Taivas ja maa katoavat, mutta minun sanani eivät koskaan katoa.” Matt. 24: 35. Jerusalemia kohdannut viha oli sen syntien seurausta, ja sen itsepintainen epäusko vahvisti tuomion.

Herra oli julistanut profeetta Miikan kautta: “Kuulkaa tämä, Jaakobin heimon päämiehet ja Israelin heimon ruhtinaat, te, jotka halveksitte oikeutta ja vääristätte kaiken suoran, rakennatte Siionia veritöillä ja Jerusalemia vääryydellä. Sen päämiehet jakavat oikeutta lahjuksia vastaan, sen papit opettavat maksusta, ja sen profeetat ennustelevat rahasta. Mutta Herraan he turvautuvat, sanoen: Eikö Herra ole meidän keskellämme? Ei tule meille onnettomuutta.” Miika 3: 9—11.

Nämä sanat kuvasivat tarkoin Jerusalemin asukkaiden turmeltu-neisuutta ja itsevanhurskautta. Väittäessään noudattavansa tarkasti Jumalan lain käskyjä, he rikkoivat kaikki sen periaatteet. He vihasivat Kristusta, koska hänen puhtautensa ja pyhyytensä paljasti heidän syntisyytensä, ja he syyttivät häntä kaikista niistä onnettomuuksista, jotka olivat heidän omien syntiensä seurauksia. Vaikka tiesivätkin hänet synnittömäksi, he olivat selittäneet hänen kuolemansa välttämättömäksi kansan turvallisuuden tähden. “Jos annamme hänen näin olla”, sanoivat juutalaiset johtomiehet, “niin kaikki uskovat häneen, ja roomalaiset tulevat ja ottavat meiltä sekä maan että kansan”. Joh. 11: 48. Jos Kristus uhrattaisiin, heistä tulisi vielä kerran voimakas, yhtenäinen kansa. Näin he päättelivät yhtyen ylimmäisen pappinsa mielipiteeseen, jonka mukaan on parempi, että yksi ihminen kuolee, kuin että koko kansa hukkuu.

[30] Näin Juudan johtomiehet olivat rakentaneet “Siionia veritöillä ja Jerusalemia vääryydellä”. Miika 3: 10. Ja kuitenkin heidän itsevanhurskautensa oli niin suuri, että vaikka he olivat tappaneet Vapahtajansa, koska tämä nuhteli heidän syntejään, he kuitenkin pitivät itseään Jumalan suosiossa olevana kansana ja odottivat Herran pelastavan heidät heidän vihollisistaan. “Siitä syystä”, jatkaa profeetta, “teidän tähtenne, Siion kynnetään pelloksi, Jerusalemin tulee kiviraunioksi ja temppelevuori metsäkukkulaksi”. Jae 12.

Kansan rappio

Lähes neljäkymmentä vuotta siitä, kun Kristus itse oli julistanut Jerusalemin tuomion, Herra viivytti kansan ja kaupungin saaman tuomion täytäntöönpanoa. Ihmeellinen oli Jumalan pitkämielisyys evankeliuminsa hylkääjiä ja Poikansa surmaajia kohtaan. Vertaus hedelmättömästä puusta kuvasi Jumalan menettelyä Juudan kansaa kohtaan. Käsky oli jo kuulunut: “Hakkaa se pois; mitä varten se vielä maata laihduttaa?” (Luuk. 13: 7), mutta jumalallinen armo oli säästännyt sitä vielä vähän kauemmin. Juutalaisten keskuudessa oli vielä monia, jotka eivät tunteneet Kristuksen luonnetta ja hänen työtään. Ja lapsilla ei ollut samoja tilaisuuksia tai samaa valoa, minkä heidän vanhempansa olivat hyljänneet. Apostolien ja heidän työtoveriensa saarnan kautta Jumala antaisi valon loistaa heillekin. Heidän annettaisiin nähdä ennustusten täyttymys ei vain Kristuksen

syntymässä ja elämässä, vaan myös hänen kuolemassaan ja ylösnousemuksessaan. Lapsia ei tuomittu heidän vanhempiansa syntien perusteella, mutta kun he, tietoisina vanhempiansa saamasta valosta, hylkäsivät myös heille itselleen suodun lisävalon, he osallistuivat vanhempiansa synteihin ja täyttivät synti- mittansa.

Jumalan osoittama pitkämielisyys Jerusalemlaisten kohtaan vain lu- jitti juutalaisia heidän itsepintaisessa paatumuksessaan. Jeesuksen opetuslapsia kohtaan osoittamalla vihalla ja julmuudella he hylkäsivät viimeisenkin armon tarjouksen. Silloin Jumala siirsi pois suo- jeluksensa heidän yltään ja lakkasi pidättämästä saatanaa ja hänen enkeleitään. Kansa jätettiin valitsemansa johtajan käsiin. Israelin lapset olivat hyljänneet Kristuksen armon, joka olisi auttanut heitä voittamaan pahat taipumuksensa, jotka nyt voittivat heidät. Saata- na kiihotti sielun alhaisimpia ja raivoisimpia intohimoja. Ihmiset menettivät kaiken harkintakykynsä; heidän toimintaansa ei ohjan- nut järki, vaan hetkelliset mielijohteet ja sokea raivo. He muuttuivat saatanallisiksi julmuudessaan. Epäluulot, kateus, viha, riita, sala- juonet ja murhat muodostivat oleellisen osan sekä perheitten että koko kansan elämässä niin alhaisten kuin ylhäistenkin keskuudes- sa. Turvattomuus vallitsi kaikkialla. Ystävät ja sukulaiset pettivät toisiaan. Vanhemmat surmasivat lapsiaan ja lapset vanhem- piaan. Kansan hallitsijoilla ei ollut voimaa hallita itseään. Valloilleen pääs- tetyt intohimot tekivät heistä tyranneja. Juutalaiset olivat tuominneet viattoman Jumalan Pojan väärin todistusten perusteella. Nyt heidän oma elämänsä oli muuttunut epävarmaksi väärin syytösten tähden. Teoillaan he olivat jo kauan pyytäneet: “Viekää pois silmistämme Israelin Pyhä.” Jes. 30: 11. Nyt heidän toiveensa oli toteutunut. Jumalan pelko ei enää häirinnyt heidän rauhaansa. Saatana oli kan- sakunnan johtaja, ja sen korkeimmat hallinnolliset ja uskonnolliset vallanpitäjät olivat hänen alaisiaan.

[31]

Toisiaan vastustavien puolueiden johtajat liittyivät toisinaan yh- teen ryöstääkseen ja kiusatakseen onnettomia uhrejaan, hyökätäk- seen kohta taas toistensa kimppuun surmaten säälimättä. Tempelin pyhä aluekaan ei voinut hillitä heidän hirvittävää julmuuttaan. Ru- koilijoita lyötiin kuoliaaksi alttarin edessä, ja pyhäkkö saastutettiin surmattujen ruumiilla. Tämän helvetillisen työn suorittajat selitti- vät kuitenkin sokeassa ja pilkkaavassa röyhkeydessään, että ei ollut mitään pelkoa Jerusalemin hävityksestä, koska se oli Jumalan oma

kaupunki. Lujittaakseen vielä enemmän omaa valtaansa he lahjoivat vääriä profeettoja julistamaan — roomalaisten legioonien jo piiritäessä temppeeliä — että kansan oli odotettava pelastusta Jumalalta. Viimeiseen asti kansanjoukot pitivät kiinni uskosta, että Korkein tulisi astumaan väliin ja tuottamaan vihollisille tappion. Mutta Israel oli torjunut luotaan jumalallisen suojeluksen eikä sillä nyt ollut mitään suojaa. Onneton Jerusalem! Sisäisten eripuraisuuksien rikkiraatelema kaupunki, jonka kadut olivat värjäytyneet punaisiksi toisiaan surmaavien asukkaiden verestä, samanaikaisesti kun vihollisarmeijat mursivat maahan sen linnoituksia ja surmasivat sen sotamiehiä.

Ennustukset täyttyvät

Kaikki Jerusalemin hävitystä koskevat Kristuksen lausumat ennustukset täyttyivät viimeistä kirjainta myöten. Juutalaiset saivat kokea tosiksi hänen varoittavat sanansa: “Millä mitalla te mittaatte, sillä teille mitataan.” Matt. 7: 2.

Tuomiota ja hävitystä ennustavia merkkejä ja ihmeitä ilmaantui. Keskellä yötä näkyi temppeelin ja alttarin yläpuolella yliluonnollinen valo. Auringon laskiessa näkyi pilvissä kuvattuina taisteluun ryhmittyviä sotavaunuja ja sotamiehiä. Salaperäiset äänet herättivät kauhua pyhäkössä yöllä palvelustaan suorittavien pappien keskuudessa. Maa vavahteli ja lukemattomien äänten kuultiin huutavan: “Paetkaamme täältä.” Suuri itäportti, joka oli niin raskas, että kaksikymmentä miestä kykeni vaivoin sen sulkemaan ja jonka paksut rautaiset salpatangot oli kiinnitetty syvälle jykevään katukivetykseen, avautui keskiyöllä näkymättömän voiman vaikutuksesta.¹

Seitsemän vuoden ajan eräs mies kulki edestakaisin Jerusalemin katuja ennustaen kaupunkia kohtaavista kauhuista. Päivät ja yöt hän lauloi hirmuista lauluaan: “Huuto kuuluu idästä, huuto kuuluu lännestä, huuto kuuluu neljältä ilmansuunnalta, huuto Jerusalemia vastaan ja temppeeliä vastaan, huuto ylkää ja morsianta vastaan, huuto koko kansaa vastaan!”²Tämä outo kulkija vangittiin ja häntä kidutettiin, mutta valituksen ääntäkään ei päässyt hänen huuliltaan. Pilkkaan ja pahoinpitelyyn hän vastasi vain: “Voi, voi Jerusalemia! Voi, voi niitä, jotka siellä asuvat!” Hänen varoitusäänensä ei lakannut kuulumasta ennenkuin hän sai surmansa ennustamansa piirityksen aikana.

Kristityt pakenevat

Yksikään kristitty ei tuhoutunut Jerusalemin hävityksen aikana. Kristus oli varoittanut opetuslapsiaan, ja kaikki jotka uskoivat hänen sanojaan odottivat luvattua merkkiä. “Kun te näette Jerusalemin sotajoukkojen ympäröimänä”, oli Jeesus sanonut, “silloin tietäkää, että sen hävitys on lähellä. Silloin ne, jotka Juudeassa ovat, paetkoot vuorille, ja jotka ovat kaupungissa, lähtekööt sieltä pois”. Luuk. 21: 20, 21. Piiritettyään Cestiuksen johdolla kaupungin, roomalaiset odottamatta lopettivat piirityksen, vaikka olosuhteet näyttivät sopivilta välittömän hyökkäyksen suorittamiselle. Havaitessaan menestyksellisen puolustautumisen toivottomaksi piiritetyt olivat juuri antautumaisillaan, kun roomalainen kenraali veti joukkonsa pois ilman mitään näkyvää syytä. Mutta Jumalan armollinen kaitseminen johti tapahtumien kulkua hänen oman kansansa parhaaksi. Kristityt olivat saaneet odottamansa luvattun merkin, ja nyt oli annettu tilaisuus kaikille totella Vapahtajan varoitusta. Olosuhteet olivat sellaiset, etteivät juutalaiset eivätkä roomalaiset voineet estää kristittyjen pakoja. Cestiuksen perääntyessä juutalaiset syöksyivät Jerusalemiin hänen pakenevan armeijansa perään, ja tällöin kristityillä oli tilaisuus lähteä kaupungista. Tuolloin ei myöskään maaseudulla ollut vihollisjoukkoja, jotka olisivat saattaneet keskeyttää heidän pakomatkinsa. Piirityksen alkaessa juutalaiset olivat kokoontuneina Jerusalemiin viettämään lehtimajanjuhlaa, ja siten kristityt voivat kaikkialla maassa paeta esteittä. He pakenivat viivyttelämättä turvapaikkaan, Pella-nimiseen kaupunkiin, joka sijaitsi Perean maakunnassa, Jordanin toisella puolella.

[33]

Cestiusta ja hänen armeijaansa takaa-ajavat juutalaiset joukot hyökkäsivät sen jälkijoukkoja vastaan sellaisella raivolla, että nämä olivat vähällä kärsiä täydellisen tappion. Roomalaiset pääsivät peräytymään vain suurin ponnistuksin. Juutalaiset eivät kärsineet juuri minkäänlaisia menetyksiä ja he palasivat riemusaatossa saaliineen Jerusalemiin. Tämä näennäinen menestys tuotti heille kuitenkin vain onnettomuutta. Se innoitti heitä vastustamaan roomalaisia sellaisella itsepintaisuudella, mikä johti tuomitun kaupungin sanomattomaan kurjuuteen.

Hirvittävät onnettomuudet kohtasivat Jerusalemiä Tiituksen toimeenpanemassa uudessa piirityksessä. Kaupunki saarrettiin pääsiäi-

sen aikaan, jolloin miljoonat juutalaiset olivat kokoontuneina sen muurien sisäpuolelle. Kaupungin elintarvikevarastot, jotka huolellisesti hoidettuina olisivat turvanneet asukkaiden ravinnonsaannin useiksi vuosiksi, oli juuri aikaisemmin riitelevien puolueiden kauteuden ja kostonhimon seurauksena hävitetty, ja nyt odottivat kaupungin asukkaita kaikki nälänhädän kauhut. Mitta vehnää maksoi yhden talentin. Nälän tuskat olivat niin tuimat, että monet pureskelivät nahkavöitään sekä kenkiensä ja kilpiensä päällysnahkaa. Monet asukkaista hiipivät salaa öisin kaupungin muurien ulkopuolelle keräämään villikasveja, vaikka monet olivatkin joutuneet kiinni ja tulleet kiduttamalla tapetuiksi. Ja usein niiltä, jotka olivat onnistuneet turvallisesti palaamaan, ryöstettiin heidän suuren vaaran uhalla keräämänsä syötävä. Vallanpitäjät käyttivät mitä epäinhimillisimpiä kidutuksia pakottaakseen hädänalaista kansaa luovuttamaan viimeisetkin vähäiset ruokavarat, joita sillä saattoi olla kätköissään. Ja näitä julmuuksia harjoittivat usein henkilöt, joilla itsellään oli kylliksi ravintoa, mutta jotka tahtoivat vain kerätä varastoa tulevaisuuden varalle.

Tuhannet kuolivat nälkään ja ruttoon. Luonnollisen rakkauden siteet näyttivät katkenneen. Miehet ryöstivät vaimoiltaan ja vaimot miehiltään. Lasten saatettiin nähdä sieppaavan ruokapalan iäkkäiden vanhempiensa suusta. Profeetan kysymys “Unhottaako vaimo rintalapsensa?” sai vastauksensa tuon tuomitun kaupungin muurien sisällä. “Armeliaat vaimot keittivät omin käsin lapsiansa: ne tulivat heille ruuaksi tyttären, minun kansani, sortuessa.” Jes. 49: 15; Välit. 4: 10. Silloin täyttyi 1400 vuotta aikaisemmin lausuttu ennustus: [34] “Hempeästi ja hekumallisesti elänyt nainen sinun keskuudessasi, joka hekumassaan ja hempeydessään ei edes yrittänyt laskea jalkaansa maahan, katselee silloin karsaasti miestä, joka hänen sylissänsä on ja poikaansa ja tytärtänsä eikä suo heille jälkeläisiä, jotka tulevat hänen kohdustansa, eikä lapsia, joita hän synnyttää, sillä kaiken muun puutteessa syö hän ne salaa itse siinä hädässä ja ahdistuksessa, johon vihollisesi saattaa sinut sinun porteissasi.” 5 Moos. 28: 56, 57.

Täydellinen hävitys

Roomalaiset johtajat yrittivät saattaa juutalaiset kauhun valtaan ja siten johtaa heidät antautumaan. Vankeja, jotka kiinni joutuessaan

olivat tehneet vastarintaa, ruoskittiin, kidutettiin ja ristiinnaulittiin kaupungin muurien edessä. Joka päivä tapettiin tällä tavalla satoja, ja kauhutyöt jatkuivat niin kauan kunnes Josafatin laakson ja Golgatan tienoot olivat niin täynnä ristejä, että niiden lomitse pääsi tuskin liikumaan. Niin hirvittäväällä tavalla täyttyi Pilatuksen tuomioistuimen edessä lausuttu kirous: “Tulkoon hänen verensä meidän päällemme ja meidän lastemme päälle.” Matt. 27: 25.

Tiitus olisi ollut halukas lopettamaan tämän hirvittävän näytelmän ja siten säästämään Jerusalemin täydelliseltä hävitykseltä. Katsellessaan laaksossa viruvia ruumisläjiä hänet valtasi kauhu. Hurmaantuneena hän katseli Öljymäen huipulta suurenmoista temppeeliä, ja hän antoi käskyn, ettei yhtäkään sen kivistä saanut vahingoittaa. Ennenkuin hän yritti valloittaa tätä linnoitusta, hän vetosi hartaasti juutalaisiin johtomiehiin, etteivät nämä pakottaisi häntä saastuttamaan verellä pyhää paikkaa. Jos he suostuisivat tulemaan ulos ja taistelemaan jollakin muulla paikalla, ei yksikään roomalainen loukkaisi temppeelin pyhyyttä. Itse Joosefuskin kehotti heitä kaunopuheisessa vetoimuksessaan antautumaan, pelastaakseen itsensä, kaupunkinsa ja jumalanpalveluspaikkansa. Mutta hänen sanoihinsa vastattiin katkerilla kirouksilla. He heittivät viimeistä inhimillistä välittäjäänsä kohti keihäitä. Juutalaiset olivat hyljänneet Jumalan Pojan hartaat pyynnöt, ja nyt esitetyt nuhteet ja anomukset saattoivat heidät entistä päättäväisempään vastarintaan viimeiseen saakka. Tiituksen ponnistukset temppeelin pelastamiseksi olivat turhia. Eräs, joka oli häntä suurempi, oli julistanut, ettei kiveä ollut jäävä kiven päälle.

Juutalaisten johtajien sokea itsepäisyys ja piiritetyssä kaupungissa suoritettavat inhottavat rikokset herättivät kauhua ja suuttumusta roomalaisten keskuudessa, ja lopulta Tiitus päätti vallata temppeelin äkkiryynnäköllä.

Hän määräsi kuitenkin, että se olisi, mikäli mahdollista säästettävä hävitykseltä. Mutta hänen määräystään ei noudatettu. Tiituksen vetäytyttyä yöksi teltaansa juutalaiset hyökkäsivät temppeelistä käsin sen ulkopuolella olevia sotilaita vastaan. Taistelun tiimellyksessä eräs sotilas heitti hehkuvan kekäleen pylväskäytävässä olevasta aukosta sisälle, ja heti temppeeliä ympäröivät setripuulla päällystetyt kammiot olivat ilmitulessa. Tiitus kiiruhti kenraaliensa ja legioonapäällikköjensä seuraamana paikalle ja komensi sotamiehensä sam-

muttamaan liekkejä. Mutta hänen sanoistaan ei välitetty. Raivoissaan sotamiehet heittelivät palavia kekäleitä tempppelin kammioihin surmaten sen jälkeen miekoillaan joukoittain sieltä turvaa etsineitä juutalaisia. Veri vuosi virtanaan alas tempppelin portaita. Tuhansittain juutalaisia sai surmansa. Yli taistelun pauhun kuultiin huutoja: “Ikabod” — kunnia on kadonnut.

“Tiitus havaitsi, että sotamiesten raivoa oli mahdotonta hillitä. Upseeriensa seurassa hän ryhtyi tarkastelemaan pyhän rakennuksen sisustusta. Sen loisto sai heidät hämmästyämään, ja koska liekit eivät olleet vielä ehtineet tunkeutua sisälle pyhäkköön, hän teki viimeisen yrityksen sen pelastamiseksi. Juosten ulos hän kehotti uudelleen sotamiehiään hillitsemään tulen valtaa. Sadanpäämies Liberalis turvautui virka- sauvaansa saadakseen alaisensa tottelemaan, mutta juutalaisia kohtaan tunnettu katkera vihamielisyys, taistelun synnyttämä kiihko ja sammumaton ryöstövimma pakottivat keisarillisenkin arvovallan väistymään. Sotilaat näkivät kaiken ympärillään loistavan kullasta, josta liekkien villi loimu heijastui häikäisevänä katselijain silmiin. He kuvittelivat, että pyhäkköön oli varastoitu määrättömiä aarteita. Eräs sotilas tunki huomaamatta palavan soihdun oven saranoiden väliin, ja hetkessä koko rakennus oli liekkien vallassa. Läpätunkematon savu ja tuli pakotti upseerit perääntymään, ja ylväs rakennus jätettiin oman onnensa nojaan.

Se oli kauheaa katseltavaa roomalaisille — mitä sitten juutalaisille! Koko kaupunkia hallinneen kukkulan laki hehkui kuin palava tulivuori. Rakennus toisensa jälkeen luhistui hirvittäväällä ryskeellä peittyen raivoisiin liekkeihin. Setrikatot muuttuivat tulimereksi, tornien kultaiset huiput hohtivat hehkuvan punaisina ja porttien torneista kohosi korkeita tuli- ja savupatsaita. Liekkien loimu valaisi läheiset kukkulat, joiden rinteillä nähtiin tummien ihmisryhmien seuraavan kauhun ja tuskan valtaamina hävityksen edistymistä. Yläkaupungin muureilla ja kukkuloilla nähtiin lukemattomia kasvoja, eräät kuoleman tuskasta kalpeina toisten huutaessa voimattomina kosta. Sinne tänne juoksevien rooma laisten sotilaiden huudot ja liekkeihin menehtyvien kapinallisten raivokkaat valitukset sekoituivat tulen pauhuun ja putoilevien rakennus- hirsien ryskeeseen. Vuorten kaiut vastasivat ja kukkuloilla seisovien ihmisten huudot kantautuivat kaupunkiin. Muureilta kuului parkua ja valitusta. Nä-

län näännyttämät miehet kokosivat viimeiset voimansa epätoivoisiin tuskanhuutoihin.

Kaupungin sisäpuolella tapahtuva verilöyly oli vielä hirvittävämpi kuin ulkoapäin saattoi päätellä. Miehet ja naiset, vanhat ja nuoret, papit ja kapinoitsijat, sekä vastarintaa tekevät että armoa anovat — kaikki tapettiin ilman erotusta. Surmattuja oli enemmän kuin surmaajia. Sotamiesten oli kavuttava ruumisröykkiöiden yli voidakseen jatkaa hävitystyötään.”³

Tempppelin hävityksen jälkeen koko kaupunki joutui pian roomalaisten käsiin. Juutalaisten johtomiehet jättivät valloittamattomat torninsa, ja Tiitus sai ne tyhjinä haltuunsa. Hän katseli niitä hämmästyneenä ja selitti, että Jumala oli antanut ne hänen käsiinsä, sillä mitkään silloiset sota-aseet — olivatpa miten voimakkaita tahansa — eivät olisi kyenneet niitä valloittamaan. Sekä temppeli että koko kaupunki revittiin perustuksiaan myöten, ja maa-alue, jolla temppeli oli sijainnut, kynnettiin pelloksi. Jer. 26: 18. Piirityksen ja sitä seuranneen teurastuksen aikana yli miljoona ihmistä sai surmansa. Jäljelle jääneet vietiin vankeuteen, myytiin orjiksi, raahattiin Roomaan juhlistamaan voittajan riemukulkuetta, heitettiin villipeitojen eteen amfiteatterien areenoille tai karkoitettiin kodittomiksi vaeltajiksi eri puolille maailmaa.

Hylkäämmekö varoituksen?

Juutalaiset olivat takoneet itse omat kahleensa. He olivat itse täyttäneet kostonmaljan, joka heidän nyt oli juotava. Kansaansa kohdanneessa täydellisessä hävityksessä ja sitä seuranneen hajotuksen vaivoissa he vain niittivät sitä satoa, jota olivat omin käsin kylväneet. Profeetta sanoo: “Se on sinun turmiosi, Israel, että olet minua vastaan, joka olen sinun apusi”, “sillä sinä olet kompastunut rikoksiisi”. Hoosea 13: 9; 14:1. Juutalaisten kärsimykset esitetään usein johtuviksi Jumalan suoranaisesti määräämästä rangaistuksesta. Tällä tavoin suuri pettäjä pyrkii peittämään omaa työtään. Juutalaiset olivat itsepintaisesti hylkäämällä Jumaxan rakkauden ja armon pakottaneet Jumalan poistamaan suojeluksensa heidän yltään, ja saatanan sallittiin hallita heitä mielensä mukaan. Jerusalemin hävityksen yhteydessä suoritetut kauheat julmuudet ovat osoituksena siitä, miten saatana kohtelee hänen johtoonsa antautuvia.

Emme tiedä, miten suuressa kiitollisuuden velassa olemme Kristukselle siitä rauhasta ja suojeluksesta, jota saamme nauttia. Jumalan pidättävät voimat estävät ihmiskuntaa joutumasta täysin saatanan hallintaan. Tottelemattomilla ja kiittämättömillä on suuri syy kiittää Jumalaa hänen armostaan ja pitkämielisyydestään, jota hän on osoittanut pitämällä kurissa paholaisen turmiollisia voimia. Mutta ihmisten ylittäessä jumalallisen pitkämielisyyden rajat, esteet poistetaan. Jumala ei kohtele syntistä kuin pyöveli, joka odottaa saavansa panna rangaistuksen täytäntöön, vaan hän jättää armonsa hylkääjät oman onnensa nojaan, niittämään mitä ovat kylväneetkin. Jokainen vähäisenkin valon hylkääminen, jokainen varoituksen väheksyminen, jokainen synnillisten halujen tyydyttäminen, jokainen Jumalan lain rikkomisen on kylvöä, joka tuottaa kerran varman sadon. Jumalan Henki, jota päättävästi vastustetaan, vetäytyy lopulta pois syntisen luota, ja jäljelle ei jää mitään voimaa pitämään kurissa sielun pahoja taipumuksia eikä mitään suojaa saatanan vihaa vastaan. Jerusalemin hävitys on pelottavan vakava varoitus kaikille niille, jotka leikittelevät jumalallisilla armontarjouksilla ja vastustavat jumalallisen rakkauden vetoa. Milloinkaan ei ole annettu selvempää todistusta Jumalan vihasta syntiä kohtaan ja syyllisiä kohtaavasta varmasta rangaistuksesta.

Vapahtajan ennustus Jerusalemiä kohtaavasta tuhosta tulee täytymään toisellakin tavalla, josta tuo hirvittävä hävitys oli vain kalpea varjo. Valitun kaupungin kohtalossa voimme nähdä Jumalan armon hyljänneen ja hänen lakinsa maahan polkeneen maailman kohtalon. Kertomus siitä inhimillisestä kurjuudesta, jota maa on joutunut todistamaan pitkien, rikosten tahraamien vuosisatojen aikana, on synkkää luettavaa. Sydän täyttyy tuskalla ja mieli masentuu sitä mietiskellessä. Taivaan arvovallan hylkäämisen seuraukset ovat olleet hirvittävät. Mutta tulevaisuuden näkymät ovat vielä synkemmät. Mitä ovat menneen historian päivät, kapinat, taistelut ja vallankumoukset, "kaikki taistelun pauhussa tallatut sotakengät ja verellä tahratut vaipat" (Jes. 9: 4) verrattuina sen päivän kauhuihin, jolloin Jumalan Henki lopullisesti jättää rikollisen ihmiskunnan eikä enää pidättele intohimojen ja saatanallisen raivon purkauksia! Silloin maailma saa nähdä selvemmin kuin milloinkaan ennen saatanan hallinnan seuraukset.

Mutta tuona aikana, kuten Jerusalemin hävityksen päivinäkin, Jumalan kansa tullaan vapauttamaan, kaikki jotka ovat kirjoitetut elävien lukuun. Jes. 4: 3. Kristus on ilmoittanut tulevansa toisen kerran kokoamaan uskolliset palvelijansa luokseen: “Silloin kaikki maan sukukunnat parkuvat; ja he näkevät Ihmisen Pojan tulevan taivaan pilvien päällä suurella voimalla ja kirkkaudella. Ja hän lähettää enkelinsä suuren pasuunan pauhatessa, ja he kokoavat hänen valitunsa neljältä ilmalta, taivasten ääristä hamaan toisiin ääriin.” Matt. 24: 30, 31. Silloin ne, jotka eivät ole olleet evankeliumille kuuliaisia, tulevat tuhotuiksi hänen suunsa henkäyksellä ja hänen tulemuksensa ilmestyksellä. 2 Tess. 2: 8. Muinaisen Israelin tavoin jumalattomat tuhoavat itse itsensä, kompastuvat omaan jumalattomuuteensa. Synnissä eletyn elämän seurauksena he ovat joutuneet siinä määrin eroon Jumalasta ja heidän olemuksensa on siinä määrin turmeltunut, että hänen kirkkautensa ilmestyminen on heille kuluttavaa tulta.

[38]

Varokoot ihmiset väheksymästä Kristuksen sanojen sisältämää opetusta. Kuten Jeesus varoitti opetuslapsiaan Jerusalemin hävityksestä ja antoi heille merkin lähestyvistä tuhosta, jotta he voisivat pelastautua, samoin hän on varoittanut maailmaa lopullisen hävityksen päivästä ja antanut sille merkkejä sen lähestymisestä, jotta kaikki, jotka tahtovat, voisivat paeta tulevaa vihaa. Jeesus sanoo: “Ja on oleva merkit auringossa ja kuussa ja tähdissä, ja ahdistus kansoilla maan päällä.” Luuk. 21:25; Matt. 24: 29; Mark 13: 24—26; Ilm. 6: 12—17. Niiden, jotka näkevät nämä hänen tulemuksensa airuet, tulisi tietää, “että se on lähellä, oven edessä”. Matt. 24: 33. “Valvokaa siis” kuuluvat hänen varoittavat sanansa. Mark. 13: 35. Ne, jotka ottavat varoituksesta vaarin, eivät jää pimeyteen, niin että se päivä heidät yllättäisi. Mutta niille, jotka eivät valvo, “Herran päivä tulee niinkuin varas yöllä”. 1 Tess. 5: 2—5.

Maailma ei ole halukkaampi vastaanottamaan tälle ajalle kuuluvaa sanomaa kuin juutalaiset olivat Jerusalemiä koskevan varoituksen suhteen. Tulipa milloin tahansa, Jumalan päivä tulee jumalattomille odottamatta. Elämän edetessä totuttua rataansa, ihmisten kiinnittäessä kaiken huomionsa huvituksiinsa, toimiinsa, kaupankäyntiin ja rahan hankkimiseen, uskonnollisten johtajien ylistäessä maailman kehitystä ja valistuneisuutta, kansojen ollessa tuudittautuneina väärään varmuuteen — silloin yllättää huolettomat juma-

[39] lattomat äkkiä perikato, niinkuin varas keskiyöllä vartioimattoman asumuksen, “eivätkä he pääse pakoon”.

2. Luku—Arttyyrien vuosisadat

“Mitä enemmän meitä surmaatte, sitä enemmän joukkomme kasvaa; kristittyjen veri on siemen.”

Jeesuksen ilmoittaessa opetuslapsilleen Jerusalemin kohtalon ja toisen adventin tapahtumat, hän samalla kertoo ennusti myös niistä kokemuksista, jotka kohtaisivat hänen kansaansa siitä ajasta lähtien, jolloin hänet otettaisiin heiltä pois aina siihen asti, kun hän palaisi kunniansaan ja kirkkaudessaan heitä vapauttamaan. Öljymäeltä Vapahtaja saattoi nähdä ne myrskytuulet, jotka olivat puhaltamaisillaan apostolisen seurakunnan ylle. Ja etäämpänä tulevaisuudessa hänen silmänsä näki raivoisan, tuhoa tuovan rajumyrskyn, joka raastaisi hänen seuraajiaan tulevina vainon synkkinä aikakausina. Muutamien lyhyin mutta merkittävin lausein hän ennusti, miten tämän maailman mahtajat tulisivat kohtelemaan Jumalan seurakuntaa. Matt. 24: 9, 21, 22. Kristuksen seuraajien olisi kuljettava samaa nöyryytysten, häpeän ja kärsimysten polkua, jota heidän Mestarinsakin oli kulkenut. Sama viha, joka kohdistui maailman Vapahtajaan, kohtaisi myös kaikkia niitä, jotka uskovat hänen nimeensä.

Varhaisen seurakunnan historia todistaa Vapahtajan sanojen toteutuneen. Maan ja syvyyden voimat järjestäytyivät Kristuksen seuraajia ja siten häntä itseään vastaan. Pakanuus näki, että jos evankeliumi voitaisi, se merkitsisi sen temppelien ja alttareiden häviötä. Siksi se yhdisti voimansa tuhotakseen kristinuskon. Vainon tulet sytytettiin. Kristityiltä riistettiin heidän omaisuutensa ja heidät ajettiin ulos kodeistaan. He saivat kestää “monet kärsimysten kilvoitukset”. Hebr. 10: 32.

[40]

He saivat “kokea pilkkaa ja ruoskimista, vieläpä kahleita ja vankeutta”. Hebr. 11: 36. Hyvin monet joutuivat sinetöimään todistuksensa verellään. Ylimykset ja orjat, rikkaat ja köyhät, oppineet ja oppimattomat, kaikki surmattiin armotta.

Nämä vainot, jotka Nero aloitti Paavalin marttyyrikuoleman aikoihin, jatkuivat enemmän tai vähemmän raivokkaina vuosisatoja. Kristittyjä syytettiin valheellisesti mitä kammottavimmista rikoksis-

ta, ja heidän selitettiin olevan syynä suuriin onnettomuuksiin — nä-länhätään, ruttoon ja maanjäristyksiin. Heidän jouduttuaan yleisen vihan ja epäluulojen kohteiksi monet olivat valmiit — maallisten etujen tähden — kavaltamaan viattomia. Heidät tuomittiin valtiota vastustavina kapinoitsijoina, uskonnon vihollisina ja yhteiskunnan vaivana. Heitä heitettiin joukoittain villipetojen eteen tai poltettiin elävinä amfiteatterien areenoilla. Muutamia ristiinnaulittiin, toisia käärittiin villieläinten nahkoihin ja työnnettiin areenoille koirien raadeltaviksi. Heidän rangaistuksensa muodosti usein yleisten juhlatilaisuuksien pääasiallisimman huvin. Suuret kansanjoukot kerääntyivät nauttimaan näytelmästä ja tervehtivät marttyyrien kuolinkamppailua nauruin ja kättentaputuksin.

Mistä tahansa Kristuksen seuraajat etsivätkin turvapaikkaa, sieltä heitä metsästettiin kuin petoeläimiä. Heidän oli pakko etsiä piilopaikkoja autoilta ja yksinäisiltä seuduilta. “He ovat kierrelleet ympäri puutteenalaisina, ahdistettuina, pahoinpideltyinä — he, jotka olivat liian hyviä tälle maailmalle —; he ovat harhailleet erämaissa ja vuorilla ja luolissa ja maakuopissa.” Hebr. 11: 37, 38. Katakombit tarjosivat suojan tuhansille. Rooman kukkuloiden alle, kaupungin ulkopuolelle, oli kaivettu pitkiä käytäviä, ja niiden pimeä, mutkikas verkosto ulottui monia kilometrejä kaupungin muurien ulkopuolelle. Näihin maanalaisiin pakopaikkoihin Kristuksen seuraajat hautasivat vainajansa; niistä he myös vainojen ja lainsuojattomuutensa aikana löysivät kotinsa. Kun suuri Elämän Antaja kerran herättäne, jotka ovat hyvän taistelun taistelleet, monet Kristuksen tähden marttyyrikuoleman kärsineet tulevat nousemaan ylös noista synkistä loukoista.

Voittava usko

Ankarimpienkin vainojen aikana nämä Jeesuksen todistajat säilyttivät uskonsa tahrattomana. Vaikka heiltä riistettiin elämän välttämättömimmätkin ehdot, vieläpä auringonvalokin, ja heidän oli pidettävä maan pimeää, mutta ystävällistä helmaa kotinaan, he eivät

[41]

[42]

[43]

[44]

[45]

mään uskoaan Kristukseen. Koettelemukset ja vainot johtivat heitä vain lähemmäksi luvattua lepoa ja palkintoa.

Kuten Jumalan palvelijat muinoin, hekin “ovat antaneet kiduttaa itseään eivätkä ole ottaneet vastaan vapautusta, että saisivat paremman ylösnousemuksen.” Hebr. 11: 35. He muistelivat Mestarinsa sanoja, että heidän tulisi iloita joutuessaan vainottaviksi Kristuksen tähden, ja että heidän palkkansa tulisi olemaan suuri taivaassa — sillä samoin oli vainottu profeettojakin ennen heitä. He iloitsivat siitä, että heidät katsottiin arvollisiksi kärsimään totuuden tähden, ja voittolaulut kohosivat räiskyvien liekkien keskeltä. Katsoessaan uskossa ylöspäin he näkivät Kristuksen ja enkeleiden taivaan karta-noissa seuraavan mitä suurimmalla kiinnostuksella ja myötätunnolla heidän lujuttaan. Jumalan valtaistuimelta kuului ääni: “Ole uskollinen kuolemaan asti, niin minä annan sinulle elämän kruunun.” Ilm. 2: 10.

Saatanan yritykset tuhota Kristuksen seurakunta väkivalloin osoittautuivat tuloksettomiksi. Suuri taistelu, jossa nämä Jeesuksen opetuslapset uhrasivat henkensä, ei päättynyt näiden uskollisten valonkantajien kaatuessa vartiopaikalleen. Tappio merkitsi heille voittoa. Jumalan työntekijät surmattiin, mutta hänen työnsä eteni. Evankeliumi jatkoi leviämistään ja sen kannattajat lisääntyivät. Se valloitti alueita, joihin Rooman kotkatkaan eivät kyenneet lentämään. Eräs kristitty, joka nuhteli pakanallisia hallitsijoita siitä, että nämä kehottivat jatkamaan vainoa, sanoi: Te voitte “tappaa meitä, kiduttaa meitä, tuomita meitä ...Teidän vääryytenne on meidän viattomuutemme osoitus ... Eikä teidän julmuutenne hyödytä mitään”. Se oli vain omiaan tuomaan toisia heidän joukkoonsa. “Mitä enemmän meitä surmaatte, sitä enemmän joukkomme kasvaa; kristittyjen veri on siemen.”⁴

Tuhansia heitettiin vankeuteen ja surmattiin, mutta toisia astui esiin täyttämään heidän paikkansa. Kristus vahvisti niitä, jotka jou-tuivat uskonsa tähden kärsimään marttyyrikuoleman, ja luki heidät voittajien joukkoon. He olivat taistelleet hyvän taistelun, ja Kristuksen saapuessa he saavat vastaanottaa kirkkauden kruunun. Heidän kohtaamansa kärsimykset lähensivät heitä toisiinsa ja Lunastajaansa. Heidän elämänsä esimerkki ja heidän kuolemansa todistus merkitsivät jatkuvaa todistusta totuuden puolesta; ja kun vähiten saatettiin

[46] odottaa, saatanan alamaiset jättivät hänen palvelemisensa ja astuivat Kristuksen lipun alle.

Tämän vuoksi saatana suunnitteli tehostaa taisteluaan Jumalan hallitusta vastaan asettamalla oman lippunsa kristilliseen seurakuntaan. Jos Kristuksen seuraajat onnistuttaisiin pettämään ja heidät voitaisiin estää miellyttämästä Jumalaa, silloin heidän voimansa, mielenlujuutensa ja kestävyytensä pettäisivät ja he muodostaisivat helpon saaliin.

Suuri vastustaja yritti nyt saavuttaa viekkaudella sen, mitä hän ei ollut onnistunut saamaan väkivalloin. Vaino lakkasi ja sen sijaan astuivat ajallisen menestyksen ja maallisen kunnian vaaralliset vietykset. Epäjumalanpalvelijat omaksuivat osan kristillisestä uskosta, vaikka he samalla hyökkäsivät toisia tärkeitä totuuksia. He tunnustivat vastaanottavansa Jeesuksen Jumalan Poikana ja uskovansa hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa, mutta heillä ei ollut todellista synnintuntoa eivätkä he tunteneet tarvitsevansa parannusta tai sydämen muutosta. Tehtyään omalta puoleltaan myönnytyksiä he ehdottivat, että kristityt tekisivät samoin, jotta kaikki voisivat yhtyä uskossaan Kristukseen.

Hirvittävä vaara uhkasi nyt seurakuntaa. Tämän rinnalla vankeus, kidutukset, tuli ja miekka olivat olleet siunauksia. Muutamat kristityistä seisoivat lujina. He selittivät, etteivät voineet ryhtyä sovitteeluihin. Toiset taas suosittelivat, että muutamista uskonkohdistu luovuttaisiin tai niitä mukailtaisiin liittyen niihin, jotka olivat omaksuneet osan kristinuskosta. Heidän mielestään näin saatettaisiin helpottaa viimeksimainittujen täydellistä kääntymistä. Tämä oli syvän tuskan aikaa Kristuksen uskollisille seuraajille. Valekristillisyyden viittaan pukeutuneena saatana oli hiipimässä seurakuntaan turmellakseen sen uskon ja kääntääkseen sen mielet pois totuuden sanasta.

Useimmat kristityistä suostuivat lopulta alentamaan tasoa, ja kristinusko ja pakanuus solmivat keskenään liiton. Vaikka epäjumalien palvelijat väittivät olevansa kääntyneitä ja liittyivät seurakuntaan, he siitä huolimatta riippuivat kiinni epäjumalanpalveluksessaan, vaihtaen vain palvontansa kohteet Jeesuksen, Marian ja pyhimysten kuviin. Epäjumalanpalveluksen löyhkäävä hapatus, jota tällä tavoin pääsi seurakuntaan, jatkoi turmiollista työtään. Epäterveet opit, taidokoiset juhlamenot ja epäjumalaiset seremoniat saivat jalansijaa

seurakunnan uskonkäsityksissä ja jumalanpalveluksessa. Kristuksen seuraajien liittyessä epäjumalanpalvelijoihin kristinusko turmeltui ja seurakunta menetti puhtautensa ja voimansa. Oli kuitenkin muutamia, jotka eivät antaneet näiden erehdysten johtaa itseään harhaan. He pysyivät uskollisina totuuden Alkuunpanijalle ja palvelivat yksin Jumalaa.

[47]

Kaksi luokkaa

Kristuksen seuraajiksi tunnustautuvien joukossa on aina ollut kaksi luokkaa. Toisten tutkiessa Vapahtajan elämää ja pyrkiessä innokkaasti korjaamaan virheitään ja seuraamaan Esikuvaansa, toiset karttavat selviä, käytännöllisiä totuuksia, mitkä paljastavat heidän erheensä. Parhaimmassa tilassaankaan ei seurakunta muodostunut pelkästään uskollisista, puhtaista ja vilpittömistä. Vapahtaja opetti, ettei tahallisesti syntiin antautuvia tulisi ottaa seurakunnan jäsenyyteen. Kuitenkin hän liitti yhteyteensä miehiä, joilla oli luonteen virheitä, ja salli heidän päästä osallisiksi opetuksistaan ja esimerkiksi, jotta heillä olisi tilaisuus nähdä virheensä ja korjata ne. Kahdentoista apostolin joukossa oli kavaltaja. Juudas otettiin vastaan hänen luonteensa puutteista huolimatta, ei niiden tähden. Hänet liitettiin opetuslapsijoukkoon, jotta hän Kristuksen opetuksen ja esimerkin avulla oppisi näkemään, millainen on kristillinen luonne, ja että hän omat erheensä havaittuaan katuisi ja — jumalallisen armon avulla — puhdistaisi sielunsa “totuuden kuuliaisuudessa”. Mutta Juudas ei vaeltanut valossa, jonka suotiin armollisesti loistaa hänen tielleen. Antautumalla syntiin hän kutsui luokseen saatanan kiusaukset. Hänen luonteensa pahat piirteet tulivat vallitseviksi. Hän antoi mielensä pimeyden voimien hallintaan. Hän närkästyi, kun häntä nuhdeltiin hänen virheistään, ja siten hän tuli houkutelluksi tekemään kauhistuttavan rikoksensa, pettämään Mestarinsa. Samalla tavoin kaikki, jotka hellivät pahaan ulkonaisen jumalisuuden varjolla, vihaavat niitä, jotka häiritsevät heidän rauhaansa tuomitsemalla heidän syntistä vaellustaan. Sopivan tilaisuuden tullen he tulevat Juudaksen tavoin kavaltamaan ne, jotka heidän parastaan ajatellen ovat heitä ojentaneet.

Apostolit erottivat seurakunnasta ne, jotka esiintyivät jumalisiin vaikka salassa suosivat syntiä. Ananias ja Safiira menettelivät petol-

lisesti uskotellessaan antavansa Jumalalle kokonaisen uhrin, vaikka ahneudessaan pidättivätkin siitä osan itselleen. Totuuden Henki ilmaisi apostoleille näiden teeskentelijöiden todellisen luonteen, ja Jumalan tuomiot puhdistivat seurakunnan tästä häpeätahrasta. Tämä selvä osoitus Kristuksen kaikkinäkevän Hengen vaikutuksesta seurakunnassa herätti kauhua ulkokultailijoiden ja pahantekijöiden keskuudessa. He eivät voineet kauan olla niiden yhteydessä, jotka käytökseltään ja mielenlaadultaan edustivat Kristusta; ja kun koetukset ja vainot kohtasivat hänen seuraajiaan, vain ne, jotka olivat [48] halukkaita hylkäämään kaiken muun totuuden tähden, halusivat tulla hänen opetuslapsikseen. Tällä tavoin seurakunta pysyi suhteellisen puhtaana niin kauan kuin vainoa jatkui. Mutta kun se päättyi, seurakuntaan liittyi vähemmän innokkaita ja pyhittyneitä käännyttäisiä, ja niin aukeni saatanalle mahdollisuus saada siellä jalansijaa.

Mutta Valon Ruhtinaan ja pimeyden ruhtinaan välillä ei ole olemassa mitään yhteyttä, eikä sitä voi olla myöskään heidän seuraajiansa välillä. Kun kristityt suostuivat yhtymään niihin, jotka olivat vain puoleksi kääntyneet pakanuudestaan, he astuivat tielle, joka johti yhä kauemmas totuudesta. Saatana riemuitsi siitä, että oli onnistunut pettämään niin suuren joukon Kristuksen seuraajia. Sitten hän kohdisti näihin vielä enemmän voimiaan ja innoitti heitä vainoamaan niitä, jotka pysyivät uskollisina Jumalalle. Ketkään toiset eivät osanneet niin hyvin vastustaa todellista kristillistä uskoa kuin ne, jotka olivat kerran olleet sen puolustajia. Nämä luopiokristityt yhdessä puolipakanallisten veljiensä kanssa ryhtyivät taistelemaan Kristuksen opin tärkeimpiä kohtia vastaan.

Tämä merkitsi epätoivoista taistelua niille, jotka tahtoivat pysyä uskollisina ja lujasti vastustaa niitä petoksia ja kauhistuksia, joita papillisiin vaatteisiin verhottuina tuotiin kirkkoon. Raamattua ei tunnustettu uskon ainoaksi ohjeeksi. Uskonnonvapauden periaatetta pidettiin harhaoppina ja sen puolustajia vihattiin ja ajettiin maanpakoon.

Väistämätön ero

Pitkän ja ankaran taistelun jälkeen nuo harvat uskolliset päättivät katkaista kaiken yhteyden luopuneeseen kirkkoon, mikäli se edelleen kieltäytyisi puhdistautumasta valheesta ja epäjumalanpalvelukses-

ta. He näkivän eron ehdottoman välttämättömäksi, mikäli halusivat seurata Jumalan sanaa. He eivät uskaltaneet suvaita harhaoppeja, jotka olisivat kohtalokkaita heidän omille sieluilleen, tai näyttää esimerkkiä, mikä vaarantaisi heidän lastensa ja lastensa lasten uskon. Rauhan ja yhteyden turvaamiseksi he olivat valmiit tekemään mitä tahansa myönnytyksiä, kunhan ne eivät koskisi heidän uskollisuuttaan Jumalaa kohtaan; mutta he tajusivat, että rauhakin olisi liian kalliisti ostettu, jos sen vuoksi olisi uhrattava periaatteet. Jos yhteys voitaisiin säilyttää vain totuuden ja vanhurskauden kustannuksella, valitsivat he mieluummin erimielisyyden ja vaikkapa taistelun.

[49]

Sekä seurakunnalle että maailmalle olisi hyväksi, jos ne periaatteet, mitkä innoittivat näitä sankarillisia sieluja, heräisivät uudelleen eloon Jumalan lapsiksi tunnustautuvien keskuudessa. Oppeihin, jotka ovat kristillisen uskon peruspylväitä, suhtaudutaan huolestuttavan välinpitämättömästi. Käsitys, jonka mukaan ne eivät loppujen lopulta olekaan niin elintärkeitä, voittaa alaa. Tämä asenne on omiaan tukemaan saatanan toimintaa, niin että vääriä teorioita ja tuhoisia harhaoppeja, joita menneitten aikojen uskolliset henkensä uhalla paljastivat ja vastustivat, pidetään nyt tuhansien Kristuksen seuraajiksi tunnustautuvien keskuudessa suosiossa.

Varhaiset kristityt olivat todella erikoislaatuista kansaa. Heidän moitteeton käytöksensä ja horjumaton uskonsa oli alituinen nuhde, joka häiritsi syntisen rauhaa. Lukumäärältään vähäisinä, ilman rikkautta, asemaa tai arvonimiä he olivat väärintekijöiden kauhuna kaikkialla, missä heidän luonteensa ja oppinsa tunnettiin. Siksi jumalattomat vihasivat heitä, kuten Kain vihasi Aabelia. Samasta syystä kuin Kain murhasi Aabelin, ne, jotka yrittivät poistaa Pyhän Hengen hillitsevän vaikutuksen, tappoivat Jumalan kansaa. Samasta syystä juutalaiset hylkäsivät ja ristiinnaulitsivat Vapahtajansa — koska hänen luonteensa pyhyys ja puhtaus oli jatkuvana nuhteena heidän itsekkyydelleen ja turmeltuneisuudelleen. Kristuksen päivistä tähän asti hänen uskolliset opetuslapsensa ovat herättäneet vihaa ja vastustusta niissä, jotka rakastavat ja seuraavat synnin teitä.

Miten sitten evankeliumia voidaan nimittää rauhan sanomaksi? Kun Jesaja ennusti Messiaan syntymän, hän käytti hänestä nimeä “Rauhan Ruhtinas”. Kun enkelit ilmoittivat paimenille, että Jeesus oli syntynyt, he lauloivat Beetlehemin ketojen yllä: “Kunnia Jumalalle korkeuksissa, ja maassa rauha ihmisten kesken, joita kohtaan

hänellä on hyvä tahto!” Luuk. 2: 14. Ilmeinen ristiriita näyttää vallitsevan näiden profeetallisten ilmoitusten ja Jeesuksen sanojen välillä: “En ole tullut tuomaan rauhaa, vaan miekan.” Matt. 10: 34. Oikein ymmärrettyinä niiden kesken vallitsee kuitenkin sopusointu. Evankeliumi on rauhan sanoma. Kristinusko levittäisi rauhaa, sopusointua ja onnea yli koko maailman, mikäli sen sanoma vastaanotettaisiin ja sitä seurattaisiin. Kristuksen uskonto liittyy läheiseen veljesyhteyteen kaikki, jotka vastaanottavat sen opetukset. Kristuksen tehtävän tarkoituksena on saada aikaan sovinto sekä ihmisen ja Jumalan välillä että ihmisten keskinäisissä suhteissa. Mutta suurimmalta osaltaan maailma on saatanan, Kristuksen katkerimman vihollisen, hallinnassa. Evankeliumi tarjoaa ihmisille elämän periaatteita, jotka ovat täysin vastakkaisia heidän omien tapojensa ja toiveittensa kanssa, ja he nousevat kapinaan sitä vastaan. He vihaavat puhtautta, joka paljastaa ja tuomitsee heidän syntinsä, ja he vainoavat ja hävittävät niitä, jotka julistavat heille sen oikeudenmukaisia ja pyhiä vaatimuksia. Tässä mielessä — koska sen korostamat totuudet herättävät vihaa ja riitaa — evankeliumia kutsutaan miekaksi.

Salaperäinen kaitselmus, joka sallii vanhurskaiden kärsiä vainoa syntisten käsissä, on hämmentänyt monien uskossaan heikkojen mieliä. Muutamat ovat jopa valmiit luopumaan luottamuksestaan Jumalaan, koska hän sallii mitä halpamaisimpien ihmisten menestystä, samalla kun parhaimmat ja puhtaimmat joutuvat heidän ahdistamukseen ja kiduttamukseen. Saatetaan kysyä, miten Jumala, joka on vanhurskas, armollinen ja kaikkivoipa, sallii sellaista vääryyttä ja sortoa. Meillä ei ole mitään tekemistä tämän kysymyksen kanssa. Jumala on antanut meille kylliksi todisteita rakkaudestaan, eikä meidän tule epäillä hänen hyvyyttään, vaikka emme ymmärtäisikään hänen kaitselmuksensa menettelytapoja. Nähdessään etukäteen epäilykset, mitkä painaisivat opetuslasten mieliä koettelemusten ja pimeyden päivinä, Jeesus sanoi heille: “Muistakaa se sana, jonka minä teille sanoin: ‘Ei ole palvelija herraansa suurempi’. Jos he ovat minua vainonneet, niin he teitäkin vainoavat.” Joh. 15: 20. Jeesus kärsi meidän edestämme enemmän kuin yksikään hänen seuraajansa on joutunut kärsimään jumalattomien julmuudesta. Ne, jotka ovat kutsutut osallistumaan vainoista ja marttyyrikuolemasta, kulkevat vain Jumalan rakkaan Pojan askelissa.

“Ei Herra viivytä lupauksensa täyttämistä.” 2 Piet. 3: 9. Hän ei unohda eikä hylkää lapsiaan. Mutta hän sallii jumalattomien ilmaista todellisen luonteensa, jotta yksikään, joka tahtoo tehdä hänen tahtonsa, ei tulisi heidän vuokseen petetyksi. Toisaalta vanhurskaat asetetaan kärsimysten ahjoon, jotta he itse puhdistuisivat; että heidän esimerkinsä saisi toisia vakuuttuneiksi uskon ja jumalisuuden todellisuudesta, ja myös siksi, että heidän vakaa vaelluksensa olisi tuomioksi jumalattomille ja epäuskoisille.

Jumala sallii jumalattomien menestyä ja ilmaista vihamielisyytensä häntä kohtaan, jotta — kun he ovat täyttäneet syntiensä mitan — kaikki näkisivät heidän täydellisessä hävittämisessään hänen oikeudenmukaisuutensa ja armonsa. Jumalan kostonpäivä lähenee nopeasti ja silloin kaikki, jotka ovat rikkoneet hänen lakiaan ja vainonneet hänen kansaansa saavat oikeudenmukaisen rangaistuksen teoistaan; silloin rangaistaan jokainen Jumalan uskollisiin kohdistunut epäoikeudenmukaisuus tai julmuus aivankuin se olisi tehty Kristukselle itselleen.

[51]

On eräs toinen, vielä tärkeämpi kysymys, jonka tulisi herättää nykyajan seurakuntien huomiota. Apostoli Paavalin sanojen mukaan “kaikki, jotka tahtovat elää jumalisesti Kristuksessa Jeesuksessa, joutuvat vainottaviksi”. 2 Tim. 3: 12. Mistä sitten johtuu, että vainon tulet näyttävät suurelta osin sammuneen? Ainoana syynä on se, että kirkko on mukautunut maailman tasolle eikä sen tähden herätä mitään vastustusta. Meidän päiviemme yleiselle uskonnolle ei ole luonteenomaista se pyhyys ja puhtaus, mikä oli ominaista kristilliselle uskolle Jeesuksen ja apostolien päivinä. Kristinuskon on maailman suosiossa, koska se on tehnyt kompromisseja synnin kanssa, koska Jumalan sanan suuriin totuuksiin suhtaudutaan niin välinpitämättömästi, koska kirkossa on niin vähän elävää jumalisuutta. Herätköön varhaisen seurakunnan usko ja voima uuteen eloon — silloin herää myös vainon henki, ja vainon tulet syttyvät jälleen.

[52]

3. Luku—Luopumuksen tielle

“Se päivä ei tule, ennenkuin luopumus ensin tapahtuu ...”

Apostoli Paavali ennustaa toisessa kirjeessään tessalonikalaisille suuresta luopumuksesta, joka johtaisi paavillisen vallan perustamiseen. Hän selittää, että Kristuksen päivä ei tule “ennenkuin luopumus ensin tapahtuu ja laittomuuden ihminen ilmestyy, kadotuksen lapsi, tuo vastustaja, joka korottaa itsensä yli kaiken, mitä Jumalaksi tahi jumaloitavaksi kutsutaan, niin että hän asettuu Jumalan temppeliin ja julistaa olevansa Jumala”. Edelleen apostoli varoittaa veljiään siitä, että “laittomuuden salaisuus on jo vaikuttamassa”. 2 Tess. 2: 3, 4, 7. Jo tuona varhaisena ajankohtana hän näki seurakuntaan hiipivän erehdyksiä, jotka valmistaisivat tietä paaviuden kehittymiselle.

Vähä vähältä, aluksi salaisesti ja hiljaisuudessa, sitten avoimemmin, “laittomuuden salaisuus” suoritti petollista ja häpeällistä työtään lisäten voimaansa ja vaikutusvaltaansa ihmismielten yli. Miltei huomaamatta pakanalliset tavat löysivät tiensä kristilliseen kirkkoon. Mukautumisen ja sovittelun henki väistyi hetkeksi kirkon joutuessa ankariin vainoihin pakanuuden aikana. Mutta kun vaino lakkasi, ja kristinusko sai astua kuninkaiden kartanoihin ja palatseihin, se vaihtoi Kristuksen ja apostolien nöyrän yksinkertaisuuden pakanallisten pappien ja hallitsijoiden ylpeään komeuteen, ja Jumalan vaatimusten sijaan se asetti inhimilliset teoriat ja perinnäissäännöt. Konstantinuksen nimellinen kääntyminen neljännen vuosisadan alkupuolella herätti suurta riemua — ja maailma asteli kirkkoon vanhurskauden viittaan naamioituneena. Turmeluksen työ edistyi nyt nopeasti. [53] Pakanuus, joka näytti joutuneen häviölle, olikin tullut voittajaksi. Sen [54] henki hallitsi kirkossa. Sen opit, menot ja taikauskoiset käsitykset [55] olivat yhdistyneet Kristuksen seuraajiksi tunnustautuvien uskoon ja jumalanpalvelukseen.

Pakanuuden ja kristinuskon välisen kompromissin tuloksena syntyi “laittomuuden ihminen”, jonka profetia ennusti korottavan itsensä Jumalan yläpuolelle ja häntä vastaan. Tuo jättiläismäinen väärän uskonnon järjestelmä on saatanan voiman mestarinäyte — mah-

tava muistomerkki hänen pyrkimyksistään asettua valtaistuimelle hallitsemaan maailmaa oman tahtonsa mukaisesti.

Saatana yritti kerran saada aikaan sovitteluratkaisun Kristuksen kanssa. Hän tuli Jumalan Pojan luo kiusausten erämaassa, ja näyttäen tälle kaikki maailman valtakunnat ja niiden loiston hän tarjoutui antamaan sen kaiken Jeesuksen käsiin, mikäli tämä vain tunnustaisi pimeyden ruhtinaan herruuden. Kristus nuhteli röyhkeää kiusaajaa ja pakotti hänet poistumaan. Mutta saatana menestyy paremmin esittäessään samat kiusauksensa ihmiselle. Saadakseen maallista voittoa ja kunniaa kirkko antautui etsimään maan mahtajien tukea ja suosiota, ja näin hyljättyään Kristuksen se tuli viekotelluksi tekemään liiton saatanan edustajan, Rooman piispan, kanssa.

Rooman kirkon tärkeimpiä oppeja on se, että paavi on koko Kristuksen seurakunnan näkyvä pää, jolle kuuluu korkein valta kaikkien piispojen ja pappien yli kaikkialla maailmassa. Ja vieläkin enemmän: paaviin on sovellettu Jumalan omia arvonimiä. Häntä on kutsuttu nimellä ”Herra Jumala Paavi”, ja hänet on julistettu erehtymättömäksi.⁵ Hän vaatii kaikkien ihmisten kunnioitusta. Samaa vaatimusta, minkä saatana esitti kiusauksen erämaassa, hän yhä pitää voimassa Rooman kirkon kautta, ja suuret joukot ovat valmiita osoittamaan hänelle kunnioitustaan.

Mutta ne, jotka pelkäävät ja kunnioittavat Jumalaa, vastaavat tähän taivaita hipovaan röyhkeyteen samalla tavoin kuin Kristus vastasi kavalan vihollisen houkutuksiin: ”Sinun pitää kumartaman Herraa, sinun Jumalaasi, ja häntä ainoata palveleman.” Luuk. 4: 8. Jumala ei ole milloinkaan antanut sanassaan pienintäkään viitettä siitä, että hän olisi määrännyt ketään ihmistä seurakuntansa pääksi. Oppi paavillisesta yliherruudesta on täysin vastoin Raamatun opetuksia. Paavilla ei voi olla mitään valtaa Kristuksen seurakunnan yli, paitsi minkä hän on vääryydellä itselleen anastanut.

Rooman kirkko on itsepintaisesti syyttänyt protestanteja kerettiläisyydestä ja siitä, että nämä ovat ehdoin tahdoin eronneet oikeasta seurakunnasta. Mutta nämä syytökset sopivat paremmin siihen itseensä. Se juuri laski alas Kristuksen lipun ja luopui siitä uskosta, ”joka kerta kaikkiaan on pyhille annettu”. Juud. 3.

Sanan voima

Saatana tiesi hyvin, että pyhät kirjoitukset tekisivät ihmiset kykeneviksi havaitsemaan hänen petoksensa ja vastustamaan hänen voimaansa. Sanalla oli maailman Vapahtajakin torjunut hänen hyökkäyksensä. Jokaisen hyökkäyksen tapahtuessa Kristus kohotti ikuisen totuuden kilven, sanoen: “Kirjoitettu on.” Vastustajan jokaisen ehdotuksen hän torjui sanan voimalla ja viisaudella. Voidakseen säilyttää ihmiset valtansa alla ja lujittaakseen paavillista valveherruutta saatanan täytyi pitää ihmiset tietämättöminä kirjoitusten opetuksista. Raamattu korottaisi Jumalaa ja asettaisi katoavaisen ihmisen oikeaan asemaansa; tämän vuoksi sen pyhiä totuuksia oli salattava ja poljettava maahan. Rooman kirkko omaksui tämän periaatteen. Satojen vuosien aikana oli Raamatun levittäminen kielletty. Kansaa oli kielletty lukemasta sitä kodeissa, ja selkärangattomat papit ja prelaatit tulkitsivat sen opetuksia siten, että ne tukivat heidän vaatimuksiaan. Siten paavia alettiin miltei yleisesti pitää Jumalan maanpäällisenä käskynhaltijana, jolle on annettu korkein valta sekä kirkossa että valtiossa.

Kun erheiden paljastaja oli työnnetty syrjään, saatana työskenteli tahtonsa mukaan. Ennustuksen mukaan paavikunta pyrki “muuttamaan ajat ja lain”, Dan. 7: 25, eikä se hidastellutkaan aikeissaan. Jotta pakanuudesta kääntyneille tarjottaisiin jokin vastine epäjumalal palvelukselle ja siten helpotettaisiin heidän nimellistä liittymistään kristinuskoon, kristilliseen jumalanpalvelukseen liitettiin vähitellen kuvien ja pyhäinjäännösten palvelusta. Yleisen kirkolliskokouksen määräyksellä tämä epäjumalanpalvelusmuoto lopullisesti vahvistettiin. ⁶Täydentääkseen jumalatonta työtään Rooma rohkeni poistaa Jumalan laista toisen käskyn, joka kieltää kuvien palvelemisen, ja jakaa kymmenennen käskyn kahtia, säilyttääkseen käskyjen alkuperäisen lukumäärän.

Pakanuuteen myöntymisen henki aukaisi tien vielä täydellisemmälle taivaan arvovallan hylkäämiselle. Pyhittymättömien kirkonjohtajien välityksellä saatana kävi käsiksi myös neljanteen käskyyn* [57] yrittäen syrjäyttää vanhan sapatin, jonka Jumala oli siunannut ja pyhittänyt (1 Moos. 2: 2, 3), korottaakseen sen tilalle pakanoiden viet-

*Lepopäiväkäskey on Raamatun ja vanhimman käskyjaotuksen mukaan neljäs. (Suom. huom.)

tämän “auringon kunnianarvoisan päivän”. Tätä muutosta ei aluksi yritetty panna toimeen avoimesti. Ensimmäisinä vuosisatoina kaikki kristityt pitivät oikeata sapattia. He vaalivat Jumalan kunniaa, ja koska he uskoivat Jumalan lain olevan muuttumattoman, he puolustivat innokkaasti sen käskyjen pyhyyttä. Mutta saatana toimi välikappaleittensa kautta suurella kavaluudella toteuttaakseen aikeitaan. Jotta kansan huomio saataisiin kohdistumaan sunnuntaihin, siitä tehtiin Kristuksen ylösnousemuksen muistojuhla. Jumalanpalveluksia järjestettiin sinä päivänä, mutta silti sitä pidettiin vain virkistyspäivänä ja sapattia pidettiin yhä pyhänä.

Valmistaakseen tietä sille työlle, minkä oli aikonut toteuttaa, saatana oli saanut juutalaiset ennen Kristuksen syntymää kuormittamaan sapatin mitä ankarimmilla säädöksillä ja siten tehnyt sen vietosta taakan. Käyttäen nyt hyväkseen sitä väärää valoa, johon hän oli sapatin saattanut, saatana leimasi sen halveksien juutalaiseksi asetukseksi. Kun kristityt yleisesti jatkoivat sunnuntain viettämistä riemullisena juhlanä, hän johti heidät tekemään sapatista paastopäivän, synkän ja surullisen päivän, jotta he tällä tavoin voisivat osoittaa vihamielisyyttään juutalaisuutta kohtaan.

Konstantinuksen käsky

Neljännän vuosisadan alkupuolella keisari Konstantinus julkaisi määräyksen, jolla sunnuntai tehtiin yleiseksi juhlapäiväksi koko Rooman valtakunnassa.⁷ Hänen pakanalliset alamaisensa pitivät auringon päivää korkeassa arvossa ja kristitytkin kunnioittivat sitä. Keisarin tarkoituksena oli yhdistää pakanuuden ja kristinuskon ristiriitaiset pyrkimykset. Häntä innostivat tähän kirkon piispat, jotka kunnianhimonsa ja vallanjanonsa innoittamina havaitsivat, että jos sekä kristityt että pakanat viettäisivät samaa päivää, se edistäisi kristinuskon nimellistä omaksumista pakanoiden keskuudessa ja siten lisäisi kirkon valtaa ja kunniaa. Mutta vaikka monet jumalaapelkäävät kristityt saatiinkin vähitellen pitämään sunnuntaita jossakin määrin pyhänä, he yhä pitivät oikeata sapattia Herran pyhäpäivänä ja viettivät sitä kuuliaisina neljännelle käskylle.

Pääpettjä ei ollut vielä suorittanut työtään loppuun. Hän oli päättänyt koota koko kristityn maailman lippunsa alle ja harjoittaa valtaansa käskynhaltijansa, ylpeän paavin, välityksellä, joka väitti

olevansa Kristuksen edustaja. Puolittain kääntyneiden pakanoiden, kunnianhimoisten kirkonmiesten ja maailmaa rakastavien kirkon jäsenten avulla hän toteutti aikeensa. Aika ajoin pidettiin suuria kirkolliskokouksia, joihin kirkolliset arvohenkilöt kokoontuivat kaikkialta maailmasta. Miltei jokaisessa kirkolliskokouksessa Jumalan asettamaa sapattia vähä vähältä alennettiin, samalla kun sunnuntaita _ vastaavasti korotettiin. Tällä tavoin pakanallista juhlaa lopulta ruvettiin kunnioittamaan jumalallisena asetuksena, kun taas Raamatun sapatti julistettiin juutalaisuuden jätteeksi, ja sen pyhittäjät kirottiin.

Suuri luopio oli onnistunut korottamaan itsensä “yli kaiken, mitä jumalaksi tahi jumaloitavaksi kutsutaan”. 2 Tess. 2: 4. Hän oli rohjennut muuttaa Jumalan laissa sen ainoan käskyn, joka selvästi osoittaa ihmiskunnalle oikean ja elävän Jumalan. Neljännessä käskyssä Jumala ilmaistaan taivaan ja maan Luojana, ja täten hänet erotetaan kaikista vääristä jumalista. Seitsemäs päivä pyhitettiin lepopäiväksi ollakseen luomistyön muistomerkkinä. Sen tarkoituksena oli pitää alati ihmisten mielissä elävä Jumala, elämän lähteenä ja kunnioituksen ja palvonnan kohteena. Saatana pyrkii kääntämään ihmiset Jumalan luota ja kuuliaisuudesta hänen lakiaan kohtaan. Tämän vuoksi hän kohdistaa ponnistelunsa erityisesti sitä käskyä vastaan, joka viittaa Jumalaan Luojana.

Protestantit väittävät nykyisin, että Kristuksen ylösnousemus sunnuntaina teki siitä kristillisen lepopäivän. Mutta Raamattu ei tue tätä väitettä. Ei Kristus eivätkä hänen apostolinsa ole antaneet mitään sellaista kunniaa tälle päivälle. Sunnuntain vietto kristillisenä asetuksena juontaa juurensa laittomuuden salaisuudesta (2 Tess. 2: 7), joka jo Paavalin päivinä oli aloittanut työnsä. Missä ja milloin on Herra ottanut nimiinsä tämän paaviuden lapsen? Millä pätevällä syyllä voidaan puolustaa muutosta, jota pyhät kirjoitukset eivät tue?

Kuudennella vuosisadalla paaviuden asema oli jo luja. Sen valtaistuin oli asetettu keisarin kaupunkiin ja Rooman piispan selitettiin olevan koko kirkon pää. Pakanuus oli antanut sijaa paaviudelle. Lohikäärme oli antanut pedolle “voimansa ja valtaistuimensa ja suuren vallan”. Ilm. 13: 2. Ja nyt alkoivat ne 1260 paavillisen vainon vuotta, joista Danielin ja Ilmestyskirjan profetioissa oli ennustettu.⁸ Dan. 7:25; Ilm. 13: 5—7. Kristityt pakotettiin joko luopumaan puhtaasta uskostaan ja hyväksymään paavilliset juhlamenot ja jumalanpalveluksen tai nääntymään ja kärsimään kuoleman kidutuspenkillä,

roviolla tai mestauslavalla. Nyt täyttyivät Jeesuksen sanat: “Omat vanhemmatkin ja veljet ja sukulaiset ja ystävät antavat teidät alttiiksi; ja muutamia teistä tapetaan, ja te joudutte kaikkien vihattaviksi minun nimeni tähden.” Luuk. 21: 16, 17. Vaino kohtasi uskollisia suuremmalla raivolla kuin milloinkaan aikaisemmin, ja maailma muuttui laajaksi taistelutantereeksi. Vuosisatojen aikana Kristuksen seurakunta löysi turvapaikan syrjäisistä ja yksinäisistä piilopaikoista. Näin sanoo profeetta: “Ja vaimo pakeni erämaahan, jossa hänellä oli Jumalan valmistama paikka, että häntä elätettäisiin siellä tuhat kaksisataa kuusikymmentä päivää.” Ilm. 12: 6.

[59]

Rooman kirkon valtaan nousu merkitsi pimeiden aikojen alkua. Mitä enemmän sen valta lisääntyi, sitä synkemmäksi kävi pimeys. Kristuksen, tosi perustuksen, sijasta uskottiin Rooman paaviin. Sen sijaan, että syntien anteeksiantamuksen ja ikuisen pelastuksen toivo olisi pantu Jumalan Poikaan, kansa katsoi paaviin sekä pappeihin ja prelaatteihin, joille paavi oli jakanut valtaansa. Kansalle opetettiin, että paavi on heidän maanpäällinen välittäjänsä ja ettei kukaan voisi lähestyä Jumalaa paitsi hänen kauttaan, ja vieläpä että hän oli heille Jumalan asemassa ja että häntä sen vuoksi oli sokeasti toteltava. Hänen määräyksestään poikkeaminen oli riittävä syy rikkojien sieluihin ja ruumiisiin kohdistuvalle ankarimmalle mahdolliselle rangaistukselle. Näin ihmisten mielet käännettiin pois Jumalasta erehtyvien, puutteellisten ja syntisten ihmisten puoleen; ei, enemmän: itsensä pimeyden ruhtinaan puoleen, joka heidän kauttaan harjoitti valtaansa. Synti oli naamioitu pyhyiden vaippaan. Kun kirjoitukset syrjäytetään ja ihminen alkaa pitää itseään erinomaisena, emme voi odottaa muuta kuin petoksia, vilppiä ja jumalattomuutta. Inhimillisten lakien ja perinnäissääntöjen korottamisen yhteydessä ilmeni se turmelus, joka aina on seurauksena Jumalan lain syrjäyttämisestä.

Vaaran aikaa

Ne olivat vaarallisia aikoja Kristuksen seurakunnalle. Uskollisia valonkantajia oli todellakin vain muutamia. Vaikka totuus ei ollutkaan täysin ilman todistajia, kuitenkin ajoittain näytti siltä, kuin erehdykset ja taikausko täysin voittaisivat ja tosi uskonto olisi tuomittu täysin häviämään maan päältä. Evankeliumi oli kadotettu nä-

[60] kyvistä, mutta uskonnon muodot olivat mitä moninaisimpia ja kansa oli ankarien vaatimusten rasittama.

Kansaa ei opetettu ainoastaan katsomaan paaviin välimiehenään, vaan luottamaan omiin töihinsä syntiensä sovittamiseksi. Pitkät pyhiinvaellusmatkat, katumusharjoitukset, pyhäinjäännösten palvelus, kirkkojen, pyhäkköjen ja alttareiden pystyttäminen, suurten rah summien maksaminen kirkolle — nämä ja monet muut samankaltaiset teot otettiin käy-J täntöön Jumalan vihan tyynnyttämiseksi ja hänen mielisuosionsa hankkimiseksi, aivankuin Jumala olisi ihmisten kaltainen, joka suuttuisi pikkuasioista ja jota pitäisi lepyttää lahjoilla tai katumusharjoituksilla!

Huolimatta Rooman kirkon johtomiestenkin keskuudessa valitsevista paheista, kirkon vaikutus näytti jatkuvasti kasvavan. Kahdeksannen vuosisadan lopulla Paavilaiset väittivät, että kirkon alkuaikoina oli Rooman piispoilla ollut sama hengellinen valta, jonka he nyt väittävät omistavansa. Tämän väitteen vahvistamiseksi oli tehtävä jotakin, mikä saattaisi sen näyttämään luotettavalta, ja tähän olikin valheen isällä keinot valmiina. Munkit väärentelivät vanhoja asiakirjoja. Löydettiin aikaisemmin tuntemattomia kirkolliskokousten määräyksiä, jotka vahvistivat paavin ylivallan varhaisimmista ajoista lähtien. Ja kirkko, joka oli hylännyt totuuden, vastaanotti mielihyvin nämä petokset.⁹

Muutamit uskolliset oikealle perustukselle rakentajat (1 Kor. 3: 10, 11) hämmentyivät ja estyivät työssään, väärin oppien kasatessa törkyä heidän tielleen. Kuten Jerusalemin muurien rakentajat Nehemian päivinä, muutamit olivat valmiita sanomaan: “Taakankantajain voima raukeaa, ja soraa on ylen paljon; me emme jaksaa rakentaa muuria.” Neh. 4: 10. Väsyneinä jatkuvaan taisteluun vainoa, petoksia, jumalattomuutta ja muita saatanan heidän pysähdyttämisekseen keksimiä esteitä vastaan muutamit uskollisista rakentajista kadottivat rohkeutensa, ja saadakseen aikaan rauhan sekä säilyttääkseen omaisuutensa ja henkensä he kääntyivät pois oikealta perustukselta. Toiset taas, lannistumatta vihollistensa vastarinnasta, selittivät pelottomasti: “Älkää peljätkö heitä; muistakaa suurta ja peljättävää Herraa” (Neh. 4: 14); ja he jatkoivat työtä miekka (Ef. 6: 17) vyötäisilleen sidottuna.

Sama vihan ja vastustuksen henki totuutta kohtaan on innoittanut Jumalan vihollisia kaikkina aikoina, ja samaa uskollisuutta ja

valppautta on hänen palvelijoiltaan aina vaadittu. Kristuksen sanat ensimmäisille opetuslapsilleen soveltuvat hänen seuraajiinsa ajan loppuun asti: “Mutta minkä minä teille sanon, sen minä sanon kaikille: valvokaa.” Mark. 13: 37.

Pimeys näytti tulevan yhä tiheämmäksi. Kuvien palvonta tuli yhä yleisemmäksi. Kynttilöitä poltettiin kuvien edessä ja niitä ruokoitiin. Mitä kummallisimpia ja taikauskoisimpia tapoja oli vallalla. Ihmisten mielet olivat niin täydellisesti taikauskon kahleissa, että järkikin näytti menettäneen merkityksensä. Kun papit ja piispat olivat nautinnonhaluisia, aistillisia ja turmeltuneita, oli aivan selvää, että kansa, joka piti heitä esikuvanaan, vajosi tietämättömyyteen ja paheisiin.

[61]

Uusi askel paavillisen röyhkeyden tiellä otettiin, kun paavi Gregorius VII yhdennellätoista vuosisadalla julisti Rooman kirkon olevan täydellisen. Esittämässään väitteissä hän mm. selitti, että kirkko ei ole milloinkaan erehtynyt, eikä kirjoitusten mukaan tulisi milloinkaan erehtymäänkään. Mutta kirjoitusten todistuksia ei esitetty näiden väitteiden tueksi. Ylpeä paavi väitti myös omistavansa vallan panna hallitsijoita viralta, ja hän selitti edelleen, ettei kukaan voinut kumota yhtäkään hänen päätöstään, mutta että hänellä oli valta muuttaa kaikkien muiden määräyksiä.¹⁰

Keisarit nöyryvät

Sattuvan esimerkin tämän erehtymättömyyden esitaistelijan tyranнимaisesta luonteesta tarjoaa hänen suhtautumisensa Henrik IV:een, Saksan keisariin. Koska tämä hallitsija oli rohjennut väheksyä paavin arvovaltaa, hänet julistettiin pannaan ja virastaan erotetuksi. Pelästyneenä omien ruhtinaittensa luopumisesta ja uhkauksista — paavin lähettiläät olivat nimittäin kehottaneet heitä kapinaan keisaria vastaan — Henrik totesi välttämättömäksi ryhtyä hieromaan rauhaa Rooman kanssa. Vaimonsa ja uskollisen palvelijansa kanssa hän kulki keskitalvella alppien yli voidakseen nöyryä paavin edessä. Saavuttuaan linnaan, missä Gregorius oleskeli, hänet ohjattiin ilman henkivartijoitaan ulommalle pihalle. Siellä hän talvipakkasessa paljain päin, avojaloin ja katumusvaatteissa odotti paavin lupaa päästä hänen eteensä. Vasta sitten, kun Henrik oli kolmen päivän ajan paastonnut ja tunnustanut syntejään, paavi alentui myöntämään hänelle

armahduksen. Mutta silloinkin se tapahtui ehdolla, että keisari odottaisi paavin hyväksymistä ennenkuin pukisi ylleen arvomerkkinsä ja ryhtyisi harjoittamaan keisarillista valtaansa. Ja Gregorius voitostaan ylpeillen kerskasi, että hänen tehtävänä oli kuninkaiden ylpeyden masentaminen.

[62] Miten jyrkkä vastakohta vallitsikaan tämän röyhkeän paavin suunnattoman ylpeyden ja Kristuksen nöyryyden ja lempeyden välillä, hänen, joka esittää itsensä anomassa sydämen ovella sisäänpääsyä voidakseen tuoda sinne anteeksiantamuksen ja rauhan, ja joka sanoi opetuslapsilleen: “Joka teidän keskuudessanne tahtoo olla ensimmäinen, se olkoon teidän orjanne”. Matt. 20: 27.

Toisiaan seuraavat vuosisadat todistivat jatkuvasti lisääntyviä erehdyksiä Roomasta lähteivissä opeissa. Jo ennen paaviuden perustamista pakanallisten filosofien opetukset olivat herättäneet huomiota ja saavuttaneet vaikutusvaltaa kirkossa. Monet nimellisesti kääntyneet pitäytyivät yhä pakanallisen filosofian oppeihin, eivät-ikä ainoastaan tutkineet niitä itse, vaan suosittelivat niitä toisillekin keinoina vaikutusvallan saamiseksi pakanoiden keskuudessa. Näin kristilliseen uskoon liitettiin vakavia harhoja. Huomattavin niistä oli usko ihmisen luontaiseen kuolemattomuuteen ja hänen tietoiseen tilaansa kuolemassa. Tämä oppi muodosti perustan pyhimysten avuksihuutamiselle ja Neitsyt Marian palvonnalle, mitkä tavat Rooma otti käytäntöön. Siitä sai alkunsa myös harhaoppi jumalattomien ikuisesta piinasta, mikä varhain liitettiin paavillisiin uskomuksiin.

Sitten valmistettiin tietä vielä uudelle pakanalliselle keksinnölle, jota Rooma nimitti kiirastuleksi, ja jota se käytti pelotellakseen herkkä- ja taikauskoista kansaa. Tämä harhaoppi vahvisti sellaisen kidutuspaikan olemassaolon, jossa niiden sielut, jotka eivät ole ansainneet iankaikkista kadotusta, saavat kärsiä syntiensä rangaistusta, ja josta he — tultuaan puhdistetuiksi — pääsevät taivaaseen.¹¹

Vielä tarvittiin eräs keksintö, jotta Rooma voisi hyötyä kannattajiensa pelosta ja paheista. Tähän tarkoitukseen sepitettiin aneoppi. Kaikille, jotka liittyisivät tukemaan paavin sotatoimia hänen maallisen valtansa laajentamiseksi, hänen vihollistensa rankaisemiseksi tai hänen hengellisen yliherruutensa kieltäjien tuhoamiseksi, luvattiin täydellinen armahdus menneistä, nykyisistä ja tulevista synneistä sekä vapautus kaikista niihin liittyvistä sakoista ja rangaistuksista. Kansalle opetettiin myös, että maksamalla kirkolle rahaa he saat-

toivat vapauttaa itsensä synnistä ja samoin pelastaa kuolleiden ystäviensä sielut, jotka olivat kiduttavien liekkien vallassa. Tällaisin keinoin Rooma täytti aarrearkkunsa ja ylläpiti niiden komeutta, yllälyisyyttä ja paheita, jotka olivat edustavinaan Kristusta, häntä, jolla ei ollut paikkaa, mihin päänsä kallistaisi. ¹²

Epäjumalinen messu-uhri oli syrjäyttänyt Herran ehtoollisen raamatullisen asetuksen. Paavilaiset papit uskottelivat voivansa mieltömällä ilvehtimisellään muuttaa tavallisen leivän ja viinin todelliseksi “Kristuksen ruumiiksi ja vereksi”.¹³ Jumalaa pilkkaavalla röyhkeydellä he avoimesti väittivät kykenevänsä luomaan Jumalan, [63] kaiken Luojan. Kristittyjä vaadittiin kuolemanrangaistuksen uhalla tunnustamaan uskonsa tähän kauhistuttavaan, taivaita häpäisevään harhaoppiin. Suuret joukot, jotka eivät tähän taipuneet, heitettiin polttoroviolle. ¹⁴

Kolmannellatoista vuosisadalla perustettiin paavikunnan välikappaleista hirvittävin: inkvisitio. Pimeyden ruhtinas työskenteli paavillisen pappisvallan johtajien avulla. Saatana ja hänen enkelinsä hallitsivat salaisiin istuntoihinsa kokoontuneiden pahojen miesten mieliä, mutta heidän keskellään seisojaksi näkymättömänä Jumalan enkeli merkiten muistiin heidän jumalattomat päätöksensä ja kirjoittaen historiaa, joka on liian kauheaa ihmissilmien nähtäväksi. “Suuri Babylon” oli “juovuksissa pyhien verestä”. Miljoonien marttyyrien runnellut ruumiit huusivat Jumalan kosta tuolle luopiovallalle.

Paavikunnasta oli tullut maailman yksinvalti. Kuninkaat ja keisarit alistuivat Rooman paavin määräyksiin. Ihmisten kohtalot sekä ajassa että ikuisuudessa näyttivät olevan hänen vallassaan. Satojen vuosien aikana oli Rooman opit empimättä hyväksytyt, sen menoja kunnioitettavasti suoritettu, sen juhlapäiviä yleisesti vietetty. Sen papistoa kunnioitettiin ja avustettiin runsain lahjoin. Milloinkaan ei Rooman kirkko ole sen jälkeen saavuttanut suurempaa arvovaltaa, loistoa ja mahtia.

Mutta “paavikunnan keskipäivä oli maailman keskiyötä”.¹⁵ Pyhät kirjoitukset olivat miltei tuntemattomia ei vain kansalle vaan myös papeille. Kuten muinaiset fariseukset paavilaiset johtajat vihasivat valoa, joka paljastaisi heidän syntinsä. Kun Jumalan laki, vanhurskauden mittapuu, oli poistettu, he käyttivät valtaansa ja harjoittivat paheitaan ilman esteitä tai rajoituksia. Petos, ahneus ja irstaisuus kukoistivat. Mitään rikosta ei kaihdettu, mikäli sillä voitiin saavuttaa

rikkautta tai asemia. Paavien ja kirkonmiesten palatsit olivat mitä inhoittavimpien irstailujen näyttämönä. Muutamat vallassa olevista paaveista olivat syylistyneet niin kammottaviin rikoksiin, että maalliset hallitsijat yrittivät panna viralta näitä kirkon mahtimiehiä, koska pitivät heitä niin turmeltuneina hirviöinä, ettei heitä voinut sietää. Vuosisatoihin ei Eurooppa ollut edistynyt tieteissä, taiteissa eikä kulttuurissa. Kristinuskoa oli kohdannut siveellinen ja älyllinen lamaaneminen.

[64] Maailman tila Rooman vallan alla muodosti pelottavan ja satuttavan täyttymyksen profeetta Hoosean sanoille: “Minun kansani joutuu häviöön, sillä se on taitoa vailla. Koska sinä olet hyljännyt taidon, hylkään minä sinut ... Koska olet unhottanut Jumalasi lain, unhotan myös minä sinun lapsesi.” “... ei ole uskollisuutta, ei laupeutta eikä Jumalan tuntemusta maassa. Vannotaan ja valhetellaan, murhataan, varastetaan ja rikotaan aviota, murtaudutaan taloihin, ja verityö verityötä seuraa.” Hoosea 4: 6, 1, 2. Sellaiset olivat Jumalan sanan hylkäämisen seuraukset.

4. Luku—Laaksojen sankarit

“Heidän uskonsa ei ollut uusi. He olivat perineet sen isiltään. He taistelivat apostolisen seurakunnan uskon puolesta.”

Sen pimeyden keskellä, joka peitti maan paavien ylivallan pitkänä aikakautena, ei totuuden valoa voitu kokonaan sammuttaa. Aina oli todistajia Jumalan puolesta — henkilöitä, jotka uskoivat Kristukseen ainoana välittäjänä Jumalan ja ihmisten välillä, jotka pitivät Raamattua ainoana elämän ohjeena ja pyhittivät oikean lepopäivän. Myöhemmät sukupolvet eivät milloinkaan ymmärrä kuinka suuressa kiitollisuudenvelassa maailma on näille henkilöille. Heidät leimattiin kerettiläisiksi, heidän vaikuttimiensa kimppuun hyökättiin, heidän luonnettaan parjattiin, heidän kirjoituksensa takavarikoitiin, tulkittiin väärin tai typisteltiin. He pysyivät kuitenkin lujina ja säilyttivät uskonsa puhtaana, jättäen sen pyhänä perintönä tuleville sukupolville.

Jumalan kansan historia Rooman ylivallan pimeiltä ajoilta on kirjoitettuna taivaassa, mutta ihmisten muistiinpanoissa sillä on vähän tilaa. Heidän olemassaolostaan voi löytää harvoja muistiinpanoja, lukuunottamatta heidän vainoojainsa syytöksissä olevia. Rooman menettelytapoihin kuului poistaa kaikki merkit siitä, että poikettiin sen opeista ja määräyksistä. Kaiken harhaoppisuuden, koskipa se sitten henkilöitä tai kirjoituksia, se koetti hävittää. Epäilyn ilmaukset tai kyselyt paavillisten opinkappaleiden arvovallan suhteen olivat riittävät syyt hengen menettämiseen, oli sitten kysymyksessä rikas tai köyhä, ylhäinen tai alhainen. Rooma koetti myös hävittää jokaisen kirjallisen merkinnän julmuudestaan toisinajattelevia kohtaan. Paavillisissa neuvotteluissa määrättiin sellaisia tietoja sisältävät kirjat ja kirjoitelmat poltettaviksi. Ennen kirjapainotaidon keksimistä oli kirjojen lukumäärä pieni ja niiden asu sellainen, että niitä oli vaikea säilyttää. Sentähden Rooman kirkon oli helppo toteuttaa aikeensa.

Ei mikään seurakunta Rooman tuomiovallan alueella saanut kauan häiritsemättä nauttia omantunnonvapautta. Niin pian kuin

[66]

paavin kirkko oli saanut vallan, se kohotti kätensä musertaakseen kaikki, jotka kieltäytyivät tunnustamasta sen herruutta, ja seurakunta toisensa jälkeen alistui sen vallan alle.

Isossa-Britanniassa oli alkuperäinen kristillisyys juurtunut sangen varhain. Evankeliumia, jonka britit ottivat vastaan ensimmäisinä vuosisatoina, ei Rooman luopumus vielä ollut turmellut. Pakanallisten keisarien vaino, joka ulottui näille kaukaisillekin rannoille, oli ainoa lahja, minkä Britannian ensimmäiset seurakunnat saivat Roomalta. Monet kristityt, jotka pakenivat vainon tähden Englannista, löysivät turvapaikan Skotlannista. Sieltä vietiin totuus Irlantiin ja kaikissa näissä maissa se otettiin ilolla vastaan.

Kun saksit tunkeutuivat Britanniaan, sai pakanuus johtovallan. Voittajat pitivät arvoaan alentavana ottaa vastaan opetusta orjiltaan, ja kristittyjen oli pakko vetäytyä vuorille ja autioille kangasmaille. Valo kuitenkin jatkoi loistamistaan oltuaan jonkin aikaa kätkettynä. Skotlannissa se sata vuotta myöhemmin loisti niin kirkaasti, että se valaisi kaukaisiakin maita. Irlannista tuli hurskas Golumba työtovereineen ja kokosi hajaantuneet uskovaiset yksinäiselle Jonan saarelle, josta tuli heidän lähetystyönsä keskus. Näiden evankelistain joukossa oli eräs, joka piti Raamatussa määrättyä lepopäivää, ja siten totuus oikeasta lepopäivästä levisi kansan keskuuteen. Jonan saarelle perustettiin koulu, josta lähti lähetysaarnajia, ei ainoastaan Skotlantiin ja Englantiin, vaan myös Saksaan, Sveitsiin ja vieläpä Italiaan.

Mutta Rooma oli kiinnittänyt huomionsa Britanniaan ja päätti saattaa sen valtansa alle. Kuudennella vuosisadalla sen lähetysaarnajat ryhtyivät käännyttämään pakanallisia sakseja. Nämä ylpeät barbaarit ottivat heidät suopeasti vastaan, ja monet tuhannet kääntyivät roomalaiskatoliseen uskoon. Työn edistyessä paavilliset johtajat ja heidän käännynnäisensä kohtasivat alkuperäisiä kristittyjä. Tällöin näkyi huomattava ero. Jälkimmäiset olivat yksinkertaisia, nöyriä ja Raamatun mukaisia luonteeltaan, opiltaan ja tavoiltaan, kun taas edellisille oli ominaista paavillinen ylimielisyys, taikausko ja komeus. Rooman lähettiläät vaativat, että nämä kristilliset seurakunnat tunnustaisivat paavin ylivallan.

[67]

Britit vastasivat sävyisästi, että he halusivat rakastaa kaikkia ihmisiä, mutta ettei paavilla ollut oikeutta ylivaltaan seurakunnassa, joten he voivat osoittaa hänelle vain samaa alamaisuutta, jota oli osoitettava

jokaiselle Kristuksen seuraajalle. Useita kertoja yritettiin heitä saada Roomalle kuuliaisiksi. Mutta nämä nöyrät kristityt, hämmästyneinä paavin lähettien ylpeydestä, pysyivät lujina ja vastasivat, etteivät he tunteneet muuta mestaria kuin Kristuksen. Nyt ilmeni paavikunnan todellinen henki. Roomalainen johtaja sanoi: “Jos ette tahdo vastaanottaa veljiä, jotka tuovat teille rauhan, joudutte ottamaan vastaan vihollisia, jotka tuovat teille sodan. Jos ette tahdo yhdistyä meihin elämän tien näyttämisesä sakseille, te tulette saamaan heiltä kuolettavan iskun.”¹⁶ Nämä eivät olleet tyhjiä uhkauksia. Käytettiin sotaa, vehkeilyä ja petosta näitä raamatullisen uskon todistajia vastaan, kunnes Britannian seurakunnat oli tuhottu tai pakotettu alistumaan paavin ylivallan alle.

Rooman tuomiovallan ulkopuolella olevissa maissa oli monien vuosisatojen aikana kristillisiä yhdyskuntia, jotka säilyivät miltei kokonaan vapaina paavillisesta turmeluksesta. Ne olivat pakanuuden ympäröimiä, ja tämän erehdykset vaikuttivat aikojen kuluessa niihin; mutta ne pitivät Raamattua jatkuvasti ainoana uskon ohjeena ja riippuivat kiinni monissa sen totuuksissa. Nämä kristityt uskoivat Jumalan lain muuttumattomuuteen ja pitivät neljännen käskyn määräämää lepopäivää. Tämän uskon ja käytännön omaavia seurakuntia oli Keski-Afrikassa ja armenialaisten keskuudessa Aasiassa.

Valdolaisten usko

Niistä, jotka vastustivat paavinvallan tunkeutumista eteenpäin, olivat valdolaiset huomattavimmat. Samassa maassa, johon paavikunta oli pystyttänyt istuimensa, vastustettiin sen vääryyttä ja turmelusta suurimmalla kestävyydellä. Monen vuosisadan ajan Piemonten seurakunnat säilyttivät riippumattomuutensa; mutta viimein tuli aika, jolloin Rooma vaatimalla vaati niiden alistumista. Turhaan taisteltiin sen tyranniutta vastaan näiden seurakuntien johtajat tunnustivat vastenmielisesti tuon vallan herruuden, jota koko maailma näytti kunnioittavan. Oli kuitenkin muutamia, jotka kieltäytyivät tunnustamasta paavin tai prelaatin arvovaltaa. He olivat päättäneet pysyä uskollisina Jumalalle ja säilyttää uskonsa puhtauden ja yksinkertaisuuden. Tuli ero. Ne, jotka pysyivät vanhassa uskossa, vetäytyivät nyt syrjään. Jotkut jättivät alppien keskellä olevat syntymänsija ja kohottivat totuuden lipun vieraisissa maissa. Toiset vetäytyivät yk-

sinäisiin laaksoihin ja vuorten kallio varustuksiin, säilyttäen siellä vapautensa palvella Jumalaa.

Se usko, jota valdolaiskristityt useiden vuosisatojen ajan tunnustivat ja opettivat, erosi huomattavasti Roomasta lähteneistä vääristä opeista. Heidän uskonsa perustui kirjoitettuun Jumalan sanaan, joka muodostaa kristillisyyden oikean järjestelmän. Mutta nämä vaatimattomat maalaiset, syrjäisissä turvapaikoissa, erillään maailmasta, sidottuina jokapäiväiseen työhönsä laumojensa ja viinitarhainsa hoidossa, eivät olleet itse löytäneet totuutta, joka oli vastakkainen luopuneen kirkon väärille opeille. Heidän uskonsa ei ollut uusi. He olivat perineet sen isiltään. He taistelivat apostolisen seurakunnan uskon puolesta — “sen uskon puolesta, joka kerta kaikkiaan on pyhille annettu” (Juud. 3). “Erämaan seurakunta” oli Kristuksen oikea seurakunta, niiden totuuden aarteiden hoitaja, jotka Jumala oli uskonut kansalleen maailmalle annettavaksi. Sitä ei ollut maailman suuressa pääkaupungissa valtaistuimelle korotettu ylpeä pappisvalta.

Tärkeimpiä syitä oikean seurakunnan eroamiseen Rooman kirkosta oli viimeksimainitun viha raamatullista lepopäivää kohtaan. Paavikunta heitti totuuden maahan, kuten Raamatussa oli ennustettu. Jumalan laki tallattiin alas tomuun, samalla kun ihmisten perimätietoja ja tapoja korotettiin. Paavin vallan alla olevat seurakunnat pakotettiin jo varhain kunnioittamaan sunnuntaita pyhäpäivänä. Valitsevien erehdysten ja taikauskon keskellä monet Jumalan todellisen kansankin jäsenet hämmentyivät niin, että samalla kuin viettivät sapatia, jättivät myös sunnuntaityön. Mutta tämä ei tyydyttänyt paavilisia johtajia. He eivät vaatineet ainoastaan sunnuntain pyhittämistä vaan myös sapatin alentamista arkipäiväksi; ja he tuomitsivat mitä ankarimmin niitä, jotka uskalsivat sitä kunnioittaa. Vain pakenemalla pois Rooman vallan alueelta saattoi rauhassa noudattaa Jumalan lakia.

Valdolaiset olivat ensimmäisiä Euroopan kansoja, jotka hankkivat itselleen Pyhän Raamatun käännöksen.¹⁷ Satoja vuosia ennen uskonpuhdistusta heillä oli käsinkirjoitettu Raamattu omalla äidinkielellään. Heillä oli totuus väärentämättömänä, ja se teki heidät vihan ja vainon erityisiksi kohteiksi. He selittivät Rooman kirkon olevan Ilmestyskirjan luopio Babylon ja nousivat henkensä uhalla vastustamaan sen turmeltuneita menoja. Kun pitkällisten vainojen puristuksessa jotkut ryhtyivät sovitteluihin, luopuen uskonsa tun-

nusomaisista periaatteista, toiset pitivät kiinni totuudesta. Pimeyden ja luopumuksen aikakausina oli valdolaisia, jotka kielsivät Rooman yliherruuden, hylkäsivät kuvain palvonnan epäjumalanpalveluksena ja pitivät oikeaa sapattia. ^{17b}Vastustuksen rajuimmisakin myrskyissä he säilyttivät uskonsa. Vaikka savoijilaisten keihäät pistivät heihin syviä haavoja ja roomalaisten roviot polttivat heitä, puolustivat he kuitenkin pelottomasti Jumalan sanaa ja hänen kunniaansa.

Vuorien korkeiden vallitusten takana, jotka kaikkina aikoina ovat olleet vainottujen ja sorrettujen suojana, valdolaiset löysivät piilopaikan. Täällä totuuden valo säilyi loistavana keskiajan pimeyden keskellä. Täällä totuuden todistajat säilyttivät vanhan uskon vuosituhannen ajan.

Jumala oli varannut kansalleen pelottavan juhlallisen pyhäkön, joka oli sille uskottujen ylevien totuuksien arvon mukainen. Noille uskollisille pakolaisille olivat vuoret Jumalan muuttumattoman vanhurskauden vertauskuvana. He kiinnittivät lasten huomion kukkuloihin, jotka kohosivat heidän ylitseen korkeuteen ja muuttumattomassa majesteettiudessaan puhuivat heille Hänestä, jonka tykönä ei ole muutosta, ei vaihteen varjoa ja jonka sana on yhtä pysyvä kuin ikuiset ylängöt. Jumala oli asettanut vuoret perustuksilleen ja vyöttänyt ne voimalla. Vain Kaikkivoivan käsivarsi saattoi ne siirtää paikoiltaan. Samalla tavalla hän on myös vahvistanut lakinsa, joka on hänen hallituksensa perustus taivaassa ja maan päällä. Ihminen voi kädellään tavoittaa lähimmäisensä ja riistää häneltä hengen. Mutta samoin kuin hän ei voi siirtää vuoria perustuksiltaan ja heittää niitä mereen, samoin hän ei voi muuttaa yhtäkään Jumalan lain käskyä eikä poistaa ainoatakaan niistä lupauksista, jotka Jumala on antanut hänen tahtoaan noudattaville ihmisille. Uskollisuudessaan Herran laille tuli hänen palvelijainsa olla yhtä järkähtämättömiä kuin muuttumattomat kalliot.

Valdolaisten syviä laaksoja ympäröivät vuoret olivat Jumalan luomisvoiman alituisena todistuksena ja hänen suojelevan kaitselmuksensa pettämättömänä takeena. Nuo pyhiinvaeltajat oppivat rakastamaan Jumalan läsnäolon mykkiä vertauskuvia. He eivät valittaneet kovaa kohtalooaan. He eivät koskaan tunteneet itseään yksinäisiksi noiden autioiden vuorten keskellä. He kiittivät Jumalaa siitä, että hän oli varannut heille turvapaikan, johon pääsivät ihmisten vihaa ja julmuutta pakoon. He iloitsivat siitä, että saivat häntä vapaasti

[70] palvella. Vihollistensa usein heitä ahdistessa he löysivät varman turvan lujien kallioiden keskellä. Monilta korkeilta kallioilta he laulaen lähettivät kiitoksensa Jumalalle, eivätkä Rooman sotajoukot voineet vaientaa heidän ylistyslaulujaan.

Näiden Kristuksen seuraajien hurskaus oli puhdasta, yksinkertaista ja harrasta. Totuuden periaatteille he antoivat suuremman arvon kuin taloille ja maille, ystäville ja sukulaisille, vieläpä itse elämällekin. Näitä periaatteita he vakavasti koettivat juurruttaa nuorten mieliin. Varhaisesta lapsuudesta alkaen nuorille opetettiin Raamatua, ja heitä kehoitettiin pitämään Jumalan lain vaatimuksia pyhinä. Raamatun jäljennöksiä oli vähän, ja sen tähden sen kallisarvoisia sanoja opeteltiin ulkoa. Monet kykenivät ulkomuistista toistamaan suuria osia sekä Vanhasta että Uudesta testamentista. Ajatukset Jumalasta liittyivät niin hyvin luonnon yleisiin nähtävyyksiin kuin jokapäiväisen elämän vaatimattomiin siunauksiin. Pienet lapset oppivat kiitollisuudella ajattelemaan Jumalaa jokaisen hyvän lahjan ja avun antajana.

Vanhemmat olivat helläsydämissä lapsiaan kohtaan ja rakkautensa niin viisaita, etteivät totuttaneet heitä itsehemmotteluun. Heidän edessään oli koetuksia ja vaikeuksia täynnä oleva elämä, kenties marttyyrikuolema. Heidät oli kasvatettu lapsuudesta saakka kestämään vaikeuksia, olemaan kuuliaisia ja kuitenkin ajattelemaan ja toimimaan itsenäisesti. Sangen nuorina heitä opetettiin kantamaan vastuuta, olemaan varovaisia puheessaan ja pitämään arvossa vaikeutensa taitoa. Heidän vihollistensa kuullen lausuttu harkitsematon sana saattoi vaarantaa, paitsi puhujan hengen, myös satojen hänen veljiensä hengen; sillä saalistaan vaanivien susien tavoin totuuden viholliset koettivat päästä käsiksi niihin, jotka uskalsivat vaatia uskonnon vapautta.

Valdolaiset olivat uhranneet maallisen menestyksensä totuuden tähden ja hankkivat leipänsä kestävyyttä ja kärsivällisyyttä vaativalla työllä. Jokainen viljelyskelpoinen maatilkkku vuorten keskellä viljeltiin huolellisesti. Laaksot ja vähemmän hedelmälliset vuorenrinteet saatettiin tuottamaan satoa. Säästäväisyys ja ankara itsensä kieltäminen oli osa siitä kasvatuksesta, jonka heidän lapsensa saivat ainoana perintönään. Heille opetettiin, että Jumalan tarkoituksen mukaan elämä on koulu, ja että heidän tarpeensa voitiin täyttää vain henkilökohtaisen työn, harkinnan, huolenpidon ja uskon kaut-

ta. Menettelytapa oli vaikea ja väsyttävä, mutta se oli hyödyllinen, juuri sellainen mitä ihminen tarvitsee langenneessa tilassaan, koulu jonka Jumala on määrännyt hänen kasvatustaan ja kehitystään varten. Samalla kuin nuoria totutettiin työhön ja vaikeuksiin, pidettiin myös huolta heidän järkensä kehittämisestä. Heille opetettiin, että kaikki heidän kykynsä kuuluivat Jumalalle ja että niitä kaikkia oli jalostettava ja kehitettävä hänen palvelustaan varten.

[71]

[72]

Palavaa uhrimieltä

[73]

Valdolaisten seurakunnat muistuttivat puhtaudessaan ja yksinkertaisuudessaan apostolien ajan seurakuntia. Hyljäten paavin ja prelaatin ylivallan ne pitivät Raamattua ylimpänä ja ainoana erehtymättömänä auktoriteettina. Heidän seurakuntiansa opettajat eivät olleet Rooman ylhäisten pappien kaltaisia, vaan seurasivat Mestariaan, joka ei tullut "palveltavaksi vaan palvelemaan". He ruokkivat Jumalan laumaa johtaen sen hänen sanansa vihreille laitumille ja eläville lähteille. Kaukana ihmisten komeuden ja ylpeyden muistomerkeistä kansa kokoontui, ei komeihin kirkkoihin tai mahtaviin katedraaleihin, vaan vuorten varjoon, alppilaaksoihin tai, vaaran uhattessa, johonkin kalliosuojaan, kuuntelemaan totuuden sanaa, jota Kristuksen palvelijat julistivat. Heidän pastorinsa eivät ainoastaan saarnanneet evankeliumia, vaan kävivät sairaiden luona, antoivat uskonnonopetusta lapsille, neuvoivat hairahtuneita ja toimivat riitojen sovittamiseksi sekä sovun ja veljellisen rakkauden edistämiseksi. Rauhan aikoina he saivat ylläpitonsa kansan vapaaehtoisista uhri- lahjoista; mutta teltantekijä Paavalin tavoin jokainen oppi jonkin ammatin, jonka avulla tarpeen vaatiessa voi hankkia elatuksensa.

[74]

[75]

Nuoret saivat opetuksensa seurakuntien opettajilta. Samalla kuin kiinnitettiin huomiota yleisiin oppiaineisiin, oli Raamattu opiskelun pääkohtena. Matteuksen ja Johanneksen evankeliumit painettiin muistiin, samoin useita apostolien kirjeitä. Heidän työnään oli myös Raamatun kopioiminen. Muutamit käsikirjoitukset sisälsivät koko Raamatun, toiset vain lyhyitä valikoimiamia, joihin ne, jotka osasivat selittää Raamattua, liittivät yksinkertaisia tekstin selityksiä. Näin tuotiin päivän valoon totuuden aarteet, joita ne, jotka koettivat korottaa itsensä Jumalan yläpuolelle, niin kauan olivat pitäneet salattuina.

Kärsivällisellä, sitkeällä työllä, joskus maan syvissä, pimeissä luolissa, tulisoihtujen valossa, kopioitiin Pyhä Raamattu säkeistö säkeistöltä, luku luvulta. Siten työ edistyi, ja Jumalan ilmoitettu tahto loisti niin kuin puhdas kulta. Kuinka paljon kirkkaampana, selkeämpänä ja voimakkaampana se loisti sen puolesta kestäneiden kärsimysten tähden, sen voivat tajuta vain työssä mukana olleet. Taivaan enkelit ympäröivät näitä uskollisia työntekijöitä.

[76] Saatana oli yllyttänyt paavillisia pappeja ja prelaatteja hautaamaan totuuden sanan erehdysten, harhaoppisuuden ja taikauskon roskiin; mutta mitä ihmeellisimmällä tavalla se säilyi turmeltumattomana kaikkien pimeyden aikojen yli. Siinä ei ollut ihmisen leimaa vaan Jumalan sinetti. Ihmiset ovat olleet väsymättömiä pyrkiessään himmentämään Raamatun selvää, yksinkertaista merkitystä ja tekemään sen ristiriitaiseksi kirjaksi; mutta niin kuin arkki kuohuvalla merellä on Jumalan sana selviytynyt niistä myrskyistä, jotka ovat uhanneet hävittää sen. Niin kuin kaivoksessa on rikkaita kulta- ja hopeasuonia pinnan alle kätkeytyinä, niin että vain kaivamalla voi päästä käsiksi sen aarrevarastoihin, samoin Raamatusta on totuuden aarteita, jotka paljastuvat vain vilpittömälle, nöyrälle ja rukoilevalle etsijälle. Jumala on tarkoittanut Raamatun koko ihmissuvun oppikirjaksi: lasten, nuorten ja täysi-ikäisten tutkittavaksi kaikkina aikoina. Hän antoi sanansa ihmisille oman itsensä ilmaisijaksi. Jokainen uusi totuus, joka Raamatusta löydetään, on sen Tekijän luonteen uusi paljastus. Raamatun tutkiminen on Jumalan järjestämä keino saattamaan ihmiset lähempään yhteyteen Luojaansa kanssa ja antamaan heille selvempi tieto hänen tahdostaan. Se on yhteyden välittäjä Jumalan ja ihmisten välillä.

Kallein aarre

Samalla kuin valdolaiset pitivät Herran pelkoa viisauden alkuna, he näkivät, että mielen avartamiseksi ja käsityskyvyn elvyttämiseksi olivat yhteys maailman kanssa, ihmistieto ja toimelias elämä tärkeitä asioita. Heidän vuoristossa olevista kouluistaan lähetettiin muutamia oppilaita korkeampiin oppilaitoksiin Ranskan ja Italian kaupunkeihin, missä tutkimusta, ajattelua ja havainnontekoa varten oli laajempi kenttä kuin heidän kotiseudullaan alppien keskellä. Näin lähetetyt nuoret joutuivat alttiiksi kiusauksille, he näkivät pa-

heita, he kohtasivat saatanan salakavalia asiamiehiä, jotka tyrkyttivät heille mitä petollisimpia harhaoppeja ja vaarallisimpia erehdyksiä. Mutta heidän kasvatuksensa oli lapsuudesta lähtien ollut sellaista, joka valmisti heitä kohtaamaan kaikkea tätä.

Kouluissa, joihin he menivät, he eivät saaneet uskoa salaisuuksiaan kellekään. Heidän vaatteensa olivat siten valmistetut, että he voivat niihin kätkeä suurimman aarteensa, Raamatun arvokkaat käsitteet. Näitä, kuukausien ja vuosien työn hedelmiä, he kuljettivat mukanaan, ja milloin vain voivat, epäluuloja herättämättä, he asettivat niitä varovasti sellaisten kulkupaikoille, joiden sydämet näyttivät avoimilta totuudelle. Äidin polvelta alkaen valdolaismuusiikkaa kasvatettiin tämä tarkoitus näköpiirissä. He ymmärsivät tehtävänsä ja suorittivat sen uskollisesti. Näissä oppilaitoksissa voitettiin käännyttäisiä oikealle uskolle, ja usein huomattiin sen periaatteiden tunkeutuvan läpi koko koulun. Kuitenkaan eivät paavilliset johtajat voineet tarkimmallakaan tutkimisella saada selville, mistä tämä niinkutsuttu turmiollinen kerettiläisyys oli saanut alkunsa.

[77]

Kristuksen henki on lähetyshenki. Uudistetun sydämen ensimmäinen vaikutin on viedä myös toisia Vapahtajan luo. Sellainen oli valdolaismuusiikkien henki. He tunsivat Jumalan vaativan heiltä enemmän kuin vain totuuden säilyttämisen puhtaana heidän omissa seurakunnissaan. Heillä oli vakava vastuu siitä, että antoivat valonsa loistaa pimeydessä oleville. Jumalan sanan valtavalla voimalla he koettivat murtaa Rooman asettamat kahleet. Valdolaisten papit oli harjoitettu lähetyssaarnaajiksi vaatimalla, että jokaisen papiksi aikovan oli ensin hankittava kokemusta evankelistana. Jokaisen oli palveltava kolme vuotta jollakin lähetysskentällä ennenkuin sai hoitoonsa kotiseudulla olevan seurakunnan. Tämä palvelus, joka alussa vaati itsensäkieltämistä ja uhrausta, oli sopivaa valmistusta seurakunnan kaitsijan elämään noina ihmisten mieliä koettelevina aikoina. Nuoret, jotka vihittiin pyhään virkaan, eivät nähneet edessään maallista rikkautta ja kunniaa, vaan työteliään ja vaaroille alttiin elämän, kenties myös marttyyrin kohtalon. Lähetyssaarnaajat lähtivät kaksittain, kuten Jeesus lähetti opetuslapsensa. Jokaisen nuoren miehen työtoverina oli yleensä vanhempi, kokenut mies, jonka johdon alaisena hän toimi. Vanhempi oli vastuussa nuoremman harjoittamisesta, ja nuoremman tuli noudattaa vanhemman antamia ohjeita. Nämä työtoverit eivät aina olleet yhdessä, mutta usein kohtasivat

toisensa, voidakseen yhdessä rukoilla ja neuvotella ja siten vahvistaa toisiaan liskossa.

Jos he olisivat tehneet tunnetuksi lähetyksensä tarkoituksen, olisi työ varmasti epäonnistunut; sen tähden he huolellisesti kätkivät todellisen asemansa. Jokainen saarnaaja oli oppinut jonkin liiketoimen tai ammatin, ja lähetyssaarnaajat suorittivat työnsä jonkin maallisen toimen suojassa. Yleensä he valitsivat kauppiaan tai kaupustelijan uran. He kuljettivat mukanaan silkkikankaita, jalokiviä ja muita tavaroita, joita siihen aikaan oli vaikea saada muualta kuin kaukaisilta markkinapaikoilta, ja heidät otettiin halukkaasti vastaan kauppiaina kun taas lähetyssaarnaajina heitä olisi ylenkatsottu.¹⁸ Heidän sydämensä oli kaiken aikaa ylennetty Jumalan puoleen, rukoillen viisautta sen aarteiden esittämiseen, joka oli kultaa ja jalokiviä arvokkaampi. He kuljettivat salaa mukanaan Raamatun tai sen osien jäljennöksiä; ja milloin tuli tilaisuus, he kiinnittivät asiakkaidensa huomion näihin käsikirjoituksiin. Tällä tavalla heräsi usein halu lukea Jumalan sanaa, ja ilomielin sitä jätettiin niille, jotka halusivat saada.

Siementä kylvämässä

Näiden lähetyssaarnaajien työ alkoi heidän omien vuortensa juurella olevissa laaksoissa ja tasangoilla, mutta laajeni kauas niiden ulkopuolelle. Avojaloin ja Mestarinsa tavoin karkeisiin, matkantahtaaamiin vaatteisiin puettuina he kävivät suuret kaupungit ja tunkeutuivat kaukaisiin maihin. Kaikkialla he kylvivät kallisarvoista siementä. Seurakuntia syntyi heidän tiensä varrelle, ja marttyyrien veri todisti totuudesta. Herran päivä on tuova ilmi runsaan sielusaadon, joka korjattiin näiden uskollisten miesten työllä. Salassa ja hiljaa Jumalan sana kulki läpi kristikunnan ja otettiin ilolla vastaan ihmisten kodeissa ja sydämissä.

Valdolaisille ei Raamattu ollut vain kertomus Jumalan menettelytavoista ihmisten suhteen menneisyydessä ja tiedotus nykyisestä vastuusta ja velvollisuuksista vaan myös ilmoitus tulevan ajan vaaroista ja ihanuudesta. He uskoivat että kaiken loppu ei ollut kaukana; ja kun he rukouksin ja kyynelin tutkivat Raamattua, saivat he yhä syvemmän vaikutuksen sen kallisarvoisista lausunnoista ja velvollisuudestaan tehdä muille tunnetuksi sen pelastavat totuudet. He

näki­vät pelastussuunnitelman selvästi ilmaistuna Pyhän Raamatun sivuilla, ja he löysivät lohdutusta, toivoa ja rauhaa uskossa Jeesukseen. Kun valo valaisi heidän ymmärryksensä ja ilahdutti heidän sydämensä, he halusivat levittää sen säteitä niille, jotka olivat paavillisten erehdysten pimeydessä.

He näki­vät että paavin ja pappien ohjaamat suuret kansanjoukot turhaan koettivat saada armoa kiduttamalla ruumiitaan sielujensa synnin tähden. Kun ihmisiä oli opetettu luottamaan hyviin tekoihinsa pelastuskeinoina, he aina katsoivat itseensä ja jatkuvasti ajatellen syntistä tilaansa he näki­vät olevansa Jumalan vihan alaisia. He kiduttivat sieluaan ja ruumistaan saamatta kuitenkaan apua. Näin kahlehtivat Rooman kirkon opit tunnollisia sieluja. Tuhannet jättivät ystävänsä ja sukulaisensa ja viettivät elämänsä luostarin kammioissa. Monilla paastoilla ja julmilla ruoskimisilla, yövalvomisilla, makaamalla väsymyshetkinä kolkkosten asuntojen kylmillä, kosteilla kivillä, pitkillä pyhiinvaellusmatkoilla, nöyryyttävillä katumusharjoituksilla ja kauheilla kidutuksilla koettivat tuhannet turhaan saavuttaa omantunnon rauhaa. Synnin tunnon vaivaamina ja Jumalan kostavan vihan pelon ahdistamina monet jatkoivat kärsimistään, kunnes loppuun kulutettu elinvoima murtui ja he vaipuivat hautaan näkemättä ainoatakaan valon tai toivon sädettä.

[79]

Valdolaiset halusivat murtaa näille näännyville sieluille elämän leipää, avata heille Jumalan lupauksissa olevat rauhan sanomat ja suunnata heidän katseensa Kristukseen ainoana pelastuksen toivona. Oppia, jonka mukaan Jumalan lain rikkomisen voidaan sovittaa hyvillä töillä, he pitivät vääränä. Ihmisansioihin luottaminen estää näkemästä Kristuksen ääretöntä rakkautta. Kristus kuoli uhrina ihmisten puolesta, koska langennut suku ei voi tehdä mitään sellaista, joka suosittelisi sitä Jumalalle. Ristiinnaulitun ja ylösnousseen Vapahtajan ansiot ovat kristillisen uskon perustus. Sielun riippuvaisuus Kristuksesta on yhtä todellinen ja sen yhteyden häneen täytyy olla yhtä läheinen kuin jäsenen yhteys ruumiiseen ja oksan yhteys viinipuuhun.

Paavien ja pappien opetukset olivat johtaneet ihmisiä pitämään Jumalan ja myös Kristuksen luonnetta ankarana, synkkänä ja tylynä. Vapahtajan esitettiin olevan niin vailla myötätuntoa langenneessa tilassa olevaa ihmistä kohtaan, että täytyi turvautua pappien ja pyhimysten välitykseen. Ne, joiden mielet Jumalan sana oli valaissut,

halusivat kohdistaa näiden sielujen huomion Jeesukseen, heidän säälivään, rakastavaan Vapahtajaansa, joka seisoo ojennetuin käsin ja pyytää kaikkia tulemaan syntikuormineen, huolineen ja vaivoineen hänen luokseen. He halusivat poistaa ne esteet, jotka saatana oli asettanut estämään ihmisiä näkemästä lupauksia, jotta he eivät tulisi suoraan Jumalan luo tunnustamaan syntejään eivätkä saisi anteeksiantoa ja rauhaa.

Valo loistaa

Valdolaisten lähetyssaarnaajat julistivat innokkaasti evankeliumin kallisarvoisia totuuksia etsiville sieluille. He esittivät varovasti suurella huolella kopioituja Pyhän Raamatun osia. Heidän suurin ilonsa oli antaa toivoa tunnollisille, synnin vaivaamille sieluille, jotka voivat nähdä vain koston Jumalan odottamassa oikeuden toimittamista. Vapisevin huulin ja kyynelsilmin, usein polvillaan, he esittivät veljilleen ne kalliit lupaukset, jotka ilmaisevat syntisen ainoan toivon. Siten totuuden valo tunkeutui moneen pimentyneeseen mieleen, työntäen pois synkkyyden pilviä, kunnes vanhurskauden aurinko valaisi sydämen parantavilla säteillään. Usein kävi niin, että jokin Raamatun osa luettiin uudelleen ja yhä uudelleen, kun kuulijat halusivat sen toistamista, ikäänkuin olisivat pyrkineet varmuuteen siitä, että olivat kuulleet oikein. Erikoisesti toivottiin seuraavien kohtien toistamista: “Jeesuksen Kristuksen, hänen Poikansa, veri puhdistaa meidät kaikesta synnistä.” 1 Joh. 1: 7. “Ja niinkuin Mooses ylensi käärmeen erämaassa, niin pitää Ihmisen Poika ylennettämän, että jokaisella, joka häneen uskoo, olisi iankaikkinen elämä.” Joh. 3: 14, 15.

Monet vapautuivat erehdyksistään Rooman väitteisiin nähden. He näkivät kuinka turhaa on ihmisten tai enkelien välitystyö syntisen hyväksi. Kun totinen valo pääsi valaisemaan heidän mieltään, he huudahtivat iloiten: “Kristus on minun pappini; hänen verensä on minun uhrini; hänen alttarinsa on minun rippituolini.” He heittäytyivät kokonaan Jeesuksen ansioiden varaan, toistaen sanoja: “Ilman uskoa on mahdoton olla otollinen.” Hebr. 11: 6. “Sillä ei ole taivaan alla muuta nimeä ihmisille annettu, jossa meidän pitäisi pelastuman.” Apt. 4: 12.

Vakuutus Vapahtajan rakkaudesta näytti liian paljolta joidenkuiden näiden köyhien, myrskyn heittelemien sielujen käsityskyvyille. Niin suuri oli sen tuoma vapautus, sellainen valovirta vuoti heidän ylitseen, että he näyttivät siirtyneen taivaaseen. Heidän kätensä oli pantu luottavaisesti Kristuksen käteen; heidän jalkansa olivat asetetut ikiaikojen kalliolle. Kaikki kuoleman pelko oli kadonnut. He saattoivat nyt kaivata vankilaa ja polttoroviota, jos he siten voisivat kunnioittaa Lunastajansa nimeä.

Syrjäisissä paikoissa esitettiin ja luettiin täten Jumalan sanaa, joskus yhdelle ainoalle henkilölle, joskus pienelle joukolle, joka kaipasi valoa ja totuutta. Usein vietettiin tällä tavalla koko yö. Kuulijain ihmettely ja ihailu oli niin suuri, että armon sanansaattajan täytyi usein keskeyttää lukemisensa, kunnes ymmärrys saattoi tarttua pelastuksen sanomaan. Usein ilmaistiin ajatus tällaisilla sanoilla: “Tahtooko Jumala todellakin vastaanottaa minun uhrini? Haluaako hän olla minulle suosiollinen? Haluaako hän antaa minulle anteeksi?” Vastaukseksi luettiin: “Tulkaa minun tyköni, kaikki työtätekeväiset ja raskautetut, niin minä annan teille levon.” Matt. 11: 28.

Elävä tie

Usko tarttui lupaukseen ja kuultiin iloinen vastaus: “Ei enää tarvitse tehdä pitkiä toivioletkiä; ei enää vaivalloisia matkoja pyhiin paikkoihin. Minä voin tulla Jeesuksen luo sellaisena kuin olen, syntisenä ja saastaisena. Hän ei hylkää katuvan rukousta. ‘Sinun syntisi annetaan sinulle anteeksi.’ Minun, niin minunkin, syntini voidaan antaa anteeksi!”

[81]

Pyhän ilon virta täytti sydämen ja Jeesuksen nimeä kunnioitettiin ylistäen ja kiittäen. Nuo onnelliset sielut palasivat koteihinsa levittämään valoa, kertomaan toisille parhaan kykynsä mukaan uudesta kokemuksestaan, siitä että olivat löytäneet oikean, elävän tien. Raamatun sanoissa, jotka puhuivat suoraan totuutta kaipaavien ihmisten sydämille, oli ihmeellinen, valtava voima. Se oli Jumalan ääni ja se oli vakuuttava niille, jotka kuulivat.

Totuuden sanansaattaja meni pois; mutta hänen vaatimattomuutensa, vilpittömyytensä, vakavuutensa ja syvä hartautensa jäivät monien keskustelujen aiheiksi. Useissa tapauksissa eivät kuulijat olleet kysyneet häneltä, mistä hän tuli tai mihin hän meni. He olivat aluk-

si olleet siinä määrin hämmästyksen ja sitten kiitollisuuden ja ilon valtaamia, etteivät olleet ajatelleetkaan kysyä häneltä. Kun he olivat pyytäneet häntä koteihinsa, hän oli vastannut, että hänen täytyi etsiä laumasta eksyneitä lampaita. Lieneekö hän taivaan enkeli, he kysyivät.

Useissa tapauksissa ei totuuden sanansaattajaa enää nähty. Hän oli mennyt muihin maihin, tai nääntyi jossakin tuntemattomassa vankilassa, tai kenties hänen luunsa vaikenivat siellä, missä hän oli todistanut totuudesta. Mutta niitä sanoja, jotka hän oli jättänyt jälkeensä, ei voitu hävittää. Ne tekivät työtään ihmisten sydämissä; siunatut tulokset tulevat täysin tunnetuiksi vasta tuomiopäivänä.

Valdolaisten lähetyssaarnaajat taistelivat saatanan valtakuntaa vastaan, ja pimeyden voimat heräsivät suurempaan valppauteen. Pimeyden ruhtinas tarkkaili jokaista totuuden edistämisyrittämystä ja teki omat asiamiehensä levottomiksi. Paavilliset johtajat näkivät noiden vaatimattomien matkasaarnaajien työssä omaa asiaansa uhkaavan vaaran. Jos totuuden valon annettaisiin loistaa esteettömästi, se lakaisisi pois kansaa peittävät harhauskon raskaat pilvet; se suuntaisi ihmisten ajatukset yksinomaan Jumalaan ja lopulta hävittäisi Rooman ylivallan.

Itse tämän kansan olemassaolo, kansan, jolla oli alkuseurakunnan usko, oli alituisena todistuksena Rooman luopumuksesta ja herätti sen tähden katkerinta vihaa ja vainoa. Heidän kieltäytymisensä hylkäämistä Raamattua oli myös loukkaus, jota Rooma ei voinut sietää. Se päätti perinjuurin hävittää heidät maan päältä. Nyt alkoivat mitä kauheimmat ristiretket Jumalan kansaa vastaan heidän vuoristokodeissaan. Inkvisiittoreita lähetettiin heidän jäljilleen, ja näky viattoman Aabelin kaatumisesta murhaaja Kainin edessä toistui usein.

[82] Heidän hedelmälliset maansa tehtiin autioiksi kerta toisensa jälkeen, heidän asuntonsa ja kappelinsa hävitettiin. Missä kerran oli kukoistavia vainioita ja viattoman, työteliään kansan koteja, sinne jäi jäljelle erämaa. Niinkuin saaliinhimoinen peto tulee raivokkaammaksi päästessään veren makuun, niin paavilaistenkin raivo kasvoi, kun näkivät uhriensa kärsimykset. Monia näistä puhtaan uskon todistajista ajettiin takaa vuorilla ja ahdistettiin alhaalla laaksoissa, joihin he olivat kätkeytyneet mahtavien metsien ja korkeiden kallioiden suojaan.

Tämän lainsuojattoman ihmisluokan siveellistä luonnetta vastaan ei voitu esittää mitään syytöstä. Heidän vihollisensakin selittivät heidän olevan rauhallista, hiljaista ja hurskasta kansaa. Heidän suuri rikoksensa oli, että he eivät suostuneet palvelemaan Jumalaa paavin tahdon mukaan. Tämän rikoksen tähden heihin kohdistettiin kaikki nöyryytys, häväistys ja kidutus, mitä ihmiset ja riivaajat voivat keksiä.

Kerran kun Rooma päätti perinpohjin hävittää tämän vihatun lahkon, antoi paavi julkaista bullan, jossa heidät tuomittiin kerettiläisiksi ja luovutettiin surmattaviksi.¹⁹ Heitä ei syytetty joutilaisuudesta tai epärehellisyydestä tai järjestyksen rikkomisesta, vaan selitettiin, että heillä oli pyhyiden ja hurskauden hahmo, joka johti harhaan “oikean lauman lampaan”. Sentähden paavi määräsi “tämän ilkeiden ihmisten muodostaman pahansuovan ja inhoittavan lahkon muserrettavaksi kuten myrkylliset käärmeet”, jos he “kieltäytyvät peruuttamasta väitteitään”.²⁰ Uskoiko tämä röyhkeä yksinvaltiass vielä kohtaavansa nuo sanat? Tiesikö hän, että ne merkittiin taivaan kirjoihin todistamaan häntä vastaan tuomiolla. “Kaikki, mitä olette tehneet yhdelle näistä minun vähimmistä veljistäni”, sanoi Jeesus, “sen te olette tehneet minulle.” Matt. 25: 40.

Tämä bulla vaati kaikkia kirkon jäseniä ottamaan osaa ristiretkeen kerettiläisiä vastaan. Innostuttaakseen heitä ryhtymään tähän julmaan työhön se “vapautti kaikista kirkollisista velvoituksista ja rangaistuksista, yleisistä ja yksityisistä; se päästi kaikki ristiretkeen osallistuvat vapaiksi kaikista valallisista sitoumuksista, joita olivat tehneet; se laillistutti heidän oikeutensa kaikkeen laittomasti hankittuun omaisuuteen ja lupasi anteeksiannon kaikista synneistä niille, jotka surmaisivat kerettiläisen. Se mitätöi kaikki valdolaisille etua tuottavat sopimukset, määräsi heidän palvelijansa jättämään heidät, kielsi kaikkia millään tavalla auttamasta heitä ja oikeutti kenen hyvänsä ottamaan haltuunsa heidän omaisuutensa.”²¹ Tämä asiakirja ilmaisee selvästi mikä henki johti näyttämön takana. Siinä kuuluu lohikäärmeen kiljunta eikä Kristuksen ääni.

Paavilliset johtajat eivät halunneet muodostaa luonnettaan Jumalan lain ylevän ohjeen mukaan, vaan laativat ohjeen, joka tyydytti heitä itseään ja päättivät pakoittaa kaikkia mukautumaan sen mukaan, koska Rooma sitä tahtoi. Mitä kauheimpia murhenäytelmiä esitettiin. Turmeltuneet, herjaavat papit ja paavit tekivät sitä työtä,

mitä saatana heille määräsi. Armeliaisuudelle ei ollut sijaa heidän luonteessaan. Sama henki, joka ristiinnaulitsi Kristuksen ja tappoi apostolit, sama joka kiihoitti verenhimoisen Neron oman aikansa uskollisia vastaan, oli työssä maan vapauttamiseksi niistä, joita Jumala rakasti.

Tämä Jumalaa pelkäävä kansa, jota vainottiin monta vuosisataa, kesti vainot sellaisella kärsivällisyydellä ja lujudella, joka tuotti kunniaa heidän Vapahtajalleen. Huolimatta heitä vastaan tehdyistä ristiretkistä ja kärsimistään julmista verilöylyistä he jatkuvasti lähettivät lähetysaarnajia levittämään kallisarvoista totuutta. Heitä vainottiin kuolemaan asti; mutta heidän verensä kasteli kylvetyn siemenen, eikä sato jäänyt tulematta. Täten valdolaiset todistivat Jumalan puolesta vuosisatoja ennen Lutherin syntymää. Hajotettuina moniin maihin he kylvivät sen uskonpuhdistuksen siementä, joka alkoi Wycliffin aikana, laajeni ja syveni Lutherin päivinä ja edistyy aina ajan loppuun saakka niiden toimesta, jotka edeltäjiensä tavoin ovat valmiit kärsimään kaikkea “Jumalan sanan ja Jeesuksen todistuksen tähden” Ilm. 1: 9.

[84]

5. Luku—Uskonpuhdistuksen aamutähti

“Wycliff astui esiin pimeään ajan hämäryydestä. Johannes Kastajan tavoin hän oli uuden aikakauden sanansaattaja.”

Ennen uskonpuhdistusta oli aika ajoin olemassa vain hyvin harvoja Raamatun kopioita; mutta Jumala ei sallinut sanansa kokonaan hävitä. Sen totuudet eivät tulleet aina olemaan salassa. Hän voi yhtä helposti päästää elämän sanat kahleista kuin hän aukaisi vankilan ovet ja rautaportit vapauttaessaan palvelijansa. Euroopan eri maissa Jumalan Henki innoitti ihmisiä etsimään totuutta kuten kätkeyttä aarretta. Jouduttuaan Jumalan kaitselmuksen johdattamina kosketuksiin Pyhän Raamatun kanssa he tutkivat sen pyhiä sivuja palavalla innolla. He olivat valmiit vastaanottamaan valon mihin hintaan hyvänsä. Vaikka he eivät nähneet kaikkia asioita selvästi, he kykenivät havaitsemaan monta totuutta, jotka kauan olivat olleet salattuina. Taivaan lähettiläinä he menivät särkemään erehdysten ja taikauskon kahleita, kehottaen niitä, jotka kauan olivat olleet orjina, nousemaan ja puolustamaan vapauttaan.

Lukuunottamatta valdolaisten hankkimaa Raamatun käännöstä oli Jumalan sana pitkät ajat lukittu kieliin, joita vain oppineet osasivat; mutta oli tullut aika kääntää Raamattu ja antaa se eri maiden asukkaille heidän äidinkielellään. Maailma oli sivuuttanut keskiyönä. Pimeyden hetket olivat kulumassa loppuun, ja monissa maissa näkyi aamunkoiton merkkejä.

Neljännellätoista vuosisadalla nousi Englannissa “uskonpuhdistuksen aamutähti”. John Wycliff ei ollut uskonpuhdistuksen edelläkävijä ainoastaan Englannissa vaan myös koko kristikunnassa. Hänen suotiin julistaa Roomaa vastaan niin voimakas vastalause, ettei se ollut milloinkaan unohtuva. Tällä vastalauseella alkoi taistelu, joka oli tuova vapauden yksilöille, seurakunnille ja kansoille. [85]

Wycliff sai hyvän kasvatuksen, ja hänelle Herran pelko oli viisauden alku. Yliopistossa hän herätti huomiota palavalla hurskaudellaan samoin kuin suurella lahjakkuudellaan ja perusteellisilla tiedoillaan. Tiedonhaluisena hän koetti perehtyä kaikkiin tieteenhaaroihin. Hän

tutki skolastista filosofiaa, kirkon kanonista lakia ja siviililakia, erikoisesti oman maansa lakia. Hänen myöhemmässä toiminnassaan tämän aikaisemman opiskelun arvo oli ilmeinen. Aikansa teoreettisen filosofian perusteellinen tunteminen teki hänet kykeneväksi paljastamaan sen erehdyksiä. Kansallista ja kirkollista lakia koskevien opintojensa kautta hän oli valmistunut alkamaan suuren taistelun yhteiskunnallisen ja uskonnollisen vapauden puolesta. Samalla kuin hän oli oppinut käyttämään Jumalan sanan aseita, hän oli kouluisa saanut järjen harjoitusta ja tunsii skolastikkojen menettelytavat. Hänen älykkyytensä sekä laajat ja perusteelliset tietonsa herättivät kunnioitusta sekä ystäväissä että vihollisissa. Hänen kannattajansa olivat tyytyväisiä nähdessään oman esitaistelijansa etevimmäksi kansakunnan oppineista miehistä; ja hänen vihollisensa olivat estetyt osoittamasta halveksimista uskonpuhdistuksen asialle viittaamalla sen puolustajan tietämättömyyteen tai heikkouteen.

Jo yliopistossa ollessaan Wycliff alkoi tutkia Raamattua. Noina varhaisina aikoina, jolloin Raamattua oli vain vanhoilla kielillä, oppineet pääsivät totuuden lähteelle, joka oli suljettu oppimattomilta. Täten tie oli jo valmiina Wycliffin tulevalle työlle uskonpuhdistajana. Oppineet miehet olivat tutkineet Jumalan sanaa ja löytäneet sieltä suuren totuuden hänen vapaasta armostaan. He olivat opetuksellaan levittäneet tietoa tästä totuudesta ja johtaneet toisia elämän sanan luo.

Kun Wycliffin huomio kiintyi Raamattuun, hän alkoi tutkia sitä samalla perinpohjaisuudella, joka oli antanut hänelle kyvyn hallita koulutietoja. Tähän asti hän oli tuntenut suurta puutetta, jota hänen tieteelliset opintonsa ja kirkon oppi eivät voineet tyydyttää. Jumalan sanasta hän löysi sen, mitä hän ennen oli turhaan etsinyt. Siinä hän näki ilmaistuna pelastussuunnitelman ja Kristuksen esitettynä ihmisen ainoana puoltajana. Hän antautui Kristuksen palvelukseen ja päätti julistaa löytämiään totuuksia.

[86] Kuten myöhemmät uskonpuhdistajat, ei Wycliffkään toimintansa alussa aavistanut, mihin se hänet johtaisi. Hän ei vapaaehtoisesti ruvennut vastustamaan Roomaa. Mutta uskollisuus totuudelle vei hänet väistämättömästi taisteluun vääryyttä vastaan. Mitä selvemmin hän näki paavikunnan erehdykset, sitä innokkaammin hän esitti Raamatun oppia. Hän näki, että Rooma oli hyljännyt Jumalan sanan ihmisten perimätiedon tähden, ja syytti pelottomasti papistoa

sen syrjäyttämisestä. Hän vaati, että Raamattu oli jälleen annettava kansalle ja palautettava sen arvovalta kirkossa. Hän oli taitava ja innokas opettaja sekä kaunopuheinen saarnaaja. Lisäksi hänen joka-päiväinen elämänsä oli havainnollinen esitys julistetuista totuuksista. Hänen räämatuntuntemuksensa, hänen älykkyytensä, hänen puhdas elämänsä sekä hänen järkkymätön rakkautensa ja oikeamielisyytensä tuottivat hänelle yleistä arvonantoa ja luottamusta. Monet olivat tulleet tyytymättömiksi entiseen uskontoonsa nähdessään Rooman kirkossa vallitsevan vääryyden, ja he tervehtivät salaamattomalla ilolla niitä totuuksia, joita Wycliff toi päivänvaloon; mutta paavilliset johtajat täytyivät vihalla, kun näkivät tämän uskonpuhdistajan saavan suuremman vaikutusvallan kuin heillä itsellään oli.

Petokset paljastuvat

Wycliff oli rohkea erehdysten paljastaja, ja hän taisteli pelottomasti monia Rooman arvovallan vahvistamia väärinkäytöksiä vastaan. Hovi- saarnaajana ollessaan hän rohkeasti vastusti sen veron maksamista, jota paavi vaati Englannin hallitsijalta ja näytti, että paavin asettuminen maallisten hallitsijain yläpuolelle oli vastoin järkeä ja Jumalan sanaa. Paavin vaatimukset olivat aiheuttaneet suuren suuttumuksen, ja Wycliffin opit tekivät syvän vaikutuksen kansakunnan johtohenkilöihin. Kuningas ja aatelisto olivat yksimielisiä siitä, ettei paavi saanut vaatia maallista valtaa, ja kieltäytyivät maksamasta veroa. Siten tähdättiin voimakas isku paavin ylivaltaa vastaan Englannissa.

Toinen paha, jota vastaan uskonpuhdistaja kävi pitkää ja päätäväistä taistelua, oli kerjäläismunkkien veljeskuntien perustaminen. Näitä munkkeja vilisi Englannissa, ollen kansan kehityksen ja menestyksen esteenä. Heidän turmiollinen vaikutuksensa tuntui teollisuudessa, kasvatuksessa, siveellisyydessä ja monessa muussa asiassa. Munkkien toimettomuus ja kerjääminen eivät ainoastaan riistäneet paljon kansan varoja, vaan lisäksi saattoivat hyödyllisen työn halveksitaksi. Nuoriso turmeltui ja tuli kurittomaksi. Munkkien vaikutuksesta monet menivät luostariin viettämään munkkielämää, ei ainoastaan ilman vanhempiensa suostumusta, vaan myös heidän tietämättään ja vastoin heidän käskyjään. Eräs Rooman kirkon varhaisista isistä, koroittaen luostarielämän vaatimukset yläpuolelle

lasten velvollisuuden rakastaa ja totella vanhempiaan, oli selittänyt: “Vaikka isäsi makaisi ovesi edessä itkien ja valittaen ja äitisi näyttäisi sinulle ruumistaan, joka on sinut synnyttänyt, ja rintojaan, jotka ovat ruokkineet sinua, on sinun tallattava ne jalkoihisi ja mentävä eteenpäin suoraa päätä Kristuksen luo.” Tällä “luonottomalla julmuudella”, kuten Luther myöhemmin sitä nimitti, “joka toi mieleen pikemmin suden ja tyrannin kuin kristityn tai tavallisen ihmisen”, kovetettiin lasten sydämet heidän vanhempiaan kohtaan.²² Siten paa-villiset johtajat entisajan fariseusten tavoin tekivät Jumalan käskyn tyhjäksi perinnäissääntönsä tähden. Siten tehtiin kodit autoioiksi ja vanhemmilta riistettiin mahdollisuus seurustella poikiensa ja tyttä-riensä kanssa.

Totuuden lähteelle

Myöskin opiskelijat yliopistoissa tulivat petetyiksi munkkien väärrien esitysten johdosta ja antoivat houkutella itsensä jäseniksi heidän veljeskuntiinsa. Monet katuivat myöhemmin tätä askelta nähdessään, että olivat pilanneet oman elämänsä ja tuottaneet surua vanhemmilleen; mutta kun he kerran olivat joutuneet paulaan, heidän oli mahdotonta saada takaisin vapauttaan. Monet vanhemmat, peläten munkkien vaikutusta, kieltäytyivät lähettämästä poikiaan yliopistoon. Opiskelijain lukumäärä suurissa opiskelukeskuksissa väheni huomattavasti. Koulut riutuivat, ja tietämättömyys pääsi valtaan.

Paavi oli antanut näille munkeille vallan kuunnella synnintunnustuksia ja antaa syntejä anteeksi. Tästä tuli suuren turmeluksen lähde. Halukkaina lisäämään tulojaan munkit olivat niin auliit antamaan synninpäästön, että kaikenlaatuiset pahantekijät tulivat heidän luokseen, ja sen seurauksena mitä rumimmat paheet lisääntyivät nopeasti. Sairaat ja köyhät jätettiin kärsimään, kun ne lahjat, joilla olisi voitu lievittää heidän hätäänsä, annettiin munkeille, jotka uhkaamalla vaativat almuja kansalta ja julistivat jumalattomiksi ne, jotka eivät antaneet lahjoja heidän veljeskunnilleen. Vaikka vakuuttivat olevansa köyhiä, munkit rikastuivat jatkuvasti, ja heidän komeat rakennuksensa ja herkulliset pöytänsä tekivät kansan jatkuvan köyhtymisen sitäkin ilmeisemmäksi. Viettäen aikaansa ylellisyydessä ja huvituksissa he lähettivät sijaisinaan kansan keskuuteen tietämättömiä miehiä, jotka osasivat vain kertoa ihmeellisiä juttuja,

pyhimystaruja ja piloja kansan huvittamiseksi ja saattamiseksi yhä täydellisemmin munkkien ansaan. Kuitenkin munkit säilyttivät otteensa taikauskoisiin ihmisiin ja saivat heidät uskomaan, että kaikki uskonnollinen velvollisuus sisältyi paavin ylivallan tunnustamiseen, pyhien palvontaan ja lahjojen antamiseen munkeille ja että tämä riitti varmistamaan heille paikan taivaassa.

[88]

Oppineet ja hurskaat miehet olivat turhaan työskennelleet saadakseen aikaan parannusta näissä munkkien veljeskunnissa; mutta Wycliff, jolla oh selvempi näkemys, iski pahan juureen, selittäen että itse järjestelmä oli väärä ja vaatien sitä hävitettäväksi. Syntyi keskustelua ja tehtiin kysymyksiä. Kun munkit kulkivat ympäri maata myyden paavin ane- kirjeitä, alkoivat monet epäillä, oliko mahdollista ostaa syntien anteeksiantoa rahalla, ja he kysyivät, eikö heidän tulisi etsiä anteeksiantoa Jumalalta ennemmin kuin Rooman paavilta.²³ Monet tulivat levottomiksimumkien saaliinhimosta, jota ei näyttänyt voitavan koskaan tyydyttää. “Rooman papit ja munkit”, he sanoivat, “syövät meitä niinkuin syöpä. Jumalan täytyy pelastaa meidät, muutoin kansa häviää”.²⁴ Peittääkseen ahneuttaan nämä kerjäävät munkit väittivät seuraavansa Vapahtajan esimerkkiä. He selittivät että Jeesus ja hänen opetuslapsensa elivät kansan antamalla almuilla. Tämä väite koitui vahingoksi heidän asialleen, sillä se johti monet tutkimaan Raamattua saadakseen tietää totuuden — tulos, jota Rooma vähimmin toivoi. Ihmisten huomio kiintyi totuuden lähteeseen, jota se koetti pitää salassa.

Wycliff alkoi kirjoittaa ja julkaista kirjasia munkkeja vastaan, ei kuitenkaan niin paljon halusta ruveta väittelemään heidän kanssaan kuin kiinnittääkseen kansan huomiota Raamatun ja sen Alkuunpanijan opetuksiin. Hän selitti, ettei paavilla ollut suurempaa valtaa antaa syntejä anteeksi tai julistaa pannaan kuin tavallisilla papeilla ja ettei ketään ihmistä voi oikeudenmukaisesti julistaa pannaan, ellei hän ensin ole vetänyt päälleen Jumalan tuomiota. Hän ei olisi voinut tehokkaammalla tavalla ryhtyä hajottamaan sitä hengellisen ja maallisen vallan jättiläis- rakennusta, jonka paavi oli pystyttänyt ja jossa miljoonien sielut ja ruumiit olivat vangittuina.

Wycliff kutsuttiin uudelleen puolustamaan Englannin valtion oikeuksia Rooman tunkeilua vastaan; ja kun hänet oli nimitetty kuninkaan lähettilääksi, hän vietti kaksi vuotta Alankomaissa neuvotellen paavin asiamiesten kanssa. Täällä hän joutui yhteyteen ranskalaisten,

[89] italialaisten ja espanjalaisten kirkonmiesten kanssa; hänellä oli tilaisuus katsoa kulissien taakse ja saada tietoja monista asioista, joista hän Englannissa olisi jäänyt tietämättömäksi. Hän oppi paljon sellaista, joka antoi pontta hänen myöhemmälle toiminnalleen. Näissä paavin hovin edusta jissa hän näki pappisvallan todellisen luonteen ja tarkoitukset. Hän palasi Englantiin jatkamaan aikaisempaa opetustyötään julkisemmin ja innokkaammin kuin ennen, selittäen, että ahneus, ylpeys ja petos olivat Rooman epäjumalia.

Eräässä kirjasessaan hän sanoo paavista ja hänen rahankerääjistään: “He riistävät meidän maaltamme köyhien elatuksen ja tuhansia markkoja vuodessa kuninkaan rahoja maksuna sakramenteista ja hengellisistä asioista, joka kaikki on simonian inhottavaa harhaoppisuutta, ja pakottavat koko kristikunnan suosimaan ja ylläpitämään tätä harhaoppisuutta. Todellakin, vaikka meidän maassamme olisi suuri kultakunnas, eivätkä ketkään muut ottaisi siitä kuin tuo ylpeä, maailmanmielinen pappien rahankerääjä, tämä kunnas tulisi ajamittaan kulutetuksi loppuun, sillä hän riistää lakkaamatta meidän maaltamme rahaa eikä lähetä tilalle muuta kuin Jumalan kirouksen simoniastaan.”²⁵

Pian Wycliffin Englantiin palaamisen jälkeen kuningas nimitti hänet Lutterworthin kirkkoherraksi. Tämä oli vakuutus siitä, ettei kuningas ainakaan ollut tyytymätön hänen suorasukaisiin esityksiinsä. Wycliffin vaikutus tuntui niinhyvin hovin toiminnoissa kuin kansan uskon kehittämisessä.

Paavi ryhtyi pian ankariin toimenpiteisiin häntä vastaan. Kolme bullaa lähetettiin Englantiin, yksi yliopistolle, yksi kuninkaalle ja yksi papistolle, ja kaikissa määrättiin välittömästi ryhtymään ratkaiseviin toimenpiteisiin harhaopin opettajan vaientamiseksi. ²⁶Ennen bullain saapumista olivat kuitenkin piispat innoissaan määränneet Wycliffin tulemaan heidän tutkittavakseen. Mutta kaksi valtakunnan mahtavimmista ruhtinaista seurasi häntä oikeuteen ja kansa, joka piiritti rakennuksen ja tunkeutui sisälle, säikähdetti tuomarit niin, että oikeudenkäynti toistaiseksi lakkautettiin ja uskonpuhdistaja sai poistua rauhassa. Vähän sen jälkeen kuoli Edward III, jota prelaatit hänen vanhoilla päivillään koettivat saada vastustamaan uskonpuhdistajaa, ja Wycliffin entinen suojelija tuli valtakunnan kuninkaaksi.

Mutta kun paavin bullat saapuivat, antoivat ne koko Englannille jyrkän määräyksen kerettiläisen vangitsemisesta. Tämä menettelytapa viittasi suoraan polttoroviolle. Näytti varmalta, että Wycliffin täytyi pian joutua Rooman kostonhimon uhriksi. Mutta Hän, joka muinoin sanoi: “Älä pelkää Abram! Minä olen sinun kiipesi” (1 Moos. 15: 1), ojensi nytkin kätensä suojelemaan palvelijaansa. Kuolema ei kohdannut uskonpuhdistajaa, vaan paavia, joka oli määrännyt hänet surmattavaksi. Gregorius XI kuoli, ja kirkonmiehet, jotka olivat kokoontuneet Wycliffin kuulustelua varten, hajaantuivat.

[90]

Jumalan kaitseminen ohjasi edelleenkin tapahtumien kulkua siten, että uskonpuhdistus voi kehittyä. Gregoriuksen kuoleman jälkeen valittiin kaksi kilpailevaa paavia. Kaksi toisiaan vastaan taistelevaa valtaa, jotka molemmat väittivät olevansa erehtymättömiä, vaati kuuliaisuutta.²⁷ Kumpikin kutsui oikeauskoisia auttamaan taistelussa toista vastaan, vahvistaen vaatimuksiaan vastustajiin kohdistetuilla kauheilla kirouksilla ja auttajille luvatuilla taivaallisilla palkinnoilla. Tämä tapahtuma heikensi suuresti paavillisen kirkon voimaa. Kilpailevilla puolueilla oli kylliksi tekemistä hyökätessään toistensa kimppuun, ja Wycliff sai jonkin aikaa olla rauhassa. Syytökset ja kirkonkiroukset lentelivät paavista paaviin, ja verta vuodatettiin virtanaan heidän vastakkaisten vaatimustensa tueksi. Rikokset ja häpeälliset teot tulvivat yli kirkon. Sillävälän uskonpuhdistaja rauhallisessa turvapaikassaan Lutterworthissa teki ahkerasti työtä kääntääkseen ihmisten katseet taistelevista paaveista rauhan Ruhtinaaseen, Jeesukseen.

Tämä hajaannus sekä kaikki siitä johtuva riita ja turmelus valmisivat tietä uskonpuhdistukselle, avaamalla kansan silmät näkemään, mitä paavikunta todella oli. Julkaisemassaan kirjasessa “Paavien skismasta” Wycliff kehotti kansaa harkitsemaan, eivätkö nuo kaksi pappia puhuneet totta tuomitessaan toisensa antikristuksiksi. “Jumala”, hän sanoi, “ei sietänyt kauemmin, että vihollinen hallitsi vain yhdessä sellaisessa papissa, vaan... jakoi vallan kahdelle, niin että ihmiset Kristuksen nimessä voisivat helpommin voittaa ne molemmat.”²⁸

Mestarinsa tavoin Wycliff saarnasi evankeliumia köyhille. Hän ei tyytynyt levittämään valoa ainoastaan omien seurakuntalaistensa halpoihin koteihin Lutterworthissa, vaan päätti viedä sen Englannin kaikkiin osiin. Saadakseen tämän aikaan, hän perusti saarnaajaseu-

ran. Sen jäseniksi otettiin yksinkertaisia, hurskaita miehiä, jotka rakastivat totuutta ja joiden suurimpana haluna oli sen levittäminen. Nämä miehet menivät kaikkialle, julistaen sanaa toreilla, suurten kaupunkien kaduilla ja maaseudun kujilla. He menivät vanhusten, sairaiden ja köyhien luo ja selittivät heille Jumalan armon iloista sanomaa.

[91] Teologian professorina Oxfordissa Wycliff saamasi Jumalan sanaa yliopiston saleissa. Ylioppilaille, joita hän opetti, hän esitti totuutta niin uskollisesti, että he nimittivät häntä evankeliumin tohtoriksi. Mutta hänen elämänsä suurin työ oli Raamatun kääntäminen englanninkielelle. Teoksessa “Raamatun totuudesta ja merkityksestä” hän ilmaisi aikovansa kääntää Raamatun, niin että jokainen ihminen Englannissa voi omalla äidinkielellään lukea Jumalan ihmeellisistä töistä.

Mutta hänen työnsä keskeytyi pian. Vaikka hän ei vielä ollut kuuttakymmentä vuotta vanha, olivat lakkaamaton uurastus, tutkimustyö ja vihollisten hyökkäykset heikentäneet hänen voimiaan ja vanhentaneet hänet ennenaikaisesti. Hän sairastui vakavasti. Tämä tuotti munkeille suurta iloa. He luulivat hänen katkerasti katuvan sitä pahaa, mitä hän oli tehnyt kirkolle, ja kiiruhtivat hänen makuuhuoneeseensa kuuntelemaan hänen tunnustustaan. Neljän uskonnollisen järjestön edustajat yhdessä neljän siviiliviranomaisen kanssa kokoontuivat hänen luokseen, luullen hänen olevan kuolemaisillaan. “Kuolema on huulillasi”, he sanoivat; “tunnusta virheesi ja peruuta meidän läsnäollessamme kaikki, mitä olet sanonut meidän vahingoksemme”. Uskonpuhdistaja kuunteli hiljaa. Sitten hän pyysi palvelijaansa kohottamaan häntä vuoteessa ja katsoen vakavasti peruutusta odottaviin vieraisiinsa hän sanoi varmalla, voimakkaalla äänellä, joka niin usein oli pannut heidät vapisemaan: “Minä en kuole, vaan elän ja teen jälleen tietäväksi munkkien pahoja töitä.”²⁹Säikähtyneinä ja hämillään he kiireesti poistuivat huoneesta.

Tehokkain ase

Wycliffin sanat toteutuivat. Hän eli antaakseen maanmiestensä käsiin tehokkaimman aseensa Roomaa vastaan — Raamatun, jonka taivas on määrännyt kansan vapauttamisen, valistamisen ja evankelioimisen välikappaleeksi. Tämän työn suorittamisessa oli voitet-

tava monia ja vaikeita esteitä. Wycliff oli sairauksien heikontama. Hän tiesi, että hänellä oli jäljellä vain harvoja työvuosia. Hän näki sen vastustuksen, joka hänen oli kohdattava; mutta Jumalan sanan lupauksen rohkaisemana hän meni eteenpäin, antamatta minkään lannistaa itseään. Henkisten voimiensa täydessä vireydessä, runsaan kokemuksen saaneena, hän Jumalan erikoisen kaitsemuksen kautta säilyi ja valmistui tätä suurinta työtään varten. Kun koko kristikunta oli täynnä sekasortoa, uskonpuhdistaja seurakunnassaan Lutterworthissa, ulkopuolella raivoavasta myrskystä piittaamatta omistautui valitsemaansa työhön.

Viimein työ tuli tehdyksi — ensimmäinen englantilainen raamatunkäännös oli valmis. Jumalan sana oli avattu Englannille. Nyt ei uskonpuhdistaja pelännyt vankilaa eikä polttoroviota. Hän oli pannut Englannin kansan käsiin valon, jota ei milloinkaan voitu sammuttaa. Antaessaan Raamatun maanmiehilleen hän oli tehnyt tietämättömyyden ja paheiden kahleiden murtamiseksi sekä maansa vapauttamiseksi ja kohottamiseksi enemmän, kuin milloinkaan oli saatu aikaan loistavimmilla voitoilla taistelukentillä.

[94]

Kun kirjapainotaito vielä oli tuntematon, voitiin vain pitkällisellä ja vaivalloisella työllä monistaa Raamattua. Kirjan kysyntä oli niin suuri, että monet halukkaasti ryhtyivät sitä kopioimaan, mutta jäljentäjäin oli vaikea tyydyttää kysyntää. Jotkut varakkaammista ostajista halusivat saada koko Raamatun. Toiset ostivat vain osan. Monissa tapauksissa useat perheet ostivat yhteisesti jäljennöksen. Siten Wycliffin Raamattu nopeasti levisi kansan koteihin.

Vetoaminen ihmisten järkeen herätti heidät passiivisesta alistumisesta paavillisiin opinkappaleihin. Wycliff opetti nyt protestanttisuuden huomattavimpia oppeja — pelastusta uskon kautta Kristukseen ja Raamatun pitämistä ainoana erehtymättömänä uskon ohjeena. Hänen lähettämänsä saarnaajat levittivät Raamattua ja uskonpuhdistajan kirjoituksia sellaisella menestyksellä, että lähes puolet Englannin kansasta otti vastaan uuden uskon.

Raamatun ilmaantuminen synnytti pelkoa kirkon viranomaisissa. Heidän oli nyt kohdattava Wycliffiä voimakkaampi julistaja, jota vastaan heidän aseensa olivat varsin tehottomia. Tuohon aikaan ei Englannissa ollut lakia, joka olisi kieltänyt Raamatun, sillä sitä ei milloinkaan aikaisemmin ollut julkaistu kansan kielellä. Sellaisia lakeja säädettiin myöhemmin ja niiden noudattamista valvottiin

tarkasti. Tällä välin oli tilaisuus jonkin aikaa levittää Jumalan sanaa pappien vastustuksesta huolimatta.

Tuomioistuinten eteen

Paavilliset johtajat laativat taas suunnitelman uskonpuhdistajan äänen vaimentamiseksi. Hänet haastettiin tutkittavaksi kolmen tuomioistuimen eteen peräkkäin, mutta ilman menestystä. Ensiksi piispojien synodi selitti hänen kirjoituksensa harhaoppisiksi. Se voitti puolelleen nuoren kuninkaan Rikhard II: n ja sai kuninkaan antamaan säädöksen, joka määräsi vankeusrangaistuksen kaikille, jotka pysyivät tuomituissa opeissa.

[95] Wycliff vetosi synodista parlamenttiin. Hän syytti pelottomasti papistoa kansallisen neuvoston edessä ja vaati kirkon suosimien kauheiden väärinkäytösten oikaisemista. Vakuuttavalla voimalla hän kuvasi paavinistuimen anastuksia ja turmeltuneisuutta. Hänen viholisensa joutuivat hämilleen. Wycliffin ystävät ja kannattajat oli pakotettu alistumaan, ja oli luottavaisesti odotettu, että uskonpuhdistaja itse vanhuudessaan, yksinäisyydessään ja ilman ystäviä nöyrytyisi kuninkaan ja piispain yhdistetyn vallan edessä. Mutta sen sijaan paavilaiset näkivätkin joutuneensa tappiolle. Wycliffin voimakkaiden vetoomusten herättämänä parlamentti peruutti vainoamissäädöksen, ja uskonpuhdistaja oli jälleen vapaa.

Hänet haastettiin tutkittavaksi kolmannen kerran, ja tällä kertaa valtakunnan korkeimman hengellisen tuomioistuimen eteen. Täällä ei suosittaisi kerettiläisyyttä. Täällä vihdoinkin Rooma voitattaisiin, ja uskonpuhdistajan työ lopetettaisiin. Niin paavilaiset ajattelivat. Jos he voisivat toteuttaa aikeensa, niin Wycliff pakotettaisiin kieltämään oppinsa tai hän jättäisi tuomiosalin poltettavaksi tuomittuna.

Kestäkö rohkeus?

Mutta Wycliff ei peruuttanut; hän ei halunnut teeskennellä. Hän puolusti pelottomasti oppejaan ja torjui ahdistajainsa syytökset. Unohtaen itsensä, asemansa ja tilanteen, hän haastoi kuulijansa Jumalan tuomioistuimen eteen ja punnitsi heidän viisastelunsa ja petoksensa ikuisen totuuden vaa'alla. Neuvoston salissa tuntui Pyhän Hengen vaikutus. Jumalan voima oli kuulijain yllä. Heillä ei näyttä-

nyt olevan voimaa jättää paikkaansa. Kuten nuolet Herran viinestä uskonpuhdistajan sanat lävistivät heidän sydämensä. Harhaoppisuutta koskevan syytöksen, jonka he olivat esittäneet häntä vastaan, hän vakuuttavalla voimalla sinkosi takaisin heitä itseään vastaan. Hän kysyi, kuinka he rohkenivat levittää erehdyksiään. Voiton vuoksi, tehdäkseen kauppaa Jumalan armolla, hän itse vastasi.

“Ketä vastaan luulette taistelevanne”, sanoi hän lopuksi; “vanhaa miestäkö vastaan, joka on haudan partaalla? Ei, vaan totuutta vastaan, joka on teitä väkevämpi ja voittaa teidät.”³⁰ Näin sanoen hän poistui kokouksesta, eikä kukaan hänen vastustajistaan koettanut häntä estää.

Wycliffin työ oli melkein päättynyt. Totuuden lippu, jota hän niin kauan oli kantanut, oli pian putoava hänen kädestään; mutta kerran vielä hänen oli todistettava evankeliumin puolesta. Totuutta oli julistettava vääryyden valtakunnan päälinnoituksesta. Wycliff kutsuttiin Roomaan tutkittavaksi paavin tuomioistuimen edessä, joka niin usein oli vuodattanut pyhien verta. Hän tiesi, mikä vaara häntä uhkasi. Kuitenkin hän olisi noudattanut kutsua, ellei halvauskohtaus olisi tehnyt hänelle

matkustamista mahdottomaksi. Mutta vaikka hänen ääntään ei voitu kuulla

Roomassa, hän saattoi puhua kirjeellisesti, ja tämän hän päättikin tehdä. Pappilastaan uskonpuhdistaja lähetti paaville kohteliaan, kristillisessä hengessä kirjoitetun kirjeen, joka samalla oli ankara nuhde paavinistuimen komeudesta ja ylpeydestä.

“Minua ilahduttaa suuresti,” hän sanoi, “saada esittää ja selittää jokaiselle ihmiselle sitä uskoa, mikä minulla on, ja erikoisesti Rooman piispalle. Hän on varmaan valmis vahvistamaan mainitsemani uskon, jonka otaksun olevan terveen ja oikean, tai oikaisemaan sitä, jos se on väärä.

Ensiksi, minä ajattelen, että Kristuksen evankeliumi on koko Jumalan lain summa... Minä otaksun, että Rooman piispa, koska hän on Kristuksen sijainen täällä maan päällä, on ennen kaikkia muita velvollinen noudattamaan tätä evankeliumin lakia, sillä suuruus Kristuksen opetuslasten joukossa ei riipu maallisesta arvosta ja kunniaista, vaan Kristuksen elämän ja käytöksen uskollisesta seuramisesta... Kristus oli vaelluksensa aikana täällä hyvin köyhä mies ja vältti kaikkea maallista valtaa ja kunniaa.”

“Kenenkään uskovaisen ei tule seurata paavia itseään tai jotakin pyhää miestä pitemmälle, kuin tämä seuraa Herraa Jeesusta Kristusta; sillä Pietari ja Sebedeuksen pojat herättivät närkästystä, kun he poiketen Kristuksen askelista tavoittelivat maallista kunniaa. Sentähden heitä ei tule seurata sellaisten erehdysten tekemisessä...

Paavin pitäisi jättää kaikki maallinen valta maallisille viranomaisille ja vakavasti kehottaa siihen koko papistoon; sillä niin Kristus teki, varsinkin apostoliensa kautta.

Jos olen jossakin edellämainitussa kohdassa erehtynyt, tahdon suurimmalla nöyryydellä ottaa vastaan ojennuksen, jopa kuolemankin, jos välttämättömyys sitä vaatii. Jos voisin persoonallisesti tehdä oman tahtoni ja toivoni mukaan, tulisin varmasti Rooman piispan eteen. Mutta Herra on rangaissut minua sillä tavalla, että tämä on mahdotonta, ja hän on opettanut minua tottelemaan Jumalaa enemmän kuin ihmisiä.”

Lopuksi hän sanoi: “Rukoilkaamme Jumalaa, että hän auttaisi paaviamme Urbanus VI: a toimimaan kuten hän alkoi, niin että hän papis- toineen seuraisi Herraa Jeesusta Kristusta elämässä ja vaelluksessa, ja että he tehokkaasti opettaisivat kansaa, niin että se uskollisesti seuraisi heitä tässä asiassa” ³¹

Täten Wycliff asetti paavin ja hänen kardinaaliensa eteen Kristuksen hiljaisuuden ja nöyryyden, näyttäen sekä heille että koko kristikunnalle eron heidän ja sen Mestarin välillä, jonka edustajia he väittivät olevansa.

[97] Wycliff uskoi varmasti, että hän joutuisi elämällään maksamaan us kollisuutensa. Kuningas, paavi ja piispat olivat yhdessä päättäneet tuhota hänet, ja näytti varmalta, että hän viimeistään muutamien kuukausien kuluttua joutuisi polttorviolle. Mutta hänen rohkeutensa oli horjumaton. “Miksi puhutte marttyyrikruunun etsimisestä kaukaa?” hän sanoi. “Saarnatkaa Kristuksen evankeliumia ylpeille prelaateille, niin varmasti kuolette marttyyreina. Mitä! Voisinko elää ja vaieta? En koskaan! Antaa iskun tulla, minä odotan sitä” ³²

Mutta Jumalan kaitselmus suojeli vielä hänen palvelijaansa. Mies, joka koko elämänsä ajan oli rohkeasti puolustanut totuutta, ollen joka päivä hengenvaarassa, ei ollut kaatuva sen vihollisten vihan uhrina. Wycliff ei ollut milloinkaan koettanut suojella itseään, mutta Herra oli ollut hänen suojelijansa; ja nyt, kun hänen vihollisensa olivat varmoja saaliistaan, Jumalan käsi siirsi hänet pois heidän

ulottuviltaan. Kun hän seurakunnassaan Lutterworthissa aikoi ruveta jakamaan Herran ehtoollista, hän kaatui halvauksen kohtamana ja kuoli pian sen jälkeen.

Jumala oli määrännyt Wycliffille työn. Hän oli pannut totuuden sanan hänen suuhunsa ja asettanut vartijat hänen ympärilleen, jotta tämä sana tulisi kansalle. Hän suojeli hänen elämäänsä ja jatkoi hänen vaikutustaan, kunnes suuren uskonpuhdistuksen perustus oli laskettu.

Wycliff astui esiin pimeän ajan hämäryydestä. Hänellä ei ollut ketään edelläkävijää, jonka työtä hän olisi voinut käyttää uskonpuhdistus- järjestelmänsä muodostamiseen. Herätettynä Johannes Kastajan tavoin suorittamaan erityistä lähetystyötä hän oli uuden aikakauden sanansaattaja. Hänen esittämässään totuuden järjestelmässä oli sellainen sopusointu ja täydellisyys, jota hänen jälkeensä tulleet uskonpuhdistajat eivät ylittäneet eivätkä jotkut heistä edes saavuttaneet sata vuotta myöhemmin. Perustus oli niin leveä ja syvä, runko niin luja ja oikein suunniteltu, ettei hänen jälkeensä tulleiden tarvinnut sitä uudestirakentaa.

Taistelu jatkuu

Wycliffin alkama suuri liike, joka oli vapauttava omantunnon ja järjen sekä myös Rooman voittovaunuihin kauan sidottuina olleet kansat, sai alkunsa Raamatusta. Tässä kirjassa oli sen siunausvirran lähde, joka elämän veden tavoin on juossut halki aikojen neljännenl-tätoista vuosisadalta alkaen. Wycliff uskoi ehdottomasti Raamattuun Jumalan tahdon innoitettuna ilmoituksena sekä uskon ja elämän riittävänä ohjeena. Hänet oli kasvatettu pitämään Rooman kirkkoa jumalallisena, erehtymättömänä auktoriteettina ja omaksumaan ehdottomalla kunnioituksella tuhatvuotiset, vakiintuneet opit ja tavat; mutta hän kääntyi pois tästä kaikesta noudattamaan Jumalan pyhää sanaa. Tämän auktoriteetin tunnustamista hän teroitti kansalle. Paavin kautta puhuvan kirkon sijaan hän selitti Raamatun kautta puhuvan Jumalan äänen ainoaksi oikeaksi auktoriteetiksi. Hän ei ainoastaan opettanut, että Raamattu on Jumalan tahdon täydellinen ilmoitus, vaan myös, että Pyhä Henki on sen ainoa tulkitsija, ja että jokaisen ihmisen on, sen opetuksia tutkimalla, opittava omakohtai-

[98]

sesti tuntemaan velvollisuutensa. Näin hän käänsi ihmisten ajatukset paavista ja Rooman kirkosta Jumalan sanaan.

Wycliff oli yksi suurimmista uskonpuhdistajista. Harvat hänen jälkeensä tulleista olivat hänen vertaisiaan järjen avartuneisuudessa, ajattelun selvyudessa, totuuden järkähtämättömässä noudattamisessa ja sen miehuullisessa puolustamisessa. Elämän puhtaus, väsymätön ahkeruus opinnoissa ja työssä, lahjomaton rehellisyys sekä Kristuksen luonteen kaltainen rakkaus ja uskollisuus papinvirassaan olivat luonteenomaisia ensimmäiselle uskonpuhdistajalle. Ja näin oli, vaikka hän syntyi ja toimi keskellä henkistä pimeyttä ja siveellistä turmelusta.

Wycliffin luonne on todistuksena Raamatun kasvattavasta ja muuttavasta voimasta. Raamattu teki hänet siksi, mikä hän oli. Jumalan sanan suurien totuuksien tutkiminen elähdyttää ja vahvistaa kaikkia sielun kykyjä. Se avartaa mieltä, teroittaa käsityskykyä ja kypsyttaa arvostelukykyä. Raamatun tutkiminen jalostaa jokaista ajatusta, tunnetta ja halua enemmän kuin mikään muu tutkiminen. Se antaa päättäväisyyttä, kärsivällisyyttä, rohkeutta ja mielenlujuutta; se jalostaa luonteen ja pyhittää sielun. Raamatun vakava, kunnioitettava tutkiminen saattaa tutkijan mielen suoraan yhteyteen äärettömän mielen kanssa ja voi täten antaa maailmalle miehiä, joilla on voimakkaampi ja toimivampi järki sekä jalommat periaatteet, kuin koskaan on voitu saavuttaa ihmisviisauteen perustuvan parhaimman kasvatuksen kautta. “Kun sinun sanasi avautuvat, niin ne valaisevat”, sanoo psalminkirjoittaja, “ja antavat yksinkertaiselle ymmärrystä.” Ps. 119: 130.

Wycliffin julistamat opit levisivät edelleen jonkin aikaa. Hänen seuraajansa, joita nimitettiin wycliffiläisiksi ja lollardeiksi, eivät kulkeneet ainoastaan Englannissa vaan menivät myös muihin maihin levittäen evankeliumin tuntemusta. Kun heidän johtajansa otettiin heiltä pois, toimivat saarnaajat entistäkin suuremmalla innolla ja suuret kansanjoukot kokoontuivat kuuntelemaan heidän opetustaan. Kääntyneiden joukossa oli muutamia aatelisia ja kuningatar. Monissa paikoissa tapahtui huomattava parannus kansan tavoissa, ja epäjumalanpalvelusta edistävät katolilaisuuden tunnusmerkit poistettiin kirkoista. Mutta pian puhkesi vainon säälimätön myrsky niiden ylle, jotka olivat uskaltaneet ottaa Raamatun oppaakseen. Englannin hallitsijat, jotka halusivat vahvistaa voimaansa hankkimalla Rooman

kannatuksen, eivät epäilleet uhrata uskonpuhdistajia. Ensimmäisen kerran Englannin historiassa määrättiin kuolema polttoroviolla evankeliumin seuraajien osaksi. Marttyyrikuolema seurasi marttyyrikuolemaa. Lainsuojattomat ja rääkäytyt totuuden puolustajat voivat vain lähettää avunhuutonsa Herran Sebaotin korviin. Kirkon vihollisiksi ja maan pettureiksi leimattuina he vainonalaisina jatkoivat saarnaamistaan salaisissa paikoissa, saaden jonkinlaisen suojan köyhien vaatimattomissa kodeissa ja usein piiloutuen luoliin ja vuorten rotkoihin.

Ankarasta vainosta huolimatta jatkui vallitsevan uskonnollisen mä- dännäisyyden vastustaminen vuosisatoja kestäneenä rauhallisena, hartaana, vakavana ja kärsivällisenä työskentelynä. Sen ajan kristityillä oli vain rajoitettu tieto totuudesta, mutta he olivat oppineet rakastamaan ja tottelemaan Jumalan sanaa ja kärsimään sen tähden. Apostolisen ajan opetuslasten tavoin uhrasivat monet maallisen omaisuutensa Kristuksen asian tähden. Ne, jotka saivat asua kodeissaan, antoivat mielellään suojan karkotetuille veljilleen; ja kun heidät itsensäkin karkotettiin, ottivat he tyytyväisinä vastaan kodittoman osan. On totta, että tuhannet ahdistajainsa julmuudesta säikähtyneinä ostivat vapautensa uhraamalla uskonsa ja lähtivät vankiloistaan katumuspuvuissa tekemään peruutustaan yleisesti tunnetuksi. Mutta monet — heidän joukossaan sekä ylhäistä että alhaista sukua olevia — todistivat pelkäämättä totuudesta vankikopeissa, “lollardien linnoituksissa”, kidutuspaikoissa ja liekeissä, iloiten siitä, että heidät katsottiin Kristuksen palvelijoina arvollisiksi tuntemaan “osallisuutta hänen kärsimyksiinsä”.

Paavilaiset eivät kyenneet toteuttamaan tahtoaan Wycliffiin nähdessä hänen eläessään, eikä heidän vihansa voinut tyyntyä, niin kauan kuin hänen ruumiinsa lepäsi rauhallisesti haudassa. Konstanzin kirkolliskokouksen määräyksestä, yli neljäkymmentä vuotta hänen kuolemansa jälkeen, hänen luunsa kaivettiin maasta ja poltettiin julkisesti, jonka jälkeen tuhka heitettiin lähellä juoksevaan puroon. “Tämä puro”, sanoo eräs vanha kirjailija, “vei hänen tuhkinsa Avoniin, Avon vei sen Severniin, Severn pieniin järviin ja niistä se kulkeutui mereen. Siten Wycliffin tuhka kuvasi hänen oppiaan, joka nyt on levinnyt yli koko maailman.”³³ Hänen vihollisensa eivät huomanneet pahansuovan tekonsa merkitystä.

Wycliffin kirjoitusten vaikutuksesta Jan Hus Böömistä hylkäsi monta Rooman erehdystä ja ryhtyi uskonpuhdistustyöhön. Siten kylvettiin totuuden siemen näihin kahteen kaukana toisistaan olevaan maahan. Böömistä työ laajeni muihin maihin. Ihmisten ajatukset suuntautuivat kauan unohdettuna olleeseen Jumalan sanaan. Jumalan

[101]

kaitselmus valmisti tietä suurelle uskonpuhdistukselle.

6. Luku—Kaksi roviota

“Se tuhka, joka silloin meni mereen, oli kuin siemen, jota kylvetään kaikkiin maihin.”

Evankeliumi oli tuotu Böömiin jo yhdeksännellä vuosisadalla. Raamattu oli käännetty ja yleinen jumalanpalvelus pidettiin kansan omalla kielellä. Mutta paavin vallan lisääntyessä syrjäytettiin Jumalan sana. Gregorius VII, joka oli ottanut tehtäväkseen kuninkaiden nöyryyttämisen, ei ollut vähemmän innokas orjuuttamaan kansaa. Niinpä julkaistiin bulla, joka kielsi pitämästä julkista jumalanpalvelusta Böömin kielellä. Paavi vakuutti “Kaikkivaltiaan pitävän siitä, että hänen palveluksensa pidetään vieraalla kielellä”, ja väitti “syntyneen paljon pahaa ja harhauskoa, kun tätä ohjetta ei ole noudatettu.”

³⁴Näin Rooma määräsi, että Jumalan sanan valo oli sammutettava ja kansa jätettävä pimeyteen. Mutta taivas oli varannut toisia voimia seurakunnan varjelemiseksi. Monet valdolaiset ja albigenssit, jotka vainojen tähden pakenivat Ranskasta ja Italiasta, tulivat Böömiin. Vaikka he eivät uskaltaneet opettaa julkisesti, he työskentelivät innokkaasti salassa. Näin oikea usko säilyi vuosisadasta toiseen.

Ennen Husin aikaa oli Böömissä miehiä, jotka julkisesti paheksuivat kirkossa vallitsevaa turmelusta ja kansan paheellista elämää. Heidän toimintansa herätti kiinnostusta laajoissa piireissä. Papisto alkoi pelätä, ja evankeliumiin uskovia ruvettiin vainoamaan. Kun heidän oli pakko ruveta pitämään jumalanpalveluksiaan metsissä ja vuorilla, ajoivat sotilaat heitä takaa ja surmasivat heistä useita. Jonkin ajan kuluttua annettiin määräys, jonka mukaan kaikki, jotka luopuisivat roomalaisesta jumalan palveluksesta, poltettaisiin. Mutta kuollessaan kristityt katsoivat eteenpäin siihen aikaan, jolloin heidän asiansa oli voittava. Eräs niistä, jotka “opettivat, että pelastus saadaan vain uskomalla ristiinnaulittuun Vapahtajaan”, sanoi kuollessaan: “Totuuden viholliset ovat nyt voitolla raivotessaan meitä vastaan, mutta niin ei ole aina oleva. Rahvaan keskuudesta on nouseva mies, jolla ei ole miekkaa eikä arvovaltaa, ja häntä he eivät pysty voittamaan”.³⁵ Lutherin aika oli vielä kaukana; mutta jo silloin oli

[102]

ilmaantumassa mies, jonka todistus Roomaa vastaan oli saava kansat liikkeelle.

Jan Hus oli halpaa sukua ja jäi nuorena orvoksi isän kuoleman johdosta. Hänen hurskas äitinsä, joka piti kasvatusta ja Herran pelkoa arvokkaimpana omaisuutena, koetti turvata pojalleen tällaisen perinnön. Hus opiskeli maakuntakoulussa ja meni sitten Prahan yliopistoon, johon varattomana pääsi vapaaoppilaaksi. Hänen kanssaan matkusti Prahaan hänen äitinsä. Kun äiti oli köyhä leski, ei hän voinut antaa pojalleen maallista rikkautta, mutta heidän lähestyessään tuota suurta kaupunkia hän polvistui tämän isättömän nuorukaisen viereen ja rukoili hänelle taivaallisen Isän siunausta. Tuskin äiti aavisti, miten hänen rukoukseensa vastattaisiin.

Yliopistossa Hus pian herätti huomiota väsymättömällä uutteruudellaan ja nopealla edistymisellään, samalla kun hän moitteettoman elämänsä ja hienon, miellyttävän käytöksensä johdosta sai osakseen yleistä arvonantoa. Hän kannatti vilpittömästi Rooman kirkkoa ja etsi vakavasti niitä siuauksia, joita se väitti antavansa. Erään riemujuhlan aikana hän meni ripille, maksoi mitättömistä varoistaan viimeiset kolikot ja otti osaa kulkueisiin saadakseen luvatus synninpäästön. Yliopisto-opintojen päätyttyä hänet vihittiin papiksi ja nousten nopeasti arvossa hänet kiinnitettiin kuninkaan hoviin. Hänestä tuli myös professori ja myöhemmin rehtori siihen yliopistoon, jossa oli opiskellut. Muutamien vuosien kuluessa tämä vaatimaton vapaaoppilas oli tullut maansa ylpeydeksi, ja hänen nimensä oli tullut kuuluisaksi kaikkialla Euroopassa.

Uskonpuhdistustyö alkaa

Mutta uskonpuhdistustyönsä Hus aloitti toisella kentällä. Muutamia vuosia papiksi vihkimisensä jälkeen hänet nimitettiin Betlehemin kappelin saarnaajaksi. Tämän kappelin perustaja oli pitänyt hyvin tärkeänä asiana Raamatun saarnaamista kansan omalla kielellä. Vaikka Rooman kirkko vastusti tätä tapaa, se ei ollut kokonaan hävinnyt Böömistä. Raa mattu oli kuitenkin sangen tuntematon kirja, ja mitä turmiollisimmat paheet vallitsivat kaikissa kansankerroksissa. Hus ruski säälimättömästi näitä paheita ja Jumalan sanaan vedoten teroitti voimakkaasti niitä totuuden ja puhtauden periaatteita, joiden juurruttamiseksi hän työskenteli.

Eräs Prahan asukas, Hieronymus, joka sittemmin niin läheisesti liittyi Husiin, oli Englannista palatessaan tuonut mukanaan Wycliffin kirjoituksia. Englannin kuningatar, joka oli kääntynyt Wycliffin oppiin, oli böömiläinen prinsessa, ja myöskin hänen vaikutuksestaan oli uskonpuhdistajan kirjoituksia levitetty laajalti hänen synnyinmaassaan. Näitä kirjoituksia Hus luki mielellään. Hän piti niiden kirjoittajaa vilpittömänä kristittynä ja oli taipuvainen hyväksymään tämän esittämät uudistukset. Täten Hus huomaamattaan joutui tielle, joka vei hänet kauas Roomasta.

Näihin aikoihin tuli Prahaan kaksi tuntematonta miestä Englannista. He olivat oppineita miehiä, jotka olivat vastaanottaneet evankeliumin valon ja tulivat levittämään sitä tähän kaukaiseen maahan. Kun he heti alussa hyökkäsivät avoimesti paavin valtaa vastaan, saattoivat viranomaiset heidät pian vaikenemaan; mutta koska he olivat haluttomat luopumaan yrityksestään, he päättivät turvautua toisiin keinoihin. He olivat yhtä paljon taiteilijoita kuin saarnamiehiä ja alkoivat harjoittaa ensiksimmäistä ammattiaan. Eräälle paikalle, joka oli avoin yleisölle, he asettivat kaksi taulua. Toinen esitti Kristuksen tuloa Jerusalemiin "hiljaisena ja ratsastaen aasilla" (Matt. 21: 5), opetuslasten seurattuna tomuisissa vaatteissa ja avojaloin. Toinen taulu kuvasi paavillista juhla- kulkuetta, missä paavi oli puettuna komeaan juhlapukuun, päässään kolminkertainen kruunu ja ratsastaen upeasti koristetulla hevosella. Hänen edellään kulkivat torvensoittajat ja hänen perässään loistaviin pukuihin puetut kardinaalit ja prelaatit.

Tämä oli saarna, joka veti kaikkien kansankerrosten huomion puoleensa. Suuret joukot tulivat katsomaan tauluja. Kukaan ei voinut ymmärtää väärin niiden antamaa siveellistä opetusta. Kristuksen, suuren Mestarin, hiljaisuus ja nöyryys verrattuna hänen palvelijakseen tunnustautuvan paavin ylpeyteen ja komeuteen teki moneen syvän vaikutuksen. Prahassa nousi suuri hälinä, ja jonkin ajan kuluessa huomasivat taiteilijat välttämättömäksi poistua kaupungista oman turvallisuutensa tähden. Mutta heidän antamansa opetus ei unohtunut. Taulut tekivät syvän vaikutuksen Husiin ja saivat hänet tarkemmin tutkimaan Raamattua ja Wycliffin kirjoituksia. Vaikka hän ei ollut vielä valmis hyväksymään kaikkia Wycliffin vaatimia uudistuksia, hän näki entistä selvemmin paavivikunnan todellisen

luonteen ja saamasi lisääntyneellä innolla papiston ylpeyttä, kunnianhimoa ja turmelusta vastaan.

Böömistä valo levisi Saksaan; sillä Prahan yliopistossa sattuneiden häiriöiden tähden sadat saksalaiset ylioppilaat lähtivät sieltä. Monet heistä olivat saaneet ensimmäiset raamatuntietonsa Husilta ja palattuaan kotiin he levittivät evankeliumia omassa isänmaassaan.

Prahan tapahtumista vietiin tieto Roomaan, ja Hus sai pian kutsun tulla paavin eteen. Kutsun noudattaminen olisi merkinnyt hänelle varmaa kuolemaa. Böömin kuningas ja kuningatar, yliopisto, aatelisto ja hallitusmiehet pyysivät yhteisesti, että Hus saisi olla Prahassa ja vastata Roomassa asiamiehen kautta. Sen sijaan, että paavi olisi myöntynyt tähän pyyntöön, hän ryhtyi tutkimaan Husia ja julisti Prahan kaupungin kirkonkiroukseen.

Kiihtymystä prahassa

Siihen aikaan tällaisen tuomion julistaminen sai aikaan yleisen säikähdyn. Siihen liittyvät menot oli sovitettu synnyttämään pelkoa kansassa. Ihmiset pitivät paavia Jumalan edustajana, jolla oli taivaan ja helvetin avaimet sekä valta aiheuttaa heille sekä aineellisia että hengellisiä rangaistuksia. Luultiin taivaan porttien olevan suljettuina kirkonkiroukseen julistetulta seudulta ja kuolleiden jäävän autuaiden asuntojen ulkopuolelle, kunnes paavi näkisi hyväksi peruuttaa julistuksensa. Tämän kauhean onnettomuuden merkiksi lakkautettiin kaikki uskonnolliset toimitukset. Kirkot suljettiin. Avioliittoon vihkimiset toimitettiin hautausmailla. Kuolleita ei saanut haudata siunattuun maahan, vaan ne täytyi haudata vallihautoihin tai peltoihin ilman tavallisia hautausmenoja. Näin Rooma mielikuvitukseen vetoavilla keinoilla yritti hallita ihmisten omiatuntoja.

Suuri levottomuus vallitsi Prahassa. Useat syyttivät Husia kaikkien näiden onnettomuuksien aiheuttajaksi ja vaativat, että hänet jätettäisiin alttiiksi Rooman kostolle. Myrskyä tyynnyttääkseen Hus vetäytyi joksikin ajaksi syntymäkyläänsä. Kirjoittaessaan Prahaan jääneille ystävilleen hän sanoi: "Jos olen jättänyt teidät, on se tapahtunut halusta seurata Jeesuksen Kristuksen käskyä ja esimerkkiä, etten antaisi pahansuoville aiheutta vetää päälleen ikuista tuomiota, enkä saattaisi hurskaita kärsimysten ja vainon alaisiksi. Olen poistunut myös sentähden, että pelkään jumalattomien pappien kauemmin

estävän Jumalan sanan saarnaamista keskuudessansa, jos minä olen siellä. Mutta minä en ole jättänyt teitä sentähden, että haluaisin kieltää jumalallisen totuuden, sillä sen puolesta olen Jumalan avulla halukas kuolemaan.”³⁶ Hus ei lakannut työskentelemästä, vaan kulki ympäristössä ja saamasi innostuneille kuulijakunnille. Näin paavin toimenpiteet evankeliumin tukahduttamiseksi edistivät sen leviämistä. “Sillä me emme voi mitään totuutta vastaan, vaan totuuden puolesta.” 2 Kor. 13: 8.

“Tässä toimintansa vaiheessa Hus näytti olleen tuskallisissa sisäisissä taisteluissa. Vaikka kirkko koetti lannistaa hänet pannaanjulistuksillaan, ei hän kuitenkaan kieltänyt sen arvovaltaa. Rooman kirkko oli edelleenkin hänen mielestään Kristuksen morsian ja paavi Jumalan edustaja ja sijainen. Hus ei vastustanut vallan periaatetta vaan sen väärinkäyttöä. Tämä sai aikaan ankaran taistelun järjen vakuutusten ja omantunnon vaatimusten välillä. Jos kirkon ääni oli oikea ja erehtymätön, kuten hän uskoi, niin kuinka hän katsoi olevansa pakotettu olemaan sille tottelematon? Hän näki, että sen totteleminen oli syntiä; mutta kuinka kuuliaisuus erehtymätöntä kirkkoa kohtaan voi viedä sellaiseen tulokseen? Tämä oli pulma, jota hän ei kyennyt ratkaisemaan; tämä epäselvä asia vaivasi häntä lakkaamatta. Lähin johtopäätös, minkä hän kykeni tekemään, oli se, että oli käynyt samoin kuin aikaisemmin Vapahtajan päivinä: papisto oli turmeltunut ja käytti laillista valtaansa laittomiin tarkoituksiin. Tämä johti hänet ottamaan omaksi ohjeekseen, ja esittämään myös toisten ohjeeksi, sen periaatteen, että oikein ymmärrettyjen Raamatun neuvojen tulee hallita omaatuntoa; toisin sanoen: Raamatun kautta puhuva Jumala, eikä papiston kautta puhuva kirkko, on ainoa erehtymätön opas.”³⁷

Kun kiihtymys Prahassa jonkin ajan kuluttua asettui, palasi Hus Betlehemin kappeliinsa ja jatkoi Jumalan sanan saarnaamista entistä suuremmalla innolla ja rohkeudella. Hänen vihollisensa olivat toime-
liaita ja voimakkaita, mutta kuningatar ja useat aatelismiehet olivat hänen ystäviään ja suuret määrät kansaa olivat hänen puolellaan. Verratessaan hänen puhdasta ja ylevää oppiaan ja pyhää elämäänsä katolilaisten alentaviin opinkappaleisiin, ahneuteen ja irstailuun, pitivät monet kunnia-asiana olla hänen puolellaan.

Tähän asti Hus oli työskennellyt yksin; mutta nyt Hieronymus, joka Englannissa ollessaan oli vastaanottanut Wycliffin opetukset,

[106]

tuli hänen työtoverikseen. Tämän jälkeen näillä kahdella oli yhtäläinen elämä ja yhtäläinen kuolema. Hieronymuksella oli enemmän lahjakkuutta, puhetaitoa ja oppia — lahjoja, joilla kansan suosio saavutetaan; mutta niitä lahjoja, jotka muodostavat luonteen todellisen voiman, oli Husilla enemmän. Hänen tyyni arvostelunsa hillitsi sopivasti Hieronymuksen tulista intoa; sillä nöyränä kristittynä tämä tajusi Husin neuvojen arvon ja noudatti niitä. Heidän yhteisten ponnistustensa kautta uskonpuhdistus levisi nopeammin.

Jumala antoi suuren valon loistaa näille valitsemilleen miehille, ilmaisten heille useita Rooman erehdyksiä; mutta he eivät saaneet kaikkea sitä valoa, joka oli annettava maailmalle. Näiden palvelijainsa kautta Jumala johti ihmisiä ulos katolilaisuuden pimeydestä. Heidän tiellään oli useita ja suuria esteitä, ja hän johti heitä askel askelelta sen mukaan kuin he jaksoivat kulkea. He eivät olleet valmiit vastaanottamaan kaikkea valoa samalla kertaa, sillä se olisi vaikuttanut heihin, kuten keskipäivän täysi kirkkaus vaikuttaa niihin, jotka ovat olleet kauan pimeässä: he olisivat kääntyneet pois. Sentähden Jumala ilmoitti totuuttaan valitsemilleen hengellisille johtajille vähitellen, sen mukaan kuin kansa kykeni ottamaan vastaan. Vuosisadasta toiseen oli tuleva uusia uskollisia työntekijöitä johtamaan kansaa yhä pitemmälle uskonpuhdistuksen tiellä.

Hajaannus kirkossa jatkui yhä. Kolme paavia taisteli nyt ylivalasta, ja heidän taistelunsa täytti kristikunnan rikoksilla ja sekasorrolla. He eivät tyytyneet pannajulistusten antamiseen, vaan turvautuivat aineellisiin aseisiin. Kukaan heistä koetti ostaa aseita ja hankkia sotilaita. Tähän tarvittiin luonnollisesti rahaa, ja sitä saadakseen he myivät kirkon lahjoja, virkoja ja siunauksia. ³⁸Papitkin, seuraten esimiestensä esimerkkiä, turvautuivat simoniaan ja sotaan nöyryyttääkseen kilpailijoitaan ja vahvistaakseen omaa valtaansa. Päivästä päivään lisääntyvällä rohkeudella Hus piti jyliseviä saarnoja niitä ilkitöitä vastaan, joita sallittiin uskonnon nimessä; ja kansa syytti julkisesti katolisen kirkon johtajia siitä kurjuudesta, johon kristikunta oli joutunut.

Prahan kaupunki näytti jälleen joutuneen verisen taistelun partaalle. Kuten muinaisina aikoina, niin nytkin syytettiin Jumalan palvelijaa siitä, että hän “syöksi Israelin onnettomuuteen”. 1 Kun. 18: 17. Kaupunki julistettiin uudelleen kirkonkiroukseen ja Hus poistui syntymäkyläänsä. Hänen uskollinen todistuksensa rakastetussa

Betlehemin kappelissa oli päättynyt. Hänen oli puhuttava laajemmalta puhujalavalta koko kristikunnalle, ennenkuin antaisi henkensä todistukseksi totuudesta.

Niiden epäkohtien poistamiseksi, jotka aiheuttivat hajaannusta Euroopassa, kutsuttiin koolle yleinen kirkolliskokous Konstanziin. Keisari Sigismundin pyynnöstä tämän kokouksen kuulutti Johannes XXIII* , joka oli yksi niistä kolmesta kilpailevasta paavista. Kirkolliskokouksen vaatiminen oli kaikkea muuta kuin tervetullut asia paavi Johannekselle, jonka luonne ja menettelytavat tuskin sietivät tarkastusta, vaikka sen suorittivatkin siveellisyyteen nähden niin leväperäiset prelaatit, kuin tuon ajan kirkonmiehet olivat. Hän ei kuitenkaan uskaltanut vastustaa Sigismundin tahtoa.³⁹

[107]

Pääasioina kirkolliskokouksessa olivat kirkossa vallitsevan hajaannuksen poistaminen ja kerettiläisyyden hävittäminen. Sen tähden molemmat vastapaavit määrättiin tulemaan paikalle ja samoin uusien mielipiteiden huomattavin levittäjä, Jan Hus. Edelliset eivät turvallisuutensa tähden saapuneet henkilökohtaisesti, vaan heitä edustivat valtuutetut asiamiehet. Paavi Johannes, näennäisenä koollekutsujana, saapui suuresti epäillen, sillä hän epäili keisarin salaa aikovan erottaa hänet virasta ja pelkäsi joutuvansa tilille niistä paheista, joilla hän oli häväissyt paavin kruunua, samoin kuin niistä rikoksista, joiden avulla hän oli sen saanut. Kuitenkin hän tuli Konstanzin kaupunkiin suurella komeudella korkeimpien kirkonmiesten saattamana ja hovimieskulkueen seuraamana. Kaikki kaupungin papit ja arvohenkilöt sekä suuri joukko kaupunkilaisia menivät lausumaan hänet tervetulleeksi. Hänen päänsä yläpuolella oli kultainen kunniakatos, jota kantoi neljä korkeaa hallitusmiestä. Ehtoollisleipää kannettiin hänen edessään ja kardinaalien samoin kuin muidenkin korkeiden kirkonmiesten loistavat puvut olivat vaikuttava nähtävyys.

Sillä välin toinen matkustaja lähestyi Konstanzia. Hus tiesi, mitkä vaarat häntä uhkasivat. Hän otti jäähyväiset ystäviltään, ikäänkuin hän ei enää milloinkaan saisi heitä nähdä, ja lähti matkalle tuntien, että se veisi hänet polttorviolle. Vaikka hän oli saanut Böömin kuninkaan suo- jakirjan ja sai toisen samanlaisen keisari Sigismun-

*Ns. vastapaavina vv. 1410—15. Mainittakoon, että hän vihki Maunu Tavastin Turun piispaksi. — Saman nimen otti itselleen v. 1958 paaviksi valittu Roncalli. (Suom. huom.)

dilta matkansa varrella, järjesti hän kaikki asiansa todennäköisen kuolemansa varalta.

Kuninkaan suojakirja

[108] Eräessä kirjeessään Prahassa oleville ystävilleen hän sanoo: “Veljeni... Minä lähden kuninkaan suojakirja mukanaani tapaamaan lukuisia ja kuolevaisia vihollisiani. Minä luotan täydellisesti kaikkivaltiaaseen Jumalaani ja Vapahtajaani. Uskon, että hän kuulee teidän hartaat rukouksenne, teidän pyytäessänne häntä täyttämään minun suuni omalla ymmärryksellään ja viisaudellaan, niin että voin vastustaa heitä, ja anoessanne minulle hänen Pyhää Henkeään vahvistamaan minua hänen totuudessaan, niin että voisin rohkeasti katsoa kiusauksia, vankeutta ja, jos se on välttämätöntä, hirveää kuolemaakin. Jeesus Kristus kärsi niiden edestä, joita hän rakasti. Pitäisikö meidän silloin hämmästyä siitä, että hän on jättänyt meille esimerkkinsä, niin että me itsekkin voisimme kärsivällisesti kestää kaiken pelastuksemme tähden? Hän on Jumala, ja me olemme hänen luomiaan olentoja; hän on Herra, ja me olemme hänen palvelijoitaan; hän on maailman Mestari, ja me olemme halpoja kuolevaisia — kuitenkin hän kärsi! Miksi sitten emme mekin kärsisi, varsinkin kun kärsiminen on puhdistukseksi? Sentähden rakkaani: jos minun kuolemani tulee edistää hänen kirkastamistaan, niin rukoilkaa, että se tulisi pian ja että hän antaisi minulle voimaa pysymään kärsimyksissäni järkkymättömänä. Mutta jos on parempi, että minä palaan teidän luoksenne, niin rukoilkaamme Jumalaa, että minä tulisin tahrattomana — se on, etten syrjäyttäisi piirtoakaan evankeliumin totuudesta ja näin jättäisin veljilleni hyvän esimerkin seurattavaksi. Todennäköisesti ette enää koskaan saa nähdä minun kasvojani Prahassa; mutta jos kaikkivaltias Jumala näkisi hyväksi antaa minut teille takaisin, niin pyrkikäämme entistä päättäväisemmin edistymään hänen lakinsa tuntemisessa ja rakastamisessa.”⁴⁰

Kirjeessä eräälle papille, joka oli tullut evankeliumin oppilaaksi, Hus puhui syvällä nöyryydellä omista virheistään, syyttäen itseään siitä, että “oli mieltynyt pukeutumaan hienosti ja kuluttanut useita tunteja tyhjämpäiväisiin asioihin”. Sitten hän antoi seuraavat syvästi vaikuttavat kehotukset: “Vallatkoot Jumalan kunnia ja sielujen pelastus sinun mielesi, älköön papinvirkain ja rikkauksien omista-

minen. Varo koristamasta taloasi enemmän kuin sieluasi; ja ennen kaikkea pidä huolta hengellisestä rakennuksestasi. Ole hurskas ja nöyrä köyhien seurassa, äläkä tuhlaa varojasi ylelliseen elämään. Jos sinä et tee muutosta elämässäsi ja välttä kaikkea tarpeetonta, niin pelkään, että sinua ankarasti kuritetaan, niinkuin minuakin... Sinä tunnet minun oppini, sillä sinä olet saanut minulta ohjeita lapsuudesta saakka; sentähden minun on tarpeetonta kirjoittaa sinulle enempää. Mutta minä vannotan sinua Herramme armon kautta, ettet seuraa minun esimerkkiäni missään turhuuksissa, joihin olet nähnyt minun lankeavan.” Kirjekuoreen hän lisäsi: “Minä vannotan sinua, ystäväni, ettet riko tätä sinettiä, ennenkuin olet saanut varman tiedon kuolemastani.” ⁴¹

[109]

[110]

Uskonpuhdistaja vangitaan

[111]

Matkallaan Hus näki kaikkialla todistuksia oppiansa leviämisestä ja hänen asialleen osoitetusta suosiosta. Kansaa kokoontui joukoittain häntä tervehtimään, ja muutamissa kaupungeissa viranomaiset saattoivat häntä hänen kulkiessaan kaupungin läpi.

Konstanziiin tultuaan Hus sai olla täysin vapaana. Keisarin suoja-kirjan lisäksi hän sai paavilta henkilökohtaisen vakuutuksen turvallisuudesta. Mutta vastoin näitä juhlallisia ja uudistettuja vakuutuksia uskonpuhdistaja vangittiin lyhyen ajan kuluttua paavin ja kardinaalien määräyksestä ja heitettiin inhottavaan vankilaan. Myöhemmin hänet siirrettiin Reinin toisella puolella olevaan lujaan linnoitukseen ja pidettiin siellä vankina. Paavilla ei ollut hyötyä petollisuudestaan, sillä hän joutui pian tämän jälkeen samaan vankilaan. ⁴² Kokouksessa todistettiin hänet syylliseksi mitä häpeällisimpiin rikoksiin: murhaan, simoniaan ja haureuteen sekä lisäksi “synteihin, joita ei sovi mainita.” Näin kokous itse selitti. Lopuksi häneltä riistettiin tiara ja hänet heitettiin vankilaan. Vastapaavit erotettiin samoin ja valittiin uusi paavi.

Vaikka itse paavi oli syyllistynyt suurempiin rikoksiin kuin ne, joista Hus oli moittinut pappeja ja joiden tähden hän oli vaatinut uskonpuhdistusta, ryhtyi kuitenkin sama kirkolliskokous, joka pani paavin viralta, ahdistamaan uskonpuhdistajaa. Husin vangitseminen herätti suurta katkeruutta Böömissä. Mahtavat aatelismiehet lähettivät pontevia vastalauseita tätä törkeää väkivaltaa vastaan. Kei-

sari, joka ei halunnut hyväksyä suojakirjan loukkaamista, vastusti Husia vastaan suunnattuja toimenpiteitä. Mutta uskonpuhdistajan viholliset olivat pahansuopia ja päättäväisiä. He vetosivat keisarin ennakkoluuloihin, hänelle pelkoa aiheuttaviin asioihin ja hänen intoonsa kirkon puolesta. He esittivät pitkiä todisteita osoittaakseen, että “kerettiläisille tai kerettiläisiksi epäillyille henkilöille annettua lupausta ei tarvitse pitää, vaikka heillä olisi keisarin ja kuninkaiden antamia suojakirjoja.”⁴³ Näin he pääsivät voitolle.

[112] Viimein tuotiin Hus kokouksen tutkittavaksi. Hän oli sairauden ja vankilassa olon heikentämä, sillä vankilan kosteassa, pilaantuneessa ilmassa hän oli sairastunut kuumeeseen, joka oli vähällä lopettaa hänen elämänsä. Kahleiden rasittamana hän seiso keisarin edessä, joka oli antanut kunniasanan ja lupauksen hänen suojelemisestaan. Pitkän tutkintonsa aikana hän puolusti miehuullisesti totuutta sekä esitti kirkon ja valtion mahtimiesten läsnäollessa vakavan ja rehellisen vastalauseen papiston turmeltuneisuutta vastaan. Kun häntä vaadittiin valitsemaan oppinsa peruuttamisen ja kuoleman välillä, hän valitsi marttyyrin osan.

Jumalan armo piti häntä yllä. Hänen lopullista tuomiotaan edeltävinä kärsimysten viikkoina taivaan rauha täytti hänen sielunsa. “Minä kirjoitan tämän kirjeen”, hän sanoi eräälle ystävälleen, “vankilassa, kahlehditulla kädelläni, odottaen saavani kuolemantuomion huomenna... Kun me Jeesuksen Kristuksen avulla taas kohtaamme toisemme tulevan elämän suloisessa rauhassa, silloin saat tietää, kuinka armolliseksi Jumala on osoittautunut minua kohtaan, miten voimallisesti hän on tukenut minua kiusausteni ja koetusteni keskellä”.⁴⁴

Kestääkö hus?

Synkässä vankilassaan Hus näki edeltäpäin oikean uskon voiton. Hänet vietiin unessa Prahin kirkkoon, missä hän oli saarnannut evankeliumia. Hän näki paavin ja piispojen hankaavan pois ne Kristuksen kuvat, joita hän oli maalannut sen seiniin. Tämä näky murehdutti häntä. Mutta Seuraavana päivänä hän näki monta taidemaalaria uudistamassa näitä kuvia, maalaten niitä enemmän ja kirkaammilla väreillä kuin ennen oli ollut. Heti kun työ oli tehty, taiteilijat, joiden ympärille oli kokoontunut suuri joukko ihmisiä, huudahtivat:

“Tulkoot nyt paavit ja piispat; he eivät enää milloinkaan voi niitä hävittää”. Kertoessaan unensa uskonpuhdistaja sanoi: “Minä olen varma siitä, ettei Kristuksen kuvaa milloinkaan hävitetä. He ovat halunneet hävittää sen, mutta minua paremmat saarnaajat tulevat sen uudelleen maalaamaan kaikkiin sydämiin.”⁴⁵

Hus tuotiin nyt viimeisen kerran kirkolliskokouksen eteen. Se oli suuri ja loistava kokous. Siellä oli keisari, valtakunnan ruhtinaat, kuninkaalliset edusmiehet, kardinaalit, piispoja, pappeja ja suuri kansanjoukko, joka oli tullut katsomaan päivän tapahtumia. Kristikunnan kaikista osista oli kokoontunut todistajia katsomaan pitkällisen, omantunnon vapauden puolesta käydyn taistelun ensimmäistä suurta uhria.

Kun Husia vaadittiin antamaan lopullinen vastaus, hän kieltäytyi peruuttamasta ja kiinnittäen läpitunkevan katseensa hallitsijaan, joka niin häpeämättömästi oli rikkonut lupauksensa, hän sanoi: “Päätin omasta vapaasta tahdostani saapua tähän kokoukseen täällä läsnäolevan keisarin suojakirjan ja lupauksen turvissa.”⁴⁶ Sigismundin kasvot tulivat hehkuvan punaisiksi, kun kaikkien läsnäolevien silmät kääntyivät häneen.

[113]

Kun tuomio oli julistettu, alkoivat häpäisymenot. Piispat pukivat vankinsa papin pukuun. Sitä vastaanottaessaan hän sanoi: “Meidän Herramme Jeesus Kristus oli häpäisyarkoituksessa puettu valkoiseen pukuun, kun Herodes antoi viedä hänet Pilatuksen eteen.”⁴⁷ Kun häntä jälleen kehoitettiin peruuttamaan, hän vastasi kansaan päin kääntyen: “Millaisin ilmein minä silloin katsoisin taivasta? Kuinka katsoisin niitä kansanjoukkoja, joille olen saarnannut puhdasta evankeliumia? Ei! Minä pidän heidän pelastustaan suuremmissa arvossa kuin tätä ruumisraukkaa, joka nyt on määrätty kuolemaan”. Häneltä riisuttiin vaatekappale toisensa jälkeen, ja jokainen piispa lausui kirouksen suorittaessaan osansa seremoniasta. Lopuksi pantiin hänen päähänsä hiippa eli pyramidinmuotoinen paperitöterö, jossa oli kauheannäköisiä paholaisen kuvia sekä etupuolella silmiinpistävä kirjoitus: “Pääkerettiläinen”. “Minä kannan”, sanoi Hus “mitä suurimmalla ilolla tätä häpeäkruunua sinun asiasi tähden, oi Jeesus, joka minun puolestani kannoit orjantappurakruunua”.

Kun hänet oli siten puettu, sanoivat papit: “Nyt jätämme sinun sielusi saatanalle.” “Ja minä”, sanoi Hus, nostaen silmänsä taivasta

kohti, “annan henkeni sinun käsiisi, oi Herra Jeesus, sillä sinä olet lunastanut minut.”⁴⁸

Sankarin kuolema

Hänet jätettiin nyt maallisten viranomaisten huostaan ja vietiin teloituspaikalle. Perässä kulki suuri saattue: satoja aseellisia miehiä, pappeja ja piispoja kalliissa puvuissaan ja Konstanzin asukkaat. Kun marttyyri oli sidottu paaluun ja kaikki oli valmiina syyttämistä varten, annettiin hänelle vielä kerran kehotus pelastaa elämänsä peruuttamalla väärät opetuksensa. “Mitkä väärät opetukset”, sanoi Hus, “minun tulee peruuttaa? En tiedä olevani mihinkään syyllinen. Minä kutsun Jumalan todistajaksi, että kaiken mitä minä olen kirjoittanut ja saarnannut, minä olen tehnyt pelastaakseni sieluja synnistä ja kadotuksesta; ja sentähden minä mitä suurimmalla ilolla vahvistan verelläni sen totuuden, jota olen kirjoittanut ja saarnannut.”⁴⁹ Kun liekit kohosivat hänen ympärillään, hän alkoi laulaa: “Jeesus, Daavidin poika, armahda minua” ja hän jatkoi tätä, kunnes liekit tukahduttivat hänen äänensä.

[114] Hänen sankarillinen käytöksensä teki voimakkaan vaikutuksen hänen vihollisiinsakin. Eräs innokas katolilainen, joka kuvailee Husin ja vähän myöhemmin kuolleen Hieronymuksen marttyyrikuolemaa sanoo: Molemmat pysyivät järkkymättöminä, kun heidän viimeinen hetkensä lähestyi. He valmistautuivat tuleen, aivan kuin olisivat olleet menossa häihin. He eivät päästäneet tuskanhuutoa. Liekkien noustessa he alkoivat laulaa hymnejä; ja tulen raivo sai vaivoin lopetetuksi heidän laulunsa.

Kun Husin ruumis oli kokonaan kulunut, koottiin tuhka ja maa, jossa se oli, ja heitettiin Reiniin, joka vei ne edelleen mereen. Hänen vainoojansa turhaan kuvittelivat hävittäneensä ne totuudet, joita hän oli saarnannut. He tuskin aavistivat, että se tuhka, joka silloin meni mereen, oli niinkuin siemen, jota kylvetään kaikkiin maihin, ja että se oli tuottava paljon hedelmää totuuden todistuksen kautta sellaisissakin maissa, jotka silloin vielä olivat tuntemattomia. Ääni, joka oli puhunut Konstanzin kokoussalissa, oli synnyttänyt kajuja, jotka tulivat kuulumaan kaikkina tulevina aikoina. Husia ei enää ollut, mutta ne totuudet, joiden puolesta hän kuoli, eivät voineet koskaan hävitä. Hänen uskonsa ja järkähtämättömyytensä oli

rohkaiseva monia pysymään lujina totuudessa kidutuksesta ja kuolemasta huolimatta. Hänen teloituksensa paljasti koko maailmalle Rooman petollisuuden ja julmuuden. Totuuden viholliset olivat tietämättään edistäneet sitä asiaa, jolle he turhaan olivat koettaneet antaa kuoliniskun.

Hieronymus saapuu

Konstanziin pystytettiin toinenkin rovio. Toisenkin todistajan veren tuli puhua totuuden puolesta. Kun Hieronymus oli sanonut Husille jäähyväiset tämän lähtiessä kirkolliskokoukseen, oli hän kehottanut häntä olemaan rohkea ja järkähtämätön ja luvannut tulla hänelle avuksi, jos hän joutuisi vaaraan. Kuullessaan uskonpuhdistajan vankeudesta tuo uskollinen oppilas valmistautui välittömästi täyttämään lupaustaan. Hän lähti Konstanziin ilman suojakirjaa yhden ainoan seuralaisen kanssa. Sinne saavuttuaan hän tuli vakuuttuneeksi siitä, että hän oli vain pannut itsensä vaaralle alttiiksi, voimatta tehdä mitään Husin vapauttamiseksi. Hän pakeni kaupungista, mutta joutui kiinni kotimatallaan. Kahlehdittuna ja sotilasjoukon vartioimana hänet vietiin takaisin. Kun hän oli ensimmäistä kertaa kirkolliskokouksen edessä ja yritti vastata häntä vastaan tehtyihin syytöksiin, kuului voimakas huuto: "Viekää hänet liekkeihin! Liekkeihin!"⁵⁰ Hänet heitettiin vankilaan, kahlehdittiin sellaiseen asentoon, joka tuotti paljon tuskaa ja häntä ruokittiin leivällä ja vedellä. Muutamien kuukausien kuluttua Hieronymus sairastui hengenvaarallisesti vankilassa kokemansa julmuuden tähden, ja hänen vihollisensa, pelästen kuoleman vapauttavan hänet heidän käsistään, alkoivat kohdella häntä lievemmin, vaikka pitivätkin häntä vankilassa vielä vuoden päivät.

[115]

Husin kuolema ei ollut saanut aikaan sellaista vaikutusta kuin Paavilaiset olivat odottaneet. Hänen suojakirjansa syrjäyttäminen oli nostanut suuttumuksen myrskyn, ja kirkolliskokous piti turvallisempaan päättää, että Hieronymusta ei polteta, vaan koetetaan pakottaa peruuttamaan oppinsa. Hänet tuotiin kokouksen eteen ja hänen valittavakseen esitettiin peruuttaminen tai roviolla kuoleminen. Vankeusajan alussa olisi kuolema ollut armoa verrattuna niihin hirvittäviin kärsimyksiin, joihin hän oli joutunut; mutta nyt, kun hän oli sairauden ja ankaran vankeuden heikontama sekä tuskan ja jännityksen

vaivaama, erillään ystävistään ja alakuloisena Husin kuolemasta, hänen sielunvoimansa pettivät, ja hän suostui noudattamaan kokouksen neuvoa. Hän lupasi pysyä katolisessa uskossa ja hyväksyi kirkolliskokouksen päätöksen Wycliffin ja Husin oppien hylkäämisestä, lukuunottamatta niitä “pyhiä totuuksia”, joita he olivat opettaneet.⁵¹

Tällä tavalla Hieronymus koetti vaientaa omantunnon äänen ja välttää tuomion. Mutta vankilan yksinäisyydessä hän näki selvemmin tekonsa merkityksen. Hän ajatteli Husin rohkeutta ja uskollisuutta ja sen vastakohtana omaa totuuden kieltämistään. Hän ajatteli jumalallista Mestaria, jota hän oli luvannut palvella ja joka hänen tähtensä kärsi ristinkuoleman. Ennen peruutusta oli vakuutus Jumalan suosioista hänen lohtunaan, mutta nyt häntä vaivasivat omantunnon nuhteet ja epäily. Hän tiesi, että hänen täytyi peruuttaa vielä enemmän, ennenkuin hän voi olla sovinnossa Rooman kanssa. Polku, jolle hän oli astunut, saattoi päättyä vain täydelliseen luopumukseen. Johtopäätös oli selvä: hän ei tahtonut kieltää Herraansa välttääkseen lyhytaikaisia kärsimyksiä.

Pian hänet jälleen tuotiin kirkolliskokouksen eteen. Hänen alistumisen- sensa ei tyydyttänyt hänen tuomareitaan, joiden verenhimo Husin kuoleman kiihottamana vaati uusia uhreja. Hieronymus olisi voinut säilyttää elämänsä vain ehdottomalla totuuden hylkäämisellä. Mutta hän oli päättänyt tunnustaa julkisesti uskonsa ja seurata marttyyri-veljeään liekkeihin.

[116] Hän peruutti aikaisemmat myönnytyksensä ja lähellä kuolemaa olevana miehenä vakavasti pyysi tilaisuutta puolustaa itseään. Pelähten hänen sanojensa vaikutusta, prelaatit vaatimalla vaativat, että hän vain lyhyesti vahvistaisi tai kieltäisi häntä vastaan tehtyjen syytösten toden peräisyyden. Hieronymus pani vastalauseen sellaista julmuutta ja vääryyttä vastaan. “Te olette sulkeneet minut kolmeksisadaksi neljäksikymmeneksi päiväksi pelottavaan vankilaan”, hän sanoi, “keskelle saastaa ja inhottavaa löyhkää, mitä suurimpaan kaikkien tarvikkeiden puutteeseen, sitten tuotte minut eteenne ja kuuntelette kuolevaisia vihollisiani, mutta kieltäydytte kuolemasta minua... Jos te olette todella viisaita miehiä ja valaisette maailmaa, niin varokaa tekemästä syntiä vanhurskautta vastaan. Mitä minuun tulee, olen minä vain heikko kuolevainen. Minun elämälläni on vain vähän arvoa; ja kun minä varoitin teitä langettamasta väärää tuomiota, puhun vähemmän itseni puolesta kuin teidän.”⁵²

Hieronymuksen pyyntöön suostuttiin viimein. Hän polvistui tuoma-riensa läsnäollessa ja rukoili, että Jumalan Henki johtaisi hänen ajatuksiaan ja sanojaan, niin ettei hän puhuisi mitään, mikä olisi ristiriidassa totuuden kanssa tai hänen Mestarinsa arvoa alentavaa. Hänen suhteensa täyttyi tuona päivänä Jumalan lupaus ensimmäisille opetuslapsille: “Teidät viedään maaherrain ja kuningasten eteen minun tähteni... Mutta kun he vetävät teitä oikeuteen, älkää huolehtiko siitä, miten tahi mitä puhuisitte, sillä teille annetaan sillä hetkellä, mitä teidän on puhuminen. Sillä ette te itse puhu, vaan teidän Isänne Henki puhuu teissä”. Matt. 10: 18—20.

Hieronymuksen sanat herättivät hämmästyä ja ihmetystä hänen vi-
hollisissaankin. Koko vuoden hän oli ollut vankilaan suljettuna, voimatta lukea tai edes nähdä, suurissa ruumiillisissa kärsimyksissä ja sielun tuskassa. Kuitenkin hän esitti todisteensa sellaisella selvyydellä ja voimalla kuin tekee henkilö, joka on saanut häiritsemättömästi opiskella. Hän kiinnitti kuulijainsa huomion suureen joukkoon pyhiä miehiä, jotka väärät tuomarit olivat tuominneet syyllisiksi. Miltei jokaisessa sukupolvessa on ollut sellaisia, joita on moitittu ja hyljeksitty heidän yrittäessään nostaa aikalaisiaan korkeammalle tasolle; mutta myöhemmin on osoitettu, että heitä tulee kunnioittaa. Väärä tuomioistuin tuomitsi itse Kristuksenkin pahantekijäksi.

Peruutuksessaan Hieronymus oli myöntänyt Husin tuomion oikeaksi; mutta nyt hän katui menettelyään ja todisti tämän marttyyrin olleen viattoman ja pyhän. “Minä tunsin Husin hänen lapsuudestaan saakka” hän sanoi. “Hän oli mitä kunnollisin mies, oikeamielinen ja pyhä. Hänet tuomittiin kuolemaan, vaikka hän oli viaton... Minäkin olen valmis kuoilemaan. Minä en halua peräytyä niiden kidutusten edessä, joita minun viholliseni ja väärät todistajat minulle valmistavat. Heidän täytyy kerran vastata petoksistaan suuren Jumalan edessä, jota kukaan ei voi pettää.”⁵³

[117]

Soimatessaan itseään siitä, että oli kieltänyt totuuden, Hieronymus jatkoi: “Kaikista synneistä, joita minä olen tehnyt nuoruudestani saakka, ei mikään paina minun mieltäni niin raskaasti eikä tuota minulle niin kalvavaa omantunnontuskaa kuin se, jonka minä tein tällä kohtalokkaalla paikalla, hyväksyessäni sen väärän tuomion, joka julistettiin Wycliffille ja pyhälle marttyyrille Jan Husille, mestarileni ja ystävälleni. Niin, minä tunnustan vilpittömästi ja vakuutan kauhun valtaamana, että minä häpeällisesti menetin rohkeuteni, kun

kuoleman pelosta hylkäsin heidän oppinsa. Sentähden rukoilen... kaikkivaltiasta Jumalaa, että hän antaisi anteeksi minun syntini ja erikoisesti tämän inhottavimman syntini.” Osoittaen tuomareitaan hän sanoi vakavasti: “Te tuomitsitte Wycliffin ja Jan Husin, ette hyökkäämisestä kirkon oppia vastaan, vaan yksinkertaisesti siitä syystä, että he ilmaisivat paheksumisensa papiston häpeällisestä elämästä — komeudesta ja ylpeydestä sekä prelaattien ja pappien kaikista paheista. Niistä asioista, joita he ovat esittäneet ja joita ei voi kieltää, minä ajattelen ja puhun heidän tavallaan.”

Hänen puheensa keskeytettiin. Prelaatit, raivosta väristen, huusivat: “Mitä lisätodistuksia enää tarvitaan? Näemmehän omin silmin kerettiläisistä uppiniskaisimman!”

Hieronymus pysyi rauhallisena metelistä huolimatta ja huudahti: “Mitä! Luuletteko minun pelkäävän kuolemaa? Te olette pitäneet minua koko vuoden kauheassa vankeudessa, itse kuolemaa hirmuisemmassa. Olette kohdelleet minua julmemmin kuin turkkilaiset, juutalaiset tai pakanat, ja minun lihani on kirjaimellisesti mädännyt pois luistani. Kuitenkaan minä en valita, sillä valitus ei sovi rohkealle ja uljaalle miehelle. Mutta minä en voi olla ilmaisematta hämmästykseni sellaisen kristittyä kohtaan osoitetun raakuuden johdosta.”⁵⁴

Sama kohtalo

Raivon myrsky puhkesi jälleen, ja Hieronymus vietiin kiireesti pois vankilaan. Kokouksessa oli kuitenkin muutamia, joihin hänen sanansa olivat tehneet syvän vaikutuksen ja jotka halusivat pelastaa hänen elämänsä. Hänen luonaan kävi korkea-arvoisia kirkonmiehiä, jotka kehottivat häntä mukautumaan kirkolliskokouksen päätökseen. Hänelle esitettiin mitä loistavimpia mahdollisuuksia palkkana siitä, että lakkaisi vastustamasta Roomaa. Mutta Mestarinsa tavoin Hieronymus pysyi lujana, kun hänelle tarjottiin tämän maailman kunniaa.

[118]

“Näyttäkää minulle Pyhästä Raamatusta, että minä olen väärässä”, hän sanoi, “ja minä peruutan sen”.

“Pyhästä Raamatusta!” huudahti eräs hänen kiusaajistaan, “tuomitaanko kaikki sen mukaan? Kuka voi sitä ymmärtää, ennenkuin kirkko selittää?”

“Ovatko ihmisten perimätiedot luotettavampia kuin Vapahtajamme evankeliumi?” vastasi Hieronymus. “Paavali ei kehottanut niitä, joille hän kirjoitti, seuraamaan ihmisten perinnäistapoja, vaan neuvoi tutkimaan pyhiä kirjoituksia.” “Harhaoppinen” oli vastaus. “Minä kadun, että olen puhunut sinulle niin kauan. Näen sinun olevan perkeleen kiihottama.”⁵⁵

Ennen pitkää hänelle langetettiin kuolemantuomio. Hänet vietiin samaan paikkaan, jossa Hus oli heittänyt henkensä. Hän kulki tietään laulaen, ja hänen kasvoistaan loisti ilo ja rauha. Katse oli kiinnitetty Kristukseen ja kuoleman kammo oli poissa. Kun pyöveli, ryhtyesään syyttämään roviota, meni marttyyrin taakse, huusi tämä: “Tule rohkeasti esiin; aseta tuli kasvojen eteen. Jos minä olisin pelännyt, en olisi täällä.” Hänen viimeiset sanansa, jotka hän lausui liekkien kohotessa hänen ympärillään, olivat rukous. “Herra, kaikkivaltias Isä”, hän huusi, “armahda minua ja anna minun syntini anteeksi; sillä sinä tiedät minun aina rakastaneen sinun totuuttasi.”⁵⁶ Hänen äänensä lakkasi kuulumasta, mutta hänen huulensa vielä liikkui rukouksen jatkuessa. Kun tuli oli suorittanut tehtävänsä, koottiin marttyyrin tuhka ja maa, jossa se oli ja heitettiin Reiniin samoinkuin Husinkin tuhka.

Niin kuolivat Jumalan uskolliset valonkantajat. Mutta heidän julistamiensa totuuksien ja heidän sankarillisen esimerkinsä valoa ei voitu sammuttaa. Ihmiset olisivat voineet yhtä hyvin pysäyttää aurin gon radallaan kuin estää sen päivän koiton, joka silloin maailmalle sarasti.

Böömin sota

Husin teloitus oli herättänyt Böömissä suurta katkeruutta ja inhoa. Koko kansa tiesi hänen kaatuneen pappien vihan ja keisarin uskottomuuden uhrina. Hänet tunnustettiin uskolliseksi totuuden julistajaksi ja kirkolliskokousta, joka oli tuominnut hänet kuoie maan, syytettiin murhasta. Hänen oppejaan tutkittiin nyt suuremmalla innolla kuin koskaan ennen. Paavit olivat määränneet Wycliffin kirjoitukset poltettaviksi.

Mutta nyt otettiin hävitykseltä säästyneet osat esille piilopaikoistaan. Niitä tutkittiin Raamatun tai saatavissa olevien Raamatun osien yhteydessä, ja tämä johti monet vastaanottamaan puhdistetun uskon.

Husin murhaajat eivät katselleet toimeettomina hänen asiansa menestymistä. Paavi ja keisari ryhtyivät yhdessä tukahduttamaan liikettä, ja Sigismundin joukot hyökkäsivät Böömiin.

Mutta pelastaja ilmaantui. Böömiläisiä johti Zizka joka pian sodan puhkeamisen jälkeen tuli täysin sokeaksi, mutta oli sittenkin aikansa taitavimpia kenraaleja. Jumalan apuun ja asiansa oikeuteen luottaen tämä kansakunta vastusti mahtavimpia sotajoukkoja, mitä voitiin lähettää sitä vastaan. Yhä uudelleen keisari kokosi vereksiä joukkoja ja hyökkäsi Böömiin, mutta joutui aina häpeällä vetäytymään takaisin. Hussilaiset olivat voittaneet kuoleman pelon, eikä kukaan voinut heitä vastustaa. Muutamia vuosia sodan puhkeamisen jälkeen urhea Zizka kuoli; mutta hänen tilalleen tuli Prokopius, joka oli yhtä urhoollinen ja taitava kenraali ja lisäksi joissakin suhteissa kykenevämpi johtaja.

Kun böömiläisten viholliset saivat kuulla, että Zizka oli kuollut, he katsoivat tulleen sopivan tilaisuuden voittaa kaikki menetetty takaisin. Paavi julisti nyt ristiretken hussilaisia vastaan, ja jälleen suuri sotajoukko lähetettiin Böömiin, mutta se kärsi pelottavan tappion. Julistettiin uusi ristiretki. Kaikista paavia kannattavista Euroopan maista koottiin miehiä, rahaa ja sotatarvikkeita. Suuret joukot koontuivat paavin lipun alle, vakuuttuneina siitä, että harhauskoiset hussilaiset saataisiin viimein tuhotuksi. Voitonvarmoina tuo suuri sotajoukko tunkeutui Böömiin. Kansa kokoontui jälleen karkoittamaan hyökkääjiä. Nuo kaksi armeijaa lähestyivät toisiaan, niin että vain virta erotti ne. Ristiretkeilijän joukko oli paljon suurempi, mutta sen sijaan että se olisi hyökännyt virran yli hussilaisten kimppuun, joita vastaan taistelemaan se oli tullut näin kauas, se pysyi hiljaa paikallaan, katse kiinnitettynä hussilaissotureihin.⁵⁷ Sitten yhtäkkiä salaperäinen kauhu valtasi joukon. Kertaakaan iskemättä tuo mahtava joukko hajosi ja pakeni, ikäänkuin näkymätön voima olisi sen karkottanut. Hussilaiset seurasivat kintereillä ja tappoivat suuren joukon pakenevia vihollisia. Lisäksi voittajat saivat suuren sotasaaliin, niin että sota köyhdyttämisen sijasta rikastutti böömiläisiä.

Muutamia vuosia myöhemmin uuden paavin aikana pantiin jälleen toimeen ristiretki. Entiseen tapaan koottiin miehiä ja varoja Euroopan kaikista katolisista maista. Tähän vaaralliseen yritykseen houkuteltiin osanottajia suurilla lupauksilla. Jokaiselle retkeen osallistuvalla taattiin täysi anteeksianto pahimmistakin rikoksista. Kai-

kille, jotka sodassa kaatuisivat, luvattiin suuri palkkio taivaassa, ja eloon jääneet niittäisivät kunniaa ja rikkautta taistelukentällä. Jälleen saatiin kokoon suuri armeija, joka tunkeutui rajan yli Böömiin. Hussilaisten sotavoimat perääntyivät hyökkääjien edessä, vetäen heitä yhä kauemmas sisämaahan ja saattaen heidät uskomaan jo voittaneensa. Lopuksi Prokopiuksen armeija pysähtyi ja alkoi edetä vihollista kohti alkaakseen taistelun. Ristiretkeläiset huomasivat nyt erehdyksensä ja leiriytyivät odottamaan hyökkäystä. Kuullessaan hussilaisjoukkojen lähestyvän, vaikka niitä ei vielä näkynyt, joutuivat ristiretkeläiset taas pakokauhun valtaan. Ruhtinaat, kenraalit ja tavalliset sotilaat heittivät pois aseensa ja pakenivat kaikkiin suuntiin. Paavin lähettiläs, joka oli hyökkäyksen johtajana, koetti turhaan koota säikähtyneitä ja epäjärjestykseen joutuneita joukkojaan. Hänen sitkeimmistä ponnistuksistaan huolimatta pakolaisvirta tempasi hänetkin mukaansa. Tappio oli täydellinen, ja voittajat saivat jälleen suuren sotasaaliin.

Täten toinen Euroopan mahtavimpien kansakuntien lähettämä sotajoukko, johon kuului urhoollisia, harjaantuneita ja sotaan varustettuja miehiä, aseitaan käyttämättä pakeni pienen ja tähän saakka heikon kansan puolustajien edessä. Tämä oli Jumalan voiman ilmaus. Hyökkääjät joutuivat ylikuonnollisen kauhun valtaan. Hän, joka hukutti faraon sotajoukot Punaiseen mereen, ajoi pakoon Midianin armeijat Gideonin ja hänen kolmensatansa edessä ja yhtenä yönä nöyryytti ylpeän Assyrian sotavoimat, ojensi taas kätensä murtaakseen sortajan voiman. "Siinä heidät valtaa kauhu, missä ei kauhistavaa ole; sillä Jumala hajottaa niiden luut, jotka sinua saartavat. Sinä saatat heidät häpeään, sillä Jumala hylkää heidät." Ps. 53: 6.

Petokseen turvautuminen

Kun paavilliset johtajat eivät enää voineet toivoa voittavansa väkivallalla, he päättivät viimein turvautua petokseen. Tehtiin sopimus, joka näytti myöntävän böömiläisille omantunnon vapauden, mutta todellisuudessa petollisesti saattoi heidät Rooman vallan alaisuuteen. Böömi-läiset olivat esittäneet neljä kohtaa rauhan ehdoiksi Rooman kanssa: vapauden saarnata Raamatun mukaan, koko seurakunnan oikeuden leipään ja viiniin Herran ehtoollisessa, jumalanpalveluksen toimittamisen äidinkielellä sekä papiston poissulkemisen maallisista

[121] toimista ja maallisesta vallasta, niin että rikostapauksissa maallilla tuomioistuimilla olisi valta tuomita niin hyvin pappeja kuin kansaakin. Paavin viranomaiset lopulta “myöntivät siihen, että hussilaisten neljä kohtaa hyväksyttäisiin, mutta siten, että niiden selittämisoikeus, se on, niiden tarkan merkityksen määrittäminen, kuuluisi neuvostolle — toisin sanoen, paaville ja keisarille.”⁵⁸Tälle perustalle sopimus tehtiinkin, ja Rooma sai teeskentelyllä ja petoksella sen, mitä se turhaan oli koettanut saada sodalla. Sillä kun se sai selittää hussilaisten neljä kohtaa, kuten Raamatunkin, omalla tavallaan, se voi saattaa niiden merkityksen sopusointuun omien tarkoitustensa kanssa.

Böömissä oli suuri joukko niitä, jotka huomasivat sopimuksen salakavalasti riistävän heiltä vapauden eivätkä voineet sitä hyväksyä. Syntyi erimielisyyttä ja hajaannusta, mikä vei taisteluun ja verenvuodatukseseen heidän omassa keskuudessaan. Tässä taistelussa kaatui jalo Prokopius ja Böömi menetti vapautensa.

Sigismund, joka oli pettänyt Husin ja Hieronymuksen, tuli nyt Böömin kuninkaaksi; ja vaikka oli vannonut säilyttävänsä böömläisten oikeudet, hän ryhtyi vakiinnuttamaan paaviutta. Mutta hän ei voittanut mitään palvelemalla Roomaa. Edelliset kaksikymmentä vuotta hänen elämästään olivat olleet täynnä työtä ja vaaroja. Hänen sotajoukkonsa olivat tuhoutuneet ja hänen aarreaittansa tyhjentyneet pitkäaikaisen, hedelmättömän sotimisen tähden; ja nyt, hallittuaan yhden vuoden, hän kuoli, jättäen valtakuntansa kansalaissodan partaalle ja nimensä kunniattomuuden merkillä leimattuna jälkimaailmalle.

Levottomuudet, taistelut ja verenvuodatus jatkuivat. Vieraita sotajoukkoja hyökkäsi jälleen Böömiin ja sisäinen eripuraisuus pirstoi jatkuvasti kansaa. Ne, jotka pysyivät uskollisina evankeliumille, joutuivat verisen vainon alaisiksi. Kun heidän entiset veljensä, jotka olivat tehneet liiton Rooman kanssa, imivät sen erehdyksiä, niin he, vanhan uskon puoltajat, liittyivät yhteen erilliseksi seurakunnaksi, jonka nimeksi valittiin “Yhdistyneet Veljet.” Tämä teko herätti kaikissa kansankerroksissa vihamielisyyttä heitä kohtaan. Kuitenkin he pysyivät lujina. Vaikka heidän oli pakko etsiä turvapaikkaa metsistä ja luolista, he kuitenkin kokoontuivat lukemaan Jumalan sanaa ja häntä yhdessä palvelemaan.

Sanansaattajien kautta, joita he salaa lähettivät eri maihin, he saivat tietää, että siellä ja täällä oli “hajalla asuvia totuuden tunnustajia, muutamia tässä kaupungissa, muutamia tuossa toisessa, vainottuina niinkuin he itsekin, ja että Alppien keskellä oli vanha seurakunta, joka piti yksinomaan Raamattua uskonsa perustana sekä todisti Rooman epäjumalanpalvelusta ja turmeltuneisuutta vastaan.”⁵⁹Nämä tiedot he ottivat vastaan suuresti iloiten ja ryhtyivät kirjeenvaihtoon valdolaiskristittyjen kanssa.

[122]

Päivänkoiton odotusta

Uskollisina evankeliumille böömiläiset odottivat vainojensa yön päättymistä, suunnaten vielä sen pimeimpänä hetkenä katseensa taivaanrantaan kohti, kuten ne, jotka odottavat aamua. “Heidän osakseen tulivat pahat päivät, mutta... he muistivat ne sanat, jotka Hus ensin lausui ja sitten Hieronymus toisti, että kuluisi vuosisata, ennenkuin päivä koittaisi. Nämä sanat merkitsivät hussilaisille samaa kuin Joosefin sanat Israelin heimoille orjuuden maassa: Minä kuolen, mutta Jumala pitää huolen teistä ja vie teidät pois tästä maasta”⁶⁰“Viidennentoista vuosisadan lopulla alkoi Yhdistyneiden Veljien seurakuntien lukumäärä hitaasti mutta varmasti kasvaa. Vaikka heitä vieläkin häirittiin, he saivat kuitenkin entiseen verrattuna olla suhteellisen hyvässä rauhassa. Kuudennentoista vuosisadan alussa heillä oli Böömissä ja Määrissä kaksisataa seurakuntaa.”⁶¹“Niin suuri oli se jäännös, joka oli välttänyt tulen ja miekan hävittävän raivon ja sai nähdä sen päivän sarastuksen, josta Hus oli ennustanut.”⁶²

[123]

7. Luku—Valon esitaistelija

“Wittenbergissä syttyi valo, joka oli leviävä kaikkiin maihin.”

Huomattavin niistä, jotka kutsuttiin johtamaan seurakuntaa paa-
vi- kunnan pimeydestä puhtaamman opin valoon, oli Martti Luther.
Hän oli oikea mies aikanaan: utterana, innokas ja Jumalalle antau-
tunut, ei tuntenut mitään muuta pelkoa kuin Jumalan pelon eikä
tunnustanut niitän muuta uskon perustetta kuin Pyhän Raamatun.
Jumala teki hänen kauttaan suuren työn seurakunnan uskonpuhdis-
tuksen ja maailman valistuksen hyväksi.

Evankeliumin ensimmäisten julistajien tavoin Luther lähti köy-
hien riveistä. Hän vietti lapsuutensa saksalaisen työmiehen mata-
lassa majassa. Päivästä päivään vuorityömiehenä uurastaen hänen
isänsä hankki varoja poikansa kasvatusta varten. Hän toivoi, että
pojasta tulisi lainoppinut; mutta Jumalan tarkoituksena oli kasvattaa
hänet sen suuren temppelin rakentajaksi, joka niin hitaasti kohosi
vuosisatojen kuluessa. Vastukset, köyhyys ja ankara kuri muodos-
tivat sen koulun, jossa Ääretön Viisaus valmisti Lutheria tärkeää
elämäntyötä varten.

Lutherin isä oli lahjakas ja ajatteleva mies, lujaluontoinen, re-
hellinen, päättäväinen ja suorasukainen. Hän seurasi vakaumustaan
seurauksista välittämättä. Hyvä arvostelukyky johti hänet epäile-
mään munkkilaitosta. Sentähden hän oli hyvin harmistunut, kun
Luther ilman hänen suostumustaan meni luostariin. Kului kaksi
vuotta ennenkuin isä sopi poikansa kanssa, eikä silloinkaan muutta-
nut mielipiteitään.

[124]

Lutherin vanhemmat pitivät tarkkaa huolta lastensa kasvatuk-
sesta ja opetuksesta. He koettivat ohjata heitä Jumalan tuntemiseen
ja kristillisten hyveiden harjoittamiseen. Isä usein rukoili poikansa
kuullen, että tämä muistaisi Herran nimeä ja olisi tulevina päivinä
apuna hänen totuutensa levittämisessä. Vanhemmat käyttivät ahke-
rasti kaikkia siveellistä ja tietopuolista kehitystä edistäviä tilaisuuksia,
joita heillä oli työteliäässä elämässään. Vakavasti ja kestävästi
he pyrkivät kasvattamaan lapsiaan hurskasta ja hyödyllistä elämää

varten. Tiukkoina ja lujaluontoisina he joskus käyttivät liian suurta ankaruutta; mutta uskonpuhdistaja itse, vaikka tiesikin heidän joissakin suhteissa erehtyneen, näki heidän kurinpidossaan enemmän kiitettävää kuin moitittavaa.

Luther lähetettiin nuorena kouluun, jossa kohtelu oli kovaa, jopa väkivaltaista. Vanhempiensa suuren köyhyyden tähden hänen täytyi vieraassa koulukaupungissa väliin hankkia elatuksensa laulamalla, kulkien ovelta ovelle, ja usein hän näki nälkää. Siihen aikaan vallinneet synkät, taikauskoiset uskonkäsitykset täyttivät hänet pelolla. Illalla hän meni levolle mieli murheellisena, ajatellen levottomana synkkää tulevaisuutta ja pitäen Jumalaa pikemmin ankarana, armottomana tuomarina ja julmana tyrannina kuin hellänä taivaallisena Isänä.

Tällaisista suurista ja masentavista vastuksista huolimatta Luther tunkeutui määrätietoisesti eteenpäin sitä siveellisyyden ja tiedon korkeaa päämäärää kohti, joka veti häntä voimakkaasti puoleensa. Hän janosi tietoa, ja hänen vakava ja käytännöllinen luonteensa sai hänet etsimään täysipitoista ja hyödyllistä ennemmin kuin huomiota herättävää ja pinnallista. Kun hän kahdeksantoista vuotiaana meni Erfurtin yliopistoon, oli hänen asemansa suotuisampi ja tulevaisuutensa valoisampi kuin aikaisempina vuosina. Hänen vanhempansa olivat ahkeruudella ja säästäväisyydellä päässeet niin hyvään taloudelliseen asemaan, että voivat avustaa häntä riittävästi, ja ymmärtäväisten ystävien vaikutus oli jonkin verran vähentänyt aikaisemman kasvatuksen huonoja seurauksia. Hän omistautui tutkimaan parhaimpien kirjailijain teoksia, huolellisesti tallettaen heidän tärkeimmät ajatuksensa ja tehden viisasten viisauden omakseen. Aikaisempienkin opettajiensa ankarassa koulussa hän oli jo varhain osoittanut erikoista lahjakkuutta; ja suotuisissa olosuhteissa hän kehittyi nopeasti. Pettämätön muisti, vilkas mielikuvitus, terävä järki ja väsymätön uutteruus asettivat hänet pian eturiviin tovereittensa joukossa. Henkinen harjoitus kehitti hänen ymmärrystään, elvytti hänen ajatteluaan ja vahvisti hänen käsityskykyään, täten valmistaen häntä elämäntaisteluja varten.

Lutherin sydämessä asuva Herran pelko teki hänet kestäväksi pyrkimyksissään ja syvästi nöyräksi Jumalan edessä. Hän tunsi aina olevansa riippuvainen Jumalan avusta ja aloitti jokaisen päivän rukouksella samalla kun hänen sydämestään nousi jatkuvasti

johdatuksen ja avun pyyntö. Hän sanoi usein: “Hyvin rukoiltu on enemmän kuin puoleksi opittu.”⁶³

Kun Luther eräänä päivänä tutki kirjoja yliopiston kirjastossa, hän huomasi latinankielisen Raamatun. Sellaista kirjaa hän ei ollut milloinkaan ennen nähnyt, eikä hän tiennyt sellaista olevan olemassaakaan. Hän oli kuullut luettavan osia evankeliumeista ja kirjeistä yleisissä jumalanpalveluksissa, ja hän otaksui, että näissä oli kaikki kirjoitettu Jumalan sana. Nyt hän näki ensimmäisen kerran koko Raamatun. Kunnioittaen ja ihmetellen hän käänteli pyhän kirjan lehtiä. Sykkivin sydämin ja tihenevin valtimonlyönnein hän luki elämän sanaa, silloin tällöin pysähtyen ja huudahtaen: “Oi, jospa Jumala antaisi minulle tällaisen kirjan!”⁶⁴ Taivaan enkeleitä oli hänen vieressään ja valonsäteet Jumalan valtaistuimelta paljastivat totuuden aarteita hänen ymmärrykselleen. Hän oli aina peljännyt loukata Jumalaa, mutta nyt hänen syntinen tilansa paljastui hänelle selvemmin kuin koskaan ennen.

Rauhan etsintää

Harras halu päästä vapaaksi synnistä ja rauhaan Jumalan kanssa saattoi hänet viimein menemään luostariin ja antautumaan munkkikielämään. Täällä hänen täytyi tehdä mitä karkeimpia töitä ja kerjätä kulkien talosta taloon. Hän oli siinä iässä, jossa ihminen eniten toivoo tulevansa huomatuksi ja arvossa pidetyksi, ja nämä halvat työt loukkasivat syvästi hänen luonnollisia tunteitaan; mutta hän kantoi kärsivällisesti tämän nöyryytyksen, uskoen sen välttämättömäksi syntiensä tähden.

Jokaisen vapaan hetken velvollisuuksiensa lomassa hän käytti opiskeluun. Hän riisti itseltään nukkumisaikaa, ja ajan kuluttaminen niukkoihin aterioihinkin tuntui hänestä vastenmieliseltä. Suurinta iloa hänelle tuotti Jumalan sanan tutkiminen. Hän oli löytänyt Raamatun, joka oli vitjoilla kiinnitetty luostarin seinään, ja sitä hän usein kävi lukemassa. Kun hänen synnintuntonsa syveni, hän koetti omilla töillään saada anteeksiantamuksen ja rauhan. Hän vietti hyvin ankaraa elämää, koettaen paastoilla, valvomisilla ja ruoskimisilla kukistaa luonteessaan olevan pahan, josta luostarielämä ei ollut häntä vapauttanut. Hän oli valmis uhraamaan mitä hyvänsä, saavuttaakseen sellaisen sydämen puhtauden, että Jumala voisi hänet hyväksyä.

“Minä olin todella hurskas munkki”, hän sanoi myöhemmin, “ja seurasin veljeskuntani sääntöjä tiukemmin, kuin voin sanoin ilmaista. Jos munkin olisi mahdollista päästä taivaaseen munkkilaisuuteen kuuluvilla teoilla, olisi minulle varmasti tullut se oikeus.... Jos sitä olisi kestänyt kauan, olisi kidutus ottanut minulta hengen.”⁶⁵ Tämän tuskallisen kurin vaikutuksesta hän heikentyi niin, että sai pyörtymiskohtauksia, eikä koskaan täysin toipunut näistä seurauksista. Mutta kaikista näistä ponnistuksista huolimatta hänen rasittunut sielunsa ei saanut lievitystä. Viimein hän joutui epätoivon partaalle.

Kun Lutherista tuntui, että kaikki oli mennyttä, Jumala antoi hänelle ystävän ja auttajan. Hurskas Staupitz auttoi häntä ymmärtämään Jumalan sanaa sekä pyysi, että hän kääntäisi katseensa pois itsestään, lakkaisi ajattelemasta Jumalan lain rikkomisen seurauksena olevaa loppumatonta rangaistusta ja katsoisi Jeesukseen, syntejä anteeksiantavaan Vapahtajaansa. “Sen sijaan, että kiduttaisit itseäsi syntiesi tähden, heittäydy Lunastajasi syliin. Turvaudu häneen, hänen elämänsä vanhurskauteen ja hänen kuolemansa sovituksen... Kuuntele Jumalan Poikaa. Hän tuli ihmiseksi antaakseen sinulle vakuutuksen Jumalan suosiosta. Rakasta häntä, joka ensin on rakastanut sinua.”⁶⁵ Näin tämä armon sanansaattaja puhui. Hänen sanansa tekivät syvän vaikutuksen Lutheriin. Monen taistelun jälkeen kauan hellittyjä erehdyksiä vastaan hän kykeni käsittämään totuuden, ja hänen levoton mielensä sai rauhan.

Professorina wittenbergissa

Luther vihittiin papiksi ja kutsuttiin luostarista professorinvirkaan Wittenbergin yliopistoon. Täällä hän antautui tutkimaan Raamattua sen alkukielillä. Hän alkoi luennoida Raamatusta, selittäen psalmeja, evan- keliumeja ja kirjeitä suurille joukoille innostuneita kuulijoita. Staupitz, hänen ystävänsä ja esimiehensä, kehotti häntä nousemaan saarnatuoliin ja julistamaan Jumalan sanaa. Luther vitkasteli, sillä hän tunsu itsensä arvottomaksi puhumaan kansalle Kristuksen edustajana. Vasta pitkän taistelun jälkeen hän myöntyi ystäviensä pyyntöön. Hän tunsu jo hyvin Raamattua ja Jumalan armo oli hänen yllään. Hänen kaunopuheisuutensa valtasi kuulijat. Se selvyys ja voima, millä hän esitti totuutta, sai heidät vakuuttuneiksi siitä, ja hänen palava intonsa kosketti heidän sydämiään. Luther

[127]

[128]

[129]

oli vielä Rooman kirkon uskollinen poika eikä ollut aikonut koskaan tulla miksikään muuksi. Jumalan kaitselmuksesta hän joutui menemään Roomaan. Hän suoritti matkan jalkaisin, majoillen tien varrella olevissa luostareissa. Eräässä Italian luostarissa hän ihmetellen pani merkille siellä näkemänsä rikkauden, loiston ja ylellisyyden. Kun munkeilla oli ruhtinaalliset tulot, he asuivat komeissa asunnoissa, pukeutuivat mitä hienoimpiin ja kallisarvoisimpiin vaatteisiin ja herkuttelivat upeasti katettujen pöytien ääressä. Tuskallisina aavistuksin Luther totesi näkemänsä loiston ja oman kieltäymysrikkaan elämänsä välisen jyrkän eron. Hän alkoi joutua ymmälle.

Pilatuksen portaita

Vihdoin hän näki kaukaa seitsemän kukkulan kaupungin. Syvästi liikuttuneena hän heittäytyi maahan ja huudahti: “Pyhä Rooma, minä tervehdin sinua!” Hän meni kaupunkiin, kävi kirkoissa, kuunteli pappien ja munkkien esittämiä ihmeellisiä kertomuksia ja toimitti tunnollisesti kaikki vaaditut hartaudenharjoitukset. Kaikkialla hän näki asioita, jotka täyttivät hänet hämmästyksellä ja kauhulla. Hän näki vääryyden vallitsevan papiston kaikissa piireissä. Kun hän kuuli prelaattien puhuvan sopimatonta pilaa ja näki heidän karkeasti loukkaavan jumalanpalveluksen pyhyttä, vieläpä messun aikana, valtasi hänet kauhu. Seurustellessaan munkkien ja kaupungin asukkaiden kanssa hän näki tuhlausta ja irstailua. Mihin tahansa hän kääntyikin, hän löysi pyhyiden asemesta pyhyiden loukkausta. “On mahdotonta kuvitella”, hän kirjoitti, “mitä syntejä ja häpeällisiä tekoja harjoitetaan Roomassa; ne täytyy nähdä ja kuulla, ennenkuin voi uskoa. Onkin tapana sanoa: Jos on olemassa helvetti, on Rooma rakennettu sen päälle; se on syvyyden kuilu, josta nousee kaikenlaisia syntejä.”⁶⁶

Paavi oli käskykirjeessään hiljattain luvannut synninpäästön kaikille, jotka nousisivat polvillaan “Pilatuksen portaita” ylös. Väitettiin että Vapahtajamme kulki niitä pitkin jättäessään roomalaisen oikeus-salin, ja että ne oli kuljetettu ylikuonnollisella tavalla Jerusalemissa Roomaan. Luther nousi eräänä päivänä hartain mielin näitä portaita, kun yhtäkkiä ukkosen kaltainen ääni tuntui sanovan hänelle: “Vanhurskas on elävä uskosta.” Room. 1: 17. Hän hypähti seisaalleen ja kiiruhti paikalta häpeän ja kauhun valtaamana. Tämä teksti ei

koskaan kadottanut voimaansa hänen elämässään. Tästä hetkestä lähtien hän näki selvemmin kuin koskaan ennen, kuinka petollista oli luottaa ihmistekoihin pelastus-keinoina ja kuinka välttämätöntä oli jatkuvasti uskoa Kristuksen ansioihin. Hänen silmänsä olivat auenneet eivätkä enää koskaan sulkeutuneet paavikunnan erehdysten suhteen. Kun hän käänsi kasvonsa pois Roomasta, oli hänen sydämensäkin kääntynyt siitä pois, ja siitä lähtien ero yhä suureni, kunnes hän lopulta katkaisi kaikki yhteydet paavilliseen kirkkoon.

[130]

Palattuaan Roomasta Luther sai Wittenbergin yliopistossa jumaluusopin tohtorin arvon. Nyt hänellä oli vapaus antautua täydellisemmin kuin koskaan ennen rakastamansa Pyhän Raamatun tutkimiseen. Hän oli juhlallisesti luvannut tutkia huolellisesti ja saarnata uskollisesti Jumalan sanaa, eikä paavien lausuntoja ja oppeja, koko elämänsä ajan. Hän ei ollut enää ainoastaan munkki ja professori, vaan valtuutettu Raamatun julistaja. Hänet oli kutsuttu paimeneksi ruokkimaan Jumalan laumaa, joka isosi ja janosi totuutta. Hän vakuutti, että kristityt eivät saa hyväksyä mitään muita oppeja kuin ne, jotka perustuvat Pyhään Raamattuun. Nämä sanat iskivät itse paavillisen vallan perustukseen. Ne sisälsivät uskonpuhdistuksen tärkeimmän periaatteen.

Luther näki, kuinka vaarallista oli ihmisten oppien korottaminen Jumalan sanan yläpuolelle. Hän hyökkäsi rohkeasti skolastikkojen järjestyksellistä epäuskoa vastaan ja taisteli niitä filosofian ja teologian järjestelmiä vastaan, joilla niin kauan oli ollut määräävä vaikutus kansaan. Hän hylkäsi sellaiset opinnot, ei ainoastaan hyödyttöminä, vaan suorastaan vahingollisina, ja koetti kääntää kuulijainsa ajatukset viisauttieteilijäin ja jumaluusoppineiden viisasteluista profeettojen ja apostolien julistamiin ikuisiin totuuksiin.

Lutherin julistama sanoma oli kallisarvoinen niille suurille kuulijajoukoille, jotka syvällä hartaudella kuuntelivat hänen sanojaan. He eivät olleet koskaan ennen kuulleet sellaista opetusta. Iloinen sanoma Vapahtajan rakkaudesta sekä vakuutus anteeksiannosta ja rauhasta hänen sovittavan verensä kautta ilahduttivat heitä ja synnyttivät heissä kuolemattomuuden toivon. Wittenbergissä syttyi valo, joka oli leviävä kaikkiin maihin ja kirkastuva jatkuvasti aina ajan loppuun saakka.

Mutta valo ja pimeys eivät sovi yhteen. Totuuden ja valheen välillä on alituinen taistelu. Toisen tukeminen ja puolustaminen on

[131] toisen ahdistamista ja kukistamista. Vapahtajamme itse selitti: “En ole tullut tuomaan rauhaa vaan miekan” Matt. 10: 34. Luther sanoi muutamia vuosia uskonpuhdistuksen alkamisen jälkeen: “Jumala ei minua johda, vaan työntää eteenpäin, hän kantaa minua. En ole itseni herra. Haluaisin elää rauhassa, mutta minut on heitetty keskel- le melskeitä ja mullistuksia”.⁶⁷ Hänen tuntui olevan pakko ryhtyä taistelemaan.

Anekauppias tetzeli

Rooman kirkko oli tehnyt Jumalan armon kauppatavaraksi. Ra- hanvaihtajain pöydät (Matt. 21: 12) olivat asetetut hänen alttariensa viereen, ja ilmassa kajahtelivat ostajien ja myyjien huudot. Sanoen syyksi varojen keräämisen Pyhän Pietarin kirkon rakentamista var- ten Roomaan, paavin lähettiläät myivät julkisesti paavin aneita. Ri- koksista saaduilla rahoilla oli rakennettava temppele Jumalan pal- velemista varten, ja sen kulmakivet oli laskettava jumalattomuuden palkalla! Mutta juuri se keino, joka valittiin Rooman vahvistamiseksi, aiheutti sen voimalle ja suuruudelle vaarallisimman iskun. Juuri tämä herätti paavikunnan päät- täväisimmät ja menestyksellisimmät viholliset ja johti taisteluun, joka järkytti paavin istuinta ja asetti kolminkertaisen kruunun paavin päässä vaaraan.

Virkamies, joka määrättiin johtamaan anekauppaa Saksassa — Tetzeli nimeltään — oli todistettu syylliseksi mitä häpeällisimpiin rikoksiin yhteiskuntaa ja Jumalan lakia vastaan. Mutta hän oli vält- tänyt rikoksiaan vastaavan rangaistuksen, ja hänen tehtäväkseen oli annettu edistää paavin voitonhimoisia ja häikäilemättömiä aikeita. Suurella julkeudella hän toisti mitä räikeimpiä valheita ja kertoi ihmeellisiä taruja pettääk- seen tietämätöntä, taikauskoista ja hel- posti harhaanjohdettavaa kansaa. Jos ihmisillä olisi ollut Jumalan sana, ei heitä olisi siten petetty. Heiltä oli evätty Raamattu, jotta he pysyisivät paavin vallan alaisina ja siten olisivat lisäämässä sen kunnianhimoisten johtajien valtaa ja varallisuutta.⁶⁸

Kun Tetzeli tuli johonkin kaupunkiin, kulki lähetti hänen edel- lään, julistaen: “Jumalan ja pyhän isän armo on teidän porteillan- ne”⁶⁹; ja kansa otti tuon Jumalaa pilkkaavan teeskentelijän vastaan, aivankuin hän olisi ollut Jumala, joka oli tullut taivaasta alas heidän luokseen. Kirkkoon järjestettiin häpeällinen kaupankäynti. Tetzeli

nousi saarna- tuoliin ja ylisti anetta Jumalan arvokkaimpana lahjana. Hän selitti, että hänen anekirjojensa nojalla kaikki ne synnit, joita ostaja myöhemmin halusi tehdä, annettaisiin hänelle anteeksi, “ei-kä katumuskaan ollut välttämätön”.⁷⁰ Vieläkin enemmän hän lupasi. Hän vakuutti kuulijoilleen, että anekirjoilla oli valta pelastaa, ei ainoastaan eläviä, vaan myös kuolleita. Niin pian kuin raha kilahti hänen laatikkonsa pohjaa vastaan, lähtisi se sielu, jonka puolesta raha annettiin, kiirastulesta taivaaseen.⁷¹

[132]

Kun noita Simon tarjosi apostoleille rahaa, saadakseen vallan tehdä ihmeitä, vastasi Pietari hänelle: “Menkөөt rahasi sinun kanssasi kadotukseen, koska luulet Jumalan lahjan olevan rahalla saatavissa.” Apt. 8: 20. Mutta Tetzelin tarjouksen ottivat tuhannet innokkaasti vastaan. Kultaa ja hopeaa virtasi hänen raha-arkkuunsa. Pelastus, joka voitiin ostaa rahalla, saatiin helpommin kuin se pelastus, joka vaati katumusta, uskoa ja innokasta pyrkimystä synnin vastustamiseksi ja voittamiseksi.⁷²

Aneoppia olivat vastustaneet katolisen kirkon oppineet ja hurskaat miehet, ja oli useita, jotka eivät uskoneet sen väitteitä, koska ne olivat ristiriidassa sekä järjen että Raamatun kanssa. Kukaan prelaatti ei rohjennut korottaa ääntänsä tätä häpeällistä kauppaa vastaan; mutta ihmiset joutuivat ymmälle ja tulivat levottomiksi. Useat kyselevät innokkaasti, eikö Jumala alkaisi toimia jonkin välikappaleen kautta seurakuntansa puhdistamiseksi.

Vaikka Luther vielä oli ankara paavin kannattaja, täytti anekapioiden Jumalaa pilkkaava röyhkeys hänet kauhulla. Monet hänen oman seurakuntansa jäsenet olivat ostaneet anekirjoja, ja pian heitä alkoi tulla hänen luokseen tunnustamaan erilaisia syntejään, toivoen saavansa synninpäästön, ei katumuksen ja parannuksen vaan anekirjojensa perusteella. Luther kieltäytyi antamasta heille synninpäästöä ja sanoi, että jos he eivät katuisi ja uudistaisi elämäänsä, he hukkuisivat synneissään. Suuresti hämmentyneinä he menivät Tetzelle valittamaan, ettei heidän rippi-isänsä hyväksynyt hänen anekirjojaan; ja jotkut vaativat rohkeasti rahojaan takaisin. Munkki raivostui. Hän päästi mitä kauheimpia kirouksia, antoi sytyttää tulia julkisille aukioille ja selitti, että hän “oli saanut paavilta käskyn polttaa kaikki kerettiläiset, jotka uskalsivat vastustaa hänen kaikkein pyhimpiä anekirjojaan”.⁷³

Totuuden puolustaja

[133] Luther alkoi nyt rohkeasti taistella totuuden puolesta. Vakavana ja juhlallisena hänen äänensä kuului saarnatuolista, kun hän varoitti kansaa. Hän esitti sille synnin inhottavan luonteen ja opetti, että ihmisen on mahdotonta omilla töillään vähentää sen synnillisyyttä tai välttää sen rangaistusta. Ei mikään muu kuin katumus, kääntyminen Jumalan puoleen ja usko Kristukseen voi pelastaa syntistä. Kristuksen armoa ei voi ostaa; se on vapaa lahja. Hän neuvoi kansaa, ettei se ostaisi aneita, vaan katsoisi uskossa ristiinnaulittuun Vapahtajaan. Hän kertoi, mikä tuskallinen kokemus hänelle itselleen oli tullut, kun hän itsensä nöyryyttämisen ja katumusharjoitusten kautta turhaan koetti saada pelastusta, ja vakuutti kuulijoilleen, että hän löysi rauhan ja ilon kääntämällä katseensa pois itsestään ja uskomalla Kristukseen.

Kun Tetzeli yhä jatkoi kaupankäyntiään ja häpeällisten vaatimustensa esittämistä, päätti Luther ryhtyä voimakkaammin vastustamaan näitä huutavia väärinkäytöksiä. Tilaisuus ilmaantui pian. Wittenbergin linnankirkossa oli monta pyhäinjäännöstä, joita määrättyinä juhlapäivinä näytettiin kansalle, ja kaikille, jotka silloin kävivät kirkossa ja tunnustivat syntinsä, myönnettiin täydellinen syntien anteeksianto. Tästä syystä sinne meni niinä päivinä paljon kansaa. Yksi suurimmista juhlapäivistä, pyhäinpäivä, lähestyi. Liittyen juhlaansa Luther jo edellisenä päivänä meni kirkolle ja naulasi sen ovelle paperin, jossa oli yhdeksän- kymmentäviisi väitettä aneoppia vastaan. Hän selitti olevansa valmis Seuraavana päivänä yliopistossa puolustamaan näitä väitteitä kaikkia niitä vastaan, jotka pitivät soveliaana hyökätä niiden kimppun.

Hänen väitteensä herättivät yleistä huomiota. Niitä luettiin yhä uudelleen ja niitä toistettiin kaikkialla. Yliopistossa ja koko kaupungissa syntyi suuri liike. Nämä väitteet osoittivat, ettei paaville eikä muillekaan ihmisille ollut koskaan annettu valtaa antaa syntestä anteeksi tai lieventää niiden rangaistusta. Koko anejärjestelmä oli narripeliä — kansan taikauskoa hyväkseen käyttävä rahanpuristuskeino — saatanan juoni niiden sielujen tuhoamiseksi, jotka luottivat sen valheellisiin vaatimuksiin. Väitteistä ilmeni myös selvästi, että kirkon kallein aarre on Kristuksen evankeliumi, ja että

siinä ilmaantuva Jumalan armo annetaan vapaasti kaikille, jotka sitä etsivät katuen, kääntyen ja uskoen.

Liikettä saksassa

Lutherin väitteissä oli väittelyhaaste, mutta kukaan ei uskaltanut ottaa haastetta vastaan. Hänen esittämänsä asiat tulivat muutamissa päivissä tunnetuiksi kaikkialla Saksassa, ja muutamien viikkojen kulluttua ne tunnettiin yli koko kristikunnan. Useat hurskaat katolilaiset, jotka olivat valittaneet kirkossa näkemäänsä pelottavaa vääryyttä, mutta eivät tienneet, miten sen leviäminen voitaisiin estää, lukivat väitteet suuresti iloiten ja tunnustivat Jumalan puhuvan niissä. He tunsivat, että Jumala oli armollisesti ojentanut kätensä estämään sitä nopeasti paisuvaa turmeluksen virtaa, joka lähti paavin istuimesta. Ruhtinaat ja hallitusmiehet iloitsivat salaa siitä, että ruvettiin asettamaan esteitä sille röyhkeälle vallalle, joka kielsi oikeuden vedota sen päätöksistä.

[134]

Mutta syntiä rakastava, taikauskoinen rahvas säikähtyi, kun sen pelkoa tyynnyttävät viisastelut oli osoitettu kestäättömiksi. Viekkat kirkonmiehet, joiden rikoksia suosivaa toimintaa häirittiin ja jotka näkivät voittonsa olevan vaarassa, raivostuivat ja yhdistyivät puolustamaan vaatimuksiaan. Uskonpuhdistajan oli kohdattava katkeria syyttäjiä. Jotkut väittivät hänen toimineen liian kiireesti hetkelisestä mielijohteesta. Toiset syyttivät häntä liiallisesta itsetietoisuudesta, väittäen ettei hän ollut Jumalan johdossa, vaan häntä ohjasivat ylpeys ja nenäkkyyys. “Kuka ei tietäisi”, hän vastasi, “että ihminen harvoin esittää uuden aatteen näyttämättä jollakin tavoin ylpeältä ja kohtaamatta syytöksiä riitojen virittämisestä?... Minkätähden Kristus ja kaikki marttyyrit tapettiin? Sentähden, että he näyttivät ylpeästi halveksivan aikansa viisautta ja esittivät uusia käsityksiä, kysymättä ensin neuvoa vanhojen mielipiteiden puolustajilta”.

Edelleen hän selitti: “Mitä minä teen, sitä en tee ihmisten viisauksen vaan Jumalan neuvon mukaan. Jos se on Jumalan työtä, kuka voi sitä estää? Jos se ei ole hänestä, kuka voi sitä edistää? Ei minun tahtoni, ei heidän, eikä meidän, vaan sinun tahtosi, oi pyhä Isä, joka olet taivaassa.”⁷⁴

Vaikeita taisteluja

Vaikka Luther oli aloittanut työnsä Jumalan Hengen vaikutuksesta, ei hän voinut viedä sitä eteenpäin ilman vaikeita taisteluja. Hänen vihollistensa herjaukset, heidän väärä esityksensä hänen tarkoituksistaan sekä heidän epäoikeudenmukaiset ja ilkeät huomautuksensa hänen luonteestaan ja vaikuttimistaan tulivat tulvivana virtana hänen päälleen, eivätkä ne olleet vaikuttamatta. Hän oli ollut varma siitä, että kansan johtajat sekä kirkossa että koulussa yhtyisivät ilolla hänen ponnistuksiinsa uskonpuhdistuksen aikaansaamiseksi. Korkeassa asemassa olevien henkilöiden rohkaisevat sanat olivat herättäneet hänessä iloa ja toivoa. Hän oli jo toivossa nähnyt valoisamman päivän koittavan seurakunnalle. Mutta rohkaisu oli vaihtunut moittimiseen ja tuomitsemiseen. Useat sekä kirkon että valtion korkea-arvoiset miehet olivat vakuuttuneita hänen väitteidensä oikeudesta; mutta he huomasivat pian, että näiden totuuksien hyväksyminen aiheuttaisi suuria muutoksia. Kansan valistaminen ja epäkohtien poistaminen olisi todellisuudessa perustusten kaivamista roomalaisen kirkon arvovallan alta, sen aarre-aittoihin juoksevien tuhansien virtojen pysähdyttämistä ja siten myös paavillisten johtajien ylellisyyden ja loiston suurta supistumista. Lisäksi ihmisten opettaminen ajattelemaan ja toimimaan vastuunalaisina olentoina ja pelastusta etsiessään katsomaan ainoastaan Kristukseen, kukistaisi paavin istuimen ja mahdollisesti hävittäisi heidän oman arvovaltansa. Tästä syystä he hylkäsivät sen tiedon, jota Jumala heille tarjosi, ja asettuivat vastustamaan Kristusta ja totuutta, vastustamalla sitä miestä, jonka Jumala oli lähettänyt heitä valistamaan.

Luther vapisi, kun ajatteli itseään — yksi mies vastustamassa maailman mahtavimpia voimia. Toisinaan hän epäili, oliko Jumala todellakin johtanut hänet vastustamaan kirkon arvovaltaa. “Mikä minä olin”, hän kirjoittaa, “vastustamaan mahtavaa paavia, jonka edessä maan kuninkaat ja koko maailma vapisivat?... Ei kukaan voi tietää, mitä sydämeni kärsi näinä kahtena ensimmäisenä vuotena ja mihin masennustilaan, voinpa sanoa, epätoivoon, olin vaipunut”.⁷⁵ Mutta Jumala ei sallinut hänen kokonaan menettää rohkeuttaan. Kun ihmistukea ei ollut, hän katsoi yksinomaan Jumalaan ja oppi täydellisellä luottamuksella turvautumaan hänen kaikkivoipaan käsivarteensa.

Yksin raamattu

Luther kirjoitti eräälle uskonpuhdistuksen ystävälle: “Me emme opi ymmärtämään pyhiä kirjoituksia opiskelun emmekä järjen avulla. Sinun ensimmäinen velvollisuutesi on alkaa rukouksella. Pyydä hartaasti Jumalaa antamaan sinulle suuressa armossaan oikea käsitys sanastaan. Jumalan sanaa ei pysty selittämään kukaan muu kuin tämän sanan Antaja, kuten hän itse on sanonut: ‘He tulevat kaikki olemaan Jumalan opettamia.’ Älä toivo mitään omilta ponnistuksiltasi ja omalta järjeltäsi. Luota yksin Jumalaan ja hänen Henkensä vaikutukseen. Usko tämä kokeneen miehen sanan perusteella.”⁷⁶Tässä on suuriarvoinen opetus niille, jotka tuntevat olevansa Jumalan kutsumia esittämään muille tämän ajan vakavia totuuksia. Nämä totuudet herättävät saatanan ja hänen keksimiään taruja rakastavien ihmisten vihollisuuden. Taistelussa pahuuden voimia vastaan tarvitaan enemmän kuin järjen ja inhimillisen viisauden voimaa.

Kun viholliset vetosivat vallalla olevaan tapaan ja perimätietoon tai paavin lausuntoihin ja arvovaltaan, vetosi Luther Raamattuun, ainoastaan Raamattuun. Siellä oli todisteita, joita he eivät voineet vastustaa.

[136]

Sen tähden muodollisuuden ja taikauskon orjat vaativat hänen vertaan, kuten juutalaiset olivat vaatineet Kristuksen verta. “Hän on harhaoppinen”, huusivat roomalaiset intoilijat. “On kirkon kavaltamista sallia niin kauhean kerettiläisen elää tuntiakaan kauemmin. Pystyttäkää hänelle heti mestauslava!”⁷⁷Mutta Luther ei joutunut heidän raivonsa saaliiksi. Jumalalla oli varattuna työ häntä varten, ja taivaan enkeleitä lähetettiin häntä suojelemaan. Kuitenkin monet, jotka olivat Lutherilta saaneet kallisarvoisen valon, tulivat saatanan vihan kohteiksi ja kärsivät totuuden tähden pelottomasti kidutusta ja kuoleman.

Lutherin opetukset kiinnittivät ajattelevien ihmisten huomiota kaikkialla Saksassa. Hänen saarnoistaan ja kirjoituksistaan lähti valonsäteitä, jotka herättivät ja valaisivat tuhansia. Kirkkoa kauan kahlehtineen kuolleen muodollisuuden tilalle tuli elävä usko. Päivä päivältä kansa menetti luottamustaan katoliseen taikauskoon. Ennakkoluulon asettamat esteet väistyivät. Jumalan sana, jolla Luther koetteli jokaisen opin ja kaikki väitteet, oli aivan kuin kaksiteräinen

miekka, joka tunkeutui ihmisten sydämiin. Kaikkiällä heräsi hengellisen edistymisen kaipuu. Kaikkiällä esiintyi sellaista vanhurskauden janoa ja nälkää, ettei siihen verrattavaa ollut nähty pitkiin aikoihin. Kansan huomio, joka niin kauan oli kohdistunut inhimillisiin juhlamenoihin ja maallisiin välittäjiin, kääntyi nyt Kristukseen, ja häneen ristiinnaulittuna.

Rooma herää

Tämä laajalle levinnyt innostus herätti yhä enemmän paavilisten viranomaisten pelkoa. Luther sai käskyn saapua Roomaan vastaamaan syytökseen harhaoppisuudesta. Tämä käsky täytti hänen ystävänsä pelolla. He tiesivät hyvin, mikä vaara häntä uhkasi tuossa turmeltuneessa kaupungissa, joka jo ennestään oli juopunut Jeesuksen todistajien verestä. He vastustivat hänen menoaan Roomaan ja pyysivät, että häntä kuulusteltaisiin Saksassa.

Näin asia lopulta järjestettiin ja paavin lähettiläs määrättiin tutkimaan asiaa. Niissä ohjeissa, joita paavi antoi tälle virkamiehelle, selitettiin, että Luther oli jo aikaisemmin julistettu harhaoppiseksi. Sentähden velvoitettiin lähettiläs asettamaan hänet viipymättä syytteeseen ja pakottamaan hänet alistumaan. Jos hän pysyisi lujana opissaan eikä lähettiläs saisi häntä haltuunsa, olisi lähettiläällä valta julistaa hänet lainsuojattomaksi kaikkiällä Saksassa, karkoittaa ja kirotta sekä julistaa pannaan kaikki, jotka olivat hänen puolellaan.

[137] ⁷⁸Tämän lisäksi paavi määräsi lähettiläensä, turmiollisen harhaopin perinpohjaista hävittämistä varten julistamaan pannaan kaikki, jotka laiminlöisivät Lutherin ja hänen kannattajainsa vangitsemisen ja Rooman kostolle luovuttamisen. Vangitsemisvelvollisuudesta ei vapauttanut asema kirkossa tai valtiossa. Vain keisari oli poikkeuksena.

Tässä ilmenee paavikunnan todellinen henki. Koko asiakirjassa ei näkynyt jälkeäkään kristillisistä periaatteista tai edes yleisestä oikeudenkäytöstä. Luther oli kaukana Roomasta; hän ei ollut saanut tilaisuutta selittää tai puolustaa kantaansa. Kuitenkin hänet summittaisesti julistettiin kerettiläiseksi, ennenkuin hänen asiaansa oli perusteellisesti tutkittu. Samana päivänä tapahtui varoittaminen, syyttäminen, asian käsittely ja tuomitseminen. Tämän kaiken teki

niinkutsuttu pyhä isä, joka väitti olevansa ylin auktoriteetti, ainoa erehtymätön tuomari kirkossa ja valtiossa.

Tähän aikaan, jolloin Luther suuresti kaipasi luotettavan ystävän myötätuntoa ja neuvoa, Jumalan kaitselmukselta lähetti Melanchthonin Wittenbergiin. Melanchthon oli nuori, käytökseltään vaatimaton ja ujo; tämä ynnä hänen terve arvostelukykyensä, laajat tietonsa, miellyttävä kaunopuheisuutensa sekä puhdas ja vilpitön luonteensa herättivät yleistä ihailua ja kunnioitusta. Hänen hieno luonteensa oli yhtä huomattava kuin hänen suuri lahjakkuutensakin. Hänestä tuli pian innokas evankeliumin opiskelija sekä Lutherin luotettavin ystävä ja arvokkain työtoveri. Hänen sävyisyytensä, varovaisuutensa ja tarkkuutensa täydensivät sopivasti Lutherin rohkeutta ja tarmoa. Heidän yhteistyönsä antoi uskonpuhdistukselle uutta voimaa ja Lutherille uutta rohkeutta ja intoa.

Kuulustelu määrättiin pidettäväksi Augsburgissa, ja uskonpuhdistaja lähti sinne jalkaisin. Useat pelkäsivät vakavasti, miten hänelle kävisi. Oli julkisesti uhattu ottaa hänet matkalla kiinni ja murhata, ja hänen ystävänsä pyysivät, ettei hän antautuisi vaaraan. He kehoittivat häntä myös joksikin aikaa jättämään Wittenbergin ja etsimään turvaa niiden luona, jotka häntä mielellään suojelisivat. Mutta hän ei tahtonut jättää sitä paikkaa, johon Jumala oli hänet asettanut. Hänen täytyi uskollisesti jatkaa totuuden puolustamista, huolimatta niistä myrskyistä, jotka häntä ahdistivat. Hänen sanansa olivat: "Minä olen, kuten Jeremia, eripuraisuuden ja taistelujen mies; mutta mitä enemmän he uhkaavat, sitä enemmän minä iloitsen... Minun hyvän nimeni ja maineeni he ovat jo tahranneet. Ainoastaan yksi on jäljellä, nimittäin minun raihnas ruumiini, ja sen he saavat kernaasti ottaa; he lyhentävät siten elämäni vain muutamilla tunneilla. Mutta sielua he eivät voi ottaa. Sen, joka haluaa julistaa maailmalle Kristuksen sanaa, täytyy joka hetki olla valmis kuoivamaan."⁷⁹

[138]

Tieto Lutherin saapumisesta Augsburgiin tuotti paavin lähettiläälle suurta tyydytystä. Tuo kiusallinen kerettiläinen, joka veti puoleensa koko maailman huomion, näytti nyt olevan Rooman vallassa, ja lähettiläs päätti olla päästämättä häntä pakoon. Uskonpuhdistaja oli laiminlyönyt suojakirjan hankkimisen. Hänen ystävänsä varoittivat häntä menemästä lähettilään luo ilman sitä ja ottivat tehtäväkseen sen hankkimisen keisarilta. Lähettiläs aikoi pakottaa Lutherin peruuttamaan, tai, jos se ei onnistuisi, toimittaa hänet Roomaan, missä

hänen osakseen tulisi Husin ja Hieronymuksen kohtalo. Sentähden hän koetti asiamiestensä avulla saada Lutherin tulemaan saapuville ilman suojakirjaa, luottaen hänen hyvään tahtoonsa. Tästä uskonpuhdistaja jyrkästi kieltäytyi. Hän ei saapunut paavin lähettilään luo, ennenkuin oli saanut asiakirjan, joka takasi hänelle keisarin suojeluksen.

Katolilaiset olivat päättäneet yrittää voittaa Lutherin teeskentelemällä hänelle ystävällisyyttä. Keskustellessaan hänen kanssaan lähettiläs ilmaisi suurta hyväntahtoisuutta; mutta hän vaati Lutheria ehdottomasti alistumaan kirkon vallan alle ja myöntymään joka kohdassa ilman todistelua tai kyselyä. Hän ei ollut oikein käsittänyt sen miehen luonnetta, jonka kanssa hän oli tekemisissä. Vastauksessaan Luther ilmoitti kunnioittavansa kirkkoa, rakastavansa totuutta ja olevansa valmis vastaamaan kaikkiin hänen oppiaan vastaan tehtyihin muistutuksiin sekä haluavansa jättää opinkappaleensa määrättyjen johtavien yliopistojen arvosteltaviksi. Mutta samalla hän pani vastalauseen kardinaalin menettelytapaa vastaan, koska tämä vaati häntä peruuttamaan, ennenkuin oli todistanut hänen olevan väärässä.

“Peruuta, peruuta”

Ainoa vastaus oli: “Peruuta, peruuta!” Uskonpuhdistaja näytti, että hänen kantansa perustui Raamattuun ja sanoi päättävästi, ettei hän voinut luopua totuudesta. Lähettiläs, kykenemättä vastaamaan Lutherin esittämiin todisteihin, syyti häntä vastaan moitteita, ivaa ja imartelua, höystettynä perimätiedosta ja kirkko-isien lausunnoista lainatuilla otteilla, niin että uskonpuhdistaja ei saanut sananvuoroa. Kun Luther näki, että oli täysin hyödytöntä jatkaa kokousta tällä tavalla, hän pyysi saada esittää vastauksensa kirjallisesti, mikä hänelle lopulta vastenmielisesti myönnettiin.

[139]

Eräälle ystävälleen hän kirjoitti: “Tällaisesta menettelystä koituu ahdistetulle kaksinkertainen etu: ensiksi voi sen, mikä on kirjoitettu, antaa toisten arvosteltavaksi; toiseksi on parempi tilaisuus herättää pelkoa, jos ei omaatuntoa, röyhkeässä ja lavertelevassa itsevaltiaassa, joka muutoin voittaisi röyhkeällä kielellään.”⁸⁰

Seuraavassa kohtaamisessa Luther esitti suppean, selvän ja voimakkaan selostuksen mielipiteistään, jotka hän sitovasti perusteli useilla Raamatun teksteillä. Luettuaan kirjoittamansa selostuksen

kovalla äänellä hän ojensi sen kardinaalille, joka kuitenkin halveksivasti heitti sen syrjään, väittäen siinä olevan vain tyhjiä sanoja ja asiaankuulumattomia lainauksia. Täynnä intoa Luther tällöin kävi käsiksi ylpeän prelaatin esittämiin perimätietoihin ja kirkon oppeihin ja kumosi täydellisesti hänen julkeat otaksumansa.

Kun prelaatti näki Lutherin todistelun vastustamattomaksi, hän menetti kokonaan itsehillintänsä ja huusi vihoissaan: “Peruuta! tai minä lähetän sinut Roomaan niiden tuomarien eteen, jotka ovat saaneet tehtäväkseen sinun asiasi tutkimisen. Minä julistan pannaan sinut, puolue- laisesi ja kaikki, jotka nyt tai vastedes sinua suosivat ja erotan heidät kirkosta.” Lopuksi hän sanoi ylpeästi ja vihaisesti: “Peruuta, tai älä koskaan enää tule näkyviini.”⁸¹

Uskonpuhdistaja poistui heti ystäviensä seurassa ja ilmaisi siten selvästi, ettei häneltä voinut odottaa mitään peruutusta. Tätä ei kardinaali ollut tarkoittanut. Hän oli kuvitellut ankaruudella saavansa Lutherin alistumaan. Jäätyään yksin puoluelaistaensa kanssa hän katsoi milloin toiseen, milloin toiseen, äärimmilleen harmistuneena suunnitelmiansa odottamattomasta epäonnistumisesta.

Lutherin menettely tässä tilaisuudessa johti hyviin tuloksiin. Läsä olevalla suurella joukolla oli tilaisuus verrata näitä kahta miestä toisiinsa ja arvostella sekä heidän ilmaisemaansa henkeä että heidän näkökanto- jensa kestävyyttä ja totuudenmukaisuutta. Mikä huomattava vastakohta! Uskonpuhdistajan esiintyminen oli suoraa, vaatimatonta ja varmaa. Häntä tuki Jumalan voima, sillä hänellä oli totuus puolellaan. Paavin edustaja oli omahyväinen, käskevä, ylpeä ja kohtuuton. Vaikka hänellä ei ollut ainoatakaan Raamattuun perustuvaa todistetta, hän huusi kiihkeästi: “Peruuta, muuten lähetän sinut Roomaan rangaistavaksi.”

Pako augsburgista

Vaikka Luther oli saanut suojakirjan, suunnittelivat paavin asiamiehet hänen vangitsemistaan. Hänen ystävänsä vaativat häntä viipymättä palaamaan Wittenbergiin, koska Augsburgissa viipyminen oli hyödytöntä, ja kehottivat häntä olemaan hyvin varovainen aikeitensa salassa pysymisen tähden. Niinpä hän hevosella ratsastaen lähti Augsburgista ennen päivän koittoa, seuranaan vain maistraatin antama opas. Monien aavistusten rasittamana hän salassa kulki

kaupungin pimeitä, hiljaisia katuja. Valppaat ja julmat viholliset suunnittelivat hänen tuhoaan. Välttäisikö hän ne ansat, joita hänelle oli viritetty? Ne olivat ahdistuksen ja hartaan rukouksen hetkiä. Hän saapui pienelle kaupungin muurissa olevalla portille. Se avattiin hänelle, ja hän pääsi oppaineen esteettä sen ulkopuolelle. Päästyään onnellisesti pois kaupungista pakolaiset kiiruhtivat kulkuaan; ja ennenkuin lähettiläs oli saanut tiedon Lutherin lähdöstä, tämä ei enää ollut saavutettavissa. Saatana ja hänen lähettiläänsä olivat epäonnistuneet. Mies, jonka he luulivat olevan heidän vlassaan, oli mennyt, pelastuen kuten lintu pyydystäjänsä paulasta.

Kun lähettiläs sai tiedon Lutherin pakoontäpääsystä, hänet valta-si hämmästy ja viha. Hän oli odottanut saavansa suuren kunnian viisaudesta ja päättäväisyydestään tämän kirkon häiritsijän koh-telussa, mutta hän pettyi toiveissaan. Hän purki vihaansa Saksin vaaliruhtinaalle, Fredrikille, lähettämässään kirjeessä, jossa hän kat-kerasti syytti Lutheria ja vaati Fredrikiä lähettämään hänet Roomaan tai karkoittamaan Saksista.

Luther puolustautui esittämällä, että lähettilään tai paavin tulisi Raamatun avulla näyttää hänelle hänen erehdyksensä, ja sitoutui juhlallisesti peruuttamaan oppinsa, jos voitaisiin näyttää sen olevan ristiriidassa Jumalan sanan kanssa. Hän ilmaisi myös olevansa kii-tollinen Jumalalle siitä, että hänet oli katsottu arvolliseksi kärsimään niin pyhän asian puolesta.

Vaaliruhtinaalla oli toistaiseksi vain vähän tietoa uskonpuhdis-tuksen opeista, mutta Lutherin sanojen suoruus, voima ja selvyys olivat tehneet häneen syvän vaikutuksen; ja hän päätti suojella us-konpuhdistajaa niin kauan kuin ei voitu todistaa tämän olevan väärässä. Vastaukseksi lähettilään vaatimukseen hän kirjoitti: “Koska tohtori Martti on ollut edessäne Augsburgissa, tulee Teidän olla tyytyväinen. Me emme odottaneet Teidän yrittävän pakottaa häntä peruuttamaan, osoittamatta hänelle, että hän on erehtynyt. Ei kukaan ruhtinaskuntamme oppineista miehistä ole minulle sanonut pitävän-sä Martin oppia jumalattomana, epäkristillisenä tai harhaanjohtava-na.” Lisäksi ruhtinas kieltäytyi lähettämästä Lutheria Roomaan tai karkoittamasta häntä hallitusalueeltaan.⁸²

[141]

Vaaliruhtinas näki, että yhteiskunnan siveelliset pidikkeet olivat yleisesti murtumassa. Tarvittiin suuria uudistuksia. Monimutkaiset ja kalliit järjestelyt rikosten ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi olisivat

tarpeettomat, jos ihmiset vain tunnustaisivat Jumalan ja valaistun omantunnon vaatimukset ja noudattaisivat niitä. Hän näki Lutherin työskentelevän tämän tarkoitusperän hyväksi, ja hän salaa iloitsi siitä, että tällainen parempi vaikutus alkoi tuntua kirkossa.

Vaaliruhtinas näki myös, että Lutherilla oli yliopiston professorina harvinaisen suuri menestys. Vain vuosi oli kulunut siitä, kun uskonpuhdistaja asetti väitteensä linnankirkon ovelle, ja kuitenkin pyhäinpäivänä kirkkoon tulevien pyhiinvaeltajien määrä oli jo suuresti alentunut. Roomalta oli riistetty palvojia ja uhrilahjoja, mutta niiden tilalle tuli Wittenbergiin toinen ihmisluokka — ei pyhiinvaeltajia palvomaan kaupungin pyhäinjäännöksiä, vaan ylioppilaita täyttämään sen opinto-salit. Lutherin kirjoitukset olivat kaikkialla herättäneet uutta kiinnostusta Pyhään Raamattuun, eikä vain Saksan kaikista osista, vaan myös muista maista virtasi opiskelijoita yliopistoon. Nuoret miehet, jotka ensimmäisen kerran näkivät Wittenbergin “kohottivat kätensä taivasta kohti ja kiittivät Jumalaa, joka tästä kaupungista, samoin kuin muinoin Siionista, antoi totuuden valon loistaa kaukaisimpiinkin maihin asti”.⁸³

Luther oli tähän mennessä vain osaksi kääntynyt katolisuuden erehdyksistä. Mutta kun hän vertasi Pyhää Raamattua paavillisiin asetuksiin ja säädöksiin, hän joutui ihmettelyn valtaan. Hän kirjoitti: “Luen paavin asetuksia... enkä tiedä, onko paavi itse antikristus vai hänen apostolinsa, niin räikeällä tavalla on Kristus niissä väärennetty ja ristiinnaulittu.”⁸⁴ Kuitenkin Luther oli vielä tähän aikaan roomalaiskatolisen kirkon kannattaja, eikä ajatellutkaan koskaan erota sen yhteydestä.

Uskonpuhdistajan kirjoitukset ja oppi levisivät kristikunnan kaikkien kansojen keskuuteen. Työ laajeni Sveitsiin ja Hollantiin. Hänen kirjoitustensa jäljennöksiä joutui Ranskaan ja Espanjaan. Englannissa hänen oppinsa otettiin vastaan elämän sanana. Totuus levisi myös Belgiaan ja Italiaan. Tuhannet heräsivät kuolemankaltaisesta horrostilastaan uskonelämän iloon ja toivoon.

Rooma tuli yhä katkerammaksi Lutherin hyökkäysten tähden, ja jotkut hänen kiihkeät vastustajansa — näiden joukossa katolisten yliopistojen tohtoreita — vakuuttivat, että se, joka surmaisi tuon kapinallisen munkin, olisi synnitön. Eräänä päivänä lähestyi uskonpuhdistajaa tuntematon henkilö, pistooli kätkettynä viitan alle, ja kysyi häneltä, miksi hän liikkui niin yksinään. “Minä olen Jumalan

käsissä”, vastasi Luther. “Hän on minun voimani ja kilpeni. Mitä voi minulle ihminen tehdä?”⁸⁵ Kuultuaan nämä sanat vieras kalpeni ja pakeni aivankuin olisi säikähtänyt taivaan enkeleitä.

Rooma oli lujasti päättänyt surmata Lutherin, mutta Jumala suojeli häntä. Hänen opeistaan puhuttiin kaikkialla — “mökeissä ja luostareissa, aatelisten linnoissa, yliopistoissa ja kuningasten palatseissa”; ja jaloja miehiä nousi kaikkialla tukemaan hänen pyrkimystään.⁸⁶

Näihin aikoihin Luther, lukiessaan Husin teoksia, huomasi, että uskon kautta vanhurskautumisen suuri totuus, jota hän itse koetti seurata ja opettaa, oli myös Böömin uskonpuhdistajan julistuksen kohteena. “Me olemme kaikki”, sanoi Luther, “Paavali, Augustinus ja minä, olleet hussilaisia, vaikka emme ole sitä tietäneet! Jumala on varmaan rankaiseva maailmaa siitä, että se sata vuotta sitten yritti polttaa sille julistetun totuuden”.⁸⁷

Kristikunnan uskonpuhdistuksen hyväksi tekemässään vetoomuksessa, joka oli osoitettu Saksan keisarille ja aatelistolle, Luther kirjoitti paavista: “On kauheaa nähdä miehen, joka nimittää itseään Kristuksen sijaiseksi, esiintyvän sellaisessa loistossa, ettei yksikään keisari ole häneen verrattavissa. Onko tämä köyhän Jeesuksen tai nöyrän Pietarin seuraamista? He sanovat hänen olevan maailman herran. Mutta Kristus, jonka sijainen hän kerskaa olevansa, on sanonut: Minun valtakuntani ei ole tästä maailmasta. Voiko sijainen hallita laajempaa aluetta kuin hänen esimiehensä?”⁸⁸

Yliopistosta hän kirjoitti: “Pelkään suuresti, että yliopistot osoitautuvat avariksi helvetin porteiksi, ellei niissä ahkerasti työskennellä pyhien kirjoitusten selittämiseksi ja painamiseksi nuorten sydämiin. Minä en kehota ketään panemaan lastaan sinne, missä Pyhällä Raamatulla ei ole korkeinta hallitusvaltaa. Jokaisen laitoksen, jossa ei jatkuvasti kiinnitetä huomiota Jumalan sanaan, täytyy turmeltua.”⁸⁹

Tämä vetoamus tuli pian tunnetuksi kaikkialla Saksassa ja vaikutti voimakkaasti kansaan. Koko kansa alkoi liikehtiä, ja joukoittain kokoontui ihmisiä uskonpuhdistuksen lipun ympärille. Lutherin vastustajat, kostonhalusta hehkuen, kehottivat paavia ryhtymään ratkaiseviin toimiin häntä vastaan. Tuli määräys, jonka mukaan hänen oppinsa oli välittömästi hyljättävä. Uskonpuhdistajalle ja hänen kannattajilleen myönnettiin kuudenkymmenen päivän aika, jonka jäl-

keen heidät kaikki julistettaisiin pannaan, elleivät tuona määrääkänä peruuttaisi oppiaan.

[143]

Suuri ahdistus

Tämä oli suuren ahdistuksen aikaa uskonpuhdistukselle. Satojen vuosien aikana Rooman pannaanjulistustuomiot olivat saattaneet mahtavat hallitsijat pelon valtaan. Ne olivat täyttäneet mahtavat valtakunnat kurjuudella ja hävityksellä. Niitä, joita sellainen tuomio kohtasi, katseltiin pelolla ja inholla. He eivät saaneet seurustella muiden ihmisten kanssa. Heitä pidettiin lainsuojattomina hylkyinä, jotka oli hävitettävä maan päältä. Luther näki, mikä myrsky oli puhkeamassa hänen ylleen; mutta hän pysyi lujana, luottaen siihen, että Kristus oli hänen auttajansa ja suojelijansa. Omaten marttyyrin uskon ja rohkeuden hän kirjoitti: "En tiedä, mitä tulee tapahtumaan, enkä halua tietääkään... Kohdatkoon minua isku missä hyvänsä, en pelkää. Ei lehtikään putoa Isämme tahtomatta. Kuinka paljon enemmän hän pitää huolta meistä! Sanan tähden kuoleminen on pieni asia, koska lihaksi tullut Sana on itse kuollut. Jos me kuolemme hänen kanssaan, saamme myös elää hänen kanssaan. Kun kestämmme sen, minkä hän on kestänyt ennen meitä, pääsemme myös sinne, missä hän on, ja saamme aina olla hänen kanssaan."⁹⁰

Kun Luther sai paavin bullan, hän sanoi: "Minä halveksin ja vastustan sitä. Se on jumalaton ja valheellinen... Siinä tuomitaan itse Kristus... Minä iloitsen saadessani kokea sellaisia vaikeuksia parhaimman asian tähden. Jo nyt tunnen vapautusta mielessäni, sillä nyt tiedän, että paavi on antikristus ja hänen istuimensa saatanan istuin."⁹¹

Rooman määräys ei kuitenkaan ollut tehoton. Vankeus, kidutus ja miekka olivat voimakkaita aseita pakottamaan kuuliaisuuteen. Heikot ja taikauskoiset vapisivat paavin määräyksen edessä; ja samalla kun Lutherille osoitettiin yleistä myötätuntoa, monet pitivät elämää liian kalliina asetettavaksi vaaraan uskonpuhdistuksen tähden. Kaikki näytti viittaavan siihen, että uskonpuhdistajan työ lähestyi loppuaan.

Mutta Luther pysyi pelottomana. Rooma oli singonnut kirouksensa häntä vastaan, ja maailma katseli asian kulkua vakuutettuna siitä, että hänen täytyisi myöntyä tai hukkuu. Mutta hän heitti pe-

[144] lottavalla voimalla kiroustuomion takaisin kirkolle ja selitti julki-
sesti päättäneensä jättää sen ikuisiksi ajoiksi. Suuren väkijoukon
läsnä ollessa Luther poltti paavin bullan, kanoniset lait, käskykir-
jeet ja joitakin paavinvaltaa puolustavia kirjoituksia. Katselijoina
oli tohtoreita, ylioppilaita ja kaikkiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvia
kansalaisia. Luther perusteli tekoaan sanoen: “Minun viholliseni
ovat polttamalla kirjojani voineet vahingoittaa totuuden asiaa yhteis-
sen kansan tajunnassa ja saattaa sieluja kadotukseen; tästä syystä
minäkin vuorostani poltin heidän kirjojaan. Nyt on alkanut vakava
taistelu. Tähän asti taisteluni paavin kanssa on ollut vain leikkiä.
Aloin tämän työn Jumalan nimessä; se viedään päätökseen ilman
minua Jumalan voiman avulla.”⁹²

Uskonpuhdistuksen viholliset ivasivat Lutheria hänen asiansa
heikkouden tähden. Näistä ivaajista hän sanoi: “Kukapa tietää, vaika
Jumala olisi minut valinnut ja kutsunut. Eikö heidän tulisi peljätä,
että he minua halveksiessaan halveksivat itse Jumalaa? Mooses oli
yksin Egyptistä lähdettäessä; Elia oli yksin kuningas Ahabin ai-
kana; Jesaja yksin Jerusalemissa; Hesekiel yksin Babyioniassa...
Jumala ei koskaan valinnut profeetaksi ylimmäistä pappia tai jotakin
muuta huomattavaa henkilöä. Tavallisesti hän valitsi vähäpätöisiä
ja halpoina pidettyjä ihmisiä, vieläpä kerran Aamos-nimisen pai-
menen. Kaikkina aikoina on pyhien täytynyt nuhdella huomattavia
henkilöitä: kuninkaita, ruhtinaita, pappeja ja oppineita, huolimatta
uhkaavasta hengenvaarasta. Minä en sano olevani profeetta; mutta
minä sanon, että heidän tulisi peljätä juuri sen tähden, että minä olen
yksin ja heitä on monta. Minä olen varma siitä, että Jumalan sana
on minun puolellani eikä heidän.”⁹³

Kuitenkin Luther vasta ankaran sisäisen taistelun jälkeen lopul-
lisesti päätti erota kirkosta. Näihin aikoihin hän kirjoitti: “Minä
tunnen joka päivä yhä selvemmin, kuinka vaikeaa on päästä eroon
lapsuuden aikana mieleen juurtuneista omantunnon epäilyistä. Oi,
kuinka tuskallista minun on ollut, vaikka Raamattu on puolellani,
katsoa olevani oikeutettu yksinäni vastustamaan paavia ja pitämään
häntä antikristuksena! Mitä ahdistusta olenkaan sisimmässäni koke-
nut! Kuinka usein olenkaan tuskallisesti tehnyt itselleni Paavilaisten
huulilla niin usein olleen kysymyksen: Sinäkö yksin olet viisas?
Ovatko kaikki muut voineet erehtyä? Miten käy, jos loppujen lopuk-
si sinä olet väärässä ja kiedot eksytykseesi paljon sieluja, jotka sitten

joutuvat iankaikkiseen kadotukseen? Tällä tavalla minä taistelin itseni ja saatanan kanssa, kunnes Kristus erehtymättömän sanansa kautta vahvasti sydämeni näitä epäilyksiä vastaan.”⁹⁴

Suuri taistelu

Paavi oli uhannut julistaa Lutherin pannaan, ellei hän peruuta oppiaan, ja nyt uhkaus pantiin täytäntöön. Ilmestyi uusi bulla, jossa uskonpuhdistaja selitettiin lopullisesti erotetuksi roomalaiskatolista kirkosta ja julistettiin Jumalan kiroamaksi. Tämä tuomio ulotettiin myös niihin, jotka hyväksyivät hänen oppinsa. Suuri taistelu oli nyt täydessä käynnissä.

[145]

Kaikki, joita Jumala käyttää esittämään omaa aikaansa koskevia totuuksia, saavat vastustusta osakseen. Oli määrätty totuus, joka Lutherin päivinä oli erittäin tärkeä. Nykyajan seurakunnalla on myös tärkeä nykyinen totuus. Hän, joka tekee kaikki tahtonsa päätöksen mukaan, on nähnyt hyväksi asettaa ihmiset eri olosuhteisiin ja määrätä heille velvollisuuksia, jotka ovat erikoisia heidän ajalleen ja olosuhteilleen. Jos he pitäisivät arvossa heille annettua valoa, heille avautuisi laajempia totuuden näköaloja. Mutta kansan enemmistöllä ei nykyaikana ole suurempaa totuuden kaipuuta kuin oli Lutheria vastustavilla paavin kannattajilla. Samoin kuin menneinä aikoina on kansalla nytkin taipumus vastaanottaa ihmisten teorioja ja perinteitä Jumalan sanan asemesta. Niiden, jotka esittävät tällä ajalle kuuluvaa totuutta, ei tule odottaa saavansa suopeampaa vastaanottoa kuin saivat aikaisemmat uskonpuhdistajat. Suuri taistelu totuuden ja valheen, Kristuksen ja saatanan välillä kiihtyy kiihtymistään, kunnes tämän maailman historia päättyy.

Jeesus sanoi opetuslapsilleen: “Jos te maailmasta olisitte, niin maailma omaansa rakastaisi; mutta koska te ette ole maailmasta, vaan minä olen teidät maailmasta valinnut, sentähden maailma teitä vihaa. Muistakaa se sana, jonka minä teille sanoin: ‘Ei ole palvelija herraansa suurempi’ Jos he ovat minua vainonneet, niin he teitäkin vainoavat; jos he ovat ottaneet vaarin minun sanastani, niin he ottavat vaarin teidänkin sanastanne.” Joh. 15: 19, 20. Toiselta puolen Herramme sanoi selvästi: “Voi teitä, kun kaikki ihmiset puhuvat teistä hyvää! Sillä niin tekivät heidän isänsä väärille profeteoille.” Luuk. 6: 26. Maailman henki ei ole meidän aikanamme Kristuksen hengen

kanssa paremmassa sopusoinnussa kuin menneinäkään aikoina; ja niitä, jotka saarnaavat puhdasta Jumalan sanaa, ei nyt oteta vastaan suopeammin kuin silloinkaan.

Totuuden vastustamisen muodot voivat muuttua, vihollisuus voi olla peitetumpää, koska se silloin on petollisempää; mutta sama vastustuksen henki on yhä olemassa, ja sitä ilmenee ajan loppuun saakka.

[146]

8. Luku—Luther valtiopäivillä

“Tässä seison, muuta en voi. Jumala minua auttakoon. Amen.”

Uusi keisari, Kaarle V, oli noussut Saksan valtaistuimelle ja Rooman lähettiläät riensivät esittämään onnittelunsa ja taivuttamaan hallitsijaa käyttämään valtaansa uskonpuhdistusta vastaan. Toiselta puolen Saksin vaaliruhtinas, jota Kaarlen oli suuressa määrin kiittäminen kruunustaan, kielsi häntä ryhtymästä mihinkään toimenpiteisiin Lutheria vastaan, ennenkuin oli antanut hänelle tilaisuuden puolustautua. Hallitsija joutui täten hyvin pulmalliseen ja tukalaan asemaan. Paavin kannattajia ei tyydyttänyt vähempi kuin keisarin määräys, joka tuomitsisi Lutherin kuolemaan. Vaaliruhtinas oli väittänyt jyrkästi, “ettei hänen keisarillinen majesteettinsa eikä kukaan muukaan henkilö ollut näyttänyt, että Lutherin kirjoitukset oli osoitettu vääriksi”. Sentähden hän vaati, “että tohtori Lutherille on annettava suojakirja, jonka turvin hän voisi tulla oppineiden, hurskaiden ja puolueettomien tuomarien tutkittavaksi”.⁹⁵

Kaikkien puolueiden huomio oli nyt kiintynyt Saksan valtiopäiviin Wormsissa, mihin säädyt kokoontuivat pian sen jälkeen, kun Kaarle oli tullut keisariksi. Näillä valtiopäivillä tuli käsiteltäväksi tärkeitä valtiollisia kysymyksiä. Saksan ruhtinaat kohtasivat nuoren hallitsijansa neuvottelukokouksessa ensimmäisen kerran. Kirkon ja valtion korkeita virkamiehiä tuli sinne valtakunnan kaikista osista. Jalosukuiset, mahtavat ja perityistä oikeuksistaan kiinni pitävät maalliset ylimykset; arvonsa ja valtansa tuntevat ruhtinaalliset kirkon johtohenkilöt; hovivitarit aseistettuine palvelijoilleen sekä vieraiden, kaukaistenkin, maiden lähettiläät — kaikki nämä kokoontuivat Wormsiin. Tässä suuressa kokouksessa käsiteltävistä kysymyksistä herätti kuitenkin syvintä mielenkiintoa saksilaisen uskonpuhdistajan asia.

[147]

Kaarle oli edeltäpäin kehottanut vaaliruhtinasta tuomaan Lutherin mukanaan valtiopäiville, ja vakuutti suojelevansa häntä sekä lupasi antaa hänen vapaasti keskustella pätevien henkilöiden kanssa riidanalaisista kysymyksistä. Luther oli halukas saapumaan keisarin

eteen. Hänen terveytensä oli tähän aikaan hyvin heikko. Kuitenkin hän kirjoitti vaaliruhtinaalle: “Jos en voi terveenä mennä Wormsiin, annan viedä itseni sinne sairaana. Sillä jos keisari kutsuu minua, pidän sitä Jumalan kutsuna. Jos he aikovat tehdä minulle väkivaltaa, kuten on luultavaa (sillä eiväthän he tiedonhalusta määrää minua saapumaan), jätän asian Herran käsiin. Hän, joka tulisessa pätsissä varjeli kolme nuorta miestä, elää ja hallitsee vieläkin. Jos hän ei tahdo minua pelastaa, minun elämäni merkitsee vähän. Estäkäämme vain evankeliumi joutumasta jumalattomien pilkattavaksi, ja antaakaaamme veremme sen edestä, jotta viholliset eivät voittaisi. Minun asiani ei ole ratkaista, elämäni vai kuolemani edistää enemmän ihmisten pelastusta... Odottakaa minulta kaikkea... paitsi pakoa tai peruutusta. Paeta minä en voi ja peruuttaa vielä vähemmän.”⁹⁶

Kun uutinen Lutherin saapumisesta valtiopäivien eteen levisi Wormsissa, syntyi yleinen liike. Paavin lähettiläs Aleander, jolle Lutherin asia oli erikoisesti uskottu, säikähtyi ja vimmastui. Hän näki, että tutkimus tuli viemään paavin asialle epäedulliseen tulokseen. Sellaisen asian tutkiminen, jonka paavi oli antamallaan tuomiopäätöksellä jo ratkaissut, oli paavin arvovallan halveksimista. Lisäksi hän pelkäsi Lutherin kaunopuheisten ja voimakkaiden todistusten kääntävän monta ruhtinasta pois paavin asian puolelta. Sen tähden hän vaati Kaarleale estämään Lutherin esiintymisen Wormsissa. Näihin aikoihin julkaistiin se bulla, jossa Luther julistettiin pannaan, ja tämä yhdessä lähettilään esitysten kanssa sai keisarin myöntymään. Hän kirjoitti vaaliruhtinaalle, että Lutherin oli jätävä Wittenbergiin, ellei hän halunnut peruuttaa.

Aleander ei tyytynyt tähän voittoon, vaan koetti kaikin voimin ja kaikella oveluudella saada Lutherin tuomituksi. Väsymättömyydellä, mikä olisi ollut paremman asian arvoinen, hän tyrkytti tätä ratkaisua ruhtinaille, prelaateille ja muille valtiopäivien jäsenille, syyttäen uskonpuhdistajaa “kiihotuksesta, kapinoimisesta, julkeudesta ja jumalanpilkasta”. Mutta lähettilään viha ja raivo ilmaisivat liiankin selvästi, mikä henki häntä johti. Yleisesti sanottiin: “Häntä ohjaa viha ja kostonhalu paljon enemmän kuin into ja hurskaus.”⁹⁷ Enemmistö valtiopäivillä tuli Lutherin asialle suopeammaksi kuin koskaan ennen.

Kaksinkertaisella innolla Aleander vaati keisaria toteuttamaan paavin määräykset velvollisuutensa mukaisesti. Mutta Saksan lakien

mukaan tämä ei voinut tapahtua ilman ruhtinaiden suostumusta, ja kun Kaarle lähettiään hellittämättömyyden tähden, viimein myöntyi, hän kehotti tätä esittämään asiansa valtiopäiville. “Se oli merkkipäivä paavin lähettiläälle. Kokous oli suuri ja asia vielä suurempi. Aleanderin tehtävänä oli puhua Rooman, kaikkien seurakuntien äidin ja valtijattaren puolesta.” Hän oli puolustava Pietarin arvovaltaa kristikunnan kokoontuneiden ruhtinaiden edessä. “Hän oli kaunopuheinen ja nousi suureen arvoon tässä tilaisuudessa. Kaitselmus oli määrännyt, että Roomaa tuli edustamaan ja puolustamaan ylimmän tuomioistuimen edessä sen taitavin puhuja, ennenkuin se tuomittiin.”⁹⁸ Uskonpuhdistajan kannattajat odottivat huolestuneina Aleanderin puheen vaikutusta. Saksin vaaliruhtinas ei ollut läsnä, mutta hänen määräyksestään jotkut hänen neuvosmiehistään olivat saapuvilla ja tekivät muistiinpanoja lähettiään puheesta.

Harhaoppisuudesta syytettynä

Kaikella oppineisuuden ja kaunopuheisuuden voimalla Aleander yritti kumota totuutta. Hän sinkosi syytöksen toisensa jälkeen Lutheria vastaan kirkon ja valtion, elävien ja kuolleiden, papiston ja maallikkojen, kirkolliskokousten ja yksityisten kristittyjen vihollisena. “Lutherin harhaopeissa on kyllin syytä”, hän sanoi, “sadantuhannen harhaoppisen polttamiseen”.

Lopuksi hän koetti halventaa puhdistetun uskon kannattajia, sanoen: “Mitä ovat kaikki nämä lutherilaiset? Joukko hävyttömiä opettajia, turmeltuneita pappeja, epäsiiveellisiä munkkeja, taitamattomia asianajajia, rappiolle joutuneita aatelismiehiä ja tavallisia kansalaisia, jotka he ovat johtaneet harhaan ja turmelleet. Kuinka paljon lukuisampi, kyvykkäämpi ja voimakkaampi onkaan katolinen puolue! Tämän loistavan kokouksen yksimielinen päätös on valaiseva yksinkertaisia, varoittava varomattomia, tukeva horjuvia ja vahvistava heikkoja.”⁹⁹

Sellaisilla aseilla on kaikkina aikoina hyökätty totuuden puoltajia vastaan. Samaa todistelua käytetään vieläkin kaikkia niitä vastaan, jotka vastoin vakiintuneita erehdyksiä uskaltavat esittää Jumalan sanan selviä ja puhtaita oppeja. “Keitä ovat nuo uusien oppien julistajat?” huudahtavat kansanomaisen uskonnon suosijat. “He ovat oppimattomia, kuuluvat köyhälistöön ja heitä on vain pieni joukko.

Kuitenkin he väittävät, että heillä on totuus ja että he ovat Jumalan valittua kansaa. He ovat tietämättömiä ja petettyjä. Miten paljon suurempi onkaan meidän yhdyskuntamme jäsenluku ja vaikutus! Kuinka monta suurta ja oppinutta miestä onkaan meidän joukossamme! Kuinka paljon suurempi voima onkaan meidän puolellamme!” Tällaisilla todisteluilla on suuri vaikutus maailmaan; mutta ne eivät nyt ole ratkaisevampia kuin Lutherinkaan päivinä.

Uskonpuhdistus ei päättynyt Lutheriin, niinkuin monet luulevat, vaan se jatkuu maailman loppuun asti. Luther teki suuren työn heijastaessaan muille sitä valoa, minkä Jumala oli antanut loistaa hänelle; mutta hän ei saanut kaikkea sitä valoa, joka oli annettava maailmalle. Siitä ajasta lähtien on Raamatusta loistanut jatkuvasti uutta valoa ja uusia totuuksia on paljastunut aina meidän päiviimme saakka.

Lähettilään puhe teki syvän vaikutuksen valtiopäiviin. Luther ei ollut saapuvilla vastustamassa paavillista esitaistelijaa Jumalan sanan selvillä, vakuuttavilla totuuksilla. Kukaan ei puolustanut uskonpuhdistajaa. Ilmeni yleinen taipumus, ei ainoastaan tuomita hänet ja hänen opettamansa opit, vaan myös, jos mahdollista, hävittää kaikki harhaoppisuus. Roomalla oli ollut mitä suotuisin tilaisuus asiansa puolustamiseen. Kaikki, mitä voitiin sanoa kirkon puolustukseksi, oli sanottu. Mutta näennäinen voitto oli tappion merkki. Tästä lähtien voitiin totuus ja erehdys selvemmin erottaa toisistaan, kun ne esiintyivät julkisissa taisteluissa toisiaan vastaan. Rooman kirkon asema ei sen päivän jälkeen koskaan enää ollut niin varma kuin ennen.

Vaikka suurin osa valtiopäivien jäsenistä olisi ollut valmis antamaan Lutherin alttiiksi Rooman kostolle, oli kuitenkin useita, jotka valittivat kirkossa vallitsevaa turmelusta ja toivoivat niiden väärinkäytösten poistamista, joista Saksan kansa kärsi papiston turmeltu-
neen elämän ja voitonhimon tähden. Lähettiläs oli esittänyt paavin hallitusvallan mitä suotuisimmassa valossa. Nyt Herra innoitti erään valtiopäiväin jäsenen antamaan totuudenmukaisen kuvauksen paavin hirmuvallan vaikutuksista. Uljaana ja varmana nousi Saksin herttua Yrjö tuossa ruhtinaallisessa kokouksessa ja luetteli pelottavalla tarkkuudella paavillisen kirkon petoksia ja kauhistuksia hirvittävine seurauksineen. Lopuksi hän sanoi:

“Tässä on muutamia niistä väärinkäytöksistä, jotka todistavat Roomaa vastaan. Kaikki häpy on pantu syrjään ja ainoana pyrki-

myksenä on koota rahaa, rahaa, rahaa..., niin että saarnaajat, joiden tulisi julistaa totuutta, esittävät pelkkiä valheita; eikä heitä ainoastaan siedetä vaan palkitaan, sillä heidän tulonsa ovat sitä suuremmat, mitä karkeampia valheita he esittävät. Tämä on se saastainen lähde, josta sellaiset likavedet virtaavat. Kohtuuttomuus ojentaa kätensä ahneudelle... Valitettavasti pappien aiheuttama pahennus syöksee monta sieluraukkaa ikuiseen kadotukseen. Yleinen puhdistus on välttämätön.”¹⁰⁰

Pätevämpää ja purevampaa arvostelua paavillisista väärinkäytöksistä ei Luther itsekään olisi voinut antaa; ja kun puhuja oli uskonpuhdistajan vannoutunut vihollinen, oli hänen sanoillaan sitäkin voimakkaampi vaikutus.

Jos kokouksessa olevilla olisi ollut kyky nähdä taivaallisia olentoja, he olisivat nähneet keskellään Jumalan enkeleitä, jotka lähettivät valonsäteitä erehdyksen pimeyteen ja avasivat sydämet vastaanottamaan totuutta. Viisauden ja totuuden Jumalasta lähtevä voima hallitsi uskonpuhdistuksen vastustajainkin ajatuksia ja siten valmisti tietä sille suurelle työlle, joka oli suoritettava. Martti Luther ei ollut saapuvilla, mutta Lutheria suuremman olennon ääni oli kuulunut tässä kokouksessa.

Synkkiä aavistuksia

Valtiopäivät asettivat heti valiokunnan, jonka tuli laatia luettelo Saksan kansaa rasittavista paavillisista sortotoimenpiteistä. Tämä luettelo, jossa oli satayksi kohtaa, esitettiin keisarille ja pyydettiin, että hän ryhtyisi välittömästi korjaamaan näitä väärinkäytöksiä, “Mitä sielujen menetystä”, sanoivat anomuksentekijät, “mitä anastusta ja puristusta onkaan aiheuttanut se pahennusta herättävä elämä, jota vietetään kristikunnan hengellisen päämiehen ympärillä! Meidän velvollisuutemme on estää kansaamme joutumasta turmioon ja häpeään. Sentähden pyydämme mitä nöyrimmin ja hartaimmin Teitä järjestämään ja toimeenpanemaan yleisen uudistuksen.”¹⁰¹

Kokouksessa vaadittiin nyt, että uskonpuhdistaja oli tuotava valtiopäiville. Aleanderin pyynnöistä, vastalauseista ja uhkauksista huolimatta keisari viimein myöntyi, ja Luther kutsuttiin valtiopäiville. Kutsun mukana seurasi suojakirja, joka takasi hänen paluunsa tur-

valliseen paikkaan. Nämä vei Wittenbergiin airut, jonka tehtävänä oli tuoda Luther Wormsiin.

[151] Lutherin ystävät olivat säikähtyneitä ja huolissaan. He tiesivät, mitä ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä oli olemassa häntä kohtaan, ja siksi he pelkäsivät, ettei hänen suojakirjaansaakaan kunnioitettaisi ja pyysivät, ettei hän asettaisi elämänsä vaaraan. Hän vastasi: “Paavilaiset eivät toivo minun tuloani Wormsiin, vaan minun tuomitsemistani ja kuolemaani. Yhdentekevää. Älkää rukoilko minun puolestani, vaan rukoilkaa Jumalan sanan puolesta... Kristus antaa minulle Henkensä, ja silloin voitan nämä vääryyden puoltajat. Minä halveksin heitä eläessäni ja voitan heidät kuollessani. He yrittävät Wormsissa pakottaa minut peruuttamaan. Tämä on oleva peruutukseni: Ennen olen sanonut, että paavi on Kristuksen sijainen; nyt vakuutan, että hän on Herran vastustaja ja saatanan apostoli.”¹⁰²

Lutherin ei tarvinnut lähteä tälle vaaralliselle matkalle yksin. Kolme hänen luotettavinta ystäväänsä päätti seurata häntä keisarin lähettilään ohella. Melanchthon halusi hartaasti liittyä joukkoon. Hänen sydämensä oli kiintynyt Lutheriin, ja hän toivoi saavansa seurata häntä vaikkapa vankilaan tai kuolemaan, jos se olisi tarpeen. Mutta hänen pyyntönsä hyljättiin. Jos Luther menettäisi henkensä, täytyisi toiveet uskonpuhdistuksen edistymisestä keskittää hänen nuoreen työtoveriinsa. Erotessaan Melanchthonista Luther sanoi: “Jos minä en palaa, ja viholliseni ottavat minut hengiltä, niin jatka sinä opettamista ja pysy lujana totuudessa. Työskentele minun sijastani... Jos sinä elät, on minun kuolemani pieni asia.”¹⁰³ Ylioppilaat ja kaupunkilaiset, jotka olivat kokoontuneet katsomaan Lutherin lähtöä, olivat syvästi liikuttuneita. Useat, joiden sydäntä evankeliumi oli koskettanut, ottivat häneltä jäähyväiset itkien. Tällä tavalla uskonpuhdistaja ja hänen seuralaisensa lähtivät Wittenbergistä.

Marttyyrin rohkeus

Matkalla he näkivät synkkien aavistusten ahistavan kansaa. Muutamissa kaupungeissa heille ei osoitettu mitään kunnioitusta. Eräässä yöpymispaikassa muuan ystävällinen pappi ilmaisi pelkonsa näyttämällä Lutherille marttyyrikuoleman kärsineen italialaisen uskonpuhdistajan kuvaa. Seuraavana päivänä he saivat kuulla Lutherin kirjoitusten tulleen tuomituksi Wormsissa. Keisarin lähetit kuulutti-

vat keisarin määräystä ja kehottivat tuomaan kielletyt kirjoitukset esivallalle. Airut, joka epäili Lutherin turvallisuutta kokouksessa ja ajatteli hänen itsensäkin horjuvan päätöksessään, kysyi, haluaisiko hän vielä jatkaa matkaa. Hän vastasi: “Vaikka minua kiellettäisiin joka kaupungissa, matkustan sittenkin edelleen.”¹⁰⁴

[152]

Erfurtissa Luther otettiin vastaan kunnioittavasti. Ihailevien joukkojen ympäröimänä hän kulki niitä katuja, joilla hän aikaisemmin oli usein liikkunut leipää kerjäten. Hän kävi luostarikammiossaan ja ajatteli, millaisten taistelujen kautta hänelle tuli se valo, joka nyt virtaili yli koko Saksan. Häntä pyydettiin saarnaamaan. Tämä oli häneltä kielletty, mutta nyt airut antoi hänelle luvan; ja munkki, joka kerran oli pantu luostarin halvimpaan työhön, nousi nyt saarnatuoliin.

Täpötäydelle huoneelle hän selitti Kristuksen sanoja: “Rauha teille!” “Filosofit, tohtorit ja kirjailijat”, hän sanoi, “ovat yrittäneet neuvoa ihmisille tietä iankaikkiseen elämään, eivätkä ole onnistuneet. Minä ilmoitan sen nyt teille... Jumala on herättänyt kuolleista erään ihmisen, Herran Jeesuksen Kristuksen, jotta hän hävittäisi kuoleman, ottaisi pois synnin ja sulkisi helvetin portit. Tässä on pelastustyö... Kristus on voittanut! Tämä on ilosanoma. Me olemme vapahdetut hänen työnsä kautta, emme omien töittemme kautta... Herramme Jeesus Kristus sanoi: ‘Rauha teille! Katsokaa minun käsiäni!’ Se merkitsee: Katso, oi ihminen! Minä, Minä yksinäni olen poistanut sinun syntisi ja lunastanut sinut. Nyt sinulla on rauha, sanoo Herra.”

Jatkaen puhettaan hän osoitti, että tosi usko ilmenee pyhässä elämässä. “Koska Jumala on meidät pelastanut, niin järjestäkäämme työmme siten, että ne kelpaavat hänelle. Jos olet rikas, niin käytä varojasi köyhien hädän lievittämiseen. Jos olet köyhä, tee työsi niin, että se kelpaa rikkaalle. Jos työsi hyödyttää vain itseäsi, ja kuitenkin väität palvelevasi Jumalaa, on väitteesi väärä.”¹⁰⁵

Kansa kuunteli aivan kuin lumottuna. Isoaville sieluille murrettiin elämän leipää. Kuulijain edessä koroitettiin Kristus paavien, lähettiläiden, keisarien ja kuninkaiden yläpuolelle. Luther ei puhunut omasta vaarallisesta tilastaan. Hän ei koettanut tehdä itsestään ajattelun tai myötätunnon kohdetta. Ajatellessaan Kristusta hän oli kadottanut itsensä näkyvistä. Hän kätkeytyi Golgatan Miehen taakse ja koetti vain esittää Jeesusta syntisten Vapahtajana.

[153] Jatkaessaan matkaansa uskonpuhdistaja oli kaikkialla suuren huomion kohteena. Innostuneita joukkoja kerääntyi hänen ympärilleen, ja ystävälliset äänet varoittivat häntä paavin asiamiesten aikeista. “He polttavat Teidät”, sanoivat jotkut “ja muuttavat ruumiinne tuhkaksi, kuten tekivät Jan Husille”. Luther vastasi: “Vaikka he syyttäisivät tulen, joka ulottuisi Wormsista Wittenbergiin ja maasta taivaaseen, minä sittenkin menisin sen lävitse Herran nimessä ja ilmestyisin heidän eteensä. Minä astuisin tuon behemotin kitaan ja katkoisin sen hampaat, tunnustaen Herraa Jeesusta Kristusta.”¹⁰⁶

Tieto siitä, että hän lähestyi Wormsia, sai aikaan paljon levottomuutta. Hänen ystävänsä pelkäsivät hänen turvallisuutensa puolesta, kun taas hänen vihollisensa pelkäsivät asiansa menestymisen puolesta. Yritettiin tarmokkaasti saada hänet estetyksi saapumasta kaupunkiin. Paavilaisten taholta hänelle tuli kehoitus mennä erään ystävällisen ritarin linnaan, jossa, kuten väitettiin, kaikki vaikeat asiat ratkaistaisiin sovinnollisesti. Ystävät koettivat herättää hänessä pelkoa kuvailemalla niitä vaaroja, jotka häntä uhkaisivat. Kaikki nämä yritykset epäonnistuivat. Luther pysyi yhä järkkymättömänä ja vakuutti: “Vaikka Wormsissa olisi niin paljon perkeleitä kuin tiiliä katolla, minä kuitenkin haluaisin mennä sinne.”¹⁰⁷

Tulo wormsiin

Kun Luther saapui Wormsiin, oli kaupungin portille kokoontunut suuri väkijoukko lausumaan hänet tervetulleeksi. Niin suurta joukkoa ei ollut kokoontunut keisariakaan tervehtimään. Mieliala oli hyvin jännittynyt, ja keskeltä väkijoukkoa kuului kimeä, valittava ääni. Joku lauloi siellä hautauslaulua varoitukseksi Lutherille siitä kohtalosta, joka häntä odotti. “Jumala on minun turvani”, hän sanoi laskeutuessaan alas vaunuista.

Paavin kannattajat eivät olleet uskoneet Lutherin uskaltavan tulla Wormsiin; ja kun hän saapui, he tyrmistyivät. Keisari kutsui viipymättä neuvonantajansa luokseen yhdessä harkitsemaan, miten oli meneteltävä. Eräs piispa, järkähtämätön paavin puoltaja, sanoi: “Me olemme kauan neuvotelleet tästä asiasta. Poistakoon Teidän Keisarillinen Majesteettinne miehen heti tieltä. Eikö Sigismund antanut polttaa Jan Husia? Kukaan ei ole velvollinen antamaan eikä ottamaan huomioon kerettiläisen suojakirjaa.” Mutta keisari vasta-

si: “Ei niin, vaan lupaus on täytettävä.”¹⁰⁸ Sentähden päätettiin, että uskonpuhdistajaa oli kuulusteltava.

Koko kaupunki halusi nähdä tämän merkillisen miehen, ja pian hänen asuntonsa täyttyi katsojista. Luther oli tuskin toipunut äskeisestä sairaudestaan; hän oli väsynyt kaksi viikkoa kestäneestä matkastaan; hänen täytyi valmistautua huomispäivän tärkeitä tapauksia varten, ja hän kaipasi lepoa ja rauhaa. Mutta ihmisten halu nähdä hänet oli niin suuri, että hän ennätti levätä vain muutamia tunteja, kun hänen luokseen jo kokoontui aatelismiehiä, ritareita, pappeja ja porvareita. Näiden joukossa oli useita niistä aatelismiehistä, jotka olivat rohkeasti vaatineet keisarilta kirkollisten väärinkäytösten poistamista ja jotka, kuten Luther sanoo, “olivat kaikki vapautetut minun evankeliumini kautta”.¹⁰⁹ Sekä ystävät että viholliset tulivat katsomaan tätä pelotonta munkkia; ja hän otti heidät kaikki vastaan järkkymättömän rauhallisesti, vastaten kaikkiin kysymyksiin arvokkaasti ja viisaasti. Hänen esiintymisensä oli pelotonta ja päättäväistä. Hänen kalpeat, laihat kasvonsa, joissa oli työn ja sairauden jälkiä, näyttivät ystävällisiltä ja vieläpä iloisilta. Hänen juhlallisissa ja syvää vakavuutta ilmaisevissa sanoissaan oli voima, jonka vaikutusta hänen vihollisensakaan eivät voineet täysin torjua. Sekä ystävät että viholliset valtasi ihmettely. Jotkut olivat vakuuttuneita siitä, että hänessä vaikutti Jumalan voima; toiset väittivät, kuten fariseukset Kristuksesta: “Hänessä on perkele.”

Seuraavana päivänä Luther kutsuttiin valtiopäivien eteen. Keisarillinen virkamies määrättiin saattamaan häntä kokoussaliin; kuitenkin hän vain vaivoin pääsi sinne. Jokainen katu oli täynnä katselijoita, halukkaina näkemään munkin, joka uskalsi vastustaa paavin arvovaltaa.

Kun hän oli lähdössä tuomariensa eteen, eräs vanha kenraali, monen taistelun sankari, sanoi hänelle ystävällisesti: “Munkkiraukka, munkki- raukka, sinä menet nyt tekemään suurempaa uljuutta kysyvää vastarintaa, kuin minä tai kuka hyvänsä muu sotapäällikkö olemme tehneet verisimmissä taisteluissamme. Mutta jos asiasi on oikea ja sinä olet siitä varma, niin mene eteenpäin Jumalan nimessä äläkä pelkää mitään. Jumala ei sinua hylkää.”¹¹⁰

Neuvoston edessä

[155] Vihdoinkin Luther seisoi valtakunnan neuvoston edessä. Keisari istui valtaistuimella. Hänen ympärillään olivat valtakunnan maineikkaimmat henkilöt. Milloinkaan ei ollut kukaan henkilö astunut arvovaltaisemman neuvoston eteen, kuin oli tämä, jonka edessä Martti Lutherin oli tehtävä tili uskostaan. "Tämä esiintyminen oli jo itsessään merkittävä voitto paavin vallasta. Paavi oli tuominnut tämän miehen, ja nyt mies oli toisen tuomioistuimen edessä, joka täten asetui paavin yläpuolelle. Paavi oli julistanut hänet kirkonkiroukseen ja sulkenut hänet pois kaikesta yhteiskuntaelämästä, ja kuitenkin hänet kutsuttiin kunnioittavin sanoin ja päästettiin maailman arvokkaimman kokouksen eteen. Paavi oli tuominnut hänet vaikenemaan ainaisesti, ja nyt hänen oli määrä puhua tuhansille tarkkaavaisille kuulijoille, jotka olivat saapuneet kristikunnan kaukaisimmistakin osista. Oli siis tapahtunut suunnattoman suuri mullistus Lutherin toiminnan seurauksena. Rooma oli jo laskeutumassa alas valtaistuimeltaan, ja tämän nöyryytyksen sai aikaan munkin ääni."¹¹¹

Kokouksen mahtavan ja loistavan osanottajajoukon edessä alhaista sukua oleva uskonpuhdistaja näytti pelokkaalta ja hämmentyneeltä. Nähdessään hänen säikähdyksensä jotkut ruhtinaat menivät hänen luokseen, ja yksi heistä kuiskasi: "Älkää peljätkö niitä, jotka tappavat ruumiin, mutta eivät voi tappaa sielua." Toinen sanoi: "Kun teidät viedään maaherrain ja kuninkaiden eteen, teidän Isänne Henki antaa teille, mitä teidän on puhuminen." Siten maailman suuret miehet rohkaisivat häntä koetuksen hetkenä Kristuksen sanoilla.

Luther vietiin paikkaan, joka oli suoraan keisarin valtaistuimen edessä. Täpötäyteen kokoushuoneeseen tuli syvä hiljaisuus. Silloin astui esille keisarillinen virkamies ja, osoittaen Lutherin kirjoitusten kokoelmaa, vaati uskonpuhdistajaa vastaamaan kahteen kysymykseen: tunnus- tiko hän kirjoitukset omikseen ja aikoiko hän peruuttaa niissä esitetyt mielipiteet. Kun kirjojen nimet oli luettu, Luther vastasi ensimmäiseen kysymykseen, tunnustaen kirjat omikseen. "Mitä toiseen kysymykseen tulee", hän sanoi, "niin koska se on uskoa ja sielujen pelastusta koskeva kysymys ja koskee Jumalan sanaa, joka on suurin ja kallein aarre taivaassa ja maan päällä, menettelin varomattomasti, jos vastaisin siihen tarkemmin ajattelematta asiaa. Minä voisin sanoa vähemmän kuin tilanne vaatii, tai enemmän kuin

totuuden esittämiseksi on tarpeen, ja näin syrjäyttäisin Kristuksen sanat: ‘Joka kieltää minut ihmisten edessä, sen minäkin kiellän Isäni edessä, joka on taivaissa.’ Matt. 10: 33. Sentähden pyydän mitä nöyrimmin Teidän Kuninkaalliselta Majesteetiltaan ajatusaikaa, voidakseni Jumalan sanaa loukkaamatta vastata.”¹¹²

Luther teki viisaasti, esittäessään tämän pyynnön. Hänen menettelynsä sai läsnäolijat vakuuttuneiksi siitä, ettei hänen toimintaansa ohjannut kiihko tai äkkipikaisuus. Sellainen odottamaton tyyneys ja mielen- maltti rohkeaksi ja taipumattomaksi havaitussa miehessä lisäsi hänen vaikutusvaltaansa ja teki hänelle mahdolliseksi vastata myöhemmin niin ymmärtäväisesti, päättäväisesti, viisaasti ja arvokkaasti, että vastustajat hämmästyivät ja pettyivät toiveissaan sekä saivat nuhteen julkeudesta ja ylpeydestään.

[156]

Yöllinen taistelu

Seuraavana päivänä hänen piti tulla antamaan lopullinen vastaus. Hänen mielensä lannistui joksikin ajaksi, kun hän ajatteli niitä voimia, jotka yhdessä vastustivat totuutta. Hänen uskonsa horjui. Pelko ja vavistus valtasivat hänet. Vaarat näyttivät tulevan moninkertaisiksi. Viholliset näyttivät saavan voiton ja pimeyden voimat ylivallan. Pimeys ympäröi hänet ja näytti erottavan hänet Jumalasta. Hän kaipasi varmuutta siitä, että Herra Sebaot olisi hänen kanssaan. Syvässä sielun tuskassa hän heittäytyi kasvoilleen maahan ja vuodatti sisimmästään nämä katkonaiset, sydäntärepiävät huudot, joita ei kukaan muu kuin Jumala voi täysin ymmärtää. “Oi kaikkivaltias, iankaikkinen Jumala”, hän huusi, “kuinka kauhea on tämä maailma! Katso, se aukaisee kitansa nielläkseen minut, ja minun luottamukseni sinuun on kovin heikko... Jos voin panna luottamukseni vain tämän maailman voimaan, olen hukassa... Viimeinen hetkeni on tullut, tuomioni on julistettu... Oi Jumala, auta minua kaikkea maailman viisautta vastaan. Tee tämä, ... sinä yksin..., sillä tämä ei ole minun työtäni, vaan sinun. Eihän minulla ole täällä mitään asiaa, jonka puolesta taistelisin näiden maailman suurten herrain kanssa... Mutta asia on sinun... ja se on vanhurskaus ja iankaikkinen asia. Oi Herra, auta minua! Sinä uskollinen, muuttumaton Jumala, kehenkään ihmiseen en aseta luottamustani... Kaikki, mikä on ihmisestä, on epävarmaa; mikään ihmisestä tullut ei menesty... Sinä olet valinnut minut tähän

työhön. Ole rinnallani rakkaan Poikasi Jeesuksen Kristuksen tähden, joka on minun turvani, kilpeni ja vahva linnani.”¹¹³

[157] Kaikkiviisas kaitseminen oli antanut Lutherin käsittää vaaransa, jotta hän ei luottaisi omaan voimaansa ja uhkarohkeasti syöksyisi turmioon. Henkilökohtainen kärsimys, kidutus ja kuolema, jotka näyttivät olevan aivan hänen edessään, eivät kuitenkaan olleet hänen pelkonsa ja ahdistuksensa syynä. Ratkaiseva hetki oli tullut, ja hän tunsi itsensä valmistumattomaksi kohtaamaan sitä. Hänen heikkoutensa tähden voisi totuuden asia kärsiä tappion. Hän ei taistellut Jumalan kanssa oman turvallisuutensa tähden, vaan evankeliumin voiton tähden. Hänen tuskainen taistelunsa muistutti Jaakobin taistelua yöllä yksinäisen virran varrella. Jaakobin tavoin hän taisteli Jumalan kanssa ja voitti. Täydellisessä avuttomuudessaan hän kiinnitti uskonsa Kristukseen, mahtavaan vapauttajaan. Hän sai vakuutuksen siitä, ettei hän yksin astuisi oikeuden eteen, ja tämä vahvisti häntä. Rauha palasi hänen sieluunsa, ja hän iloitsi siitä, että hän sai korottaa Jumalan sanaa kansan hallitusmiesten edessä.

Jumalaan luottaen Luther valmistautui edessään olevaan taisteluun. Hän suunnitteli vastauksiaan, tutki kohtia omista kirjoituksistaan ja valitsi Raamatusta sopivia todisteita käsitystensä tueksi. Sitten hän asetti vasemman kätensä Pyhälle Kirjalle, joka oli avattuna hänen edessään, nosti oikean kätensä taivasta kohti ja lupasi “pysyä uskollisena evankeliumille ja rohkeasti tunnustaa uskonsa, vaikkapa hänen täytyisi verellään vahvistaa todistuksensa”.¹¹⁴

“Tässä seison”

Kun hänet jälleen vietiin valtiopäivien eteen, ei hänen kasvoissaan ollut merkkiäkään pelosta eikä hämmennyksestä. Tyynenä ja rauhallisena, kuitenkin rohkeana ja ylevänä hän seiso maan mahattavien keskellä Jumalan todistajana. Keisarillinen virkamies pyysi nyt häntä lopullisesti ilmoittamaan, halusiko hän peruuttaa oppinsa. Luther vastasi hillitysti ja nöyrästi, vapaana kaikesta ankaruudesta ja kiivaudesta. Hänen käytöksensä oli vaatimatonta ja kunnioittavaa; kuitenkin hänessä ilmeni varmuutta ja iloa, mikä kummastutti kokouksessa olevia.

“Teidän Keisarillinen Majesteettinne, ylhäiset ruhtinaat ja armolliset herrat”, sanoi Luther, “minä tulen nyt eteenne minulle eilen

annetun määräyksen mukaisesti ja pyydän Jumalan laupeuden tähden Teidän Keisarillista Majesteettianne ja Teitä ylhäiset ruhtinaat suosiollisesti kuuntelemaan puolustamaani asiaa, jota vakaumukseni mukaan pidän oikeana. Jos minä en osaisi käyttäytyä hovitapojen mukaan, niin pyydän Teitä suomaan sen anteeksi, sillä minä en ole saanut kasvatustani kuninkaiden palatseissa vaan luostarin yksinäisyydessä.”¹¹⁵

Sitten hän siirtyi itse kysymykseen ja totesi, että hänen julkaisemansa teokset eivät kaikki olleet samanluonteisia. Muutamissa hän oli käsitellyt uskoa ja hyviä töitä; ja hänen vihollisensäkin olivat tunnustaneet nämä teokset, ei ainoastaan vaarattomiksi, vaan hyödyllisiksi. Näiden peruuttaminen merkitsisi sellaisten totuuksien hylkäämistä, joita kaikki ryhmät tunnustivat. Toiseen luokkaan kuuluivat paavikunnan turmelusta ja väärinkäytöksiä paljastavat kirjoitukset. Näiden kirjoitusten peruuttaminen vahvistaisi Rooman hirmuvaltaa ja avaisi entistä avaramman portin monille ja suurille rikoksille. Kolmanteen luokkaan kuuluvissa kirjoissaan hän oli moittinut sellaisia henkilöitä, jotka olivat puolustaneet vallitsevia epäkohtia. Mitä näihin tuli, hän avoimesti tunnusti olleensa liian kiivas. Vaikka hän ei väittänyt itseään virheettömäksi, ei hän näitäkään kirjoja voinut peruuttaa, sillä sellainen menettely rohkaisisi totuuden vihollisia; ja nämä alkaisivat sortaa Jumalan kansaa entistä ankarammin.

[158]

Hän jatkoi: “Olen kuitenkin vain ihminen, enkä Jumala. Sentähden puolustan itseäni Kristuksen sanoilla: ‘Jos minä pahasti puhuin, niin näytä toteen, että se on pahaa...’ Minä pyydän Jumalan laupeuden nimessä Teidän Keisarillista Majesteettianne, teitä ylhäisiä ruhtinaita ja kaikkia muitakin, arvoasteesta riippumatta, näyttämään profeettojen ja apostolien kirjoituksilla, että minä olen erehtynyt. Niin pian kuin minut on saatu tästä vakuuttuneeksi, minä peruutan jokaisen erehdyksen ja olen ensimmäinen tarttumaan kirjoihini ja heittämään ne tuleen.”

“Toivon sen, mitä äsken olen sanonut, selvästi osoittavan, että minä olen huolellisesti ajatellut ja punninnut niitä vaaroja, joille asetan itseni alttiiksi. Mutta sen sijaan että pelkäisin minä iloitsen, kun näen evankeliumin tähden syntyvän hämminkiä ja erimielisyyttä, kuten menneinä aikoina. Tämä on Jumalan sanan luonne ja kohtalo. Sanoihan Jeesus Kristus: ‘En ole tullut tuomaan rauhaa, vaan miekan.’

Jumala on neuvoissaan ihmeellinen ja pelottava. Varokaa, että yritäessänne tukahduttaa erimielisyyttä ette rupea vainoamaan Jumalan pyhää sanaa ja siten vedä päällenne voittamattomien vaikeuksien, ajallisten onnettomuuksien ja ikuisen hävityksen hirvittävää tulvaa... Minä voisin esittää useita esimerkkejä Pyhästä Raamatusta. Voisin kertoa faraoista sekä Babylonian ja Israelin kuninkaista, jotka tuottivat itselleen suurimmat onnettomuudet silloin, kun he viisaimmilla näyttävillä neuvoillaan koettivat vahvistaa valtakuntiaan. ‘Jumala siirtää vuoret, eivätkä he sitä tiedä.’”¹¹⁶

Luther oli puhunut saksan kielellä, ja nyt häntä kehoitettiin toistamaan sama latinankielellä. Vaikka hän oli väsynyt edellisestä suorituksestaan, hän suostui ja piti uudelleen puheensa, yhtä selvästi ja voimakkaasti kuin ensimmäiselläkin kerralla. Jumalan kaitselmus johti tätä asiaa. Useat ruhtinaat olivat niin erehdyksen ja taikauskon sokaisemia, etteivät he ensimmäisellä kerralla havainneet Lutherin todistelun pätevyyttä, mutta kun puhe toistettiin, he tajusivat selvästi kaikki esitetyt kohdat.

[159] Ne, jotka itsepintaisesti sulkiivat silmänsä valolta eivätkä halunneet ottaa vastaan totuutta, katkeroituivat Lutherin voimallisista sanoista. Kun hän oli lopettanut puheensa, sanoi valtiopäivien puhemies vihaisesti: “Sinä et ole vastannut sinulle tehtyyn kysymykseen... Sinun on annettava selvä ja täsmällinen vastaus. Tahdotko peruuttaa vai etkö?”

Uskonpuhdistaja vastasi: “Koska Teidän Keisarillinen Majesteettinne ja Teidän ruhtinaalliset Ylhäisyytenne vaativat minulta selvää, yksinkertaista ja täsmällistä vastausta, minä annan teille sellaisen, ja se on tämä: ‘Minä en voi jättää uskoani paavin tai kirkolliskousten määrättäväksi, koska on päivän selvää, että molemmat ovat usein erehtyneet ja olleet toisiaan vastaan. Jos näin ollen minulle ei Raamatun todistuksilla tai selvillä järkisyillä näytetä, että olen erehtynyt, ottaen huomioon myös minun lainaamani kohdat, ja näin sidota minun omaatuntoani Jumalan sanalla, minä en voi enkä tahdo peruuttaa, sillä kristityn on vaarallista puhua omaatuntoaan vastaan. Tässä seison, muuta en voi. Jumala minua auttakoon. Amen.’”¹¹⁷

Niin seisoj tämä hurskas mies Jumalan sanan lujalla perustuksella. Taivaallinen valo kirkasti hänen kasvojaan. Hänen suuruutensa ja puhdas luonteensa, hänen sydämensä rauha ja ilo olivat kaikkien

havaittavissa, kun hän puhui valheen valtaa vastaan ja todisti sen uskon paremmuudesta, joka voittaa maailman.

Kaikki läsnäolijat olivat hetkisen äänettöminä hämmästyksestä. Antaessaan ensimmäisen vastauksensa Luther oli puhunut matalalla äänellä ja esiintynyt kunnioittavasti, melkein pä alistuvasti. Paavin kannattajat olivat selittäneet tämän osoittavan, että hänen rohkeutensa alkoi pettää. He pitivät hänen lykkäämispyyntöään peruutuksen alkuvaiheena. Itse Kaarle oli puoleksi halveksien pannut merkille munkin riutuneen olemuksen, hänen vaatimattoman pukunsa ja yksinkertaisen puheensa sekä vakuuttanut: “Tuo munkki ei koskaan tee minusta kerettiläistä.” Hänen nyt osoittamansa rohkeus ja lujuus samoin kuin hänen todistelunsa pätevyys ja selvyys, löi kaikki puolueet hämmästyksellä. Keisari huudahti ihmeissään: “Tuo munkki puhuu rohkeasti ja päättävästi.” Useat Saksan ruhtinaista katselivat ylpeyden ja ilon valtaamina tätä kansakuntansa edustajaa.

Rooman puoluelaiset olivat joutuneet tappiolle; heidän asiansa näkyi mitä epäsuotuisimmassa valossa. He koettivat puolustaa valtaansa, ei vetoamalla Raamattuun, vaan turvautumalla uhkauksiin — näihin Rooman varmoihin taistelukeinoihin. Valtiopäivien puhe mies sanoi: “Jos sinä et peruuta sanojasi, niin keisari ja valtiosäädty päättävät, mitä on tehtävä parantumattomalle kerettiläiselle.”

Lutherin ystävät, jotka suuresti iloiten olivat seuranneet hänen uljasta puolustustaan, vapisivat kuullessaan nämä sanat, mutta tohtori [160] itse sanoi rauhallisesti: “Jumala auttakoon minua, sillä minä en voi peruuttaa mitään.”¹¹⁸

Hänen käskettiin poistua ruhtinaiden neuvottelun ajaksi. Tunnettiin, että oli jouduttu vaikean pulman eteen. Lutherin jatkuva kieltäytyminen alistumasta saattoi vaikuttaa kirkon historiaan pitkiksi ajoiksi. Päätettiin antaa hänelle vielä peruuttamisen tilaisuus. Hänet haettiin kokoukseen viimeisen kerran. Tehtiin jälleen kysymys, halusiko hän peruuttaa oppinsa. “Minä en voi antaa mitään muuta vastausta”, hän sanoi, “kuin sen, minkä jo olen antanut”. Oli ilmeistä, ettei häntä saatu lupauksilla eikä uhkauksilla noudattamaan Rooman määräyksiä.

Paavilliset johtajat harmistuivat siitä, että vähäpätöinen munkki sillä tavalla halveksi heidän valtaansa, joka oli saanut kuninkaat ja ruhtinaat vapisemaan. He halusivat antaa hänen tuntea heidän vihaansa ja kiduttamalla riistää häneltä elämän. Mutta Luther, joka

tajusi vaaransa, oli puhunut kaikille kristillisellä arvokkuudella ja maltillisuudella. Hänen sanansa olivat olleet vapaat ylpeydestä, vihasta ja vääristä todistuksista. Hän oli unohtanut itsensä ja ne suuret miehet, jotka olivat hänen ympärillään, ja tuntenut vain sen Olennon läsnäolon, joka oli äärettömästi korkeampi kuin paavit, prelaatit, kuninkaat ja keisarit. Kristus oli puhunut Lutherin todistuksien kautta niin voimakkaasti ja kunnioitusta herättävästi, että pelko ja ihmettely valtasivat sekä ystävät että viholliset. Jumalan Henki oli ollut läsnä kokouksessa ja tehnyt syvän vaikutuksen valtakunnan johtajien mieliin. Useat ruhtinaat tunnustivat rohkeasti, että Lutherin asia oli oikea. Monet olivat vakuuttuneita totuudesta, mutta muutamissa vaikutus ei ollut kestävä. Oli myös niitä, jotka silloin eivät ilmaisseet vakaumustaan, mutta myöhemmin, tutkittuaan yksinään Raamattua, asettuivat rohkeasti uskonpuhdistuksen puolelle.

Vaaliruhtinas Fredrik oli huolestuneena odottanut Lutherin astumista valtiopäivien eteen ja kuunteli syvästi liikuttuneena hänen puhettaan. Hän iloitsi tohtorin rohkeudesta, lujuudesta ja maltillisuudesta sekä päätti puolustaa häntä entistä tehokkaammin. Hän vertaili taistelevia puolueita ja näki, kuinka totuuden voima teki tyhjäksi paavien, kuninkaiden ja prelaattien viisauden. Paavikunta oli kärsinyt tappion, jonka vaikutus oli tuntuva kaikissa kansoissa ja kaikkina aikoina.

[161] Kun paavin lähettiläs huomasi, minkä vaikutuksen Lutherin puhe teki, hän alkoi tuntea pelkoa paavikunnan turvallisuuden suhteen
 [162] enemmän kuin koskaan ennen ja päätti kaikin käytettävissään olevin
 [163] keinoin yrittää kukistaa uskonpuhdistajan. Kaikella sillä kaunopuheisuudella ja valtioviisaudella, joista hän oli niin laajalti tunnettu, hän esitti nuorelle keisarille, kuinka ymmärtämätöntä ja vaarallista olisi mahtavan paavinistuimen ystävyys ja tuen uhraaminen vähäpätöisen munkin tähden.

Hänen sanansa vaikuttivat. Päivää myöhemmin kuin Luther oli antanut vastauksensa keisari antoi jättää valtiopäiville ilmoituksen, jossa hän selitti päättäneensä seurata edeltäjiensä menettelytapaa tukemalla ja suojelemalla katolista uskontoa. Koska Luther oli kieltäytynyt peruuttamasta erheitään, olisi ryhdyttävä ankariin toimenpiteisiin häntä ja hänen julistamiaan väärää oppeja vastaan. "Oman hulluutensa villitsemä munkki on noussut kristikunnan uskoa vastaan. Estääkseni sellaisen jumalattomuuden, minä olen valmis uh-

raamaan valtakuntani, aarteeni, ystäväni, ruumiini, vereni, henkeni ja elämäni. Aion lähettää tuon augustinolaismunkin täältä pois ja kieltää häntä aiheuttamasta vähintäkään levottomuutta kansan seas-
sa. Sitten hän ja hänen puolue-
laisensa julistetaan niskuroivina kerettiläisinä valtion ja kirkon kiroukseen ja heitä vastaan käytetään kaikkia keinoja, joita tarvitaan heidän hävittämisekseen. Minä kehotan valtiopäiväin jäseniä menettelemään uskollisten kristittyjen tavalla.”¹¹⁹ Kuitenkin keisari selitti, että Lutherin suojakirjaa oli pidettävä arvossa. Hänen tuli päästä turvallisesti kotiinsa, ennen kuin voitiin ryhtyä toimenpiteisiin häntä vastaan.

Perinteiden valta

Valtiopäivien jäsenet esittivät tällöin kaksi vastakkaista mielipidettä. Paavin lähettiläät ja edustajat vaativat jälleen, että uskonpuhdistajan suojakirja oli syrjäytettävä. “Reinin”, he sanoivat, “tulee saada hänen tuhkansa niinkuin se sai Jan Husin tuhkan sata vuotta sitten”.¹²⁰ Mutta Saksan ruhtinaat, vaikka itse olivat katolilaisia ja tunnettuja Lutherin vihollisia, vastustivat sellaista julkisen lupauksen rikkomista, katsoen sen tahraksi kansakunnan kunnialle. He viittasivat niihin onnettomuuksiin, jotka olivat tapahtuneet Husin kuoleman jälkeen, ja selittivät, etteivät he rohjenneet aiheuttaa Saksalle ja nuorelle keisarilleen sellaisia pelottavia kärsimyksiä.

Kaarle itse sanoi paavin edustajien häpeällisen vaatimuksen johdosta: “Vaikka kunniallisuus ja luottamus karkoitettaisiin kaikkialta maan päältä, tulisi niillä kuitenkin olla turvapaikka ruhtinaiden sydämissä.”¹²¹ Katkerimmat Lutherin paavillisista vihollisista kehottivat keisaria kohtelemaan uskonpuhdistajaa, niinkuin Sigismund oli kohdellut Husia — jättämään hänet kirkon valtaan — mutta muistaen, kuinka Hus oli yleisessä kokouksessa osoittanut kahleitaan ja muistuttanut hallitsijaa lupauksen rikkomisesta, keisari sanoi: “Minä en haluaisi joutua punastumaan häpeästä Sigismundin tavoin.”¹²²

Kaarle oli kuitenkin tarkoituksellisesti hyljännyt Lutherin esittämät totuudet. “Minä olen lujasti päättänyt seurata isieni esimerkkiä”, hän kirjoitti. Hän oli päättänyt olla lähtemättä tapojen määräämältä tieltä totuuden ja vanhurskauden tielle. Hän tahtoi kannattaa paavikuntaa, niin julma ja turmeltunut kuin se olikin, koska hänen isänsä olivat niin tehneet. Siten hän määräsi kantansa, hyljäten

kaiken valon, mitä hänen isänsä eivät olleet saaneet, ja kieltäytyen täyttämästä velvollisuuksia, joita he eivät olleet täyttäneet.

Meidän aikanamme on useita, jotka samalla tavalla pitävät kiinni isiensä tavoista ja perinteistä. Kun Herra lähettää heille lisävaloa, he kieltäytyvät ottamasta sitä vastaan, koska sitä ei ollut heidän isillään, joille sitä ei ollut annettu. Me emme ole samanlaisessa asemassa kuin isämme olivat, ja siksi eivät velvollisuutemme ja vastuume-kaan ole samat kuin heidän. Jumala ei hyväksy meidän menettelyämme, jos määräämme velvollisuutemme isiemme antaman esimerkin mukaan, sen sijaan että itse tutkisimme totuuden sanaa. Meillä on suurempi vastuu kuin isillämme. Me olemme vastuussa isiemme vastaanottamasta valosta, jonka he jättivät perinnöksi meille, ja lisäksi siitä valosta, joka myöhemmin on loistanut meille Jumalan sanasta.

Aateliston myötätunto

Kristus sanoi uskottomista juutalaisista: “Jos minä en olisi tullut ja puhunut heille, ei heillä olisi syntiä; mutta nyt heillä ei ole, millä syntiänsä puolustaisivat.” Joh. 15: 22. Sama jumalallinen voima oli puhunut Lutherin kautta Saksan keisarille ja ruhtinaille. Kun valo loisti Jumalan sanasta, kehotti Pyhä Henki useita tuossa kokouksessa viimeisen kerran. Samoin kuin Pilatus vuosisatoja ennen antoi ylpeyden ja kansan suosion sulkea sydämensä maailman Lunastajalta; samoin kuin vapiseva Feeliks pyysi totuuden sanansaattajaa: “Mene tällä haavaa pois, mutta kun minulle sopii, kutsutan sinut taas”; ja samoin kuin ylpeä Agrippa tunnusti: “Olet vähällä saada minut tulemaan kristityksi” (Apt. 24: 25; 26: 28 engl. kään.) ja kuitenkin hylkäsi taivaasta lähetetyn sanoman, samoin oli Kaarle V päättänyt hyljätä totuuden valon ja myöntyä maailmallisen ylpeyden ja valtiotaidon vaatimuksiin.

[165]

Laajalle levinneet huhut pahoista aikeista Lutheria vastaan aiheuttivat suurta hämminkiä kaikkialla kaupungissa. Uskonpuhdistaja oli voittanut itselleen monta ystävää, jotka tunsivat Rooman petollisuuden ja julmuuden kaikkia kohtaan, jotka uskalsivat paljastaa sen turmeltuneita tapoja, ja nämä ystävät päättivät, ettei hänen annettaisi joutua sen vihan uhriksi. Sadat aatelismiehet sitoutuivat suojelemaan häntä. Useat moittivat julkisesti keisarin ilmoitusta, sanoen sen osoit-

tavan pelkurimaista alistumista Rooman määräysvaltaan. Talojen porteille ja julkisille paikoille kiinnitettiin julisteita, joista toisissa moitittiin ja toisissa puolustettiin Lutheria. Yhteen niistä oli kirjoitettu ainoastaan viisaan miehen merkitykselliset sanat: “Voi sinua maa, jolla on kuninkaana poikanen.” Saarn. 10: 16. Se yleinen ihailu, joka tuli Lutherin osaksi kaikkialla Saksassa, sai sekä keisarin että valtiopäivät vakuuttuneiksi siitä, että jokainen hänelle tehty vääryys saattaisi vaaraan valtakunnan rauhan, vieläpä valtaistuimenkin.

Saksin Fredrik noudatti harkittua varovaisuutta ja salasi todelliset tunteensa uskonpuhdistajaa kohtaan. Samaan aikaan hän suojeli häntä valppaasti ja väsymättömästi, pitäen silmällä kaikkia hänen ja hänen vihollistensa otteita. Mutta oli useita, jotka eivät yrittäneetkään salata myötätuntoaan Lutheria kohtaan. Hänen luonaan kävi ruhtinaita, kreivejä, parooneja ja muita huomattuja henkilöitä, sekä maallikkoja että pappeja. “Tohtorin pieneen huoneeseen ei mahtunut niin paljon vierailijoita, kuin hänen luokseen saapui”, kirjoitti Spalatin. Kansa piti häntä yli-ihmisenä. Eivät nekään, jotka pitivät hänen oppejaan väärinä, voineet muuta kuin ihailia sitä jaloa rehellisyyttä, joka saattoi hänet mieluummin asettamaan elämänsä vaaraan kuin loukkaamaan omaatuntoaan.

Vakavia yrityksiä tehtiin Lutherin taivuttamiseksi sopimaan Rooman kanssa. Aatelismiehet ja ruhtinaat esittivät hänelle, että jos hän jatkuvasti vastustaisi kirkon ja neuvottelukokousten mielipidettä, hänet pian ajettaisiin maanpakoon, ja silloin hänellä ei olisi mitään turvaa. Tähän vetoomukseen Luther vastasi: “Kristuksen evankeliumia ei voi saarnata kenenkään loukkaantumatta... Voiko sitten uhkaava vaara erottaa minut Herrasta ja siitä jumalallisesta sanasta, joka on ainoa totuus? Ei. Mieluummin annan ruumiini, vereni ja elämäni hukkaa.”¹²³

Sitten häntä kehoitettiin alistumaan keisarin tuomittavaksi, sillä siinä hänellä ei olisi mitään peljättävää. Hän vastasi: “Minulla ei ole mitään sitä vastaan, että keisari, ruhtinaat ja myös halvimmat kristityt tarkastavat ja arvostelevat minun teoksiani, mutta sillä ehdolla, että he käyttävät ohjeenaan Jumalan sanaa. Sitä vain meidän ihmisten on toteltava.

Älköön tehtäkö väkivaltaa minun omalletunnolleni, joka on Jumalan sanan sitoma.”¹²⁴

Erääseen vetoomukseen hän vastasi: “Minä olen valmis luopumaan suojakirjastani. Annan itseni ja elämäni keisarin käsiin, mutta en koskaan Jumalan sanaa.”¹²⁵ Hän vakuutti olevansa valmis alistumaan yleisen kirkolliskokouksen päätökseen, kuitenkin vain sillä ehdolla, että kokous velvoitetaan tekemään ratkaisunsa Raamatun mukaan. “Siinä, mikä koskee Jumalan sanaa ja uskoa”, hän lisäsi, “on jokainen kristitty yhtä hyvä tuomari, kuin paavi voi olla, vaikka häntä tukisi miljoona kirkolliskokousta.”¹²⁶ Sekä ystävät että viholliset tulivat viimein vakuuttuneiksi siitä, että enemmän yritykset sovinnon aikaansaamiseksi olivat hyödyttömät.

Järkkymätön lujuus

Jos uskonpuhdistaja olisi yhdessäkin kohdassa myöntynyt, olisi saatana joukkoineen voittanut. Mutta hänen järkkymätön lujutensa avasi oven seurakunnan vapaudelle ja uudelle, paremmalle ajalle. Tämä yksi ainoa mies, joka uskonnollisissa asioissa uskalsi ajatella ja toimia itsenäisesti, sai aikaan vaikutuksen, joka oli tuntuva seurakunnassa ja maailmassa, ei vain hänen aikanaan, vaan myös kaikkina tulevina aikoina. Hänen lujutensa ja uskollisuutensa oli vahvistava ajan loppuun saakka kaikkia, jotka kulkevat samanlaisten kokemusten kautta. Jumalan voima ja majesteettius näkyi ihmisten neuvonpidon ja myös saatanan suuren vallan yläpuolella.

Luther sai pian keisarilta käskyn palata kotiinsa, ja hän tiesi, että tätä käskyä oli kohta seuraava hänen tuomionsa. Uhkaavat pilvet varjostivat hänen polkunsa, mutta kun hän lähti Wormsista, hänen sydämensä oli täynnä iloa ja kiitosta. “Paholainen itse vartioitsi paavin linnoitusta”, hän sanoi, “mutta Kristus teki sen muuriin leveän aukon, ja saatanan täytyi tunnustaa Herra mahtavammaksi.”¹²⁷

Lähtönsä jälkeen Luther kirjoitti keisarille, yhä toivoen, ettei hänen lujuttaan pidettäisi kapinoimisena. “Jumala, joka on sydänten tutkija”, hän kirjoitti, “on todistajani, että minä olen valmis vilpittömästi noudattamaan Teidän Majesteettinne tahtoa, veipä se sitten kunniaan tai häpeään, elämään tai kuolemaan, ottamatta huomioon muuta kuin Jumalan sanan, josta ihminen elää. Kaikissa tämän nykyisen elämän asioissa uskollisuuteni on järkkymätön, sillä tappio tai voitto niissä ei vaikuta pelastukseen. Mutta kun ikuiset edut ovat

misen valtaan. Sillä sellainen alistuminen hengellisissä asioissa on todellisuudessa jumaloivaa palvontaa, joka saa kohdistua ainoastaan Luojaan.”¹²⁸

Palatessaan Wormsista Luther sai osakseen vieläkin imartelemaan vastaanoton kuin sinne mennessään. Kirkon ruhtinaat toivottivat pannaanjulistetun munkin tervetulleeksi ja yhteiskunnan johtohenkilöt osoittivat kunnioitusta miehelle, jonka keisari oli julistanut vaaralliseksi. Häntä kehoitettiin saarnaamaan, ja keisarin kiellosta huolimatta hän nousi taas saarnatuoliin, “Minä en ole koskaan luvannut panna Jumalan sanaa kahleisiin”, hän sanoi, “enkä ole lupaavakaan”.¹²⁹

Wartburgin vanki

Pian sen jälkeen, kun Luther oli poistunut Wormsista, paavin kannattajat saivat keisarin antamaan julistuksen häntä vastaan. Tässä julistuksessa sanottiin, että Luther oli “saatana ihmishahmossa, puettuna munkkikaapuun”.¹³⁰ Siinä määrättiin, että suojelusajan päätyttyä oli heti ryhdyttävä toimenpiteisiin munkin työskentelyn lopettamiseksi. Kukaan ei saanut pitää häntä luonaan eikä antaa hänelle ruokaa tai juomaa. Häntä ei saanut auttaa eikä rohkaista sanoin tai teoin, julkisesti tai salaa. Hänet oli pidätettävä, missä hyvänsä hänet tavattaisiin, ja luovutettava viranomaisille. Hänen kannattajansakin oli vangittava ja heidän omaisuutensa takavarikoitava. Hänen kirjoituksensa tuli hävittää, ja lopuksi ulotettiin julistuksessa mainitut rangaistukset kaikkiin, jotka uskaltaisivat toimia vastoin sen määräyksiä. Saksin vaaliruhtinas ja Lutheria eniten suosivat ruhtinaat olivat poistuneet Wormsista kohta Lutherin lähdön jälkeen, ja valtiopäivät vahvistivat keisarin määräyksen. Paavin kannattajat riemuitsivat. He pitivät uskonpuhdistuksen kohtaloa sinetöitynä.

Jumala oli valmistanut palvelijalleen pakotien tänä vaaran hetkenä. Valpas silmä oli seurannut Lutherin liikkeitä, ja jalo uskollinen sydän oli suunnitellut hänen pelastumistaan. Oli selvää, ettei Rooma tyytyisi vähempään kuin hänen kuolemaansa. Vain piilottamalla oli mahdollista estää hänet joutumasta jalopeuran kitaan. Jumala antoi Saksin Fredrikille viisautta suunnitelman keksimiseen uskonpuhdistajan pelastamiseksi. Uskollisten ystävien avulla vaaliruhtinas toteutti suunnitelmansa ja kätki Lutherin täydellisesti sekä ystävil-

[168] tä että vihollisilta. Kotimatallaan uskonpuhdistaja otettiin kiinni, erotettiin seuralaisistaan ja vietiin kiireesti metsän läpi Wartburgin yksinäiseen vuorilinnaan. Sekä hänen kiinniottamisensa että piilo- paikkansa salattiin niin huolellisesti, ettei Fredrik itsekään pitkään aikaan tiennyt, mihin hänen suojattinsa oli viety. Tällä tietämättö- myydellä oli tarkoitus. Niin kauan kuin vaali- ruhtinas ei tiennyt Lutherin olinpaikkaa, ei hän voinut sitä maistakaan. Hän hankki varmuuden siitä, että uskonpuhdistaja oli turvassa, ja tyytyi tähän tietoon.

Kevät, kesä ja syksy kuuluivat. Tuli talvi ja Luther oli yhä vanki- na. Aleander ja hänen puoluelaisensa riemuitsivat siitä, että evanke- liumin valo näytti olevan sammumaisillaan. Mutta todellisuudessa uskonpuhdistaja täytti lamppuaan totuuden varastohuoneesta saa- mallaan öljyllä, ja sen valo tuli loistamaan entistä kirkaampana.

Varmassa turvapaikassaan Wartburgin linnassa Luther nautti osakseen tulleesta ystävällisyydestä ja iloitsi jonkin aikaa siitä, et- tä oli päässyt vapaaksi taistelun levottomuudesta ja kuumuudesta. Mutta hiljaisuuden ja levon antama tyydytys ei kestänyt kauan. Toi- meliaaseen elämään ja vakavaan taisteluun tottuneena hänen oli vaikea olla toimeettomana. Noina syrjässä olon päivinä tuli hänen mieleensä seurakunnan tila, ja hän huusi epätoivoisena: “Voi! Näinä hänen vihansa viimeisinä päivinä ei ole ketään seisomassa Herran edessä ja muurina suojelemassa Israelia!”¹³¹ Sitten hänen ajatuksen- sa kääntyivät häneen itseensä, ja hän pelkäsi että häntä pidettäisiin pelkurina, kun oli vetäytynyt pois taistelusta. Lisäksi hän syytti it- seään velttoudesta ja itsekkyydestä. Kuitenkin hän samaan aikaan suoritti suuremman työmäärän kuin näytti olevan mahdollista yhdel- le ihmiselle. Hänen kynänsä ei ollut koskaan joutilaana. Kun hänen vihollisensa iloitsivat siitä, että olivat saaneet hänet vaikenemaan, he hämmästykseseen näkivät selviä todisteita hänen jatkuvasta toimin- nastaan. Hänen kynästään lähteneitä kirjasia levisi yli koko Saksan. Hän teki myös hyvin tärkeän palveluksen kansalleen sillä, että hän käänsi Uuden testamentin saksan kielelle. Kallioiselta Patmokselta hän melkein koko vuoden julisti evankeliumia ja ruoski aikansa syntejä ja erehdyksiä.

Mutta Jumala ei ollut vienyt palvelijaansa pois julkisen elämän näyttämöltä ainoastaan suojellakseen häntä vihollisten kiukulta ja antaakseen hänelle rauhallisen ajan tärkeitä töitä varten. Oli saata-

va vieläkin arvokkaampia tuloksia. Vuorella olevan turvapaikkansa yksinäisyydessä Luther oli erotettuna maallisesta avusta ja ihmisten ylistyksestä. Hän säilyi siten ylpeydeltä ja itseluottamukselta, jotka niin usein seuraavat menestystä. Kärsimyksen ja nöyryytyksen kautta hän valmis tui jälleen turvallisesti liikkumaan niissä huimaavissa korkeuksissa, joihin hänet oli niin äkillisesti nostettu. [169]

Kun ihmiset iloitsevat siitä vapaudesta, jonka totuus heille tuottaa, he ovat taipuvaiset korottamaan niitä henkilöitä, joita Jumala on käyttänyt erheiden ja taikauskon kahleiden murtamiseen. Saattana koettaa kääntää ihmisten ajatukset ja rakkauden pois Jumalasta ja kiinnittää ne inhimillisiin välikappaleihin. Hän johtaa heitä kunnioittamaan työ- asetta ja unohtamaan sen käden, joka ohjaa kaikki elämän tapahtumat. Liian usein uskonnolliset johtajat, joita siten ylistetään ja kunnioitetaan, unohtavat riippuvaisuutensa Jumalasta ja alkavat luottaa itseensä. Tästä taas seuraa, että he koettavat hallita ihmisten mieliä ja omiatuntoja, varsinkin kun ihmisillä on taipumus luottaa heihin, sen sijaan että luottaisivat Jumalan sanaan. Uskonpuhdistustyö hidastuu usein sentähden, että sen kannattajat suosivat tällaista henkeä. Jumala tahtoi varjella uskonpuhdistusta tältä vaaralta. Hän toivoi, että tähän työhön tulisi, ei ihmisen, vaan Jumalan leima. Ihmisten katseet olivat kääntyneet Lutheriin, jota he pitivät totuuden selittäjänä. Hänet siirrettiin syrjään, jotta kaikkien katseet kiintyisivät Luojaan, totuuden ikuiseen alkulähteeseen. [170]

9. Luku—Sveitsin valosoihtu

“Uskonasioissa on Raamattu meidän perustuslakimme.”

Seurakunnan puhdistamisessa ilmenee välikappaleiden valintaan nähden sama jumalallinen suunnitelma kuin seurakunnan perustamisessa-kin. Taivaallinen Opettaja ei valinnut korkea-arvoisia ja rikkaita henkilöitä, jotka kansan johtajina olivat tottuneet saamaan ylistystä ja kunniaa. Nämä olivat niin ylpeitä ja itsetietoisia kerskaillevassa etevämyydessään, ettei heistä voinut tulla myötätuntoisia lähimmäisiään kohtaan eikä vaatimattoman Nasaretilaisen työtovereita. Galilean oppimattomat, kovaan työhön tottuneet kalastajat saivat kutsun: “Seuratkaa minua, niin minä teen teistä ihmisten kalastajia.” Matt. 4: 19. Nämä opetuslapset olivat nöyriä ja oppivaisia. Mitä vähemmän sen ajan väärät opit olivat vaikuttaneet heihin, sitä paremmin Kristus voi opettaa ja kasvattaa heitä palvelukseensa. Samoin oli suuren uskonpuhdistuksen päivinä. Johtavat uskonpuhdistajat olivat halpasukuisia miehiä, jotka olivat aikalaisiaan vapaampia arvoasteen synnyttämästä ylpeydestä, tekopyhyydestä ja papiston petollisesta vaikutuksesta. Jumala haluaa käyttää vähäpätöisiä välikappaleita suurten tehtävien suorittamiseen. Silloin ei anneta kunniaa ihmisille, vaan Jumalalle, joka heissä vaikuttaa sekä tahtomisen että tekemisen, että hänen hyvä tahtonsa tapahtuisi.

[171] Muutamia viikkoja sen jälkeen, kun Luther oli syntynyt vuorityömiehen majassa Saksissa, syntyi Ulrich Zwingli paimenmökissä Alppien keskellä. Zwinglin ympäristö lapsuuden aikana ja hänen varhainen kasvatuksensa olivat sopivat valmistamaan häntä tulevaa lähetystyötä varten. Kasvaen kauniin, mahtavan ja juhlallisen luonnon keskellä hän oppi jo varhain tajuamaan Jumalan suuruutta, voimaa ja korkeutta. Kertomukset hänen synnyinmaansa vuorilla suoritetuista sankariteoista herättivät intoa hänen nuorensa mielessään. Hurskaan isoäitinsä vieressä hän kuunteli Raamatun kertomuksia, joita tämä oli poiminut kirkon pyhimystarujen ja perimätietojen joukosta. Innostuneena hän kuunteli, kun kerrottiin patriarkkojen ja profeettojen suurista töistä, Palestiinan kunnaila laumojaan vartioi-

vista paimenista, joille enkelit ilmestyivät, Betlehemin lapsesta ja Golgatan miehestä.

Hans Lutherin tavoin Zwinglin isä toivoi pojalleen koulusivistystä, ja niin poika jo nuorena lähetettiin pois syntymälaaksostaan. Hänen henkiset kykynsä kehittyivät nopeasti, ja pian oli vaikea löytää hänelle päteviä opettajia. Kolmentoista vuoden vanhana hän matkusti Berniin, jossa silloin oli Sveitsin parhain koulu. Täällä häntä kuitenkin vaani vaara, joka uhkasi turmella hänen lupaavan tulevaisuutensa. Munkit koettivat parhaan kykynsä mukaan houkutella häntä luostariin. Dominikaani- ja fransiskaanimunkit kilpailivat kansan suosiosta. Tätä he yrittivät saada kirkkojensa huomiota herättävillä koristeilla, loistavilla juhlamenoilla, kuuluisilla pyhänjäännöksillä ja ihmeitä tekevillä kuvilla.

Bernin dominikaanit havaitsivat, että jos he voisivat voittaa puolelleen tämän lahjakkaan, nuoren opiskelijan, se tuottaisi heille sekä ansiota että kunniaa. Hänen nuoruutensa, hänen luontainen puhuja- ja kirjailijakykynsä, hänen musikaaliset taipumuksensa ja hänen runoilija- lahjansa vetäisivät kansaa heidän jumalanpalveluksiinsa ja lisääisivät heidän veljeskuntansa tuloja enemmän kuin heidän loistonsa ja nähtävyytensä. Petoksella ja imartelulla he koettivat houkutella Zwingliä luostariin. Luther oli opiskeluaikanaan hautautunut luostarikammioon ja olisi jäänyt hyödyttömäksi maailmalle, ellei Jumalan kaitselmus olisi häntä sieltä vapauttanut. Zwinglin ei sallittu joutua samaan vaaraan. Kohtalon sallimuksesta hänen isänsä sai tietää munkkien aikeista. Tämä ei halunnut antaa poikansa mennä viettämään munkin joutilasta ja arvotonta elämää. Hän näki poikansa tulevan käyttökelpoisuuden olevan kysymyksessä ja käski hänen viipymättä palata kotiin.

Zwinglin löytö

Nuorukainen totteli isänsä käskyä; mutta hän ei tyytynyt kauan olemaan syntymälaaksossaan. Hän ryhtyi pian uudelleen opiskelemaan ja matkusti jonkin ajan kuluttua Baseliin. Täällä Zwingli ensimmäisen kerran kuuli hyvän sanoman Jumalan vapaasta armosta. Wittembach, vanhojen kielten opettaja, oli kreikkaa ja hepreaa tutkiessaan joutunut yhteyteen Raamatun kanssa, ja siten jumalallinen valo pääsi hänestä heijastumaan hänen oppilaihinsa. Hän selitti,

että oli olemassa vanhempi ja verrattomasti arvokkaampi totuus kuin skolastikkojen ja filosofien opettamat teoriat. Tämä vanha totuus oli se, että Kristuksen kuolema on syntisen ainoa lunastusmaksu. Zwinglille nämä sanat olivat aivan kuin ensimmäinen valonsäde päivän sarastaessa.

Zwingli kutsuttiin pian Baselista alkamaan elämäntyötään. Hänen ensimmäinen työkenttensä oli Alppien keskellä olevassa pitäjässä, lähellä hänen syntymälaaksoaan. Kun hänet vihittiin papiksi, hän “antautui kokosydämisesti tutkimaan jumalallista totuutta, sillä hän tiesi hyvin”, sanoo eräs toinen uskonpuhdistaja, “kuinka paljon sen pitää tietää, jolle Kristuksen lauma on uskottu”.¹³² Mitä enemmän hän tutki Raamattua, sitä selvemmin hän näki eron sen totuuksien ja Rooman harhaoppien välillä. Hän halusi seurata Raamattua, jota hän piti Jumalan sanana ja ainoana riittävänä ja erehtymättömänä uskon ohjeena. Havaiten, että sen pitää olla oma selittäjänsä, hän ei uskaltanut yrittää sillä tukea ennen hyväksytyä teoriaa tai oppia, vaan piti velvollisuutenaan pyrkiä saamaan selville, mikä on sen sanojen välitön ja ilmeinen merkitys. Hän koetti käyttää hyväkseen jokaista tarjolla olevaa apukeinoa, saadakseen täydellisen ja oikean käsityksen raamatunkohtien merkityksestä, sekä rukoili Pyhän Hengen apua, selittäen, että Henki antaa Jumalan sanasta oikean käsityksen kaikille, jotka siihen vilpittömästi ja rukoillen pyrkivät.

“Pyhä Raamattu”, sanoi Zwingli, “on alkuisin Jumalasta eikä ihmisistä. Se Jumala, joka valaisee, auttaa sinua ymmärtämään, että sen kautta puhuu Jumala. Jumalan sana... ei voi jäädä toteutumatta. Se on selvää, se itse opettaa, selittäen itse itsensä. Se valaisee sielun kaikella pelastuksella ja armolla, lohduttaa sitä Jumalassa sekä nöyryyttää sitä niin, että se luopuu itsestään ja liittyy Jumalaan”.¹³³ Zwingli itse oli kokenut näiden sanojen ilmaiseaman totuuden. Myöhemmin hän kirjoitti näistä kokemuksistaan: “Kun... minä aloin kokonaan antautua Pyhän Raamatun tutkimiseen, johtivat filosofia ja teologia (skolastiikka) alituisesti mieleeni vastaväitteitä. Lopulta tulin siihen, että ajattelin: ‘Sinun täytyy jättää tuo kaikki ja oppia tuntemaan Jumalan tarkoitus tutkimalla vain hänen omaa, yksinkertaista sanaansa.’ Silloin aloin rukoilla Jumalalta hänen valoaan, ja sen jälkeen minun oli paljon helpompi ymmärtää Raamattua.”¹³⁴

[173]

Sitä oppia, jota Zwingli saarnasi, hän ei saanut Lutherilta. Se oli Kristuksen oppi. “Jos Luther saarnaa Kristusta”, sanoi sveitsiläinen

uskonpuhdistaja, “hän tekee samaa kuin minäkin. Hän on voittanut Kristukselle useampia sieluja kuin minä. Mutta se ei vaikuta asiaan. Minä en tahdo kantaa mitään muuta nimeä kuin Kristuksen, jonka sotilas minä olen, ja joka on minun ainoa päämieheni. Minä en ole koskaan kirjoittanut sanaakaan Lutherille, eikä Luther minulle. Miksi näin?.. Siksi, että nähtäisiin, kuinka suuressa sopusoinnussa Jumalan Henki on itsensä kanssa, kun me, ilman mitään keskinäistä yhteyttä, julistamme Kristuksen oppia niin yhtäpitävästi.”¹³⁵

Vuonna 1516 Zwingli kutsuttiin saarnaajaksi Einsiedelnin luostariin. Täällä hänellä oli tilaisuus oppia paremmin tuntemaan Rooman turmelus ja toimia uskonpuhdistajana, jonka vaikutus oli tuntuva kaukana hänen kotimaansa Alppien ulkopuolella. Einsiedelnin huomattavimpia matkailukohteita oli neitsyt Marian kuva, jonka väitettiin aikaansaavan ihmeitä. Luostarin portin yläpuolella oli kirjoitus: Täällä voi saada syntien täydellisen anteeksiannon. Pyhiinvaeltajia saapui Marian pyhi- myslippaan luo kaikkina vuodenaikoina. Mutta sen vihkimisen suureen vuosijuhlaan tuli suuria joukkoja Sveitsin kaikista osista, vieläpä Ranskasta ja Saksastakin. Tämän nähdessään Zwingli tuli hyvin murheelliseksi ja tilaisuutta hyväkseen käyttäen julisti vapautta evankeliumin kautta näille taikauskon orjille. “Älkää luulko”, hän sanoi, “että Jumala on tässä temppelissä enemmän kuin luomakunnan muissa paikoissa. Missä maassa asunettekin, Jumala on teitä lähellä, ja kuulee teitä... Voivatko hyödyttömät työt, pitkät pyhiinvaellusmatkat, uhrilahjat, kuvat ja neitsyt Marian tai pyhimysten avuksihuutaminen hankkia teille Jumalan suosion? Mitä hyödyttää monisanaisuus, jolla pitkitämme rukouksiamme? Mitä apua on kauniista kaavusta, keritystä päästä, pitkästä, poimutetusta puvusta tai kullalla kirjailluista tohveleista? Jumala katsoo sydämeen, ja sydämemme ovat kaukana hänestä.” “Kristus”, hän sanoi, “joka kerran uhrattiin ristillä, on syntiuhri, joka on sovittanut uskovien synnit ikuisiksi ajoiksi”.¹³⁶

Useille kuulijoille nämä mielipiteet olivat vastenmielisiä. He pettyivät katkerasti, kun kuulivat väitettävän, ettei heidän vaivalloisesta matkastaan ollut mitään hyötyä. Kristuksen kautta heille vapaasti tarjottua syntien anteeksiantoa he eivät voineet käsittää. He olivat tyytyväisiä vanhaan, Rooman osoittamaan taivaan tiehen. He halusivat välttää paremman etsimiseen liittyvää vaivaa. Heille oli

[174] helpompaa uskoa pelastuksensa pappien ja paavin huostaan kuin pyrkiä sydämen puhtauteen.

Mutta oli toisia, jotka ilolla ottivat vastaan sanoman pelastuksesta Kristuksen kautta. Rooman määräämät uskonnolliset menot eivät olleet antaneet sielunrauhaa, ja he ottivat uskossa vastaan Vapahtajan veren sovituksen. Nämä palasivat kotiinsa, antaakseen vastaanottamansa kalliin valon loistaa muille. Totuus vietiin siten kylästä kylään ja kaupungista kaupunkiin. Neitsyt Marian lippaalle vaeltavien luku pieneni tuntuvasti. Uhrilahjat vähenivät ja samalla niistä otettu Zwinglin palkka. Mutta tämä tuotti hänelle vain iloa, kun hän näki hurmahenkisyyden ja taikauskon vallan olevan murtumassa.

Kirkon viranomaiset olivat tietoisia Zwinglin työn laadusta, mutta eivät välittömästi puuttuneet asiaan. Toivoen saavansa hänet vielä tukemaan heidän pyrkimyksiään he koettivat imartelulla voittaa hänet puolelleen, ja sillä aikaa totuus sai vallata sijaa ihmisten sydämissä.

Zurichin tuomiokirkossa

Zwinglin toiminta Einsiedelnissä oli valmistanut häntä työhön laajemmalla kentällä, jolle hän pian oli joutuva. Oltuaan kolme vuotta Einsiedelnissä, hän sai kutsun Zurichin tuomiokirkon saarnaajan virkaan. Zurich oli siihen aikaan Sveitsin liittovaltion tärkein kaupunki, ja siellä aikaansaatu vaikutus tuntui laajalla alueella. Kirkon toimihenkilöt, jotka olivat kutsuneet hänet Ziirichiin, halusivat kuitenkin välttää kaikkia uutuuksia ja tämän mukaisesti esittivät hänelle hänen velvollisuutensa.

“Sinun tulee tehdä kaikki voitavasi”, he sanoivat, “kerätessäsi tuomiokapitulin tuloja, laiminlyömättä pienintäkään erää. Sinun tulee kehottaa uskovaisia, sekä saama- että rippituolista, maksamaan kaikki kymmenykset ja suorittamaan kaikki muutkin maksunsa sekä osoittamaan uhrilahjoillaan kiintymyksensä kirkkoon. Sinun täytyy koettaa lisätä niitä tuloja, joita meillä on sairaista, messuista ja yleensä kaikista kirkollisista toimituksista”. Selostajat jatkoivat: “Pastorin tehtäviin kuuluu myös sakramenttien hoito, saarnaaminen ja huolenpito laumasta. Mutta näissä asioissa voit käyttää sijaista, varsinkin saarnaamisessa. Sakramenteja sinun tulee jakaa ainoas-

taan huomattaville henkilöille, ja vain silloin, kun he sitä pyytävät; sinä et saa niitä jakaa kaikille, henkilöön katsomatta.”¹³⁷

Zwingli kuunteli hiljaa näitä määräyksiä ja kiitetty ään siitä kunnia, mitä hänelle oli osoitettu, kutsumalla hänet tähän tärkeään asemaan, hän alkoi selittää, miten hän aikoi toimia. “Kristuksen elämä”, hän sanoi, “on ollut liian kauan kätkeytyneenä kansalta. Aion saarnoissani esittää Matteuksen evankeliumin kokonaan... ammentaan yksinomaan Raamatun lähteistä, paljastaen sen syvyyksiä, verraten raamatunkohtia toisiinsa sekä anoen ymmärrystä palavan ja jatkuvan rukouksen avulla. Viran hoidossa on päämääränäni Jumalan kunnia, hänen ainoan Poikansa ylistys, ihmisten todellinen pelastus ja heidän rakentumisensa oikeassa uskossa.”¹³⁸ Vaikka muutamat pappeista eivät hyväksyneet hänen suunnitelmaansa ja koettivat saada hänet hylkäämään sen, hän kuitenkin pysyi lujana. Hän selitti, ettei hän aikonut ottaa käytäntöön mitään uutta menettelytapaa, vaan sen vanhan tavan, jota kirkko noudatti varhaisempina, vähemmän turmeltuneina aikoina.

Oli jo herännyt harrastus hänen opettamiinsa totuuksiin, ja suuri joukko kansaa kokoontui kuuntelemaan hänen saarvojaan. Useat, jotka kauan sitten olivat lakanneet käymästä jumalanpalveluksissa, tulivat hänen kuulijoikseen. Hän alkoi toimituksensa avaamalla evankeliumit ja lukemalla sekä selittämällä innoitettua kertomusta Kristuksen elämästä, opetuksista ja kuolemasta. Täällä, samoinkuin Einsiedelnissäkin, hän esitti Jumalan sanaa ainoana erehtymättömänä auktoriteettina ja Kristuksen kuoleman ainoana täydellisenä uhrina. “Kristuksen luokse tahdon johtaa teidät”, hän sanoi, “Kristus on totinen pelastuksen lähde”.¹³⁹ Saarnaajan ympärille kokoontui kaikkensaäytyistä kansaa, valtiomiehistä ja oppineista käsityöläisiin ja talonpoikiin saakka. Syvällä hartaudella he kuuntelivat hänen saarvojaan. Hän ei ainoastaan esittänyt vapaan pelastuksen tarjousta, vaan myös pelottomasti moitti sen ajan paheita ja vallalla olevaa turmelusta. Monet palasivat tuomiokirkosta ylistäen Jumalaa. “Tämä mies on totuuden saarnaaja”, he sanoivat. “Hän on oleva meidän Mooseksemme ja johtava meidät ulos tästä Egyptin pimeydestä.”¹⁴⁰

Mutta vaikka hänen toimintansa alussa herätti suurta ihastusta, sitä jonkin ajan kuluttua ruvettiin vastustamaan. Munkit alkoivat estää hänen työtään ja tuomita hänen oppejaan. Useat ivasivat häntä julkisesti; toiset solvasivat ja uhkasivat. Mutta Zwingli kantoi

[175]

kaiken kärsivällisesti, sanoen: “Jos haluamme voittaa jumalattomia Jeesukselle Kristukselle, meidän täytyy sulkea silmämme monilta asioilta.”¹⁴¹

[176] Tähän aikaan tuli uusi työmuoto edistämään uskonpuhdistusta. Eräs Baselissa asuva puhdistetun uskon ystävä, joka arveli, että kirjoja myymällä voitaisiin tehokkaasti levittää valoa, lähetti Zurichiin Lucian nimisen miehen ja hänen mukanaan muutamia Lutherin kirjoituksia. “Koettele”, hän kirjoitti Zwinglille, “onko tällä miehellä kylliksi varovaisuutta ja taitoa. Jos niitä on, niin anna hänen mennä kaupungista kaupunkiin, pitäjämästä pitäjään, kylästä kylään, jopa talosta taloon ja levittää sveitsiläisten keskuuteen Lutherin kirjoja, varsinkin maallikoille kirjoitettua Herran rukouksen selitystä. Mitä enemmän ne tulevat tunnetuiksi, sitä enemmän niitä ostetaan.”¹⁴² Näin valo pääsi leviämään.

Kun Jumala ryhtyy murtamaan tietämättömyyden ja taikauskon kahleita, silloin saatana työskentelee mitä suurimmalla voimalla, kietoakseen ihmiset pimeyteen ja sitoakseen heidän kahleensa entistäkin lujemmin. Kun eri maissa nousi miehiä esittämään kansalle anteeksiantoa ja vanhurskautusta Kristuksen veren kautta, alkoi Rooma uudella tarmolla harjoittaa kauppansa kaikkialla kristikunnassa, tarjoten anteeksiantoa rahasta.

Jokaisella synnillä oli hinta, ja ihmiset saivat luvan tehdä rikoksia, jos lisäsivät riittävästi kirkon kassaa. Siten nuo kaksi liikettä edistivät — toinen tarjosi syntien anteeksiantamista rahasta, toinen Kristuksen kautta. Rooma salli synnin ja teki siitä itselleen tulolähteen; uskonpuhdistajat tuomitsivat synnin ja kiinnittivät huomion Kristukseen synnin sovituksena ja synnistä vapauttajana.

Taistelun päiviä

Saksassa oli aneiden myynti uskottu dominikaanimunkeille, ja myyntiä johti röyhkeä Tetzeli. Sveitsissä tämä liiketoiminta annettiin fransiskaanimunkeille italialaisen munkin Samsonin valvonnan alla. Samson oli jo tehnyt kirkolle hyvän palveluksen hankkimalla Saksasta ja Sveitsistä harvinaisen suuria rahasummia paavin rahastoon. Nyt hän matkusteli kaikkialla Sveitsissä, vetäen luokseen suuria kansanjoukkoja, riistäen köyhiltä talonpojilta heidän niukat ansionsa ja kiskoen suuria summia varakkailta kansanluokilta. Mut-

ta uskonpuhdistuksen vaikutus alkoi jo tuntua siinä, että se vähensi aneiden myyntiä, vaikka ei voinutkaan sitä kokonaan lopettaa. Zwingli oli vielä Einsiedelnissä, kun Samson pian Sveitsiin tulonsa jälkeen saapui tavaroineen naapurikaupunkiin. Saatuaan tästä tiedon uskonpuhdistaja matkusti heti vastustamaan häntä. He eivät tavanneet toisiaan, mutta niin menestyksellisesti hän paljasti munkin uskottelut, että tämän oli pakko lähteä toiselle taholle.

Ziirichissa Zwingli saarnasi innokkaasti anteeksiannon kaupustelijoita vastaan; ja kun Samson lähestyi kaupunkia, hän kohtasi neuvoston lähetin, joka ilmoitti, että hänen toivottiin matkustavan ohi. Lopulta hän salajuonen avulla pääsi kaupunkiin, mutta hänet karkoitettiin, ennenkuin oli ennättänyt myydä ainoatakaan anetta, ja pian sen jälkeen hän lähti pois Sveitsistä.

[177]

Uskonpuhdistukselle antoi voimakkaan sysäyksen rutto eli “musta surma”, joka raivosi Sveitsissä vuonna 1519. Kun ihmiset joutuivat katsomaan tuota tuhoajaa silmästä silmään, niin useat tunsivat, kuinka turhia ja arvottomia olivat heidän äskettäin ostamansa aneet; ja he kaipasivat varmempaa perustusta uskollen. Zwingli sai Zurichissa tartunnan ja tuli niin heikoksi, että heitettiin kaikki toivo hänen paranemisestaan. Levisipä laajalti jo sellainenkin huhu, että hän oli kuollut. Tänä koetuksen hetkenä hänen toivonsa ja rohkeutensa pysyivät lujina. Hän katsoi uskossa Golgatan ristiin, luottaen sillä tapahtuneen synnin sovituksen riittävyteen. Tultuaan takaisin kuoleman porteilta hän saarnasi evankeliumia suuremmalla innolla kuin koskaan ennen, ja hänen sanoillaan oli harvinaisen voimallinen vaikutus. Kansa otti iloiten vastaan rakastetun pastorinsa, joka annettiin heille takaisin haudan partaalta. He itse olivat tulleet sairaiden ja kuolevien luota ja ymmärsivät evankeliumin arvon paremmin kuin koskaan ennen.

Zwingli oli saanut selvemmän käsityksen evankeliumin totuudesta ja oli entistä täydellisemmin itsessään kokenut sen uudistavaa voimaa. “Aadamissa”, hän sanoi, “olemme kaikki kuolleet sekä uponneet turmelukseen ja kadotukseen”.¹⁴³ “Kristus... on ostanut meille ikuisen pelastuksen. Hänen kärsimyksensä on... ikuisesti pätevä uhri ja aina voimallinen puhdistamaan; se tyydyttää ikuisesti jumalallisen oikeuden vaatimukset kaikkien niiden puolesta, jotka luottavat siihen lujalla ja horjumattomalla uskolla.” Samalla hän selvästi opetti, ettei ihmisillä Kristuksen armon perusteella ole vapautta

pysyä synnissä. “Missä hyvänsä uskotaan Jumalaan, siellä Jumala on; ja missä Jumala on, siellä on intoa, joka ajaa ja kannustaa hyviin töihin.”¹⁴⁴

Ihmiset olivat niin halukkaita kuuntelemaan Zwinglin saarnaa, ettei tuomiokirkkoon mahtunut se kansanpaljous, joka tuli häntä kuuntelemaan. Hän paljasti kuulijoilleen totuutta vähitellen, sen mukaan kuin he kykenivät sitä vastaanottamaan. Hän varoi esittämästä alussa sellaisia kohtia, jotka säikähdyttäisivät heitä ja synnyttäisivät ennakkoluuloja. Hänen työnsä tarkoituksena oli voittaa heidän sydämensä Kristukselle ja hänen opetuksilleen, tehdä heidät taipuisiksi hänen rakkautensa avulla ja neuvoa heitä seuraamaan hänen esimerkkiään; ja kun he omaksuisivat evankeliumin periaatteet, heidän taikauskaiset käsityksensä ja tapansa varmasti häviäisivät.

[178] Uskonpuhdistus edistyi askel askeleelta Zurichissä. Sen viholliset tulivat levottomiksi ja alkoivat tarmokkaasti vastustaa sitä. Vuotta ennen Wittenbergin munkki oli antanut kieltävän vastauksensa paaville ja keisarille Wormsissa, ja nyt kaikki näytti osoittavan, että paavin vaatimuksia vastustettiin samalla tavalla Zurichissä. Zwinglin kimppuun hyökättiin tuon tuostakin. Paavillisissa kantoneissa viettiin evankeliumin oppilaita aika ajoin roviolle. Mutta tämä ei ollut kylliksi. Harhaopin opettaja täytyi saada vaikenemaan. Tässä tarkoituksessa lähetti Konstanzin piispa kolme asiamiestä Zurichin neuvostoon ja syytti Zwingliä siitä, että hän on opettanut kansaa rikokomaan kirkon lakeja, asettaen siten yhteiskunnan rauhan ja hyvän järjestyksen vaaraan. Hän väitti, että kirkon arvovallan syrjäyttämisestä on seurauksena yleinen sekasorto. Zwingli vastasi, että hän oli neljä vuotta julistanut evankeliumia Zurichissä, “joka oli hiljaisempi ja rauhallisempi kuin mikään muu liittovaltion kaupunki”. “Eikö silloin kristillisyyttä”, hän sanoi, “ole yleisen turvallisuuden paras suoja”.¹⁴⁵

Asiamiehet kehottivat neuvoston jäseniä pysymään kirkossa ja selittivät, ettei sen ulkopuolella ole mitään pelastusta. Zwingli vastasi: “Älköön tämä syytös järkyttäkö teitä. Kirkon perustuksena on sama kallio, sama Kristus, joka antoi Pietarille hänen nimensä, koska tämä uskollisesti tunnusti hänet. Kaikkien kansojen keskuudessa Jumala ottaa vastaan ne, jotka kaikesta sydämestään uskovat Herraan Jeesukseen. Tässä on todellisuudessa se kirkko, jonka ulkopuolella

ei kukaan voi pelastua.”¹⁴⁶Tämän kokouksen tuloksena yksi piispan asiamiehistä otti vastaan puhdistetun uskon.

Neuvosto kieltäytyi ryhtymästä toimenpiteisiin Zwingliä vastaan, ja Rooma valmistautui uuteen hyökkäykseen. Kun uskonpuhdistajalle ilmoitettiin hänen vihollistensa hankkeista, hän huudahti: “Tulkoot. Minä pelkään heitä yhtä paljon kuin ulkoneva kallio pelkää sen juurella pauhaavia aaltoja.”¹⁴⁷Pappien puuhat vain edistivät sitä asiaa, mitä ne koettivat ehkäistä. Totuus levisi edelleen. Saksassa sen kannattajat, jotka olivat masentuneita Lutherin katoamisen johdosta, saivat uutta rohkeutta kuullessaan evankeliumilla olevan menestystä Sveitsissä.

Kun uskonpuhdistus vahvistui Zurichissä, sen hedelmät tulivat yhä selvemmin näkyviin siinä, että se ehkäisi paheita sekä edisti järjestystä ja sopusointua. “Rauhalla on asuntonsa meidän kaupungissamme”, kirjoitti Zwingli. “Täällä ei ole eripuraisuutta, ei teeskentelyä, ei kateutta, ei riitaa. Mistä muualta voi sellainen yksimielisyys tulla kuin Herralta ja meidän opistamme, joka täyttää meidät rauhan ja rakkauden hedelmillä?”¹⁴⁸

[179]

Uskonpuhdistuksen saavuttamat voitot kiihottivat katolilaisia yhä päättäväisempiin ponnistuksiin sen kukistamiseksi. Kun he näkivät, miten vähän vainolla oli saatu aikaan pyrittäessä ehkäisemään Lutherin työtä Saksassa, he päättivät vastustaa tuota liikettä sen omilla aseilla. He halusivat väitellä Zwinglin kanssa, ja kun asian järjestäminen oli heidän vallassaan, he päättivät varmistaa voittonsa, valitsemalla oman etunsa mukaisesti sekä väittelypaikan että väittelytuloksesta päättävät tuomarit. Jos he saisivat Zwinglin valtaansa, he kyllä pitäisivät huolen siitä, ettei hän pääsisi karkuun. Kun johtaja saataisiin vaikenemaan, voisi liikkeen nopeasti lopettaa. Tämän aikeensa he kuitenkin huolellisesti salasivat.

[180]

[181]

Väittely oli määrätty pidettäväksi Badenissa, mutta Zwingli ei ollut saapuvilla. Zurichin neuvosto epäili paavin asiamiesten aikeita, muistaen paavillisissa kantoneissa evankeliumin tunnustajia varten syytetyt polttoroviot, ja kielsi pastoriaan panemasta itseään alttiiksi tällaiselle vaaralle. Zurichissä hän oli valmis kohtaamaan kaikki väittelijät, jotka Rooma tahtoi lähettää; mutta jos hän menisi Badeniin, missä äskettäin oli vuodatettu totuutta puolustaneiden marttyyrien verta, olisi se varmaan kuolemaan menemistä. Uskonpuhdistajien edustajiksi valittiin Oekolampadius ja Haller, kun taas kuuluisa toh-

tori Eck, monien oppineiden tohtorien ja prelaattien avustamana oli Rooman esitaistelija.

Vaikka Zwingli ei ollut kokouksessa, tuntui kuitenkin hänen vaikutuksensa. Paavin kannattajat valitsivat kaikki sihteerit, ja kuolemanrangaistuksen uhalla kiellettiin kaikkia muita tekemästä muistiinpanoja. Tästä huolimatta Zwingli sai joka päivä tarkan tiedon kaikesta, mitä Badenissa puhuttiin. Eräs ylioppilas, joka oli läsnä väittelyssä, kirjoitti joka ilta kertomuksen sinä päivänä esitetyistä todisteista. Nämä kirjoitukset vei kaksi muuta ylioppilasta Oekolampadiuksen jokapäiväisten kirjeiden mukana Zwinglille Zurichiin. Uskonpuhdistaja vastasi, antaen neuvoja ja ehdotuksia. Hän kirjoitti kirjeensä yöllä, ja ylioppilaat veivät ne Badeniin aamulla. Välttääkseen kaupungin portilla olevan vartijan epäilyä, nämä lähetit kanttoivat päänsä päällä siipikarjakoreja ja pääsivät siten esteettömästi ohi.

Tällä tavalla Zwingli johti taistelua viekkaita vihollisiaan vastaan. "Zwingli on", sanoi Myconius, "mietiskelemällä, öitä valvomalla ja lähettämällä ohjeita Badeniin tehnyt enemmän työtä kuin olisi tehnyt, jos olisi henkilökohtaisesti keskustellut vihollistensa kanssa".¹⁴⁹

[182] Katolilaiset olivat odottamansa voiton huumaamina tulleet Badeniin komeimmissa, kimaltelevin jalokivin koristetuissa puvuissaan. He elivät ylellisesti. Heidän pöytänsä olivat katetut mitä kalleimmilla herkuilla ja parhaimmilla viineillä. Hilpeys ja huvittelu kevensivät heidän papillisten velvollisuuksiensa taakkaa. Huomattavana vastakohtana heille esiintyivät uskonpuhdistajat, joita kansa piti vain vähän kerjäläisiä parempina ja joiden yksinkertainen ruoka pidatti heitä vain lyhyen ajan pöydässä. Oekolampadiuksen isäntä, joka käytti tilaisuutta pitää häntä silmällä hänen huoneessaan, näki hänen aina lukevan tai rukoilevan ja suuresti ihmetellen kertoi, että kerettiläinen oli ainakin "hyvin hurskas".

Kokouksessa "Eck nousi ylväästi puhujalavalle, joka oli kauniisti koristettu, kun taas vaatimattoman, yksinkertaisesti puetun Oekolampadiuksen oli istuuduttava vastustajaansa vastapäätä olevalle alkeelliselle tuolille".¹⁵⁰ Eekin jylisevä ääni ja rajaton itseluottamus eivät koskaan pettäneet. Häntä innosti toivo saada kultaa ja mainetta, sillä uskon puolustajan tuli saada runsas palkkio. Kun todisteita puuttui, hän turvautui solvauksiin, vieläpä saattoi vanhoakin.

Oekolampadius, joka oli häveliäs ja vailla itseluottamusta, oli koettanut välttää taistelua ja ryhtyi siihen juhlallisesti selittämällä: “Minä en tunnusta mitään muuta arvosteluperustetta kuin Jumalan sanan.” Vaikka hän käyttäytyi sävyisästi ja kohteliaasti, hän samalla osoittautui taitavaksi ja pelottomaksi. Kun katolilaiset tapansa mukaan vetosivat kirkon arvovaltaan ja vakiintuneisiin tapoihin, uskonpuhdistaja piti järkähtämättömästi kiinni Raamatusta. “Vakiintuneella tavalla”, hän sanoi, “ei ole mitään voimaa meidän Sveitsisämme, ellei se ole yhtäpitävä perustuslain kanssa; ja uskonasioissa on Raamattu meidän perustuslakimme”.¹⁵¹

Se jyrkkä ero, joka oli näiden kahden väittelijän välillä, ei ollut vaikuttamatta. Uskonpuhdistajan rauhallinen, selvä todistelu, sävyisästi ja vaatimattomasti esitetynä, miellytti kuulijoita, kun taas Eckerin kerskailevat ja suurella paatoksella esitetyt väitteet tympäisivät heitä.

Väittelyä kesti kahdeksantoista päivää. Sen päättyessä paavin kannattajat väittivät suurella itseluottamuksella, että he voittivat. Useimmat valtuutetuista asettuivat Rooman puolelle, ja kokous julisti uskonpuhdistajat voitetuiksi sekä selitti, että heidät ja heidän johtajansa Zwingli oli erotettu kirkosta. Mutta kokouksen hedelmät näyttivät, kumpi puoli selvisi paremmin. Väittely antoi voimakkaan sysäyksen uskonpuhdistukselle, ja pian sen jälkeen tärkeät kaupungit Bern ja Basel ilmoittivat olevansa uskonpuhdistuksen puolella.

10. Luku—Hurmahenget voitetaan

“Luther puolusti pelottomasti evankeliumiaan eri suunnilta tulevia hyökkäyksiä vastaan.”

Lutherin salaperäinen katoaminen herätti hämmästyystä kaikkialla Saksassa. Häntä kyseltiin kaikkialla. Mitä kummallisimpia huhuja oli liikkeellä, ja monet luulivat, että hänet oli murhattu. Vallitsi suuri suru, ei ainoastaan hänen julkisten ystäviensä piirissä, vaan tuhansien sellaistenkin keskuudessa, jotka eivät olleet julkisesti asettuneet uskonpuhdistuksen puolelle. Monet sitoutuivat juhlallisella valalla kostamaan hänen kuolemansa.

Katoliset johtajat näkivät kauhukseen, miten suureksi vastenmielisyyks heitä kohtaan oli kasvanut. Vaikka he alussa iloitsivat Lutherin oletetusta kuolemasta, he pian halusivat kätkeytyä kansan vihalta. Hänen vihollisilleen eivät hänen rohkeimmat tekonsa heidän keskelään olleet tuottaneet niin paljon harmia kuin hänen katoamisensa. Ne, jotka vihassaan olivat yrittäneet toimittaa rohkean uskonpuhdistajan pois elävien joukosta, joutuivat pelon valtaan, kun hänestä oli tullut avuton vanki. “Meidän ainoa pelastuksemme on siinä”, sanoi eräs heistä, “että sytytämme soihdut ja etsimme Lutheria yli koko maailman, antaaksemme hänet takaisin sille kansalle, joka häntä vaatii”.¹⁵² Keisarin käsky näytti raukeavan voimattomana. Paavin lähettiläät valtasi suuttumus, kun he näkivät, että siihen kiinnitettiin paljon vähemmän huomiota kuin Lutherin kohtaloon.

[184] Tieto siitä, että hän oli turvassa, joskin vankina, tynnytti kansan pelon, samalla kun se yhä lisäsi intoa hänen hyväkseen. Hänen kirjoituksiaan luettiin innokkaammin kuin koskaan ennen. Lisääntyvin joukoin ihmiset ryhtyivät tukemaan sellaisen sankarillisen miehen asiaa, joka niin pelottavissa olosuhteissa oli puolustanut Jumalan sanaa. Uskonpuhdistuksen voima kasvoi jatkuvasti. Lutherin kylvämä siemen nousi kaikkialla oraalle. Hänen poissaolonsa teki uskonpuhdistustyössä sen, mitä läsnäolo ei olisi voinut tehdä. Toiset tässä työssä olevat tunsivat suurempaa edesvastuuta, kun heidän suuri johtajansa oli otettu pois. Uudella innolla ja luottamuksella he riensivät

tekemään kaiken voitavansa, ettei niin oivallisesti aloitettu työ jäisi kesken.

Mutta saatana ei ollut joutilaana. Hän yritti nyt samaa, mitä hän on yrittänyt jokaisessa uskonpuhdistusliikkeessä — pettää ja turmella kansaa, houkuttelemalla sitä hyväksymään väärän liikkeen oikean uskonpuhdistuksen tilalle. Samoin kuin kristillisessä seurakunnassa ensimmäisellä vuosisadalla esiintyi vääriä kristuksia, samoin nousi vääriä profeettoja kuudennellatoista vuosisadalla.

Jotkut miehet, joihin uskonnollisessa maailmassa esiintynyt kiihtymys oli syvästi vaikuttanut, kuvittelivat saaneensa taivaasta erikoisia ilmoituksia ja väittivät Jumalan lähettäneen heidät viemään päätökseen sen uskonpuhdistuksen, jonka he sanoivat Lutherin toiminnan kautta päässeen vasta vähäiseen alkuun. Todellisuudessa he olivat turmelemassa hänen suorittamaansa työtä. He hylkäsivät uskonpuhdistuksen todellisen perustuksen, sen suuren periaatteen, että Jumalan sana on uskon ja elämän ainoa ja riittävä ohje; ja tämän pettämättömän ohjeen tilalle he asettivat omien tunteittensa ja vaikutelmiensa määräämän muuttuvaisen ja epäluotettavan ohjeen. Kun erehdyksen ja valheen suuri paljastaja tällä tavalla syrjäytettiin, avattiin tie saatanalle ihmisten mielten hallitsemiseen parhaaksi katsomallaan tavalla.

Yksi näistä profeetoista väitti enkeli Gabrielin opettaneen häntä. Eräs häneen liittynyt ylioppilas jätti opiskelunsa, väittäen että Jumala itse oli tehnyt hänet kykeneväksi selittämään hänen sanaansa. Henkilöt, jotka olivat luonnostaan taipuvaisia kiihkomielisyyteen, liittyivät heihin. Näiden haaveilijain toiminta sai aikaan paljon hälyä. Lutherin saarnat olivat herättäneet kansan kaikkialla tajuamaan uskonpuhdistuksen välttämättömyyden, ja nyt näiden uusien profeettain uskottelut johtivat muutamia rehellisiä henkilöitä harhaan.

Liikkeen johtajat matkustivat Wittenbergiin ja esittivät vetoamuksensa Melanchthonille ja hänen työtovereilleen. He sanoivat: “Jumala on lähettänyt meidät kansaa opettamaan. Me olemme läheisesti seurustelleet Kristuksen kanssa, me tunnemme tulevia asioita, toisin sanoen: me olemme apostoleja ja profeettoja sekä vetoamme tohtori Lutheriin.”¹⁵³

Hurmahenget liikehtivät

Uskonpuhdistajat olivat hämmästyneitä ja neuvottomia. Tämä oli ainesta, jollaista he eivät koskaan ennen olleet tavanneet, eivätkä he tietäneet, miten oli meneteltävä. Melanchthon sanoi: “Näissä miehissä on erikoinen henki; mutta mikä henki? — Meidän on varottava sammuttamasta Jumalan Henkeä, ja toiselta puolen on katsottava, ettei saatanan henki saa johtaa meitä harhaan.”¹⁵⁴

Tämän uuden opin hedelmät näkyivät pian. Ihmiset tulivat välinpitämättömiksi Raamatun suhteen tai hylkäsivät sen kokonaan. Koulut joutuivat epäjärjestykseen. Ylioppilaat halveksivat kaikkia rajoituksia, jättivät opintonsa ja poistuivat yliopistosta. Ne henkilöt, jotka luulivat kykenevänsä elvyttämään ja ohjaamaan uskonpuhdistustyötä, pystyivät vain saattamaan sen häviön partaalle. Katolilaiset voittivat takaisin itseluottamuksensa ja huudahtivat voitonriemuina: “Vielä yksi ponnistus, ja silloin kaikki on meidän.”¹⁵⁵

Kun Luther Wartburgissa kuuli, mitä oli tapahtunut, hän sanoi syvästi huolestuneena: “Minä olen kaiken aikaa odottanut, että saatana lähettää meille tämän vitsauksen.”¹⁵⁶ Hän ymmärsi noiden valheprofeettojen todellisen luonteen ja näki totuuden asiaa uhkaavan vaaran. Paavin ja keisarin vastustus ei ollut tuottanut hänelle niin paljon huolta ja tuskaa kuin hänellä nyt oli. Uskonpuhdistuksen pahimmat viholliset olivat nousseet sen ystäviksi tunnustautuvien joukosta. Niitä totuuksia, jotka olivat antaneet hänelle niin paljon iloa ja lohdutusta, käytettiin herättämään riitaa ja synnyttämään hämmennystä seurakunnassa.

Uudistustyössä oli Lutheria johtanut Jumalan Henki, ja hänet oli viety kauemmaksi kuin hän itse oli aikonut mennä. Hän ei ollut pyrkinyt sellaisiin kannanottoihin, joita hän joutui suorittamaan, eikä tekemään niin perinpohjaisia muutoksia, kuin tapahtui. Hän oli ollut vain välikappale Kaikkivaltiaan kädessä. Kuitenkin hän oli usein ollut levoton työnsä seurausten suhteen. Kerran hän oli sanonut: “Jos minä tietäisin oppini vahingoittavan jotakin ihmistä, yhtä ainoaa ihmistä, kuinka alhaista ja tuntematonta hyvänsä — mutta sitä se ei voi tehdä, sillä se on itse evankeliumi — minä tahtoisin kymmenen kertaa mieluummin kuolla kuin olla peruuttamatta sitä.”¹⁵⁷

[186] Nyt itse Wittenberg, uskonpuhdistuksen keskus, oli nopeasti joutu massa hurmahenkisyyden ja laittomuuden valtaan. Tämä kauhea

tila ei johtunut Lutherin opetuksista; mutta kaikkialla Saksassa hänen vihollisensa panivat sen hänen syykseen. Toisinaan hän kysyi syvässä sieluntuskassa, “voisiko suuri uskonpuhdistustyö päättyä sellaisella tavalla”.¹⁵⁸ Hän taisteli Jumalan kanssa rukouksessa ja sai jälleen sydämeensä rauhan. “Työ ei ole minun vaan sinun”, hän sanoi, “ethän salli taikauskon tai hurmahenkisyyden sitä turmella”. Mutta ajatus pysyä kauemmin syrjässä taistelusta niin ratkaisevana aikana kävi sietämättömäksi. Hän päätti palata Wittenbergiin.

Viivyttelämättä hän lähti vaaralliselle matkalleen. Hänet oli julistettu valtionkiroukseen. Hänen vihamiehillään oli vapaus ottaa hänet hengiltä. Ystäviä oli kielletty auttamasta häntä ja ottamasta häntä suojiinsa. Valtakunnan hallitus oli päättänyt ryhtyä mitä ankarimpiin toimenpiteisiin hänen kannattajiaan vastaan. Mutta hän näki, että evankeliumin asia oli vaarassa, ja Herran nimessä hän lähti rohkeasti taistelemaan totuuden puolesta.

Vaaliruhtinaalle kirjoittamassaan kirjeessä, jossa hän ilmoitti aikovansa lähteä Wartburgista, Luther sanoi: “Tietäköön Teidän Ylhäisyytenne, että minä menen Wittenbergiin paljon korkeamman suojassa kuin hallitsijain ja vaaliruhtinaiden. En aio pyytää Teidän Ylhäisyytenne apua, ja sen sijaan että kaipaisin Teidän suojelustanne, minä pikemmin voisin suojella Teitä. Jos tietäisin, että Teidän Ylhäisyytenne voisi tai tahtoisu suojella minua, en haluaisi ollenkaan mennä Wittenbergiin. Tätä asiaa ei miekka voi edistää. Jumalan täytyy yksinään tehdä kaikki, ilman ihmisen apua tai myötävaikutusta. Se, jolla on suurin usko, voi parhaiten suojella.”¹⁵⁹

Toisessa kirjeessä, jonka Luther kirjoitti matkalla ollessaan, hän lisäsi: “Minä olen valmis ottamaan vastaan Teidän Ylhäisyytenne epäsuosion ja koko maailman vihan. Eivätkö wittenbergiläiset ole minun lampaistani? Eikö Jumala ole uskonut heitä minulle? Eikö minun heidän paimenenaan tule panna itseäni alttiiksi kuolemalle heidän tähtensä, jos niin tarvitaan. Lisäksi minä pelkään, että Saksassa syttyy suuri kapina, jolla Jumala rankaisee meidän kansaamme.”¹⁶⁰

Sanan voima

Luther ryhtyi työhönsä suuresti varoen ja nöyrästi, mutta kuitenkin päättäväisesti ja lujin ottein. “Sanalla meidän pitää kukistaa ja hävittää se, mikä on rakennettu väkivallalla”, hän sanoi. “Minä

[187] en tahdo käyttää pakkoa taikauskoisia enkä uskottomia vastaan... Ei ketään tule pakottaa. Vapaus kuuluu uskon perusolemukseen.”¹⁶¹

Pian tiedettiin kaikkialla Wittenbergissä, että Luther oli tullut takaisin ja että hänen oli määrä saarnata. Kansaa tuli joka taholta, niin että kaikki eivät mahtuneet kirkkoon. Noustuaan saarnatuoliin hän opetti, kehotti ja nuhteli, suurella viisaudella ja sävyisyydellä. Puhuessaan muutamien väkivaltaisista toimenpiteistä messun poistamisasiassa hän sanoi:

“Messu on paha asia; Jumala on sitä vastaan. Se pitäisi poistaa; ja minä toivoisin, että kaikkialla maailmassa sen tilalle asetettaisiin evankeliumin ateria. Mutta älköön ketään temmattako siitä pois väkivaltaisesti. Meidän on jätettävä asia Jumalan käsiin. Hänen sanansa täytyy toimia, eikä meidän. Minkä tähden niin, te kysytte. Sen tähden, että ihmisten sydämet eivät ole minun kädessäni niinkuin savi valajan kädessä. Meillä on oikeus puhua, mutta meillä ei ole oikeutta panna sanaa täytäntöön. Saarnatkaamme; loppu kuuluu Jumalalle. Jos minä käyttäisin pakkoa, niin mitä saisin sillä aikaan? Teeskentelyä, muodollisuutta, matkimista, ihmistapoja, ulkokultaisuutta... Mutta ei olisi vilpittömyyttä, ei uskoa eikä rakkautta. Mistä taas nämä kolme puuttuvat, sieltä puuttuu kaikki, enkä minä antaisi päärynän kantaakaan sellaisesta tuloksesta... Jumala saa sanallaan enemmän aikaan kuin te ja minä ja koko maailma yhteisvoimin. Jumala valtaa sydämen; ja kun sydän on saatu, on kaikki voitettu...

Minä tahdon saarnata, keskustella ja kirjoittaa; mutta en tahdo pakottaa ketään, sillä usko on vapaaehtoinen asia. Katsokaa, miten minä olen menetellyt. Minä nousin vastustamaan paavia, aneita ja paavin kannattajia, mutta ilman väkivaltaa ja metelöimistä. Minä esitin Jumalan sanaa; minä saamasin ja kirjoitin — muuta en tehnyt. Mutta minun nukkuessani... sana, jota olin julistanut, tuotti paavin vallalle sellaisen tappion, ettei mikään ruhtinas tai keisari ole tehnyt sille niin suurta vahinkoa. Kuitenkaan minä en tehnyt mitään; sana teki yksinään kaiken. Jos minä olisin turvautunut asevoimaan, olisi kenties koko Saksa joutunut kokemaan verenvuodatuksen kauhuja. Mutta mihin tulokseen se olisi johtanut? Sekä sielun että ruumiin turmioon ja tuhoon. Sen tähden minä pysyin rauhassa ja jätin sanan yksinään kulkemaan yli koko maailman.”¹⁶²

Yhden viikon aikana Luther saarnasi joka päivä hartaille kuulija- joukoille. Jumalan sana mursi kiihkomielisyyden lumouksen.

Evankeliumin voima toi harhaan joutuneen kansan takaisin totuuden tielle.

[188]

Luther ei halunnut kohdata niitä intoilijoita, joiden toiminta oli saanut aikaan niin paljon pahaa. Hän tiesi heidän olevan arvostelukyvyyttömiä, intohimojensa vallassa olevia henkilöitä, jotka, väitöksensä olevansa taivaan erikoisesti valistamia, eivät sietäisi vähintäkään vastustusta, eivätkä edes ystävällisintä nuhdetta tai neuvoa. Luullen omistavansa korkeimman arvovallan, he vaativat jokaista empimättä hyväksymään heidän käsityksensä. Mutta kun he pyysivät saada keskustella hänen kanssaan, hän suostui kohtaamaan heidät; ja niin menestyksellisesti hän paljasti heidän kantansa petollisuuden, että pettäjät heti paikalla lähtivät pois Wittenbergistä.

Sana hyljätään

Hurmahenkisyys oli ehkäisty vähäksi aikaa; mutta muutamia vuosia myöhemmin se puhkesi rajumpana ja pelottavammin seurauksin. Tämän liikkeen johtajista Luther sanoi: “Pyhä Raamattu oli heille vain kuollut kirjain, ja he kaikki alkoivat kirkua: Henki! Henki! Mutta minä en missään tapauksessa seuraa heitä sinne, mihin henki heidät johtaa. Varjelkoon laupias Jumala minua sellaisesta kirkosta, jossa on pelkkiä pyhimyksiä. Minä haluan olla nöyrien, heikkojen ja sairaiden joukossa, ihmisten, jotka tietävät ja tuntevat syntinsä sekä sydämensä pohjasta huokaavat ja huutavat jatkuvasti Jumalan puoleen, saadakseen häneltä lohtua ja apua.”¹⁶³

Tuomas Miinzerillä, toimeliaimmalla intoilijoista, oli hyvät luonnonlahjat, jotka oikein käytettyinä olisivat auttaneet häntä tekemään hyvää; mutta hän ei ollut oppinut tosi uskonnon peruskäsitteitä. “Hänet oli vallannut halu uudistaa maailma, mutta hän unohti, niinkuin kaikki muutkin haaveilijat, että uudistuksen tulee alkaa uudistajasta itsestään.”¹⁶⁴ Hän tavoitteli hyvää asemaa ja vaikutusvaltaa, eikä tahtonut olla kenestäkään jäljessä, ei Lutheristakaan. Hän selitti, että uskonpuhdistajat, asettaessaan paavin arvovallan tilalle Raamatun arvovallan, perustivat vain toisen paavikunnan. Hän väitti Jumalan antaneen hänen tehtäväkseen oikean uskonpuhdistuksen toimeenpanemisen. “Kellä on tämä henki”, Miinzer sanoi, “hänellä on oikea usko, vaikka hän ei näkisi Raamattua koko elämänsä aikana”.¹⁶⁵

[189]

Nämä hurmahenkiset opettajat antautuivat hetkellisten vaikutusten johdettaviksi, pitäen jokaista ajatusta ja mielijohdetta Jumalan äänenä. Tämä vei heidät äärimmäisyyksiin. Jotkut polttivat Raamatunsa, huudahtaen: "Kirjain kuolettaa, mutta Henki tekee eläväksi." Miinzerin opetus vetosi ihmisissä olevaan ihmeellisten asiain kaipuuseen, samalla kun se imarteli ihmisen ylpeyttä, korottamalla ihmisajatukset Jumalan sanan yläpuolelle. Tuhannet ottivat vastaan hänen oppinsa. Pian hän hylkäsi kaiken järjestyksen julkisessa jumalanpalveluksessa ja selitti, että ruhtinaita toteltaessa koetettiin palvella sekä Jumalaa että Belialia.

Kansa, joka jo oli alkanut vapautua paavikunnan ikeestä, tuli kärsimättömäksi myöskin maallisen esivallan asettamien rajoitusten tähden. Munzerin kumoukselliset opit, joiden hän väitti olevan jumalallista alkuperää, johtivat ihmisiä riistäytymään irti kaikesta valvonnasta ja päästämään ennakkoluulonsa ja intohimonsa valloilleen. Seurauksena olivat mitä pelottavimmat kapina- ja taistelunäytelmät, veren kastellessa Saksan taistelulentät.

Se sielun tuska, jota Luther niin kauan ennen oli kokenut Erfurtissa, painoi häntä nyt kaksinkertaisella voimalla, kun hän näki hurmahenkisyyden seuraukset luettavan uskonpuhdistuksen syyksi. Paavia kannattavat ruhtinaat selittivät kapinan Lutherin oppien luonnolliseksi hedelmäksi; ja monet uskoivat tämän väitteen. Vaikka tämä syytös oli täysin aiheeton, se tuotti uskonpuhdistajalle suurta tuskaa. Kun totuuden asiaa häväistiin sillä tavalla, että se asetettiin samaan luokkaan halpamaisimman hurmahenkisyyden kanssa, näytti se olevan enemmän kuin hän voi kestää. Toiselta puolen kapinan johtajat vihasivat Lutheria, koska hän ei ainoastaan ollut vastustanut heidän oppejaan ja heidän väitettään jumalallisen innoituksen omistamisesta, vaan lisäksi julistanut heidät yhteiskuntaa vastustaviksi kapinoitsijoiksi. Kostaakseen hänelle he julistivat hänet halveksittavaksi teeskentelijäksi. Hän näytti joutuneen sekä ruhtinaiden että kansan vihoihin.

Katolilaiset riemuitsivat odottaessaan uskonpuhdistuksen pian luhistuvan, ja he moittivat Lutheria niistäkin erehdyksistä, joita hän mitä vakavimmin oli koettanut korjata. Kiihkoilijain puolueen, joka valheellisesti väitti saaneensa osakseen aivan väärää kohtelua, onnistui herättää myötätuntoa suuressa osassa kansaa, ja heitä ruvettiin pitämään marttyyreina, kuten usein tapahtuu vääryyden puolustajille.

Siten niitä, jotka kaikin voimin vastustivat uskonpuhdistusta, säälittiin ja ylistettiin sorron ja julmuuden uhreina. Tämä oli saatanan työtä. Siihen yllytti sama kapinahenki, joka ensin ilmeni taivaassa.

Pimeys hyökkää

Saatana koettaa aina pettää ihmisiä ja johtaa heitä nimittämään syntiä vanhurskaudeksi ja vanhurskautta synniksi. Miten hyvin hän onkaan menestynyt työssään! Kuinka usein Jumalan uskolliset palvelijat saavatkaan osakseen moitetta ja syytöksiä sen tähden, että he pelottomasti puolustavat totuutta. Ihmisiä, jotka ovat vain saatanan välikappaleita, ylistetään ja imarrellaan, vieläpä pidetään marttyyreinakin, samalla kun niitä, joita tulisi kunnioittaa ja tukea, hyljeksitään ja epäillään.

[190]

Tekopyhyys pettää vieläkin ihmisiä. Sen eri muodoissa ilmenee sama henki kuin Lutherinkin päivinä, kääntäen ihmisten mielet pois Raamatusta ja johtaen heidät seuraamaan omia tunteitaan ja mielijohteitaan ennemmin kuin olemaan kuuliaisia Jumalan laille. Tämä on saatanan menestyksellisimpiä suunnitelmia puhtauden ja totuuden saattamiseksi huonoon huutoon.

Luther puolusti pelottomasti evankeliumiaan eri suunnilta tulevia hyökkäyksiä vastaan. Jumalan sana osoittautui voimakkaaksi aseeksi jokaisessa taistelussa. Tällä sanalla hän taisteli paavin anastamaa arvovaltaa ja skolastikkojen järkeisopillista filosofiaa vastaan samalla kun hän pysyi kallionlujana sitä hurmahenkisyyttä vastaan, joka yritti liittyä uskonpuhdistukseen.

Jokainen näistä vastustajista syrjäytti omalla tavallaan Raamatun ja korotti inhimillisen viisauden uskonnollisen totuuden ja tiedon lähteeksi. Järkeisoppi jumaloi järkeä ja tekee siitä uskonnon koettimen. Katolilaisuus, joka väittää, että hänen ylhäisyydellään paavilla on katkeamattomassa jonossa apostoleilta periytynyt ja kautta aikojen muuttumattomana säilynyt innoitus, antaa otollisen tilaisuuden kätkeä kaikenlaista hillittömyyttä ja turmelusta apostolisen valtakirjan pyhyiden alle. Se innoitus, jonka Munzer ja hänen kumppaninsa väittivät omistavansa, ei ollut alkuisin korkeammasta lähteestä kuin mielikuvituksen houreista, ja sen vaikutus oli tuhoisa kaikelle arvovallalle, sekä jumalalliselle että inhimilliselle. Oikea kristillisuus

tunnustaa Jumalan sanan innoitetun totuuden suureksi aarteistoksi ja kaiken innoituksen koetinkiveksi.

Palattuaan Wartburgista Luther suoritti loppuun Uuden testamentin kääntämisen ja pian sen jälkeen annettiin evankeliumi Saksan kansalle sen omalla kielellä. Tämän käännöksen ottivat kaikki totuutta rakastavat suurella ilolla vastaan. Mutta ne, jotka pitivät perimätietoa ja ihmisten käskyjä parempina, hylkäsivät sen halveksien.

[191] Papit tulivat levottomiksi ajatellessaan, että oppimaton kansa kykeni nyt keskustelemaan heidän kanssaan Jumalan sanan opetuksista ja että heidän oma tietämättömyytensä paljastuisi. Heidän lihallisen todistelunsa aseet olivat voimattomat Hengen miekkaa vastaan. Rooma koetti arvo valtansa kaikella voimalla estää Raamatun leviämistä. Mutta käskyt, pan naanjulistukset ja kidutukset olivat tehottomia. Mitä enemmän Raamattua moitittiin ja vastustettiin, sitä innokkaammin kansa halusi tietää, mitä se todella opetti. Kaikki lukutaitoiset halusivat itse tutkia Jumalan sanaa. He kuljettivat sitä mukanaan ja lukivat sitä yhä uudelleen eivätkä olleet tyytyväisiä, ennenkuin muistivat siitä suuria osia. Kun Luther näki, miten suosiollisesti Uusi testamentti otettiin vastaan, hän alkoi välittömästi kääntää Vanhaa testamenttia ja julkaisi sen osissa, aina sitä mukaa kuin käännös valmistui.

Lutherin kirjoitukset olivat haluttuja sekä kaupungeissa että maaseudulla. "Mitä Luther ystävineen julkaisi, sen toiset levittivät. Munkit, jotka olivat vakuuttuneita luostarivelvoitusten laittomuudesta ja halusivat vaihtaa toimeettoman elämänsä toimeliaaseen, mutta eivät tietämättömyytensä tähden voineet itse saarnata Jumalan sanaa, kiertelivät maakunnissa, käyden kylissä ja taloissa myymässä Lutherin ja hänen ystäviensä kirjoja. Pian näitä rohkeita kirjallisuuden levittäjiä oli kaikkialla Saksassa."¹⁶⁶

Raamattu voittaa

Rikkaat ja köyhät, oppineet ja oppimattomat tutkistelivat näitä kirjoituksia suurella harrastuksella. Iltaisin kyläkoulujen opettajat lukivat niitä ääneen pienille ryhmille, jotka olivat kokoontuneet takkavalkean ympärille. Joka tilaisuudessa tulivat muutamat henkilöt totuudesta vakuuttuneiksi, ottivat sanan iloiten vastaan ja kertoivat vuorostaan hyvän sanoman muille.

Tällöin toteutuivat Raamatun sanat: “Kun sinun sanasi avautuvat, niin ne valaisevat ja antavat yksinkertaiselle ymmärrystä.” Ps. 119: 130. Raamatun lukeminen sai aikaan suuren muutoksen useiden sydämissä ja ajatuksissa. Paavin hallitus oli asettanut alamaisilleen rautaikeen, joka piti heitä tietämättömyydessä ja alennustilassa. Muotojen taikauskaisessa noudattamisessa oli oltu tarkkoja; mutta kaikessa jumalanpalveluksessa oli sydämellä ja ymmärryksellä ollut vain vähäpätöinen osa. Lutherin saarnat, jotka esittivät Jumalan sanan selviä totuuksia, ja itse sana, joka oli annettu kansan käsiin, herättivät ihmisten uinuvat voimat. Ne eivät ainoastaan vaikuttaneet puhdistavasti ja jalostavasti luonteeseen, vaan antoivat myös ymmärrykselle uutta voimaa.

Kaikensäätyisten henkilöiden nähtiin Raamattu kädessä puolustavan uskonpuhdistuksen oppeja. Paavin kannattajat, jotka olivat jättäneet Raamatun tutkimisen papeille ja munkeille, vaativat nyt näitä tulemaan esille ja kumoamaan uudet opit. Mutta kun papit ja munkit eivät tunteneet pyhiä kirjoituksia eivätkä Jumalan voimaa, tuottivat uskonpuhdistuksen kannattajat, joita he olivat sanoneet oppimattomiksi ja harhaoppisiksi, heille täydellisen tappion. Eräs katolinen kirjailija sanoi: “Onnettomuudeksi Luther on kielittänyt kannattajiaan perustamasta uskoaan mihinkään muuhun kuin Raamattuun.”¹⁶⁷ Suurin joukoin ihmiset kokoontuivat kuulemaan totuutta, jota vähän oppia saaneet miehet puolustivat, väitellessään siitä oppineiden ja kaunopuheisten teologiien kanssa. Näiden korkearvoisten miesten häpeällinen tietämättömyys tuli ilmeiseksi, kun heidän todisteluaan verrattiin Jumalan sanan selviin todistuksiin. Työmiehet, sotilaat, naiset, vieläpä lapsetkin olivat paremmin selvillä Raamatun opeista kuin papit ja oppineet tohtorit.

Evankeliumin ystävien ja paavillisen taikauskon puolustajien välinen suuri ero oli oppineiden piirissä yhtä ilmeinen kuin rahvaankin keskuudessa. “Päinvastoin kuin pappisvallan vanhat esitaiteelijat, jotka olivat laiminlyöneet kielten ja kirjallisuuden tutkimisen — jalomieliset nuorukaiset antautuivat tutkimustyöhön, syventyen Raamattuun ja perehtyen muinaisajan mestariteoksiin. Tarmokkuutensa, ylevämielisyytensä ja pelottomuutensa avulla nämä nuoret miehet hankkivat lyhyessä ajassa sellaiset tiedot, ettei pitkään aikaan kukaan voinut heille vetää vertoja... Niinpä, kun nämä uskonpuhdistuksen nuorekkaat puolustajat kohtasivat jossakin seurassa Rooman

tohtoreita, he kävivät heidän kimppuunsa sellaisella rauhallisella varmuudella, että nämä tietämättömät miehet joutuivat ymmälle, hämmentyivät ja saivat häpeän, jonka he kaikkien mielestä ansaitsivat.”¹⁶⁸

Kun katolinen papisto näki kuulijakuntansa vähenevän, se pyysi apua viranomaisilta ja koetti kaikilla mahdollisilla keinoilla saada kuulijansa takaisin. Mutta kansa oli saanut uudesta opista tyydytystä sydämensä tarpeisiin ja se kääntyi pois niistä, jotka niin kauan olivat ravinneet sitä taikauskoisten menojen ja ihmisten perimätietojen arvottomilla akanoilla.

Kun totuuden opettajia ruvettiin vainoamaan, he noudattivat Kristuksen kehotusta: “Kun teitä vainotaan yhdessä kaupungissa, paetkaa toiseen.” Matt. 10: 23. Valo levisi kaikkialle. Pakolaiset löysivät aina jostakin heille vieraanvaraisesti avatun oven ja siellä asuen he saarnasivat Kristusta, joskus kirkossa tai, jos se heiltä kiellettiin, yksityisten asunnoissa tai paljaan taivaan alla. Jokainen paikka, mihin he saivat kuulijoita, oli pyhä temppeli. Tällaisen tarmokkaan ja vakuuttavan julistuksen avulla totuus levisi vastustamattomalla voimalla.

[193]

Turhaan pyydettiin kirkon ja valtion viranomaisia kukistamaan kerettiläisyyttä. Turhaan turvauduttiin vankeuteen, kidutukseen, tuleen ja miekkaan. Tuhannet uskovaiset sinetöivät uskonsa verellään, ja kuitenkin työ edistyi. Vaino oli vain apuna totuuden levittämisessä; ja hurma- henkisyys, mitä saatana yritti siihen yhdistää, selvensi saatanan työn ja Jumalan työn välillä vallitsevaa eroa.

[194]

11. Luku—Ruhtinain vastalause

“Protestanttisuus asettaa omantunnonvapauden maallisen vallan yläpuolelle.”

Jaloimpia todistuksia, mitä milloinkaan on annettu uskonpuhdistuksen hyväksi, oli se vastalause, jonka Saksan kristityt ruhtinaat esittivät Speierin valtiopäivillä vuonna 1529. Näiden Jumalan miesten rohkeus, usko ja lujuus hankkivat tuleville ajoille ajatuksen- ja omantunnonvapauden. Heidän vastalauseensa antoi uudistetulle kirkolle nimen “protestanttinen”, ja siinä esitetyt periaatteet muodostavat “protestanttisuuden perusolemuksen”. ¹⁶⁹

Uskonpuhdistukselle oli tullut pimeä ja uhkaavalta näyttävä päivä. Huolimatta Wormsin julistuksesta, joka riisti Lutherilta lain suojan ja kielsi opettamasta tai vastaanottamasta hänen oppejaan, oli Saksassa näihin asti vallinnut uskonnollinen suvaitsevaisuus. Jumalan kaitselmus oli pidättänyt totuutta vastustavia voimia. Kaarle V oli aikonut tukahduttaa uskonpuhdistuksen, mutta aina kun hän oli kohottanut kätensä iskun antamista varten, hänen oli ollut pakko käyttää sitä iskun torjumiseen. Useita kertoja näytti välitön tuho olevan niiden osana, jotka uskalsivat ruveta vastustamaan Roomaa, mutta ratkaisevana hetkenä ilmaantuivat Turkin armeijat itärajalle, tai Ranskan kuningas aloitti sodan, tai paavi itse alkoi ahdistaa keisaria, jonka kasvava valta herätti hänessä levottomuutta. Täten uskonpuhdistus pääsi vahvistumaan ja laajenemaan kansakuntien taistelujen ja melskeiden keskellä.

Viimein kuitenkin paavia kannattavat hallitsijat tukahduttivat keskinäiset riitansa, voidakseen yhdessä toimia uskonpuhdistajia vastaan.

Speierin valtiopäivät olivat vuonna 1526 myöntäneet kaikille Saksan valtioille täyden vapauden uskontoa koskevissa asioissa yleiseen kirkolliskokoukseen asti. Mutta tuskin myönnytyksen perusteina olleet vaarat olivat väistyneet, kun keisari kutsui koolle toiset valtiopäivät Speieriin vuonna 1529 kerettävyyden murskaamista varten. Oli koetettava, mikäli mahdollista, rauhallisoin keinoin saada ruhtinaat

[195]

yhteisesti vastustamaan uskonpuhdistusta; mutta jos se ei onnistuisi, oli Kaarle valmis tarttumaan miekkaan.

Paavin kannattajat riemuitsivat. He kokoontuivat Speieriin suurin joukoin ja osoittivat julkisesti vihamielisyyttään uskonpuhdistajia ja kaikkia heidän suosijoitaan kohtaan. Melanchthon sanoi: “Me olemme maailman kammona ja hylkynä, mutta Kristus on katsova köyhän kansansa puoleen ja suojeleva sitä.”¹⁷⁰ Valtiopäiville saapuneita evankelisia ruhtinaita kiellettiin antamasta saarnata evankeliumia edes omissa asunnoissaan. Mutta Speierin kansa janosi Jumalan sanaa, ja kiellosta huolimatta saapui kansaa tuhatmäärin niihin jumalanpalveluksiin, joita pidettiin Saksin vaaliruhtinaan kappelissa.

Tämä joudutti ratkaisua. Keisarin sanoma antoi valtiopäivien tiedoksi, että koska se päätös, joka myönsi omantunnon vapauden, oli saanut aikaan suurta hämmennystä, vaati keisari sen purkamista. Tämä mielivaltainen toimenpide herätti evankelisissa kristityissä suuttumusta ja levottomuutta. Eräs sanoi: “Kristus on joutunut uudelleen Kaifaan ja Pilatuksen käsiin.” Katolilaiset tulivat entistä kiihkeämmiksi. Eräs kiivas paavin puolustaja sanoi: “Turkkilaiset ovat parempia kuin luterilaiset, sillä turkkilaiset ottavat vaarin paastopäivistä, mutta luterilaiset halveksivat niitä. Jos meidän olisi valittava Pyhän Raamatun ja kirkon vanhojen erehdysten välillä, me hylkäsimme edellisen.” Melanchthon sanoi: “Faber heittää joka päivä täydessä kokoussalissa meitä evankeliumin puolustajia kohti jonkin uuden kiven.”¹⁷¹

Uskonnollinen suvaitsevaisuus oli lailla vahvistettu, ja evankeliset valtiot olivat päättäneet vastustaa oikeuksiensa loukkausta. Luther, joka vielä oli Wormsin julistuksen määräämän kirouksen alaisena, ei saanut olla läsnä Speierissa; mutta hänen tilallaan olivat hänen työtoverinsa ja ne ruhtinaat, jotka Jumala oli kutsunut puolustamaan totuutta tässä vaikeassa tilanteessa. Saksin jalo Fredrik, Lutherin entinen suojelija, oli kuollut; mutta hänen veljensä ja seuraajansa, herttua Juhana, oli iloiten ottanut vastaan uskonpuhdistuksen, ja samalla kun hän oli rauhan ystävä, hän osoitti suurta rohkeutta ja tarmoa kaikissa uskon etuja koskevissa asioissa.

Ratkaiseva haaste

Papit vaativat, että niiden valtioiden, jotka olivat vastaanottaneet uskonpuhdistuksen, oli ehdottomasti alistuttava Rooman tuomiovalan alle. Uskonpuhdistajat puolestaan vaativat heille ennen annettun vapauden säilyttämistä. He eivät voineet suostua siihen, että Rooma jälleen ottaisi valvontaansa ne valtiot, jotka niin suurella ilolla olivat vastaanottaneet Jumalan sanan.

Sopimukseen pääsemiseksi ehdotettiin viimein, että siellä missä uskonpuhdistusta ei vielä ollut toimeenpantu, pidettäisiin tiukasti kiinni Wormsin julistuksesta, ja että “niissä valtioissa, joissa kansa oli siitä poikennut ja joissa ei voinut vaatia sen noudattamista ilman kapinanvaaraa, ei kuitenkaan saisi panna toimeen mitään uusia muutoksia, ei saisi kosketella kiistanalaisia kysymyksiä, ei saisi estää messun viettämistä eikä tulisi sallia kenenkään katolilaisen vastaanottaa Lutherin oppia”.¹⁷² Valtiopäivät hyväksyivät tämän ehdotuksen paavia kannattavien pappien ja prelaattien suureksi mielihyväksi.

Tämän päätöksen mukaan “uskonpuhdistusta ei saisi laajentaa sinne, missä se vielä oli tuntematon, eikä vahvistaa siellä, missä se oli jo vaikuttamassa”.¹⁷³ Sananvapaus kiellettäisiin. Kääntymisiä ei sallittaisi. Näihin rajoituksiin ja kieltoihin vaadittiin uskonpuhdistuksen ystäviä viipymättä alistumaan. Maailman toiveet näyttivät olevan raukeamassa tyhjiin. “Katolisen pappisvallan entiselleen saattaminen toisi varmasti takaisin entiset väärinkäytökset”; ja helposti voi löytää tilaisuuden “sellaisen työn lopettamiseksi, jota hurmahenkisyys ja eripuraisuus olivat jo niin ankarasti järkyttäneet”.¹⁷⁴

Kun evankelinen puolue kokoontui neuvottelemaan, katsoivat läsnäolijat toisiinsa sanattomina ja tyrmistyneinä. Toinen toisensa jälkeen kysyi: “Mitä on tehtävä?” Maailmalle tärkeät asiat olivat kysymyksessä. “Onko uskonpuhdistuksen johtajien alistuttava ja tyydyttävä päätökseen. Kuinka helposti olisivatkaan uskonpuhdistajat voineet tässä todella pelottavassa tilanteessa tulla väärin johtopäätöksiin! Kuinka monta pätevältä näyttävää alistumisen syytä he olisivat voineetkaan löytää! Vakuutettiinhan luterilaisille ruhtinaille vapaa uskonnon harjoittaminen. Samanlaista suosiota osoitettiin kaikille heidän alamaisilleen, jotka olivat vastaanottaneet puhdistetun opin ennen valtiopäivien tekemää päätöstä. Eikö heidän pitäisi

[197]

tyytyä tähän? Kuinka monta vaaraa vältettäisiinkään alistumisen kautta! Mihinkä aavistamattomiin vaikeuksiin ja taisteluihin voisikaan vastustus heidät syöstä! Kuka tietää, mitä tilaisuuksia tulevaisuus tuo mukanaan? Valitkaamme rauha; tarttukaamme kiinni siihen öljypuun oksaan, jota Rooma meille ojentaa, ja parantakaamme Saksan haavat. Tällaisilla perusteluilla olisivat uskonpuhdistajat voineet puolustaa sen tien valitsemista, joka olisi lyhyessä ajassa vienyt heidän asiansa häviöön.

Onneksi he ottivat huomioon sen periaatteen, jolle tämä järjestely perustui ja toimivat uskossa. Mikä oli se periaate? Se oli Rooman oikeus pakottaa omaatuntoa ja kieltää vapaa tutkimus. Mutta eivätkö he itse ja heidän protestanttiset alamaisensa saisi nauttia uskonnonvapautta? Kyllä, erikoisesti sovittuna suosionosoituksena, mutta ei oikeutena. Sopimuksen ulkopuolella vallitsi arvovallan periaate; omatunto syrjäytettiin. Rooma oli erehtymätön tuomari, jota täytyi totella. Tuon järjestelyn hyväksyminen olisi todellisuudessa myöntymistä siihen, että uskonnonvapaus oli rajoitettava uskonpuhdistuksen läpikäymään Saksiin. Koko muussa kristikunnassa olisivat vapaa tutkiminen ja puhdistetun uskon tunnustaminen rikoksia, joista rangaistaisiin vankeudella ja polttoroviolla. Voivatko he myöntyä rajoittamaan uskonnonvapautta määrättyyn paikkaan? Sallisivatko he julistaa, että uskonpuhdistus oli saanut viimeisen käännyksensä ja vallannut viimeisen alueensa ja että missä tahansa Rooma tällä hetkellä hallitsisi, siellä sen valta pysyisi ikuisesti? Voisivatko uskonpuhdistajat väittää olevansa syyttömät niiden satojen ja tuhansien vereen, joiden tämän järjestelyn johdosta täytyisi antaa henkensä paa-
via kannattavissa maissa? Tämä oli evankeliumin asian ja kristikunnan vapauden kavaltamista ratkaisevana hetkenä.”¹⁷⁵ Mieluummin he “uhraisivat kaiken, myös valtionsa, kruununsa ja henkensä”.¹⁷⁶

“Hyljätkäämme tämä päätös”, sanoivat ruhtinaat; “omantunnon asioissa ei enemmistöllä ole valtaa”. Edustajat selittivät: “Meidän on kiittäminen vuonna 1526 tehtyä päätöstä siitä rauhasta, joka valtakunnassa nyt vallitsee; sen kumoaminen johtaisi erimielisyyksiin ja levottomuuksiin kaikkialla Saksassa. Valtiopäivillä ei ole oikeutta tehdä enempää kuin säilyttää uskonnonvapaus kirkolliskokoukseen asti.”¹⁷⁷ Valtion velvollisuutena on suojella omantunnonvapautta, ja tähän rajoittuu sen valta uskonnon asioissa. Jokainen maallinen hallitus, joka yrittää määrätä tai pakottaa noudattamaan uskonnon

piiriin kuuluvia sääntöjä, hylkää tärkeän periaatteen, jonka puolesta evankeliset kristityt ovat niin jalosti taistelleet.

Paavilaiset päättivät nujertaa sen, mitä he kutsuivat “röyhkeäksi uppiniskaisuudeksi”. He aloittivat yrittämällä aikaansaada hajaannusta uskonpuhdistajien kannattajien keskuudessa ja pelottelemalla kaikkia, jotka eivät olleet julkisesti selittäneet olevansa sen puolta-[200]jia. Viimein kutsuttiin vapaiden kaupunkien edustajat valtiopäivien eteen ja heitä pyydettiin ilmoittamaan, hyväksyivätkö he ehdotuksensa mainitut ehdot. He pyysivät lykkäystä, mutta turhaan. Kun heidät asetettiin koetukselle, asettui lähes puolet heistä uskonpuhdistajain puolelle. Ne, jotka täten kieltäytyivät uhraamasta omantunnonvapautta ja henkilökohtaisen ratkaisun oikeutta, ymmärsivät hyvin, että he tulevaisuudessa joutuisivat kantansa tähden arvostelun, tuomion ja vainon alaisiksi. Eräs valtuutetuista sanoi: “Meidän täytyy joko kieltää Jumalan sana tai — tulla poltetuiksi.”¹⁷⁸

Ruhtinaat nousevat

Kuningas Ferdinand, joka oli keisarin edustaja valtiopäivillä, huomasi valtiopäivien päätöksen aiheuttavan vakavaa hajaannusta, jollei ruhtinaita saataisi sitä hyväksymään ja kannattamaan. Sen tähden hän koetti suostutella heitä, hyvin tietäen, että voimakeinojen käyttäminen sellaisia miehiä vastaan tekisi vain heidän vastustuksensa entistä tiukemmaksi. Hän pyysi hartaasti ruhtinaita hyväksymään päätöksen, vakuuttaen, että keisari olisi siitä heille hyvin kiitollinen. Mutta nämä uskolliset miehet tunnustivat maallisten hallitsijain valtaa korkeamman vallan, ja he vastasivat rauhallisesti: “Me olemme keisarille kuuliaisia kaikessa, mikä edistää rauhaa ja Jumalan kunniaa.”¹⁷⁹

Lopuksi kuningas ilmoitti valtiopäivien edessä vaaliruhtinaalle ja hänen ystävilleen, että valtiopäivien päätös “aiottiin kirjoittaa keisarillisen asetuksen muotoon” ja että “heillä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin alistua enemmistön päätökseen”. Tämän sanottuaan hän lähti pois kokouksesta, antamatta uskonpuhdistajille tilaisuutta harkitsemiseen tai vastauksen antamiseen. “Turhaan he lähettivät lähetystön pyytämään kuningasta palaamaan.” Kaikkiin esityksiin hän vastasi lyhyesti: “Asia on järjestyksessä; alistuminen vain on jäljellä.”¹⁸⁰

[201]

Keisarin puolue oli vakuuttunut siitä, että kristityt ruhtinaat pitivät lujasti kiinni Pyhästä Raamatusta, asettaen sen ihmisten oppien ja vaatimusten yläpuolelle; ja he tiesivät, että missä hyvänsä tämä periaate hyväksyttiin, siellä myös paavius oli joutuva häviölle. Mutta, kuten tuhannet heidän jälkeensä, he katsoivat vain “näkyväisiä” ja kuvittelivat, että keisarin ja paavin puolue on vahva, mutta uskonpuhdistajain puolue heikko. Jos uskonpuhdistajat olisivat olleet yksinomaan ihmisten avun varassa, he olisivat olleet niin heikkoja kuin paavin kannattajat otaksuivat heidän olevan. Mutta vaikka heitä oli vähän ja he taistelivat Roomaa vastaan, heillä oli riittävästi voimaa. He vetosivat “valtiopäivien päätöksestä Jumalan sanaan ja keisari Kaarlestä Jeesukseen Kristukseen, kuningasten Kuninkaaseen ja herrain Herraan.”¹⁸¹

Koska Ferdinand ei ollut ottanut huomioon ruhtinain vilpittönnä vakaumusta, nämä päättivät olla välittämättä hänen poissaolostaan ja viipymättä esittää vastalauseensa kansalliselle neuvostolle. Laadittiin ja esitettiin valtiopäiville seuraava juhlallinen selitys:

“Täten vakuutamme Jumalan, ainoan Luojamme, Ylläpitäjämme, Lunastajamme ja Vapahtajamme edessä, hänen joka kerran on tuomitseva meidät, sekä kaikkien ihmisten ja luotujen edessä, että me, itsemme ja kansamme puolesta, emme hyväksy emmekä noudata ehdotetun säädöksen mitään kohtaa, mikä on Jumalaa, hänen pyhää sanaansa, meidän hyvää omaatuntoamme ja sielujemme pelastusta vastaan.

Jos me hyväksyisimme tämän säädöksen, me väittäisimme, että kaikkivaltiaan Jumalan kutsuessa ihmistä tuntemaan hänet, ihminen ei voi vastaanottaa Jumalan tuntemusta. Ei ole muuta varmaa oppia kuin se, mikä on yhtäpitävä Jumalan sanan kanssa... Herra kieltää opettamasta mitään muuta oppia... Raamatun tekstejä on selitettävä sen toisten ja selvempien tekstien avulla;.. tämä pyhä kirja on kaikissa kristitylle välttämättömissä asioissa helppo ymmärtää ja pystyy hajottamaan pimeyden. Me olemme päättäneet Jumalan armon avulla edelleenkin saarnata hänen sanaansa puhtaana ja ehdottomana, sellaisena kuin se on Vanhan ja Uuden testamentin raamatullisissa kirjoissa, lisäämättä siihen mitään sen kanssa ristiriidassa olevaa. Tämä sana on ainoa totuus; se on kaiken opin ja elämän varma ohje eikä se voi koskaan erehtyä tai pettää. Se, joka rakentaa tälle perustukselle, pysyy lujana kaikkia helvetin valtoja vastaan, kun taas

sen kanssa ristiriidassa olevat ihmisten kuvittelut luhistuvat Jumalan kasvojen edessä.

Tästä syystä me hylkäämme päällemme asetetun ikeen. Samalla me toivomme, että Hänen Keisarillinen Majesteettinsa kohtelee meitä kuten kristitty ruhtinas, joka rakastaa Jumalaa yli kaiken; ja me vakuutamme olevamme valmiit osoittamaan hänelle samoin kuin teillekin, armolliset herrat, kaikkea sitä uskollisuutta ja kuuliaisuutta, mikä on meidän kohtuullinen ja lainmukainen velvollisuutemme.”¹⁸²

Tämä teki valtiopäiviin syvän vaikutuksen. Useimmat hämmästyivät ja säikähtivät vastalauseen esittäjien rohkeudesta. Tulevaisuus näytti heistä myrskyiseltä ja epävarmalta. Hajaannus, taistelu ja verenvuodatus näyttivät välttämättömiltä. Mutta uskonpuhdistajat pysyivät rohkeina ja lujina, sillä he olivat vakuuttuneita asiansa oikeudesta ja luottivat Kaikkivaltiaan käsivarteen. [202]

Tämän kuuluisan vastalauseen johtavat periaatteet muodostavat protestanttisuuden perusolemuksen. Vastalausehan kohdistuu kahteen väärinkäyttöön uskon asioissa: toinen on maallisen vallan sekaantuminen niihin, toinen kirkon rajaton valta. Protestanttisuus asettaa omantunnonvapauden maallisen vallan yläpuolelle. Edellisessä kohdassa se kieltää maalliselta vallalta oikeuden puuttua uskonnollisiin asioihin ja sanoo profeettojen ja apostolien tavoin: “Enemmän tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä.” Kaarle V: n kruunun edessä se korottaa Jeesuksen Kristuksen kruunua. Meneepä se vieläkin pitemmälle: se esittää periaatteen, jonka mukaan kaikki ihmisten opit on alistettava Jumalan sanan alle.¹⁸³ Vastalauseen esittäjät olivat lisäksi varmistaneet itselleen oikeuden vapaasti ilmaista vakaumuksensa. He eivät saisi vain uskoa ja totella, vaan myöskin opettaa, mitä Jumalan sana neuvoo; ja he kielsivät papiston ja esivallan oikeuden estää tätä työtä. Speierin vastalause oli juhlallinen todistus uskonnollista suvaitsemattomuutta vastaan ja vakuutus kaikkien ihmisten oikeudesta palvella Jumalaa omantuntonsa määräysten mukaan.

Protestanttisuuden ydin

Selitys oli annettu. Se oli painettu tuhansien muistiin ja kirjoitettu taivaan kirjoihin, joista ihmisyritys ei voinut sitä poistaa. Koko evankelinen Saksa hyväksyi vastalauseen uskonsa ilmauksena. Kaikkialla ihmiset näkivät tässä selityksessä lupauksen uudesta ja

paremmasta ajasta. Eräs ruhtinaista sanoi Speierin protestanteille: “Säilyttäköön Kaikkivaltias, joka on antanut teille armoa tunnustaa voimallisesti, vapaasti ja pelottomasti, teidät tässä kristillisessä lujudessa iankaikkisuuden päivään asti.”¹⁸⁴

[203] Jos uskonpuhdistus, saavutettuaan jonkin verran menestystä, olisi mukautunut olosuhteiden mukaan, päästäkseen maailman suosiin, se olisi ollut uskon Jumalalle ja itselleen ja olisi siten varmistanut oman häviönsä. Näiden jalojen uskonpuhdistajien kokemus antaa opetuksen kaikille tuleville ajoille. Tapa, jolla saatana toimii Jumalaa ja hänen sanaansa vastaan, ei ole muuttunut. Raamatun asettamista elämän ohjeeksi hän vastustaa nyt yhtä paljon kuin kuudennellatoistakin vuosisadalla. Meidän aikanamme on paljon poikettu sen opeista ja kehotuksista, ja on tarpeen palata protestanttien suureen periaatteeseen: Raamattu ja ainoastaan Raamattu uskon ja elämän ohjeeksi. Saatana koettaa yhä kaikilla käytettävissään olevilla keinoilla hävittää uskonnonvapauden. Se antikristillinen valta, jonka protestantit Speierissa hylkäsivät, koettaa nyt uudistunein voimin saattaa entiselleen menettämänsä valta- aseman. Sama järkkymätön uskollisuus Jumalan sanalle, jota osoitettiin tuossa uskonpuhdistuksen ratkaisevassa vaiheessa, on uskonpuhdistuksen ainoa toivo meidänkin aikanamme.

Näkyi merkkejä protestantteja uhkaavasta vaarasta, mutta oli myös merkkejä siitä, että Jumala oli ojentanut kätensä suojelemaan uskollisia. Näihin aikoihin “Melanchthon vei kiireesti ystävänsä, Simon Grynaeuksen Speierin katuja pitkin Reinin rantaan ja kehotti häntä menemään virran yli. Kun Grynaeus ihmetteli sellaista kiirettä, kertoi Melanchthon, että eräs vakavan ja juhlallisen näköinen, tuntematon, vanha mies oli ilmestynyt hänen eteensä ja sanonut, että Ferdinand oli sinä hetkenä lähettänyt oikeudenpalvelijat vangitsemaan Simon Grynaeuksen. Päivällä Grynaeus oli loukkaantunut Faberin, erään johtavan katolisen tohtorin saamasta ja saaman päätyttyä nuhdellut häntä ‘joidenkin inhoitavien harhaoppien’ puolustamisesta. Faber oli kätkenyt vihansa, mutta mennyt välittömästi kuninkaan luo, jonka hän oli saanut antamaan käskyn vangita tuo kiusallinen Heidelbergin professori. Melanchthon piti varmana, että Jumala oli pelastanut hänen ystävänsä lähettämällä yhden pyhistä enkeleistään varoittamaan häntä.

Hievahtamatta paikaltaan Melanchthon viipyi rannalla, kunnes Reinin vesi erotti Grynaeuksen hänen vainoojistaan. Nähdessään ystävänsä vastakkaisella rannalla hän huusi: ‘Viimeinkin hänet on temmattu niiden kidasta, jotka janoavat hänen viatonta vertaan.’ Palattuaan kotiinsa Melanchthon sai kuulla, että oikeudenpalvelijat olivat Grynaeusta etsiessään perusteellisesti tarkastaneet koko talon.”¹⁸⁵

Augsburgin tunnustus

Uskonpuhdistus oli saava osakseen enemmän huomiota maan mahtavien puolelta. Kuningas Ferdinand oli kieltäytynyt kuulemasta evankelisia ruhtinaita, mutta he saivat tilaisuuden esittää asiansa keisarin sekä koolle kutsuttujen kirkon ja valtion arvohenkilöiden edessä. Tasoittaakseen valtakuntaa häiritseviä erimielisyyksiä Kaarle V kutsui Speierin vastalauseen jälkeen heti Seuraavana vuonna valtiopäivät koolle Augsburgiin, ilmoittaen aikovansa henkilökohtaisesti johtaa niitä. Sinne kutsuttiin myöskin protestanttien johtajat. [204]

Suuret vaarat uhkasivat uskonpuhdistusta, mutta sen puolustajat jättivät nytkin asiansa Jumalan käteen, luvaten olla evankeliumille uskollisia. Saksin vaaliruhtinasta kehottivat hänen neuvonantajansa pysymään poissa valtiopäiviltä. He sanoivat keisarin vaativan ruhtinaita olemaan läsnä, vetääkseen heidät paulaan. “Eikö aseteta kaikkea alttiiksi vaaralle, jos sulkeudutaan kaupungin muurien sisälle mahtavan vihollisen kanssa?” he kysyivät. Mutta toiset selittivät uljaasti: “Pysykööt ruhtinaat vain rohkeina, ja Jumalan asia on pelastettu.” “Jumala on uskollinen; hän ei hylkää meitä”¹⁸⁶, sanoi Luther. Vaaliruhtinas seurueineen lähti Augsburgiin. Kaikki tunsivat häntä uhkaavat vaarat, ja useat matkustivat alakuloisina ja huolestuneina. Mutta Luther, joka saattoi heitä Koburgiin asti, vahvisti heidän horjuttava uskoaan laulamalla tällä matkalla kirjoittamansa virren: “Jumala ompe linnamme”. Innoittavien sävelten kaikuessa moni tuskallinen aavistus haihtui ja moni raskautettu sydän keventyi.

Uskonpuhdistusta puolustavat ruhtinaat olivat päättäneet antaa valtiopäiville selityksen mielipiteistään järjestelmällisessä muodossa ja Raamatun todistuksilla varustettuna. Tämän selityksen laatiminen oli annettu Lutherin, Melanchthonin ja heidän apulaistensa tehtäväksi. Protestantit olivat hyväksyneet selityksen uskonsa oikeana

kuvauksena ja he kokoontuivat kirjoittamaan nimensä tähän tärkeään asiakirjaan. Se oli juhlallinen ja koetteleva hetki. Uskonpuhdistajat pitivät tärkeänä, ettei heidän asiaansa sekoitettaisi poliittisiin kysymyksiin. Heidän mielestään uskonpuhdistus ei saanut käyttää muuta vaikutusvaltaa, kuin sitä, mikä johtuu Jumalan sanasta. Kun kristityt ruhtinaat astuivat esille allekirjoitukseen, Melanchthon tuli väliin, sanoen: “Näiden asiain esittäminen kuuluu teologeille ja papeille; varatkaamme maan mahtavien arvovalta muille asioille.” “Jumala varjelkoon teitä sulkemasta minua pois”, vastasi Saksin vaaliruhtinas Juhana. “Minä olen päättänyt tehdä sen, mikä on oikein, olematta levoton kruununi suhteen. Minä toivon saavani tunnustaa Herraa. Minun vaaliruhtinashattuni ja karpänahkaviittani eivät ole minulle niin kallisarvoisia kuin Jeesuksen Kristuksen risti.” Tämän sanottuaan hän kirjoitti nimensä tunnustuksen alle. Eräs toinen ruhtinas sanoi kynään tarttuessaan: “Minä olen valmis luopumaan omaisuudestani ja elämästäni, jos Herrani Jeesuksen Kristuksen kunnia sitä vaatii. Mieluummin luovun alamaistani ja valtioistani, mieluummin jätän isieni maan sauva kädessä, kuin omaksun jonkin muun opin kuin sen, joka on tässä tunnustuksessa.”

[205] ¹⁸⁷Sellainen usko ja rohkeus oli näillä Jumalan miehillä.

Voiton päivä

Tuli aika, jolloin oli astuttava keisarin eteen. Istuen valtaistuimellaan vaaliruhtinain ja ruhtinain ympäröimänä Kaarle V antoi protestanttisille uskonpuhdistajille tilaisuuden esittää asiansa. Heidän uskontunnustuksensa luettiin. Tuossa arvokkaassa kokouksessa esitettiin selvästi evankeliumin totuudet ja osoitettiin paavillisen kirkon erehdykset. Syystä on tätä päivää sanottu “uskonpuhdistuksen suurimmaksi päiväksi ja yhdeksi kunniakkaimmista kristikunnan ja koko ihmiskunnan historiassa”. ¹⁸⁸

Vain muutamia vuosia oli kulunut siitä, kun Wittenbergin munkki seiso yksinään Wormsissa kansallisen neuvoston edessä. Nyt olivat hänen tilallaan valtakunnan ylhäisimmät ja mahtavimmat ruhtinaat. Lutheria oli kielletty saapumasta Augsburgiin, mutta hän oli saapuvilla sanojensa ja rukoustensa kautta. Hän kirjoitti: “Minä olen sanomattoman iloinen, kun olen saanut elää tähän hetkeen asti, jolloin niin mainehikkaat tunnustajat korottavat Kristusta niin

kunniakkaassa kokouksessa.”¹⁸⁹Näin toteutuivat Raamatun sanat: “Minä puhun sinun todistuksistasi kuningasten edessä.” Ps. 119:46.

Kun Paavali pantiin evankeliumin tähden vankeuteen, tuli evankeliumi tämän kautta viedyksi keisarin kaupungin ruhtinaille ja ylimyksille. Samoin tässä tilaisuudessa se, minkä saarnaamisen saarnatuolista keisari oli kieltänyt, tuli julistetuksi palatsissa. Mitä monet olivat pitäneet sopimattomana palvelijäinkin kuunneltavaksi, sitä kuuntelivat ihmetellen valtakunnan valtiat ja herrat. Kuninkaat ja arvohenkilöt olivat kuulijoina, kruunatut ruhtinaat olivat saarnajina, ja saarnan sisältönä oli Jumalan kuninkaallinen totuus. “Apostolien ajan jälkeen ei ole ollut suurempaa työtä eikä valtavampaa tunnustusta”, sanoo eräs kirjailija.¹⁹⁰

“Kaikki, mitä luterilaiset ovat sanoneet, on totta; me emme voi sitä kieltää”, selitti eräs paavilainen piispa. “Voitteko Te selvillä järkisyillä osoittaa vaaliruhtinaan ja hänen liittolaistensa tunnustuksen vääräksi?” kysyi eräs toinen piispa tohtori Eckiltä. “En apostolien enkä profeettain kirjoituksilla, mutta kyllä kirkkoisien ja kirkolliskousten lausunnoilla”, oli vastaus. “Minä ymmärrän”, sanoi kysyjä. “Luterilaiset ovat siis Raamatussa ja me sen ulkopuolella.”¹⁹¹

Joitakin Saksan ruhtinaista voitettiin uskonpuhdistuksen puolelle. Keisari itse selitti, että protestanttien uskonkappaleet olivat pelkkää totuutta. Tunnustus käännettiin useille kielille ja levitettiin yli koko Euroopan. Sen ajan jälkeen ovat miljoonat ottaneet sen vastaan uskonsa esityksenä.

[206]

Jumalan uskolliset palvelijat eivät tehneet työtä yksinään. Kun “hallitukset, vallat ja pahuuden henkiolennot taivaan avaruuksissa” olivat liittoutuneet heitä vastaan, ei Herra hyljännyt kansaansa. Jos heidän silmänsä olisivat auenneet, he olisivat nähneet yhtä selviää todistuksia Jumalan sotajoukon läsnäolosta ja avusta, kuin muinoin erään profeetan suotiin nähdä. Kun Elisan palvelija kiinnitti herransa huomion ympärillä oleviin vihollisjoukkoihin, jotka tekivät pakoön pääsyn mahdottomaksi, profeetta rukoili: “Herra, avaa hänen silmänsä, että hän näkisi.” 2 Kun. 6: 17. Ja katso: vuori oli täynnä tulisia hevosia ja tulisia vaunuja; taivaan sotajoukko oli asettunut suojelemaan Jumalan miestä. Samalla tavalla taivaan enkelit suojelivat myös uskonpuhdistustyön suorittajia.

Eräs niistä asioista, joita Luther horjumattomasti puolusti, oli se periaate, ettei tulisi pyytää maallisen vallan tukea uskonpuhdistukselle eikä puolustaa sitä asevoimalla. Hän iloitsi siitä, että valtakunnan ruhtinaat tunnustivat evankeliumia; mutta kun he aikoivat solmia puolustusliiton evankeliumin suojelemiseksi, hän selitti, että “Jumalan tulee saada yksinään puolustaa evankeliumin oppia... Mitä vähemmän ihmiset sekaantuvat tähän asiaan, sitä tehokkaampi on Jumalan väliintulo. Kaikki ehdotetut poliittiset varokeinot olivat hänen mielestään merkinä arvottomasta pelosta ja synnillisestä epäluottamuksesta”.¹⁹²

Kun mahtavat viholliset liittoutuivat kukistamaan puhdistettua oppia ja tuhansia miekkoja näytti olevan paljastumassa sitä vastaan, Luther kirjoitti: “Saatanan raivoa, jumalattomat piispat laativat yhdessä salaisia suunnitelmiaan, ja meitä uhataan sodalla. Kehota kansaa urhoollisesti taistelemaan Herran valtaistuimen edessä uskon ja rukouksen aseina, niin että Jumalan Henki hillitsisi vihollisiamme ja pakottaisi ne rauhoittumaan. Suurin tarpeemme ja ensimmäinen työmme on rukous. Anna kansalle tiedoksi, että se on nyt alttiina miekalle ja saatanan raivolle, ja kansa rukoilkoon.”¹⁹³

[207] Kun Luther jälleen myöhemmin viittasi uskonpuhdistuksen puolelle asettuneiden ruhtinaiden suunnittelemaan liittoon, hän selitti, että ainoa ase, jota tässä taistelussa voitiin käyttää, oli “Hengen miekka”. Hän kirjoitti Saksin vaaliruhtinaalle: “Me emme voi oman tunteemme tähden hyväksyä ehdotettua liittoa. Tahtoisimme kymmenen kertaa ennemmin kuolla kuin nähdä evankeliumimme aiheuttavan verenvuodatusta. Meidän tulee käyttäytyä teuraslampaiden tavoin. Kristuksen risti on kannettava. Älköön Teidän Ylhäisyydenne peljätkö. Me saamme rukouksillamme enemmän aikaa kuin vihollisemme kerskailuillaan. Älkää vain tahratko käsiänne veljienne verellä. Jos keisari vaatii meitä luovutettaviksi tuomioistuintensa käsiin, olemme valmiit menemään. Te ette voi puolustaa meidän uskoamme: jokaisen on uskottava omalla vastuullaan.”

Se voima, joka suuressa uskonpuhdistuksessa järkytti maailmaa, tuli salaisesta rukouspaikasta. Siellä Herran palvelijat pyhällä rauhallisuudella asettivat jalkansa hänen lupaustensa kalliolle. Augsburgin kamppailun aikana Luther “ei antanut yhdenkään päivän mennä pyhittämättä vähintään kolme tuntia rukoukseen, ja nämä tunnit hän valitsi niiden tuntien joukosta, jotka parhaiten soveltuivat tut-

kimiseen”. Hänen kuultiin yksinäisessä kammiossaan vuodattavan sielunsa Jumalan eteen sanoissa, jotka olivat “täynnä syvää kunnioitusta, pelkoa ja toivoa, niin kuin ihminen puhuu ystävälleen”. “Minä tiedän, että sinä olet meidän Isämme ja Jumalamme”, hän sanoi, “ja olet hajottava lastesi vainoojat, sillä sinä olet itse vaarassa meidän kanssamme. Koko tämä asia on sinun, ja vain sinun vaatimuksestasi me olemme siihen ryhtyneet. Siksi puolusta meitä, oi Isä!”¹⁹⁴

Melanchthonille, jota pelko ja ahdistus painoivat, hän kirjoitti: “Armo ja rauha Kristuksessa — minä sanon: Kristuksessa, enkä sano: maailmassa. Amen. Minä vihaan ylitsevuotavalla vihalla niitä äärimmäisyyksiin meneviä huolia, jotka sinua kalvavat. Jos asia on väärä, niin luopukaamme siitä, jos se taas on oikea, niin miksi pitäisimme epäluotettavina hänen lupauksiaan, hänen, joka käskee meitä nukkumaan ilman pelkoa... Kristus ei petä oikeuden ja totuuden asiaa. Hän elää. Hän hallitsee. Mitä meidän silloin tarvitsee peljätä?”¹⁹⁵

Jumala kuuli palvelijainsa huudot. Hän antoi ruhtinaille ja sananjulistajille armoa ja rohkeutta puolustaa totuutta tässä maailmassa hallitsevia pimeyden voimia vastaan. Herra sanoo: “Katso, minä lasken Siioniin valitun kiven, kalliin kulmakiven; ja joka häneen uskoo, ei ole häpeään joutuva.” 1 Piet. 2: 6. Uskonpuhdistajat olivat rakentaneet Kristukselle, ja tuonelan portit eivät voineet voittaa heitä.

12. Luku—Soihdunkantajia Ranskassa

“Ranskassa oli päivä alkanut sarastaa jo ennen kuin Lutherista oli kuultu mitään uskonpuhdistajana.”

Speierin vastalauseita ja Augsburgin tunnustusta, jotka olivat uskonpuhdistuksen voiton merkkejä Saksassa, seurasivat taistelun ja pimeyden vuodet. Kannattajien erimielisyyden heikentämä ja mahdollisten vihollisten ahdistama protestanttisuus näytti olevan tuomittu täydelliseen häviöön. Tuhannet vahvistivat todistuksensa verellään. Puhkesi sisällissota. Uskonpuhdistuksen asian kavalsi eräs sen johtajista. Jaloimmat uskonpuhdistusta kannattavista ruhtinaista joutuivat keisarin käsiin, ja heitä raahattiin vankeina kaupungista toiseen. Mutta näennäisen voittonsa hetkenä keisari kärsi tappion. Hän näki, miten saalis temmattiin hänen käsistään, ja hänen oli lopulta pakko suvaita niitä oppeja, joiden hävittämisen hän oli ottanut elämänsä kunniatehtäväksi. Hän oli pannut alttiiksi valtakuntansa, aarteensa ja elämänsäkin pyrkiessään hävittämään harhaoppisuuden. Nyt hän näki sotajoukkojensa häviävän sodassa, aarraittojen tyhjenevän ja kapinan uhkaavan hänen monia valtakuntiaan, samalla kun se usko, jota hän turhaan oli koettanut tukahduttaa, levisi joka taholle. Kaarle V oli taistellut Kaikkivaltiaasta vastaan. Jumala oli sanonut: “Tulkoon valkeus”, mutta keisari oli koettanut säilyttää pimeyden koskemattomana. Hänen aikomuksensa epäonnistuivat; ja ennenaikaisesti vanhentuneena, pitkän taistelun uuvuttamana, hän luopui valtaistuimestaan ja meni luostariin.

[209] Samoin kuin Saksassa tuli Sveitsissäkin uskonpuhdistukselle pimeitä päiviä. Useiden kantonien ottaessa vastaan puhdistetun opin, toiset rip puivat sokeasti ja itsepintaisesti kiinni Rooman uskontunnustuksessa ja vainosivat niitä, jotka halusivat vastaanottaa totuuden. Tämä johti lopulta sisällissotaan. Zwingli ja useat hänen kannattajansa kaatuivat Kappelin verisessä taistelussa. Näiden kauheiden onnettomuuksien masentamana kuoli Oekolampadius pian tämän jälkeen. Rooma riemuitsi ja näytti monin paikoin saavan takaisin kaiken menettämänsä. Mutta Hän, jonka aivoitukset ovat iankaikki-

set, ei hyljännyt kansaansa eikä asiaansa. Hänen kätensä oli tuova pelastuksen. Muissa maissa oli Hänen vaikutuksestaan noussut esille työntekijöitä viemään uudistustyötä eteenpäin.

Ranskassa oli päivä alkanut sarastaa jo ennen kuin Lutherista oli mitään kuultu uskonpuhdistajana. Ensimmäisiä niistä, jotka näkivät valon, oli iäkäs, korkeasti oppinut Lefevre. Hän oli Pariisin yliopiston professori sekä harras ja innokas katolilainen. Tutkiesaan muinaisajan kirjallisuutta hän kiinnitti huomionsa Raamattuun ja otti sen tutkimisen oppilaidensa työohjelmaan.

Lefevre oli pyhimysten innokas ihailija, ja hän oli alkanut kirjoittaa pyhimysten ja marttyyrien historiaa kirkon pyhimystarujen pohjalla. Tämä yritys vaati paljon työtä, ja hän oli siinä jo melkoisesti edistynyt, kun hän tuli ajatelleeksi, että hän kenties saisi hyvää apua Raamatusta, ja alkoi tutkia sitä tässä mielessä. Sieltä hän löysikin kertomuksia pyhistä henkilöistä, mutta ei sellaisia kuin oli roomalaisessa pyhimyskalentelissa. Jumalallinen valovirta tunkeutui hänen sieluunsa. Hämmästyksen ja inhon valtaamana hän jätti valitsemansa työn ja antautui Jumalan sanan tutkimiseen. Sieltä hän löysi kallisarvoisia totuuksia ja alkoi pian opettaa niitä muillekin.

Evankeliumi leviää

Vuonna 1512, ennen kuin Luther tai Zwingli oli alkanut uskonpuhdistustyön, Lefevre kirjoitti: “Jumala antaa sen vanhurskauten, joka yksinomaan armosta vanhurskauttaa iankaikkiseen elämään.”¹⁹⁶ Katsellessaan lunastuksen salaisuuksia hän huudahti: “Oi sitä sanomattoman suurta vaihtoa — viaton tuomitaan ja rikollinen vapautetaan, siunaus kirotaan ja kirottu siunataan, elämä kuolee ja kuollut saa elämän, kunnia peittyä häpeällä ja häpeällinen verhotaan kunnialla.”¹⁹⁷

Samalla kun hän opetti, että pelastuksen kunnia kuuluu yksinään Jumalalle, hän myös selitti, että ihmisen velvollisuus on olla kuuliainen.

“Jos olet Kristuksen kirkon jäsen”, hän sanoi, “olet hänen ruumiinsa jäsen; ja jos kuulut hänen ruumiiseensa, olet täynnä jumalallista luontoa... Oi, jospa ihmiset voisivat käsittää tämän etuoikeuden! Kuinka puhdasta, siveää ja pyhää olisikaan silloin heidän elämänsä, ja kuinka mitättömänä he pitäisivätkään kaikkea tämän maailman

kunniaa verrattuna tähän sisäiseen, luonnollisilta silmiltä salattuun kunniaan.”¹⁹⁸

Lefevren oppilaiden joukossa oli muutamia, jotka innostuneina kuuntelivat hänen sanojaan ja jatkoivat totuuden julistamista kauan sen jälkeen, kun heidän opettajansa ääni vaikenä. Näiden joukossa oli William Farel. Hurskaiden vanhempien poikana ja kasvatettuna sokeasti uskomaan kirkon opetukset, hän olisi voinut apostoli Paavalin tavoin sanoa itsestään: “Minä olen meidän uskontomme ankarimman lahkoon mukaan elänyt fariseuksena.” Apt. 26: 5. Uskollisena katolisena hän olisi halunnut perinpohjin hävittää kaikki, jotka uskalsivat vastustaa kirkkoa. “Minä purin hammasta niinkuin raivostunut susi, kun kuulin jonkun puhuvan paavia vastaan”, hän sanoi myöhemmin viitatessaan tähän elämänsä kauteen. Hän oli ollut väsymätön pyhimysten palvoja. Lefevren kanssa hän oli käynyt Pariisin kaikissa kirkoissa, rukoillut niiden alttarien ääressä ja koristanut lahjoilla pyhäinjäännöslippaita. Mutta nämä työt eivät voineet antaa rauhaa hänen sielulle. Hänen mieltään vaivasi synnintunto, jota mitkään hänen katumusharjoituksensa eivät voineet poistaa. Aivankuin taivaasta tulleen äänenä hän kuunteli uskonpuhdistajan sanoja: “Me pelastumme armon kautta. Syytön on tuomittu, ja syyllinen pääsee vapaaksi. Kristuksen risti yksinään avaa taivaan portit ja sulkee helvetin portit.”¹⁹⁹

Farel otti totuuden iloiten vastaan. Paavalin kokemusta muistuttavan kääntymyksen kautta hän siirtyi perinnäistapojen orjuudesta Jumalan lasten vapauteen. Omien sanojensa mukaan hän muuttui “saaliin- himoisesta, julmasta sudesta rauhalliseksi, lempeäksi karitsaksi”. Hän oli “kokonaan luopunut paavista ja antanut sydämensä Jeesukselle Kristukselle”.²⁰⁰

Lefevren jatkaessa totuuden valon levittämistä ylioppilaiden keskuuteen, Farel lähti julistamaan totuutta julkisesti. Hän oli nyt Kristuksen asiassa yhtä innokas kuin oli ennen ollut paavin asiassa. Eräs kirkon arvohenkilöistä, Meauxin piispa, liittyi heihin pian tämän jälkeen. Muitakin opettajia, joilla oli suuri arvo taitavuutensa ja oppinsa tähden, osallistui evankeliumin julistamiseen, ja se sai kannattajia kaikkien yhteiskuntaluokkien keskuudesta, käsityöläisten ja talonpoikien kodeista aina kuninkaan linnaan saakka. Silloisen hallitsijan Frans I: n sisar otti vastaan puhdistetun opin. Kuningas itse ja äiti-kuningatar näyttivät johonkin aikaan suopeilta sitä kohtaan, ja

uskonpuhdistajat odottivat suurin toivein sitä aikaa, jolloin Ranska olisi voitettu evankeliumille.

Mutta heidän toiveensa eivät täyttyneet. Kristuksen opetuslapsia odottivat koettelemukset ja vainot. Tämä oli kuitenkin armollisesti kätketty heidän silmiltään. Ensin tuli rauhallinen aika, jolloin he voivat vahvistua kohtaamaan myrskyä; ja uskonpuhdistus edistyi nopeasti. Meauxin piispa työskenteli innokkaasti omassa hiippakunnassaan, opettaen sekä pappeja että kansaa. Oppimattomat ja siveettömät papit erotettiin, ja heidän sijaansa asetettiin mahdollisuuksien mukaan oppineita ja hurskaita miehiä. Piispa toivoi hartaasti, että hänen alamaisensa voisivat itsenäisesti tutkia Jumalan sanaa, ja pian tämä toivo toteutuikin. Lefevre ryhtyi kääntämään Uutta testamenttia; ja samaan aikaan, kun Lutherin saksalainen Raamattu ilmestyi Wittenbergin painosta, julkaistiin ranskankielinen Uusi testamentti Meauxissa. Säästämättä työtä tai kustannuksia piispa levitti sitä seurakuntiinsa, ja pian Meauxin asukkaat omistivat Pyhän Raamatun.

Kuten janosta nääntyvät matkustajat iloiten rientävät virvoittavalle vesilähteelle, niin nämä sielut ottivat vastaan taivaan sanoman. Työmiehet pelloilla ja käsityöläiset työpajoissaan saivat jokapäiväisessä työssään uutta rohkeutta keskustelemalla Raamatun kalliista totuuksista. Iltojaan he eivät enää viettäneet viinikellareissa, vaan koontuivat toistensa koteihin lukemaan Jumalan sanaa, rukoilemaan ja kiittämään. Suuri muutos näkyi pian näissä yhdyskunnissa. Vaikka asukkaat kuuluivat alhaisimpaan luokkaan, ollen oppimattomia raskaan työn raatajia, näkyi Jumalan armon uudistava ja kohottava voima heidän elämässään. Nöyryydellään, rohkeudellaan ja pyhyydellään he todistivat siitä, mitä evankeliumi saa aikaan niissä, jotka ottavat sen vilpittömästi vastaan.

Meauxissa sytytetty valo säteili kauas. Kääntyneiden luku kasvoi joka päivä. Kuningas, joka halveksi munkkien ahdasmielistä kiihkoilua, hillitsi jonkin aikaa papiston raivoa; mutta paavilliset johtajat pääsivät lopulta voitolle. Pystytettiin rovio. Meauxin piispa, jonka täytyi valita joko rovio tai peruutus, valitsi helpomman tien; mutta johtajan lankeemuksesta huolimatta lauma pysyi uskollisena. Useat todistivat totuudesta liekkien keskellä. Polttoroviolla osoittamansa rohkeuden ja uskollisuuden kautta nämä nöyrät kristityt

puhuivat tuhansille, jotka rauhallisina aikoina eivät koskaan olisi kuulleet heidän todistustaan.

[212] Alhaiset ja köyhät eivät olleet ainoat, jotka keskellä kärsimystä ja pilkkaa uskalsivat todistaa Kristuksesta. Linnan ja palatsin komeissa saleissa oli kuninkaallista sukua olevia henkilöitä, joille totuus oli rikkautta ja korkeaa asemaa, vieläpä elämääkin kalliimpi. Kuninkaallinen haarniska kätki jalomman ja uskollisemman hengen kuin piispan kauhtana ja hiippa. Louis de Berquin oli ylhäistä sukua. Samalla kun hän oli urhoollinen ja hovitapoihin tottunut ritari, hän oli myös harras tutkija, kohtelias ja siveellisesti moitteeton. “Hän oli”, eräs kirjailija sanoo, “paavillisten säädösten innokas noudattaja sekä messujen ja saarnojen harras kuuntelija... ja kaikkien hänen hyveitensä kruununa oli erityinen kammo Lutherin oppia kohtaan”. Mutta kun hän monien muiden tavoin joutui kaitselmuksen ohjaamana lukemaan Raamattua, hän hämmästykseseen löysi sieltä “Rooman oppien asemesta Lutherin opit”.²⁰¹ Siitä lähtien hän pyhitti itsensä kokonaan evankeliumin asialle.

Koska hän oli Ranskan oppinein aatelismies, nerokas, kaunopuheinen, lannistumaton rohkeudessaan, sankarillinen innossaan ja vaikutusvaltainen hovissa — sillä hän oli kuninkaan suosikki — luulivat monet, että kohtalo oli määrännyt hänet Ranskan uskonpuhdistajaksi. Beza sanoi: “Berquinista olisi tullut toinen Luther, jos hän olisi löytänyt Frans I: ssä toisen vaaliruhtinaan.” “Hän on vaarallisempi kuin Luther”, sanoivat paavilaiset.²⁰² Ranskan katolilaiset pelkäsivät todella häntä enemmän. He heittivät hänet harhaoppisena vankilaan, mutta kuningas vapautti hänet. Taistelu jatkui monta vuotta. Frans, joka horjui Rooman ja uskonpuhdistuksen välillä, toisinaan suvaitsi, toisinaan taas piti kurissa munkkien palavaa intoa. Katolisen kirkon viranomaiset heittivät Berquinin kolme kertaa vankilaan, mutta hallitsija, joka ihaili hänen lahjakkuuttaan ja jaloa luonnettaan, vapautti aina hänet, kieltäytyen jättämästä häntä papiston vihan uhriksi.

Berquinia varoitettiin useita kertoja vaarasta, joka uhkasi häntä Ranskassa, ja häntä kehoitettiin noudattamaan niiden esimerkkiä, jotka olivat päässeet turvaan menemällä vapaaehtoisesti maanpakoon. Arka ja liehrittelevä Erasmus, jolla kaikessa oppineisuudessaan ei ollut sitä siveellistä suuruutta, joka saa pitämään elämää ja kunniaa vähempiarvoisina kuin totuutta, kirjoitti Berquinille: “Pyydä päästä

lähettilääksi johonkin vieraaseen maahan; lähde matkalle Saksaan. Sinä tunnet Bedan ja hänen kaltaisensa — hän on tuhatpäinen hirviö, joka kylvää myrkkyä kaikkialle. Sinulla on epäluokainen joukko vihollisia. Vaikka asiasi olisi parempi kuin Jeesuksen Kristuksen, he eivät anna sinun olla rauhassa, ennen kuin ovat riistäneet sinulta hengen. Älä luota liian paljon kuninkaan suojelukseseen. Missään tapauksessa älä aiheuta minulle ikävyyksiä teologisen tiedekunnan kanssa.”²⁰³

[213]

Vaarat lisääntyvät

Vaarat lisääntyivät, mutta Berquinin into tuli vain palavammaksi. Sen sijaan että olisi noudattanut Erasmuksen varovaista ja itsekästä neuvoa, hän päätti ryhtyä entistä rohkeampiin toimenpiteisiin. Hän ei aikonut vain puolustaa totuutta, vaan myös hyökätä erehdystä vastaan. Syytöksen harhaoppisuudesta, jonka katolilaiset kohdistivat häneen, hän aikoi kohdistaa heihin itseensä. Toimeliaimpia ja katkerimpia hänen vastustajistaan olivat oppineet tohtorit ja munkit Pariisin suuren yliopiston teologisessa osastossa, joka oli korkeimpia kirkollisia auktoriteetteja sekä tässä kaupungissa että koko valtakunnassa. Näiden tohtorien kirjoituksista Berquin esitti kaksitoista lausuntoa, joita hän julkisesti väitti “Raamatun vastaisiksi ja harhaoppisiksi”, sekä pyysi kuningasta toimimaan riita-asiassa tuomarina.

Kuningas, joka mielellään antoi vastapuolien osoittaa voimansa ja älykkyytensä sekä oli iloinen saadessaan nöyryyttää ylpeitä munkkeja, kehotti katolilaisia puolustamaan asiaansa Raamatulla. Nämä tiesivät hyvin, ettei heillä ollut tästä aseesta sanottavaa hyötyä. Vankila, kidutus ja polttorovio olivat niitä aseita, joita he paremmin osasivat käyttää. Nyt osat olivat vaihtuneet, ja he huomasivat olevansa putoamaisillaan siihen kuoppaan, johon he olivat halunneet syöstä Berquinin. Hämmästyneinä he alkoivat etsiä pelastumistietä.

“Samaan aikaan oli joku silponut eräässä kadunkulmassa olevaa neitsyt Marian kuvaa.” Kaupungissa oli paljon hälinää. Tapahtumapaikalle kokoontui paljon ihmisiä, jotka toivat ilmi surunsa ja suuttumuksensa. Kuningaskin oli syvästi liikuttunut. Tätä tilannetta munkit saattoivat käyttää hyödykseen, ja nopeasti he sen tekivätkin. “Tämä on Berquinin oppien hedelmää”, he huusivat. “Kaikki

on kaatumaisillaan — uskonto, lait, vieläpä valtaistuinkin — tämän luterilaisen kapinan vaikutuksesta.”

[214] Berquin vangittiin jälleen. Kuningas matkusti Pariisista ja munkit saivat siten vapaasti toimia niinkuin halusivat. Uskonpuhdistajaa kuulusteltiin, hänet tuomittiin kuolemaan, ja tuomio pantiin täytäntöön samana päivänä, jona se oli julistettu, niin ettei Frans enää tällä kertaa päässyt häntä pelastamaan. Keskipäivällä Berquin vietiin teolituspaikalle. Tavattoman suuri kansanjoukko kokoontui katsomaan tapahtumaa, ja oli useita, jotka hämmästyneinä ja pahaan aavistaen totesivat, että uhri oli valittu Ranskan parhaimmasta ja hienoimmasta aatelisperheestä. Hämmästyks, suuttumus, iva ja katkera viha synkensi levottoman joukon kasvot; mutta yksillä kasvoilla ei ollut mitään varjoa. Marttyyrin ajatukset olivat kaukana ympärillä olevasta melusta; hän tunsu vain Herransa läsnäolon.

Aatelismies vaiennetaan

Berquin ei kiinnittänyt huomiota niihin kurjiin rattaisiin, joilla hän ajoi, ei myöskään vainoojainsa vihaisiin katseihin eikä kauheaan kuolemaansa, jota kohti hän kulki. Hän, joka elää ja oli kuollut ja elää aina ja iankaikkisesti ja jolla on kuoleman ja tuonelan avaimet, oli hänen vieressään. Berquinin kasvot säteilivät taivaallista kirkkautta ja rauhaa. Hän oli pukeutunut kallisarvoiseen pukuun. Hänen yllään oli “sametti- takki, kullalla kirjailtu silkki-ihokas ja kultakoristeiset housut”.²⁰⁴ Hän oli menossa todistamaan uskostaan kuningasten Kuninkaan ja koko maailmankaikkeuden edessä, eikä mikään surun merkki saanut todistaa hänen iloaan vastaan.

Kun kulkue hitaasti eteni katujen tungoksessa, kansa ihmetteli hänen kasvojensa ja käyttäytymisensä ilmaisemaa huoletonta rauhaa ja voiton- riemua. “Hän muistuttaa temppelissä istuvaa, joka mieltii pyhiä asioita”, sanottiin.²⁰⁵

Berquin yritti puhua polttoroviolta muutamia sanoja kansalle; mutta puheen seurauksia pelkäävät munkit alkoivat huutaa, ja sotilaat alkoivat kalisuttaa aseitaan, niin että marttyyrin ääni hukkui meluun. Täten sivistyneen Pariisin korkein kirjallinen ja kirkollinen arvovalta antoi vuonna 1529 vuoden 1793 kansalle halveksittavan esimerkin kuolevan pyhien sanojen tukahduttamisesta polttoroviolla.²⁰⁶

Berquin tukehtui, ja liekit kuluttivat hänen ruumiinsa. Tieto hänen kuolemastaan tuotti surua uskonpuhdistuksen ystäville kaikkialla Ranskassa. Mutta hänen esimerkkinsä ei mennyt hukkaan. Totuuden todistajat sanoivat: “Mekin olemme valmiit iloiten kuolemaan, kiinnittäen katseemme tulevaan elämään.”²⁰⁷

Meauxissa puhjenneen vainon aikana riistettiin uskonpuhdistuksen opettajilta saarnalupa, ja he lähtivät muille kentille. Lefevre matkusti jonkin ajan kuluttua Saksaan. Farel palasi Itä-Ranskassa olevaan syn- tymäkaupunkiinsa levittämään valoa lapsuutensa kotiseudulle. Tiedot Meauxin tapahtumista olivat saapuneet sinne, ja totuus, jota Farel pelottomalla innolla julisti, sai kuulijoita. Viranomaiset yllytettiin pian häntä vaientamaan, ja hänet karkoitettiin kaupungista. Hän ei voinut enää toimia julkisesti, mutta hän kulki tasankojen ja kylien halki, opettaen yksityisissä asunnoissa ja syrjäisillä niityillä ja löytäen turvapaikan metsistä ja kallioiden luolista, joissa hän poikavuosinaan oli usein oleskellut. Jumala valmisti häntä suurempia koetuksia varten. “Kärsimyksiä, vainoja ja saatanan salajuonia, joista minua varoitettiin, ei ole puuttunut”, hän sanoi. “Ne ovat olleet paljon vaikeampia kuin omin voimin olisin voinut kantaa; mutta Jumala on isäni. Hän on antanut ja on aina antava minulle kaiken tarvitsemani voiman.”²⁰⁸

[215]

[216]

[217]

Samoin kuin apostolien päivinä, vaino oli “koitunutkin evankeliumin menestykseksi”. Fil. 1: 12. Pariisista ja Meauxista karkoitettuina “ne, jotka näin olivat hajaantuneet, vaelsivat paikasta toiseen ja julistivat evankeliumin sanaa”. Apt. 8: 4. Tällä tavalla valo levisi moniin Ranskan syrjäisiin maakuntiin.

Jean calvin

Jumala valmisti yhä edelleen työntekijöitä työnsä laajentamiseen. Eräässä Pariisin koulussa oli hiljainen, ajatteleva nuorukainen, joka näytti olevan erittäin lahjakas ja teräväjärkinen. Hänen moitteeton elämänsä herätti yhtä paljon huomiota kuin hänen älykkyytensä ja harras uskonnollisuutensakin. Hänen nerokkuutensa ja uutteruutensa tekivät hänestä pian koulun ylpeyden, ja pidettiin varmana, että Jean Calvinista tulisi yksi taitavimpia ja kunnioitettuimpia kirkon puolustajia. Mutta jumalallisen valon säde läpäisi myös Calvinia ympäröivät skolastiikan ja taikauskon muurit. Hänestä oli pöyris-

tyttävää kuulla uusista opeista, ja hänen mielestään kerettiläiset ansaitsivat sen tulen, jolle heidät annettiin. Hän joutui kuitenkin tahtomattaan katsomaan kerettiläisyyttä silmästä silmään ja koettelemaan katolisen teologian voimaa protestanttien oppia vastaan.

Pariisissa oli Calvinin serkku, joka oli liittynyt uskonpuhdistajiin. Nämä kaksi sukulaista kohtasivat usein toisensa ja keskustelivat niistä asioista, jotka häiritsivät kristikunnan rauhaa. “Maailmassa on vain kaksi uskontokuntaa”, sanoi Olivetan, joka oli protestantti. “Toisen muodos- tavat ihmisten keksimät uskonnot, joiden mukaan ihminen voi pelastaa itsensä juhlamenoilla ja hyvillä töillä. Toinen on se ainoa uskonto, joka on ilmoitettu Raamatussa, ja joka opettaa ihmisiä etsimään pelastusta yksinomaan Jumalan vapaasta armosta.”

[218] “Minä en halua olla missään tekemisissä sinun uuden oppisi kanssa”, huudahti Calvin. “Luuletko sinä, että minä olen elänyt erehdyksessä koko elinaikani.”²⁰⁹ Mutta keskustelu oli herättänyt hänen mielessään ajatuksia, joista hänen oli vaikea vapautua. Asuinhuoneensa yksinäisyydessä hän mietti serkkunsa sanoja. Hän ei päässyt siitä ajatuksesta, että hän oli syntinen. Hän näki itsensä pyhän ja vanhurskaan Tuomarin edessä ilman välittäjää. Pyhimysten esirukoukset, hyvät työt ja kirkon juhlamenot olivat kaikki voimattomat sovittamaan syntiä. Hän näki edessään vain ikuisen epätoivoisen pimeyden. Turhaan kirkon tohtorit koettivat lievittää hänen tuskaansa. Turhaan turvauduttiin rippiin ja katumusharjoituksiin; ne eivät voineet sovittaa sielua Jumalan kanssa.

Ollessaan yhä näissä hedelmättömissä taisteluissa Calvin meni eräänä päivänä sattumalta jollekin kaupungin julkisista toreista ja näki siellä poltettavan kerettiläistä. Marttyyrin kasvoilla ilmenevä rauha täytti hänet ihmettelyllä. Tuon pelottavan kuoleman tuskien keskellä ja kirkon antaman vielä kauheamman tuomion alaisena marttyyri osoitti sellaista uskoa ja rohkeutta, että nuori ylioppilas tunsu tuskaa verratessaan niitä siihen epätoivoon ja pimeyteen, joiden vallassa hän itse oli, osoittaessaan ehdotonta kuuliaisuutta kirkolle. Koska hän tiesi kerettiläisten perustavan uskonsa Raamattuun, hän päätti tutkia sitä, löytääkseen mahdollisesti sieltä heidän ilonsa salaisuuden.

Raamatusta hän löysi Kristuksen. “Oi isä”, hän huudahti, “hänen uhrinsa on tyynnyttänyt sinun vihasi. Hänen verensä on pessyt pois minun saastaisuuteni. Hänen ristinsä on kantanut minun kiroukseni.

Hänen kuolemansa on hankkinut minulle sovituksen. Me olemme keksineet itsellemme useita hyödyttömiä hullutuksia, mutta sinä olet asettanut sanasi tulisoihtuna minun eteeni ja olet koskettanut sydäntäni, saadaksesi minut inhoamaan kaikkia muita ansioita paitsi Jeesuksen ansiota.”²¹⁰

Calvin oli saanut pappiskasvatuksen. Jo kaksitoistavuotiaana hänet nimitettiin erään pienen seurakunnan kappalaiseksi, ja piispa leikkasi hänen hiuksensa kirkon määräysten mukaan. Häntä ei vihitetty papiksi, eikä hän suorittanut papin velvollisuuksia, mutta hän tuli hengellisen säädyn jäseneksi, saaden virkaansa vastaavan arvonimen ja sen mukaiset taloudelliset edut.

Kun hän nyt luuli, ettei hänestä koskaan voisi tulla pappia, hän siirtyi joksikin aikaa opiskelemaan lakia, mutta hylkäsi lopulta tämän suunnitelman ja päätti pyhittää elämänsä evankeliumille. Mutta hän epäröi ruveta julkiseksi opettajaksi. Hän oli arkaluontoinen ja piti tuohon työhön liittyvää vastuuta pelottavan suurena. Lisäksi hän halusi vielä opiskella. Ystävien hartaat pyynnöt saivat hänet kuitenkin lopulta myöntymään. “On ihmeellistä”, hän sanoi, “että näin alhaista sukua oleva korotetaan niin suureen arvoon”.²¹¹

[219]

Calvin alkoi työnsä rauhallisesti, ja hänen sanansa olivat kuin virvoittava kaste, joka laskeutuu maahan. Hän oli jättänyt Pariisin ja oli nyt eräässä maakuntakaupungissa prinsessa Margareetan suojeluksessa. Prinsessa rakasti evankeliumia ja suojeli sen puolustajia. Calvin oli hiljainen ja vaatimaton nuorukainen. Hän aloitti työnsä ihmisten kodeissa. Kooten perheen jäsenet ympärilleen hän luki Raamattua ja selitti pelastustutuuksia. Ne, jotka kuuluivat sanoman, veivät sen hyvät uutiset toisille; ja pian opettaja lähti ympärillä oleviin kaupunkeihin ja kyliin. Käyden sekä linnoissa että mökeissä hän näin jatkoi työtään ja perusti seurakuntia, joissa kasvoi pelottomia totuuden todistajia.

Muutamien kuukausien kuluttua hän tuli jälleen Pariisiin, jossa oli tavaton kuohunta oppineiden ja opiskelijain keskuudessa. Vanhojen kielten opiskelu oli johtanut heitä tutkimaan Raamattua, ja monet, joiden sydäntä sen totuudet eivät vielä olleet koskettaneet, keskustelivat innokkaasti niistä, jopa hyökkäsivät katolisen kirkon puoltajien mielteitä vastaan. Calvin oli taitava väittelijä jumaluusopillisten kiistakysymysten alueella, mutta hänellä oli korkeampi lähetystehtävä, kuin meluavien skolastikkojen kiistaan puuttuminen. Ihmisten

mielenkiinto oli herännyt, ja nyt oli sopiva aika esittää heille totuutta. Samaan aikaan kun teologisten väittelyjen hälinä täytti yliopistojen salit, Calvin kulki talosta taloon, selittäen Raamattua kansalle ja puhuen sille ristiinnaulitusta Kristuksesta.

Valoa pariisissa

Jumalan kaitselmuksen mukaan Pariisi sai uuden kehotuksen evankeliumin vastaanottamiseen. Lefevren ja Farelin kautta annettu kutsu oli hyljätty, mutta tuon suuren pääkaupungin kaikkien kansanluokkien oli vielä annettava kuulla sanoma. Poliittisten näkökohtien mukaan toimiva kuningas ei ollut vielä täydellisesti asettunut Rooman puolelle uskonpuhdistusta vastaan. Margareeta yhä toivoi protestanttisuuden voittavan Ranskassa. Hän päätti antaa julistaa puhdistettua oppia Pariisissa. Kuninkaan poissa ollessa hän määräsi erään protestanttisen sananjulistajan saarnaamaan kaupungin kirkoissa. Kun katolisen kirkon viranomaiset kielsivät tämän, prinsessa avasi palatsin sananjulistukselle. Eräs huone järjestettiin kappeliksi ja ilmoitettiin, että siellä oli saarnatilaisuus joka päivä määrättyyn aikaan. Kokouksiin kutsuttiin kaikkiin säätyihin kuuluvia henkilöitä erilaisilta toimialoilta. Kansaa tuli niin paljon, ettei ainoastaan kappeli vaan myös eteiset ja hallit täyttyivät kuulijoista. Joka päivä saapui tuhansia — aatelisia, valtiomiehiä, lainoppineita, kauppiaita ja käsityöläisiä. Kuningas ei kieltänyt pitämästä kokouksia, vaan käski avata niitä varten kaksi Pariisin kirkkoa. Milloinkaan ennen ei Jumalan sana ollut aikaansaanut kaupungissa sellaista liikettä. Näytti siltä kuin elämän Henki taivaasta olisi vuodatettu kansan ylle. Kohtuullisuus, puhtaus, järjestys ja ahkeruus syrjäyttivät juoppouden, irstailun, epäsovun ja toimeettomuuden.

Mutta papitkaan eivät olleet joutilaina. Kun kuningas yhä kieltäytyi puuttumasta asiaan ja estämästä evankeliumin saarnaamista, he kääntyivät kansan puoleen. Keinoja säästämättä herätettiin taikauskaisessa rahvaassa pelkoa, ennakkoluuloja ja uskonkiihkoa. Seuratessaan sokeasti vääriä opettajiaan Pariisin kävi kuten muinoin Jerusalemin: Se ei tuntenut etsikkoaikaansa eikä tiennyt, mikä sen rauhaan sopi. Kaksi vuotta saarnattiin Jumalan sanaa pääkaupungissa; mutta samalla, kun monet ottivat vastaan evankeliumin, kansan enemmistö hylkäsi sen. Frans oli osoittanut suvaitsevaisuut-

ta yksinomaan omien aikeittensa menestymistä ajatellen, ja paavin kannattajien onnistui saada valta-asemansa takaisin. Kirkot suljettiin uudelleen ja polttorovio pystytettiin.

Calvin oli yhä Pariisissa, valmistautuen opiskelun, mietiskelyn ja rukouksen avulla tuleviin tehtäviinsä ja jatkaen valon levittämistä. Viimein kuitenkin heräsi epäluulo häntä kohtaan. Viranomaiset päättivät viedä hänet polttoroviolle. Hän oli tuntenut itsensä turvaksi yksinäisyydessään eikä aavistanut mitään vaaraa, kun ystävät syöksyivät hänen huoneeseensa ja ilmoittivat oikeudenpalvelijoiden olevan matkalla vangitsemaan hänet. Samassa tuokiossa kuului kova kolkutus ulko-ovelta. Ei hetkeäkään ollut hukattavissa. Muutamat uskonpuhdistajan ystävästä viivyttivät oikeudenpalvelijoita ovella, sillä aikaa kun toiset autoivat häntä pääsemään ikkunasta ulos, jonka jälkeen hän nopeasti riensi kaupungin rajalle. Siellä hän pääsi turvaan erään työmiehen luona, joka oli uskonpuhdistuksen ystävä. Isäntänsä vaatteisiin pukeutuneena hän lähti kuokka olalla matkalleen. Kulkien etelää kohti hän jälleen löysi turvapaikan Margareetan hallinnassa olevalla alueella. ²¹²

Ystävien suojassa

Täällä hän viipyi muutamia kuukausia mahtavien ystäviensä varmassa suojassa ja jatkoi tutkimuksiaan. Mutta hänen sydämensä vaati julistamaan evankeliumia Ranskassa, eikä hän voinut kauan olla toimeettomana. Niin pian kuin myrsky oli jonkin verran asettunut, hän valitsi uudeksi työkentäkseen Poitiersin, missä oli yliopisto ja missä uudet käsitykset jo olivat saaneet suosiota osakseen. Kaikensäätyiset henkilöt kuuntelivat ilolla evankeliumia. Calvin ei saarnannut julkisesti; mutta pormestarin asunnossa, omissa majapaikoissaan ja joskus yleisessä puistossa hän esitti elämän sanaa niille, jotka halusivat kuulla. Jonkin ajan kuluttua, kun kuulijain lukumäärä lisääntyi, katsottiin turvallisemmaksi kokoontua kaupungin ulkopuolelle. Kokouspaikaksi valittiin syvän ja kapean rotkon sivulla oleva luola, joka lisäksi oli puiden ja yläpuolella olevien kallioiden kätöksissä. Kaupungista lähti eri teitä pieniä seurueita, jotka kokoontuivat sinne. Tässä piilopaikassa luettiin ja selitettiin Raamattua. Täällä Ranskan protestantit ensimmäisen kerran nauttivat Herran ehtoollis-

[221]

ta. Tästä pienestä seurakunnasta lähetettiin muille työkentille useita uskollisia evankelistoja.

Calvin palasi vielä kerran Pariisiin. Hän ei voinut vielääkään lupaa siitä toivosta, että Ranska kansakuntana ottaisi vastaan uskonpuhdistuksen. Mutta hän huomasi, että hänen työnsä miltei kaikki ovet olivat suljetut. Evankeliumin julistaminen oli suoraa tietä polttoroviolle menemistä, ja hän päätti viimein lähteä Saksaan. Tuskin hän oli lähtenyt Ranskasta, kun myrsky puhkesi protestanttien ylle. Jos hän olisi jäänyt Ranskaan, olisi hän varmaan tuhoutunut toisten mukana.

Toivoen oman maansa pysyvän Saksan ja Sveitsin rinnalla, Ranskan uskonpuhdistajat päättivät tehdä Rooman taikauskoa vastaan rohkean hyökkäyksen, joka saisi koko kansan hereille. Niinpä eräänä yönä asetettiin kaikkialle Ranskaan messua vastustavia julisteita. Tämä innokas mutta harkitsematon teko ei koitunut uskonpuhdistukselle hyödyksi, vaan päinvastoin tuotti onnettomuutta, ei ainoastaan sen järjestäjille, vaan puhdistetun opin ystäville kaikkialla Ranskassa. Se antoi katolilaisille heidän kauan odottamansa tekosyy, jonka nojalla katsoivat voivansa vaatia, että kerettiläiset oli perinjuurin hävitettävä villitsijöinä, jotka olivat uhkana valtaistuimen pysyvyydelle ja kansakunnan rauhalle. Joku ymmärtämätön ystävä tai kavala vihollinen — ei tiedetä kumpiko — oli kiinnittänyt julisteen kuninkaan yksityisen huoneen ovelle. Hallitsija kauhistui. Tässä julisteessa käytiin säälimättömästi ikivanhojen, arvossapidettyjen uskomusten kimppuun. Ja se vertaansa vailla oleva julkeus, joka ilmeni näiden suorasukaisten ja hämmästyttävien esitysten omavaltaisessa kiinnittämisessä kuninkaan välittömään läheisyyteen, nostatti kuninkaan vihan. Hämmästyksissään hän seisoi hetken vapisten ja mykistyneenä. Sitten hänen vihansa purkautui pelottaviin sanoihin: “Ottakaa ilman erotusta kiinni kaikki, joita epäillään luterilaisiksi. Minä tahdon hävittää ne kaikki.”²¹³ Arpa oli heitetty. Kuningas oli päättänyt asettua täydellisesti Rooman puolelle.

[222]

Hirmuvallan aika

Heti ryhdyttiin toimenpiteisiin jokaisen Pariisissa olevan luterilaisen vangitsemiseksi. Eräs puhdistettua oppia kannattava köyhä käsityöläinen, jonka oli ollut tapana kutsua uskovaisia heidän sa-

laisiin kokouksiinsa, pidätettiin ja määrättiin välittömän roviolla polttamisen uhalla opastamaan paavin salainen lähettäjä kaupungin jokaiseen protestanttiseen kotiin. Kauhistuen tämä kieltäytyi noudattamasta tuota halpamaista määräystä, mutta viimein liekkien pelko sai vallan, ja hän suostui kavaltamaan veljensä. Kuninkaallinen salapoliisi Morin ja kavaltaja kulkivat pappien, pyhänsavunkantajain, munkkien ja sotilaiden ympäröiminä, ehtoollisleipä edellään, hitaasti ja äänettöminä kaupungin kaduilla. Tämän mielenosoituksen näennäisenä syynä oli halu kunnioittaa ”pyhää sakramenttia” ja sovittaa protestanttien toimeenpanema messun häpäisy. Mutta tähän juhlalliseen näytelmään oli kätkeyty kauhea suunnitelma. Saavuttaessa luterilaisen kodin kohdalle kavaltaja antoi merkin, mutta ei puhunut sanaakaan. Kulkue pysähtyi, mentiin sisälle taloon, perhe raahattiin ulos ja pantiin kahleisiin, jonka jälkeen tuo kauhea seurue meni eteenpäin etsimään uusia uhreja. ”Ei ainoakaan talon ohi käyty, ei pienen eikä suuren, ei edes Pariisin yliopistolle kuuluvien rakennusten... Morin saattoi koko kaupungin kauhun valtaan... Se oli hirmuvallan aikaa.”²¹⁴

Uhrit kidutettiin kuoliaiksi julmalla tavalla. Oli nimenomaan käsketty käyttämään heikkoa tulta heidän kärsimystensä pidentämiseksi. Mutta he kuolivat voittajina. Heidän uskollisuutensa ei horjunut, eikä rauhansa häiriintynyt. Nähdessään heidän järkkymättömän lujutensa heidän vainoojansa tunsivat itsensä voitetuiksi. ”Rovioita pystytettiin Pariisiin kaikkiin osiin ja polttamisia suoritettiin useina eri päivinä, jotta teloituspaiikkoja ja -aikoja lisäämällä voitaisiin lisätä kerettiläisyyden pelkoa. Tämä koitui kuitenkin lopulta evankeliumin eduksi. Koko Pariisi sai nähdä, millaisiksi uudet mielipiteet saattoivat muuttaa ihmiset. Mikään saarnatuoli ei vastannut marttyyrien polttoroviota. Se tyyni ilo, joka loisti näiden henkilöiden kasvoista heidän kulkiessaan teloituspaiikalle, se sankarillisuus, jota he osoittivat seistessään armottomien liekkien keskellä ja heidän nöyrä, anteeksiantava mielensä vääryyttä kärsiessään muuttivat monien katsojain suuttumuksen sääliksi ja vihan rakkaudeksi sekä todistivat vastustamattomalla kaunopuheisuudella evankeliumin puolesta.”²¹⁵

Papit, jotka olivat päättäneet pitää kansan raivon heikentymättömänä, esittivät mitä kauheimpia syytöksiä protestantteja vastaan. Heidän väitettiin suunnittelevan katolilaisten joukkosurmaa, hallituksen kaatamista ja kuninkaan murhaamista. Ei voitu esittää

todistuksen varjoakaan näiden väitteiden tueksi. Ennustetut onnettomuudet kuitenkin tapahtuivat, mutta aivan erilaisissa olosuhteissa ja täysin vastakkaisista syistä. Viattomia protestantteja kohtaan harjoitetut julmuudet valmistivat tietä kostolle ja aiheuttivat kuninkaalle, hänen hallitukselleen ja alamaisilleen vuosisatoja myöhemmin juuri sen tuomion, jonka katolilaiset olivat väittäneet olevan välittömästi uhkaamassa; mutta sen painivat toimeen uskottomat ja paavilaiset itse. Protestanttisuuden sortaminen, eikä sen vakiinnuttaminen, tuotti kolmesataa vuotta myöhemmin Ranskalle nämä hirveät onnettomuudet.

Kaikki yhteiskuntaluokat olivat nyt epäluulon ja pelon vallassa. Yleisen levottomuuden aikana näkyi, miten voimakkaasti Lutherin oppi oli vaikuttanut sivistyneimpiin, vaikutusvaltaisimpiin ja jaloluonteisimpiin henkilöihin. Tärkeitä ja korkeita virkoja tuli äkkiä avoimiksi. Käsiyöläisiä, kirjaltajia, opiskelijoita, yliopiston professoreja, kirjailijoita ja hovimiehiäkin katosi. Useat sadat pakenivat Pariisista ja menivät vapaaehtoiseen maanpakoon; ja monessa tapauksessa tämä oli ensimmäinen ilmaus puhdistetun opin suosimisesta. Paavilaiset hämmästyivät nähdessään, että he olivat tietämättään sietäneet keskuudessaan kerettiläisiä. Heidän vihansa purkautui siihen suureen joukkoon vaatimattomampia uhreja, jotka olivat heidän ulottuvillaan. Vankilat täyttyivät, ja ilmekin näytti pimentyneen evankeliumin tunnustajia varten sytytettyjen polttorvioiden savusta.

Frans I oli kerskaillut olevansa johtajana siinä suuressa tutkimustyötä elvyttävässä liikkeessä, joka painoi leimansa kuudennentoista vuosisadan alkuun. Hänen mielihalunaan oli ollut koota hoviinsa oppineita miehiä kaikista maista. Tästä rakkaudesta tieteeseen ja munkkien tietämättömyyden ja taikauskon halveksimisesta johtui, ainakin osaksi, se suvaitsevaisuus, jota hän osoitti uskonpuhdistusta kohtaan. Mutta kerettiläisyyden hävittämisen innossaan tämä tieteen suojelija kielsi kirjapainotyön kaikkialla Ranskassa. Frans I on yksi

[224]

niistä monista aikakirjoihin merkitzistä, jotka osoittavat, ettei älylinen sivistys ole suojakeino suvaitsemattomuutta ja uskonvalnoa vastaan.

Kuninkaan oli julkisten juhlamenojen kautta sitouduttava hävittämään protestanttisuus. Papit vaativat, että Jumalaa uhmaava messun tuomitseminen oli sovitettava verellä ja että kuninkaan oli

kansansa menestyksen tähden julkisesti hyväksyttävä tuo kauhea teko.

Tämän pelottavan juhlan ajaksi oli määrätty tammikuun 21. päivä 1535. Kansassa oli kaikkialla herätetty taikauskoista pelkoa ja kiihkeää vihaa. Pariisiin tuli kaikilta suunnilta joukoittain kansaa, joka täytti sen kadut. Päivä oli aloitettava suurella ja vaikuttavalla juhlakulkueella. "Kulkutien varrella olevat talot olivat surupuvussa, ja määrättyllä etäisyydellä toisistaan oli alttareja." Jokaisen oven edessä paloi tulisoihthu "pyhän sakramentin" kunniaksi. Ennen päivän nousua järjestettiin kulkue kuninkaan palatsin luona. "Etunässä kannettiin seurakuntain ristejä ja lippuja; sitten tulivat porvarit parijonossa tulisoihthuja kantaen." Näitä seurasi neljä munkkijärjestöä, jokainen munkki järjestölleen ominaisessa puvussa. Sitten tuli suuri kokoelma kuuluisia pyhäinjäännöksiä. Näitä lähinnä ratsastivat upeana ja häikäisevänä rivistönä kirkon korkeat virkamiehet puettuina purppuraan ja helakanpunaan ja jalokivillä koristettuina.

"Ehtoollisleipää kantoi Pariisin piispa komean kunniakatoksen alla, kun taas neljä hallitsijasuvun jäsentä kantoi katosta. Ehtoollisleivän perässä kulki kuningas... Frans I oli sinä päivänä ilman kruunua ja kuninkaallista pukua. Paljain päin, silmät maahan luotuina ja palava vahakynttilä kädessään" Ranskan kuningas esiintyi katujana.²¹⁶ Hän kumartui nöyrästi jokaisen alttarin ääreen, ei niiden paheiden tähden, jotka saastuttivat hänen sielunsa, eikä sen viattoman veren tähden, joka tahraisi hänen kätensä, vaan niiden alamaistensa kuolettavan synnin tähden, jotka olivat rohjenneet hylätä messun. Hänen jäljessään tulivat kuningatar ja valtion korkeimmat virkamiehet, nämäkin parijonossa, jokaisella palava tulisoihthu kädessä.

Päivän kirkollisten menojen yhtenä osana oli hallitsijan puhe, jonka hän piti piispan palatsin suuressa salissa valtakunnan korkeille virkamiehille. Surullisen näköisenä hän astui heidän eteensä ja liikuttavan kaunopuheisin sanoin valitti tapahtunutta "rikosta ja häväistystä" sekä kansakunnalle tullutta "surun ja häpeän päivää". Samalla hän kehotti "minä antaisin teidän hakata minulta pois sellaisen jäsenen, jonka tietäisin tämän inhoittavan taudin turmelemaksi... Ja edelleen: Jos minä huomaisin jonkun lapsistani sen saastuttamaksi, minä en säästäisi häntä... Minä luopuisin hänestä ja uhraisin hänet Jumalalle. Kyynelet tukehduivat hänen puheensa; kaikki läsnäole-

vat itkivät ja huusivat yhteen ääneen: Me tahdomme elää ja kuolla katolisen uskon puolesta!”²¹⁷

Hirvittävään pimeyteen oli joutunut kansakunta, joka oli hyljännyt totuuden valon. Jumalan pelastava armo oli ilmestynyt. Sen jumalallinen kauneus oli vetänyt tuhansittain ihmisiä puoleensa, ja sen kirkkaus oli valaissut kaupungit ja kylät. Mutta Ranska oli, nähtyään sen voiman ja pyhyiden, kääntynyt siitä pois ja valinnut valon sijasta pimeyden. Se oli kieltäytynyt vastaanottamasta sille tarjottua taivaallista lahjaa. Se oli sanonut pahaa hyväksi ja hyvää pahaksi, kunnes se oli joutunut tahallisen itsepetoksen uhriksi. Vaikka ranskalaiset nyt saattoivat luulla tekevänsä Jumalalle palveluksen vainoamalla hänen kansaansa, eivät he kuitenkaan tämän luulonsa tähden olleet syyttömiä. He olivat tahallaan hyljänneet sen valon, joka olisi pelastanut heidät petoksesta ja syyllisyydestä murhaan.

Vainon yö

Vaadittiin juhlallinen vala, joka velvoitti perin juurin hävittämään kerrettiläisyyden. Vala vannottiin siinä suuressa tuomiokirkossa, jossa elävän Jumalan hyljännyt kansa lähes kolmesataa vuotta myöhemmin asetti ”järjenjumalattaren” valtaistuimelle. Järjestettiin taas juhlakulkue, ja Ranskan edustajat aloittivat sen työn, jonka he olivat sitoutuneet suorittamaan. ”Lyhyiden välimatkojen päähän oli pystytetty rovioita määrättyjen protestanttisten kristittyjen elävältä polttamista varten, ja oli järjestetty niin, että roviot sytytettiin kuninkaan lähestyessä ja kulkue pysähtyi katsomaan teloitusta.”²¹⁸ Näiden Kristuksen todistajain kärsimien kidutusten yksityiskohtat ovat liian pöyristyttäviä kerrottaviksi, mutta ainoakaan uhri ei epäröinyt. Peruuttamaan vaadittaessa eräs vastasi: ”Minä uskon ainoastaan siihen, mitä profeetat ja apostolit muinoin saarnasivat ja minkä kaikki pyhät ovat uskoneet. Minun uskoni luottaa Jumalaan, joka pystyy vastustamaan kaikkia helvetin voimia.”²¹⁹

Juhlakulkue pysähtyi vähän väliä kidutuspaikoille. Saavuttuaan kuninkaan palatsin luona olevaan lähtökohtaansa joukko hajaantui. Kuningas ja prelaatit poistuivat täysin tyytyväisinä päivän tapahtumiin, toi voen että nyt aloitettu työ jatkuisi kerrettiläisyyden täydelliseen häviöön asti.

Rauhan evankeliumi, minkä Ranska oli hyljännyt, tuli vain liian perusteellisesti pois raivatuksi, ja seuraukset olivat kauheat. Tammi-kuun 21. p: nä 1793, kaksisataa viisikymmentä kahdeksan vuotta siitä päivästä, jolloin Ranska täysin antautui vainoamaan uskonpuhdistajia, kulki Pariisin kaduilla toinen juhlasaatto, jolla oli aivan erilainen tarkoitus. “Taaskin oli kuningas päähenkilö; taas oli kuohuntaa ja huutoa; taas vaadittiin lisää uhreja; taas oli synkkiä teloituslavoja ja jälleen päivän esitykset päättyivät hirvittäväillä teloituksilla. Ludvig XVI raahattiin, huolimatta rimpuilustaan vartijoita ja pyöveleitä vastaan, mestaus- pölkylle ja pidettiin siinä väkivalloin, kunnes kirves oli pudonnut ja hänen irronnut päänsä vierä lavalle.”²²⁰ Eikä kuningas ollut ainoa uhri. Saman paikan läheisyydessä mestattiin giljotiinilla kaksituhatta kahdeksansataa ihmistä hirmuvallan verisinä päivinä.

Uskonpuhdistus oli esittänyt maailmalle avoimen Raamatun, saattaen ilmi Jumalan lain käskyt ja teroittaen sen vaatimuksia ihmisten omilletunnoille. Ääretön rakkaus oli ilmoittanut ihmisille taivaan säännöt ja periaatteet. Jumala oli sanonut: “Noudattakaa ja seuratkaa niitä, sillä se on oleva teidän viisautenne ja ymmärryksenne kansojen silmissä. Kun he kuulevat kaikki nämä käskyt, sanovat he: Totisesti viisas ja ymmärtäväinen kansa on tämä suuri kansa.” Kun Ranska hylkäsi taivaan lahjan, se kylvi laittomuuden ja turmion siemenen, joka syyn ja seurauksen lain mukaan tuotti auttamattomana tuloksena vallankumouksen ja hirmuvallan.

Farel sveitsissä

Kauan ennen julisteiden herättämää vainoa oli pelottoman ja innokkaan Farelin täytynyt paeta synnyinmaastaan. Hän meni Sveitsiin ja työskennellen yhteisymmärryksessä Zwinglin kanssa hän auttoi uskonpuhdistusta voittoon tuossa maassa. Myöhemmät vuotensa hän vietti täällä, mutta vaikutti kuitenkin jatkuvasti huomattavalla tavalla Ranskan uskonpuhdistukseen. Maanpakolaisuutensa ensi vuosina hän erikoisesti työskenteli evankeliumin levittämiseksi synnyinmaahansa. Huomattavan osan ajastaan hän käytti evankeliumin saarnaamiseen maanmiehilleen lähellä rajaa, missä hän väsymättömällä valppaudella seurasi taistelua sekä auttoi rohkaisevilla sanoiltaan ja hyvillä neuvoillaan. Saaden apua toisilta maanpakolaisilta

[227] hän käänsi Saksan uskonpuhdis tajain kirjoituksia ranskan kielelle. Niitä painettiin samalla kertaa kuin ranskalaista Raamattuakin suuret määrät, ja kirjaevangelistat myivät niitä laajalti Ranskassa. He saivat niitä halvalla hinnalla ja täten ansaitsivat niin paljon, että voivat jatkaa työtä.

Farel alkoi työnsä Sveitsissä vaatimattomana koulunopettajana. Hän meni syrjäiseen pitäjään ja rupesi opettamaan lapsia. Yleisten oppiaineiden ohella hän varovasti esitti Raamatun totuuksia, toivoen lasten avulla saavuttavansa heidän vanhempansa. Oli muutamia, jotka uskoivat, mutta papit nousivat estämään työtä ja kiihottivat taikauskaisia maalaisia vastustamaan sitä. "Se ei voi olla Kristuksen evankeliumia", papit sanoivat, "koska sen saarnaaminen ei tuota rauhaa vaan taistelua."²²¹ Ensimmäisten opetuslasten tavoin Farel jätti sen kaupungin, jossa vaino puhkesi, ja pakeni toiseen. Jalan kulkien hän meni kylästä kylään ja kaupungista kaupunkiin, kärsi nälkää, vilua ja väsymystä, ollen lisäksi kaikkialla hengenvaarassa. Hän saarnasi toreilla, kirkoissa ja joskus tuomiokirkkojenkin saarnatuoleissa. Toisinaan kirkot olivat tyhjinä. Toisinaan huudot ja iva keskeyttivät hänen saarnansa. Joskus hänet vedettiin väkivaltaisesti alas saarnatuolista. Useammin kuin kerran kiihotettu roska-väki pieksi hänet miltei kuoliaaksi. Kuitenkin hän riensi eteenpäin. Vaikka hänen evankelioimisrynnistyksensä usein torjuttiin, hän ei hellittänyt, vaan yritti uudelleen ja sai nähdä yhä useampien paavilaisuuden linnoituksina olleiden kaupunkien avaavan porttinsa evankeliumille. Se pieni pitäjä, missä hän ensiksi oli työskennellyt, otti pian vastaan puhdistetun opin. Myöskin Murtenin ja Neuchâtelin kaupungit hylkäsivät katoliset juhlamenot ja poistivat jumaloidut kuvat kirkoistaan.

Farel oli kauan halunnut asettaa protestanttien lipun Geneveen. Jos tämä kaupunki voitettaisiin, siitä tulisi Ranskassa, Sveitsissä ja Italiassa suoritettavan uskonpuhdistustyön keskus. Tämä päämäärä edessään hän oli jatkanut työtään, kunnes monet ympärillä olevista kaupungeista ja kylistä olivat voitettut. Sitten hän meni Geneveen yksi ainoa seuralainen mukanaan. Mutta hän sai pitää vain kaksi saamaa. Papit, jotka ensin olivat turhaan koettaneet saada siviiliviranomaiset tuomitsemaan hänet, haastoivat hänet kirkkoneuvoston eteen ja tulivat tähän neuvoston kokoukseen aseet vaippojensa alla, aikoen ottaa hänet hengiltä. Istuntosalin ulkopuolelle oli kokoontu-

nut raivoisa kansanjoukko varmistamaan nuijilla ja miekoilla hänen kuolemansa, jos hänen onnistuisi päästä neuvoston käsistä pakoon. Viranomaisten ja aseistetun joukon läsnäolo pelasti kuitenkin hänen henkensä. Varhain Seuraavana aamuna hänet vietiin seuralaisineen järven yli turvalliseen paikkaan. Näin päättyi hänen ensimmäinen [228] irityksensä saarnata evankeliumia Genevessä.

Seuraavaa yritystä varten valittiin halvempi ase — niin vaatimattoman näköinen nuori mies, että uskonpuhdistuksen ystävätkin kohtelivat häntä kylmästi. Mutta mitä sellainen voi tehdä sielä, missä Farel oli hyljätty? Kuinka henkilö, jolla oli vain vähän rohkeutta ja kokemusta, saattoi vastustaa myrskyä, jonka tieltä väkevimmän ja urhokkaimman oli täytynyt paeta? “Ei sotaväellä eikä voimalla, vaan minun Hengelläni, sanoo Herra Sebaot.” Sak. 4: 6. “Mikä on heikkoa maailmassa, sen Jumala valitsi saattaakseen sen, mikä väkevää on, häpeään.” “Sillä Jumalan hulluus on viisaampi kuin ihmiset, ja Jumalan heikkous on väkevämpi kuin ihmiset.” 1 Kor. 1: 27, 25.

Froment alkoi työnsä koulunopettajana. Niitä totuuksia, joita hän opetti lapsille koulussa, nämä kertasivat kotonaan. Pian vanhemmat tulivat kuulemaan raamatunselityksiä, kunnes luokkahuone täyttyi tarkkaavaisista kuulijoista. Uusia testamentteja ja kirjasia jaettiin maksutta, ja niitä lukivat monet, jotka eivät uskaltaneet julkisesti tulla kuuntelemaan uusia oppeja. Jonkin ajan kuluttua tämänkin työntekijän täytyi paeta, mutta hänen julistamansa totuudet olivat saaneet kansasta otteen. Uskonpuhdistus oli pantu alulle, ja se vahvistui sekä laajeni. Saarnaajat palasivat takaisin, ja heidän työskentelynsä kautta protestanttinen jumalanpalvelus lopulta vakiintui Genevessä.

Kaupunki oli jo ilmoittanut olevansa uskonpuhdistuksen puolella, kun Calvin monien vaellusten ja vaiheiden jälkeen tuli sen porttien sisäpuolelle. Hän oli palaamassa viimeiseltä matkalta syntymäseudulle ja oli menossa Baseliin, kun sai tietää Kaarle V:n armeijan vallanneen tien, ja hänen täytyi kulkea kiertotietä Geneven kautta.

Tässä matkassa Farel näki Jumalan johdatuksen. Vaikka Geneve oli vastaanottanut puhdistetun opin, oli siellä kuitenkin vielä tehtävä suuri työ. Ihmiset eivät käännä Jumalan puoleen yhteisöinä vaan yksilöinä. Uudestisyntymisen saa sydämessä ja omassatunnossa aikaan Pyhän Hengen voima, eivätkä neuvostojen päätökset. Vaikka Gene-

ven kansa oli hyljännyt Rooman arvovalan, se ei kuitenkaan ollut yhtä valmis hylkäämään sen hallitessa kukoistaneita paheita. Evankeliumin puhtaiden periaatteiden juurruttaminen tähän kaupunkiin ja sen asukkaiden valmistaminen arvokkaalla tavalla täyttämään sen aseman, johon Kaitselmus näytti heidät kutsuneen, ei ollut helppo tehtävä.

[229] Farel piti varmana, että hän oli Calvinissa löytänyt miehen, jonka hän voisi ottaa työkumppanikseen tähän työhön. Jumalan nimessä hän pyytämällä pyysi tuota nuorta evankelistaa jäämään sinne ja työnsken telemään siellä. Calvin hämmästyi ja halusi pysyä syrjässä. Arkana ja rauhaa rakastavana hän ei halunnut joutua yhteyteen geneveläisten rohkean, itsenäisen ja vieläpä väkivaltaisen hengen kanssa. Myös heikon terveytensä ja opiskelunhalunsa tähden hän kaipasi hiljaisuutta. Uskoen että hän voisi parhaiten hyödyttää uskonpuhdistuksen asiaa kynällään, hän toivoi löytävänsä rauhallisen opiskelupaikan, mistä käsin hän kirjapainon välityksellä voisi opettaa ja vahvistaa seurakuntia. Mutta Farelin juhlallinen kehotus tuntui hänestä taivaan kutsulta, eikä hän uskaltanut kieltäytyä sitä noudattamasta. Hänestä näytti, kuten hän sanoi, “että Jumala ojensi kätensä alas taivaasta, tarttui häneen ja kiinnitti hänet peruuttamattomasti siihen paikkaan, josta hän niin kiihkeästi olisi halunnut pysyä syrjässä”.²²²

Pelottavia vastustajia

Tähän aikaan protestanttien asema oli hyvin vaarallinen. Paavin kiroukset jyllisivät Geneveä vastaan, ja mahtavat kansat uhkasivat hävittää sen. Kuinka tämä pieni kaupunki voisi vastustaa mahtavaa pappis- valtaa, joka niin usein oli pakottanut kuninkaat ja keisarikin alistumaan? Miten se voisi pitää puoliaan maailman suurten valloittajain sotajoukkoja vastaan?

Yli koko kristikunnan uhkasivat protestanttisuutta pelottavat viholliset. Uskonpuhdistuksen ensi voitot olivat ohi, ja Rooma kokosi uusia voimia, toivoen voivansa kukistaa sen. Tähän aikaan perustettiin jesuiittain munkisto, joka oli julmin, häikäilemättömin ja voimakkain kaikista paavikunnan puoltajista. Erillään maallisista siteistä ja ihmisten harrastuksista, kuolleina luonnollisen kiintymyksen vaatimuksille, kuuroina järjen ja omantunnon äänelle, jesuiitat eivät

tunteneet mitään muita ohjeita kuin oman järjestönsä antamat, eivät muita yhdyssiteitä kuin omaan veljeskuntaansa liittyvät, eivätkä mitään muita velvollisuuksia kuin järjestönsä vallan laajentamisen.²²³ Kristuksen evankeliumi oli tehnyt kannattajansa kykeneviksi kohtaamaan vaaroja ja kestäämään kärsimyksiä sekä kylmästä, nälästä, raadannasta ja köyhyydestä huolimatta pitämään ylhäällä totuuden lippua, kidutuspenkki, vankila ja polttorovio silmänsä edessä. Näitä voimia vastaan jesuiitat taistelivat uskonkiihkon voimalla, joka teki heidät kykeneviksi kestäämään samanlaisia vaaroja ja vastustamaan totuuden voimaa petoksen aseilla. Ei mikään rikos ollut liian suuri heidän tehtäväkseen, ei mikään petos liian halpamainen heidän suoritettavakseen eikä mihin kään valepukuun pukeutuminen heille liian vaikea asia. Annettuaan juhlallisen lupauksen pysyä aina köyhinä ja vaatimattomina he koettivat hankkia rikkautta ja valtaa, kukistaakseen niiden avulla protestanttisuuden ja asettaakseen paavin ylivallan entiselleen.

[230]

Esiintyessään järjestönsä jäsenenä he näyttivät olevan Jumalalle pyhittäytyneitä. He kävivät vankiloissa ja sairaaloissa, auttoivat sairaita ja köyhiä, vakuuttivat kieltäneensä maailman ja käyttivät Jeesuksen pyhää nimeä, hänen, joka vaelsi ympäri ja teki hyvää. Mutta tämän viattoman ulkokuoren alle kätkeytyi usein mitä rikollisimpia ja vaarallisimpia aikeita. Järjestön pääperiaate ilmenee sanoista: Tarkoitus pyhittää keinot. Sen mukaan valehteleminen, varastaminen, väärän valan teko ja murhaaminen eivät olleet vain luvallisia vaan myös suositeltavia, silloin kun ne palvelivat kirkon etuja. Monenlaisilla verukkeilla he hankkivat itselleen pääsyn valtion virkoihin, ylenivät kuninkaiden neuvonantajiksi ja ohjasivat kansojen politiikkaa. He rupesivat palvelijoiksi voidakseen vakoilla esimiehiään. He perustivat lukioita ruhtinaiden ja aateliston poikia varten sekä kouluja yhteiselle kansalle ja houkuttelivat protestanttisten vanhempien lapsia noudattamaan paavillisia juhlamenoja. Koko katolisen jumalanpalveluksen loisto ja komeus pantiin hämmentämään mieltä ja kiehtomaan mielikuvitusta; ja näin pojat kavalsivat sen vapauden, jonka puolesta isät olivat ahertaneet ja kärsineet. Jesuiitat levisivät nopeasti yli koko Euroopan; ja mihin hyvänsä he menivät, siellä paavilaisuus heräsi uuteen eloon.

Jesuiittain vallan lisäämiseksi julkaistiin inkvisition uudistamista koskeva bulla.²²⁴ Huolimatta siitä yleisestä kammosta, jota tämä hir-

veä tuomioistuin herätti katolisissäkkin maissa, paavilliset hallitsijat panivat sen jälleen toimimaan, ja sen salaisissa tyrmissä uudistuivat julmuudet, jotka ovat liian kauheita tuotaviksi päivänvaloon. Monissa maissa tuhansia kansan parhaimmiston kuuluvia: puhtaimpia ja jaloimpia, lahjakkaimpia ja oppineimpia, hurskaita ja uskollisia pappeja, ahkeria ja isänmaallisia porvareja, eteviä tiedemiehiä, kyvykkäitä taiteilijoita ja taitavia käsityöläisiä surmattiin tai pakotettiin pakenemaan muihin maihin.

[231]

Uskonpuhdistuksen voittoja

Sellaisia keinoja Rooma käytti sammuttakseen uskonpuhdistuksen valon, ottaakseen Raamatun pois ihmisiltä ja palauttaakseen pimeään aikakauden tietämättömyyden ja taikauskon. Mutta Jumalan siunauksen

ja niiden jalojen miesten toiminnan avulla, jotka hän herätti Lutherin seuraajiksi, protestanttisuus säilyi. Sen voima ei pelastunut ruhtinaiden suosioon ja aseisiin. Pienimmät maat, vähäpätöisimmät ja heikoimmat kansat tulivat sen tukijoiksi. Pieni Geneve keskellä mahtavia vihollisia, jotka suunnittelivat sen hävittämistä; Pohjanmeren rantasärkiliä oleva Hollanti, joka taisteli Espanjan, sen ajan suurimman ja rikkaimman valtakunnan, sortovaltaa vastaan; samoin kylmä, karu Ruotsi — nämä saivat voittoja uskonpuhdistukselle.

Calvin työskenteli Genevessä lähes kolmekymmentä vuotta, ensiksi perustaen Raamatun siveysopista kiinnipitävän seurakunnan ja sitten edistäen uskonpuhdistusta kaikkialla Euroopassa. Hänen toimintansa julkisena johtajana ei ollut virheetöntä, eivätkä hänen oppinsakaan olleet vapaita erehdyksistä. Mutta hän oli välikappale sille ajalle erikoisen tärkeiden totuuksien julistamisessa ja protestanttisuuden periaatteiden puolustamisessa paavilaisuuden pian palaavaa nousua vastaan sekä yksinkertaisen ja puhtaan elämän kehittämisessä katolisen opetuksen aikana kasvaneen ylpeyden ja turmeluksen tilalle protestanttisissa seurakunnissa.

Genevestä lähti julkaisuja ja opettajia levittämään puhdistettua oppia. Tästä kaupungista odottivat kaikkien maiden vainotut opetusta, neuvoa ja rohkaisua. Calvinin kaupungista tuli koko läntisen Euroopan vainottujen uskonpuhdistajien turvapaikka. He pakenivat pois niistä kauheista myrskyistä, jotka kestivät vuosisatoja, ja tuli-

vat nälkäisinä, haavoitettuina, kotinsa ja sukulaisensa menettäneinä Geneven porteille, missä he saivat lämpimän vastaanoton ja hellää hoitoa. Löydettyään kaupungista kodin he tuottivat taitavuudellaan, oppineisuudellaan ja hurskaudellaan siunausta vieraanvaraiselle turvakaupungilleen. Monet täältä turvapaikan löytäneet palasivat kotimaihinsa taistelemaan Rooman hirmuvaltaa vastaan. John Knox, Skotlannin peloton uskonpuhdistaja, useat Englannin puritaaneista, Hollannin ja Espanjan protestantit ja Ranskan hugenotit veivät mukanaan Genevestä totuuden soihdun valaisemaan synnyinmaansa pimeyttä.

[232]

13. Luku—Pohjolan aamunkoitto

“Wittenbergistä kotiinsa palaavat ylioppilaat toivat puhdistetun opin Skandinaviaan.”

Alankomaissa paavillinen tyrannius herätti sangen varhain päätävää vastustusta. Seitsemänsataa vuotta ennen Lutherin aikaa kaksi piispaa, jotka erään lähetystön jäsenenä kävivät Roomassa ja siellä oppivat tuntemaan “pyhän istuimen” todellisen luonteen, esitti rohkeita syytöksiä paavia vastaan. “Jumala on tehnyt kuningattarensa ja vaimonsa, seurakunnan, kuihtumattomin ja turmeltumattomin lahjoin varustettuna, jaloksi ja kestäväksi perheensä huoltajaksi ja antanut sille ikuisen kruunun ja valtikan... Mutta kaikki nämä edut sinä olet varkaan tavoin ottanut itsellesi. Sinä asetut Jumalan tempeliin. Lampaiden paimenen sijasta on sinusta tullut susi... Sinä uskottelet meille olevasi korkein piispa, mutta käyttäydyt pikemminkin kuin tyranni... Sinun tulisi olla palvelijain palvelija, kuten itseäsi nimität, mutta sinä pyrit olemaan herrain herra... Sinä teet Jumalan käskyt halveksituiksi... Kaikkien maan päällä olevien seurakuntien rakentaja on Pyhä Henki... Meidän Jumalamme kaupunki, jonka kansalaisia me olemme, ulottuu taivaitten kaikkiin osiin ja on suurempi kuin se kaupunki, jota pyhät profeetat nimittävät Babyloniksi ja joka luulottelee olevansa jumalallinen, korottaa itsensä taivaaseen, kerskaa omistavansa katoamattoman viisauden ja väittää, vaikka täysin aiheettomasti, ettei ole koskaan erehtynyt eikä voi koskaan erehtyä.”²²⁵ Vuosisadasta toiseen nousi henkilöitä, jotka esittivät tämän vastalauseen. Nuo varhaiset opettajat, joita kulki eri maissa ja kutsuttiin eri nimillä, levittivät valdolaisten lähetyssaarnaajien tavoin evankeliumin tietoa kaikkialle. He tunkeutuivat myöskin Alankomaihin, ja heidän oppinsa levisi nopeasti. He käänsivät valdolaisten Raamatun hollannin kielelle ja selittivät, “että sillä oli suuria etuja. Siinä ei ollut pilaa, ei satuja, ei joutavia asioita eikä vilppiä; ainoastaan totuuden sanaa. Tosin siinä oli siellä ja täällä kova kuori, mutta sen ydin ja siinä olevan hyvän ja pyhä suloisuus oli-

[233]

vat helposti havaittavissa.”²²⁶Näin kirjoittivat vanhan uskon ystävät kahdennellatoista vuosisadalla.

Nyt Rooma alkoi vainota. Mutta polttorovioiden ja kidutuspenk-
kien keskellä uskovaisten luku yhä lisääntyi. He pysyivät lujina ja
selittivät, että Raamattu on ainoa erehtymätön uskonohje “eikä ih-
misiä saisi pakottaa uskomaan, vaan heidät olisi voitettava saaman
avulla”.²²⁷

Lutherin opetukset löysivät Alankomaissa sopivan maaperän, ja
vakavia, vilpittömiä miehiä nousi evankeliumia saarnaamaan. Erääs-
tä Hollannin maakunnasta tuli Menno Simons. Roomalaiskatolisen
kasvatuksen saaneena ja papiksi vihittynä hän ei ollenkaan tunte-
nut Raamattua eikä halunnut sitä lukea, koska pelkäsi sen johtavan
harhaoppisuuteen. Kun häntä alkoi ahdistaa epäily leivän ja viinin
muuttumisesta Kristuksen ruumiiksi ja vereksi, hän piti sitä saatanan
kiusauksena ja koetti vapautua siitä rukouksella ja tunnustuksella,
mutta turhaan. Hän koetti vaientaa omantunnon syyttävää ääntä osal-
listumalla monenlaisiin huvituksiin, mutta siitäkään ei ollut hyötyä.
Jonkin ajan kuluttua hän alkoi tutkia Uutta testamenttia, ja tämä
yhdessä Lutherin kirjoitusten kanssa sai hänet hyväksymään puh-
distetun opin. Pian tämän jälkeen hän näki, kuinka naapurikylässä
mestattiin mies sen tähden, että hän oli antanut kastaan itsensä. Tämä
johti hänet tutkimaan, mitä Raamattu opettaa lapsikasteesta. Sieltä
hän ei löytänyt sille mitään tukea, vaan näki, että kaikissa kohdissa
esitetään parannus ja usko kasteen saamisen ehtoina.

Menno jätti katolisen kirkon ja pyhitti elämänsä vastaanotta-
miensa totuuksien opetukseen. Sekä Saksassa että Alankomaissa oli
alkanut esiintyä eräänlaisia intoilijoita, jotka julistivat luonnottomia
ja kapinallisia oppeja, loukkasivat järjestystä ja säädyllisyyttä sekä
alkoivat harjoittaa väkivaltaisuutta ja valmistella kapinaa. Menno
näki, mihin kauheisiin seurauksiin nämä liikkeet välttämättömästi
johtaisivat, ja vastusti pontevasti kiihkoili jäin vääriä oppeja ja hurjia
suunnitelmia. Mutta oli myös useita, jotka jouduttuaan harhaan kiih-
koilijain vaikutuksesta, hylkäsivät näiden turmiolliset opit; ja lisäksi
oli useita valdolaisten työn kautta kääntyneiden kristittyjen jälke-
läisiä. Näiden luokkien keskuudessa Menno työskenteli suurella
innolla ja menestyksellä.

Kaksikymmentäviisi vuotta hän oli vaimonsa ja lastensa kanssa
matkoilla, kokien suuria vaikeuksia ja kärsien puutetta, olipa usein

hengenvaarassakin. Hän matkusteli Alankomaissa ja Pohjois-Saksassa, työskennellen pääasiallisesti alempien kansanluokkien keskuudessa, ja sai aikaan laajalle ulottuvan vaikutuksen. Hänellä ei ollut korkeaa opillista sivistystä, mutta hän oli kaunopuheinen, ehdottoman rehellinen, nöyrä, ystävällinen, hurskaudessaan vilpitön ja vakava, sekä noudatti omassa elämässään niitä ohjeita, joita hän antoi kuulijoilleen, ja voitti sen tähden kansan luottamuksen. Hänen kannattajansa, jotka elivät hajoitettuina ja sorrettiina, joutuivat paljon kärsimään siitä, että heitä sekoitettiin Miinzerin kiihkoileviin seuraajiin. Kuitenkin hänen työnsä kautta kääntyi suuri joukko ihmisiä.

Puhdistettua oppia ei missään otettu yleisemmin vastaan kuin Alankomaissa. Harvoissa maissa sen kannattajat joutuivat kärsimään ankarampaa vainoa. Saksassa Kaarle V oli tuominnut uskonpuhdistuksen ja olisi mielellään vienyt kaikki sen kannattajat polttoroviolle, mutta ruhtinaat muodostivat esteen hänen julmille suunnitelmilleen. Alankomaissa hänellä oli suurempi valta, ja vainoamiskäskyt seurasiivat toisiaan tiheässä jonossa. Raamatun lukeminen, sen kuuleminen, siitä saarnaaminen ja siitä puhuminenkin saattoivat tuottaa kuoleman polttoroviolla. Jumalan rukoileminen yksinäisyydessä, kuvien kumartamisesta kieltäytyminen ja psalmien laulaminen olivat myös kuolemalla rangaistavia rikoksia. Myöskin ne, jotka hylkäsivät yleiset erheelliset uskomukset, tuomittiin miekalla surmattaviksi, jos olivat miehiä, tai elävältä haudattaviksi, jos olivat naisia. Tuhannet menettivät näistä syistä henkensä Kaarlen ja Filip II: n hallituksen aikana.

Kerran tuotiin inkvisiittorien eteen koko perhe, jota syytettiin siitä, ettei se ollut käynyt messussa, vaan pitänyt jumalanpalvelusta kotona. Kun nuorimmalta pojalta kysyttiin, millaisia heidän salaiset jumalanpalveluksensa olivat, tämä vastasi: “Me polvistumme ja rukoilemme, että Jumala valistaisi mielemme ja antaisi syntimme anteeksi. Me rukoilemme hallitsijamme puolesta, että hänen hallituksensa olisi menestyksellinen ja elämänsä onnellinen. Me rukoilemme viranomaistemme puolesta, että Jumala varjelisi heitä.”²²⁸ Jotkut tuomareista tulivat syvästi liikuttuneiksi, mutta kuitenkin isä ja yksi

[235] pojista tuomittiin polttoroviolle.

Marttyyrien usko

Vainoojien raivo ei voittanut marttyyrien uskoa. Ei vain miehet, vaan myös hennot naiset ja nuoret tytöt osoittivat järkkymätöntä rohkeutta. Oli tapana, että “vaimo asettui polttorovion viereen ja kuiskasi liekeissä kärsivälle miehelleen lohduttavia sanoja tai lauloi rohkaisevia lauluja”. Kun nuoria neitoja haudattiin elävältä, he asettuivat rauhallisesti hautoihinsa, aivankuin olisivat menneet yölevolle kamariinsa. Mestauslavalle ja polttoroviolle he menivät parhaimmissa puvuissaan, ikäänkuin olisivat olleet häämatkallaan.

Kristittyjen veri oli siemen, kuten silloinkin, kun pakanuus koetti hävittää evankeliumin. Vaino lisäsi totuuden todistajien lukua. Vuodesta vuoteen hallitsija, kansan lannistumattoman päättäväisyyden ärsyttämä jatkoi julmaa työtään, mutta turhaan. Vallankumousjalon Oranien Vilhelmin aikana hankki vihdoin Hollannille uskonnonvapauden.

Piemonten vuorten keskellä, Ranskan tasangoilla ja Hollannin raunioilla evankeliumin menestys merkittiin opetuslasten verellä. Mutta pohjoismaissa se otettiin vastaan rauhallisesti. Wittenbergistä kotiinsa palaavat ylioppilaat toivat puhdistetun opin Skandinaviaan. Lutherin kirjoitusten julkaiseminen oli myös apuna valon levittämisessä. Pohjolan yksinkertainen, karaistunut kansa kääntyi pois Rooman turmeluksesta, komeudesta ja taikauskoisista menoista, ottaakseen vastaan Raamatun puhtaat, yksinkertaiset ja elähdyttävät totuudet.

Tanskan uskonpuhdistaja

Tausen, “Tanskan uskonpuhdistaja”, oli talonpojan poika. Jo lapsuudessaan hän osoitti suurta älykkyyttä. Hän janoi oppia; mutta vanhempien olosuhteet olivat esteenä, ja hän meni luostariin. Täällä hän puhtaalla elämällään, ahkeruudellaan ja uskollisuudellaan voitti johtajan suosion. Tutkittaessa ilmeni, että hänellä oli lahjoja, jotka lupasivat tulevaisuudessa hyvää palvelusta kirkolle. Sen tähden päätettiin antaa hänen opiskella jossakin Saksan tai Alankomaiden yliopistossa. Nuori opiskelija sai itse valita koulun, sillä rajoituksella, että hän ei saanut mennä Wittenbergiin. Munkit sanoivat, ettei kirkon oppilasta saanut panna alttiiksi kerettiläisyyden tartunnalle.

[236] Tausen meni Kölniin, joka oli silloin, kuten nytkin, katolisuu-
destaan tunnettu kaupunki. Täällä hän pian kyllästyi koulumiesten
mystiikkaan. Samaan aikaan hän sai käsiinsä Lutherin kirjoituksia.
Hän luki niitä ihmettelyn ja ilon valtaamana ja sai palavan halun
päästä nauttimaan uskonpuhdistajan henkilökohtaisesta opetuksesta.
Mutta tähän pyrkiessään hänen täytyi olla valmis menettämään luos-
tarin johtajan suosio ja sen mukana hänen avustuksensa. Ratkaisu
tapahtui nopeasti, ja ennen pitkää hänen nimensä oli Wittenbergin
yliopiston oppilasluettelossa.

Palattuaan Tanskaan hän meni jälleen luostariin. Kukaan ei vielä
epäillyt häntä luterilaisuudesta. Hän ei ilmaissut salaisuuttaan, mutta
koetti ennakkoluuloja herättämättä johtaa tovereitaan puhtaampaan
uskoon ja pyhempään elämään. Hän avasi Raamatun ja esitti sen to-
dellisen tarkoituksen. Lopuksi hän saamasi heille Kristusta syntisen
vanhurskautena ja ainoana pelastuksen toivona. Johtajan suuttumus
oli suuri, sillä hän oli luottavaisena odottanut, että Tausenista tuli-
si roomalaisen opin rohkea puolustaja. Hänet siirrettiin viipymättä
tästä luostarista toiseen, jossa hänen täytyi pysytellä kammiossaan
tarkan valvonnan alaisena.

Hänen uudet vartijansa kauhistuivat, kun useat munkit pian il-
moittivat kääntyneensä protestanttisuuteen. Kammionsa ristikkojen
kautta Tausen oli jakanut tovereilleen totuuden tietoa. Jos tanskalai-
set kirkon isät olisivat olleet perehtyneitä kirkon menettelytapaan
kerettiläisten kohtelussa, ei enää koskaan olisi kuultu Tausenin ään-
tä; mutta sen sijaan, että olisivat haudanneet hänet johonkin maa-
nalaiseen vankilaan, he ajoivat hänet pois luostarista. Nyt he olivat
voimattomia. Äskettäin julkaistu kuninkaan määräys antoi suojan
uuden opin julistajille. Tausen alkoi saarnata. Hänelle avattiin kir-
kot, ja kansaa tulvaili kuuntelemaan. Oli muitakin Jumalan sanan
saarnaajia. Tanskan kielelle käännettyä Uutta testamenttia levitettiin
laajalti. Paavilaisten ehkäisy-yritykset vain edistivät uskonpuhdis-
tusta, ja ennen pitkää Tanska ilmoitti ottaneensa vastaan puhdistetun
opin.

Edistystä pohjолassa

Ruotsissa samoin nuoret miehet, jotka olivat juoneet Wittenber-
gin lähteestä, veivät elämän vettä maanmiehilleen. Ruotsin uskon-

puhdistuksen kaksi johtajaa, Olaus ja Laurentius Petri, sepän poikia örebrosta, harjoittivat opintoja Lutherin ja Melanchthonin johdolla ja julistivat innokkaasti siten oppimiaan totuuksia. Suuren uskonpuhdistajan tavoin Olaus herätti kansan innollaan ja kaunopuheisuudellaan, kun taas Laurentius oli Melanchthonin tavoin oppinut, harkitseva ja rauhallinen. Molemmat olivat hyvin hurskaita miehiä, teologisissa opinnoissa pitkälle päässeitä ja järkkymättömän rohkeita totuuden levittäjiä. Paavin kannattajat vastustivat. Katoliset papit kiihottivat tietämätöntä ja taikauskoista kansaa. Roskaväki ahdisteli usein Olaus Petriä, ja hän oli joskus vähällä menettää henkensä. Kuningas kuitenkin suosi ja suojeli näitä uskonpuhdistajia.

[237]

Katolisen kirkon vallan aikana kansa oli köyhää ja sorron rasittamaa. Ihmisillä ei ollut Raamattua; ja koska heidän uskonnossaan oli vain merkkejä ja juhlamenoja, jotka eivät valaisseet mieltä, he palasivat takaisin pakanallisten esi-isiensä taikauskoisiin käsityksiin ja pakanallisiin tapoihin. Kansa oli jakaantunut kinasteleeviin puolueihin, joiden alituinen taistelu lisäsi kaikkien kurjuutta. Kuningas päätti ryhtyä korjaamaan valtion ja kirkon epäkohtia ja lausui nämä kyvykkäät auttajat tervetulleiksi taistelemaan Roomaa vastaan.

Ruotsin kuninkaan ja johtavien miesten edessä Olaus Petri puolusti suurella taidolla puhdistetun uskon oppeja paavin kannattajia vastaan. Hän selitti, että kirkkoisien opetukset voidaan hyväksyä vain silloin, kun ne ovat yhtäpitävät Raamatun kanssa; että uskon oleelliset opit on esitetty Raamatussa selvästi ja yksinkertaisesti, niin että kaikki ihmiset voivat ne ymmärtää. Kristus sanoi: “Minun oppini ei ole minun, vaan hänen, joka on minut lähettänyt” (Joh. 7: 16); ja Paavali selitti, että jos hän julistaisi jotakin muuta evankeliumia kuin sitä, minkä hän oli saanut, hän olisi kirottu (katso Gal. 1: 8). “Kuinka silloin”, uskonpuhdistaja kysyi, “toiset rohkenevat sepustella opinkappaleita mielensä mukaan ja vaatia ihmisiä hyväksymään ne pelastukselle välttämättöminä asioina.”²²⁹ Hän osoitti, ettei sellaisilla kirkon määräyksillä, jotka olivat ristiriidassa Jumalan käskyjen kanssa, ollut mitään arvoa ja puolusti sitä suurta protestanttista periaatetta, että “Raamattu ja yksin Raamattu” on uskon ja elämän ohje.

Vaikka tämä taistelu tapahtui verrattain huomaamattomalla näytämöllä, se kuitenkin osoittaa, “millaisia olivat uskonpuhdistajain armeijan miehet ja päälliköt. He eivät olleet tietämättömiä, eriseurai-

[238]

sia, meluavia riitapukareita — kaukana siitä; he olivat miehiä, jotka olivat tutkineet Jumalan sanaa ja hyvin tiesivät, miten oli käytettävä Raamatun asevarastosta saatuja aseita. Opillisessa sivistyksessä he olivat ajastaan edellä. Kun kiinnitämme huomion sellaisiin loistaviin keskuksiin kuin Wittenberg ja Zurich ja sellaisiin kuuluisiin nimiin kuin Luther, Melanchthon, Zwingli ja Oekolampadius, meille voidaan huomauttaa, että nämä miehet olivat liikkeen johtajia ja voitiin luonnollisesti odottaa heidän olleen erikoisen kyvykkäitä ja laajatietoisia; mutta vähempiarvoiset eivät olleet heidän kaltaisiaan. No hyvä; kääntäkäämme katseemme vähäisempään Ruotsin valtakuntaan ja vähemmän tunnettuihin Olaus ja Laurentius Petri -nimiin —opettajista oppilaihin — ja mitä havaitsemme? He olivat oppineita miehiä ja teologeja, jotka täysin hallitsivat evankeliumin totuuden koko järjestelmän sekä helposti voittivat skolastiset viisastelijat ja Rooman arvovaltaiset opettajat.”²³⁰

Tämän väittelyn tuloksena Ruotsin kuningas otti vastaan protestanttisen opin, ja vähän myöhemmin valtiopäivätkin asettuivat sen puolelle. Olaus Petri oli kääntänyt Uuden testamentin ruotsin kielelle, ja kuninkaan toivomuksesta nuo kaksi veljestä ottivat tehtäväkseen koko Raamatun kääntämisen. Siten Ruotsin kansa sai ensimmäisen kerran Jumalan sanan omalla kielellään. Valtiopäivät määräisivät, että kaikkialla valtakunnassa pappien tuli selittää pyhiä kirjoituksia ja että lapsia oli kouluissa opetettava lukemaan Raamattua.

Rauhallisesti ja varmasti evankeliumin siunattu valo karkoitti tietämättömyyden ja taikauskon pimeyden. Kun kansakunta vapautui paavilaisuuden sorrosta, se saavutti sellaisen voiman ja suuruuden, johon se ei koskaan ennen ollut päässyt. Ruotsista tuli protestanttisuuden suojelija. Sata vuotta myöhemmin, suurimman vaaran aikana, tämä pieni ja siihen asti heikko kansa tuli vapauttamaan Saksaa kolmikymmenvuotisen sodan kauheissa taisteluissa, ollen ainoa Euroopan kansa, joka uskalsi ojentaa auttavan käden. Koko Pohjois-Eurooppa näytti olevan joutumassa jälleen Rooman sortovallan alle. Mutta Ruotsin sotajoukkojen avulla Saksa kykeni pysäyttämään paavin joukkojen etenemisen, voittamaan suvaittavuuden protestanteille — sekä kalvinilaisille että luterilaisille — ja palauttamaan omantunnonvapauden niihin maihin, jotka olivat ottaneet vastaan uskonpuhdistuksen.

[239]

14. Luku—Valonlevittäjiä Englannissa

“Jumalallisen totuuden tuli, joka oli sammumaisillaan protestanttisuuden alttarilla, oli sytytettävä uudelleen.”

Kun Luther avasi suljetun Raamatun Saksan kansalle, Jumalan Henki kehotti Tyndalea tekemään samoin Englannissa. Wycliffin Raamattu oli käännetty latinankielisestä tekstistä, jossa oli paljon virheitä. Sitä ei koskaan painettu, ja käsinkirjoitetut jäljennökset maksoivat niin paljon, että harvat muut kuin rikkaat ja aateliset saattoivat sen hankkia. Kun lisäksi kirkko oli sen lukemisen ankarasti kieltänyt, sen levikki oli jäänyt verrattain vähäiseksi. Vuonna 1516, vuotta ennen Lutherin väitteiden ilmestymistä, Erasmus oli julkaissut Uuden testamentin kreikkalaisen ja latinalaisen painoksen. Täten Jumalan sana oli ensimmäisen kerran painettu alkukielellä. Tässä teoksessa oli oikaistu monia aikaisempien jäljennösten virheitä ja tekstin ajatus oli esitetty selvemmin. Sen avulla monet sivistyneistöön kuuluvat oppivat paremmin tuntemaan totuuden, ja tämä antoi uskonpuhdistukselle uutta vauhtia. Mutta kansan enemmistöllä ei ollut vielä mahdollisuutta saada itselleen Jumalan sanaa. Antamalla Raamatun maanmiehilleen Tyndale päätti Wycliffin alkaman työn.

Ahkerana tutkijana ja innokkaana totuuden etsijänä hän oli vastaanottanut evankeliumin Erasmusuksen Uudesta testamentista. Uutta vakaumustaan hän saamasi rohkeasti ja vaati, että kaikki opit oli koeteltava Raamatulla. Paavilaisten väitteeseen, että kirkko oli antanut Raamatun ja että kirkko yksin voi selittää sitä, Tyndale vastasi: “Tiedättekö te, kuka on opettanut kotkan löytämään saaliinsa? Sama Jumala opettaa kaipaavia lapsiaan löytämään Isänsä hänen sanansaan. Kaukana siitä, että olisitte antaneet meille Raamatun, juuri te olette sen meiltä kätkeneet. Te poltatte niitä, jotka sitä kansalle opettavat; ja jos voisitte, te poltaisitte itse Raamatunkin.”¹³¹

[240]

Tyndalen saarnat herättivät suurta innostusta, ja useat ottivat vastaan totuuden. Mutta papit olivat varuillaan, ja tuskin hän oli jättänyt kentän, kun he uhkauksillaan ja vääristelyillään koettivat tehdä tyhjäksi hänen työnsä. Liian usein he onnistuivat. “Mitä on tehtä-

vä?” hän huudahti. “Kun minä kylvän johonkin paikkaan, vihollinen hävittää sen pellon, jonka juuri olin jättänyt. Minä en voi olla kaikkialla. Oi, jospa kristityillä olisi Pyhä Raamattu omalla kielellään! Silloin he voisivat omin neuvoin vastustaa näitä sofisteja. Ilman Raamattua on mahdotonta vahvistaa maallikoita totuudessa.”²³²

Uusi suunnitelma valtasi nyt hänen mielensä. “Israelin omalla kielellä”, hän sanoi, “laulettiin psalmeja Herran temppelissä; eikö silloin evankeliumin tulisi olla meidän keskuudessamme englanninkielisenä?... Pitäisikö kirkolla olla keskipäivällä vähemmän valoa kuin aamulla?... Kristittyjen täytyy lukea Uutta testamenttia omalla äidinkielellään.” Kirkon tohtorit ja opettajat olivat asioista eri mieltä. Vain Raamatun avulla ihmiset voivat oppia tuntemaan totuuden. “Joku luottaa tähän tohtoriin, toinen taas toiseen, ja nämä molemmat tohtorit vastustavat toistensa käsityksiä. Miten voimme silloin tietää, kumpi on oikeassa ja kumpi väärässä?... Miten?... Jumalan sanan avulla.”²³³

Pian tämän jälkeen eräs oppinut katolinen tohtori ryhtyi väittelemään hänen kanssaan ja huudahti: “Meidän on parempi olla ilman Jumalan lakia kuin ilman paavin lakia.” Tyndale vastasi: “Minä en välitä paavista enkä hänen laeistaan; ja jos Jumala antaa minulle elinpäiviä, minä saan vielä aikaan sen, että auraa ohjaava poika tuntee Raamatun paremmin kuin te.”²³⁴

Uusi ase

Tyndalelle rakkaaksi tullut ajatus Uuden testamentin antamisesta kansalle sen omalla kielellä oli nyt kypsynyt, ja hän ryhtyi välittömästi työhön. Kun hänen vainon tähden täytyi lähteä kohdistaan, hän matkusti Lontooseen ja sai siellä jonkin aikaa häiritsemättä jatkaa työtään. Mutta paavin kannattajien harjoittama väkivalta pakoitti hänet jälleen pakenemaan. Koko Englanti näytti olevan häneltä suljettu, ja hän päätti etsiä turvapaikkaa Saksasta. Täällä hän alkoi painattaa englanninkielistä Uutta testamenttia. Kaksi kertaa työ keskeytettiin; mutta kun painattaminen kiellettiin jossakin kaupungissa, hän

[241]

meni toiseen. Viimein hän matkusti Wormsiin, missä Luther muutamia vuosia aikaisemmin oli puolustanut evankeliumia valtiopäivien edessä. Tässä vanhassa kaupungissa oli useita uskonpuhdistuksen ystäviä, ja täällä Tyndale jatkoi työtään ilman sanottavia esteitä.

Pian valmistui kolme tuhatta Uutta testamenttia, ja samana vuonna ilmestyi vielä toinen painos.

Hän jatkoi työtään suurella innolla ja kestävyydellä. Vaikka englantilaiset viranomaiset mitä huolellisimmin vartioivat satamia, tuotiin Jumalan sana kuitenkin salaa eri teitä Lontooseen ja levisi sieltä yli koko maan. Paavilaiset koettivat turhaan estää totuuden leviämistä. Durhamin piispa osti kerran kirjakauppiaalta, joka oli Tyndalen ystävä, koko hänen raamattuvarastonsa, aikoen hävittää sen, koska luuli tämän toimenpiteen suuresti estävän työtä. Mutta sillä oli päinvastainen vaikutus. Näin saaduilla rahoilla ostettiin tarvikkeita uutta ja parempaa painosta varten, jota muuten ei olisi voitu julkaista. Kum Tyndale myöhemmin pantiin vankeuteen, hänelle tarjottiin vapautta sillä ehdolla, että hän ilmoittaisi niiden nimet, jotka olivat varoillaan auttaneet häntä Raamattujen painattamisessa. Hän vastasi, että Durhamin piispa oli tehnyt enemmän kuin kukaan muu; sillä maksamalla korkean hinnan varastossa olevista kirjoista tämä oli tehnyt hänet kykeneväksi rohkeasti jatkamaan työtä.

Tyndale joutui petoksen kautta vihollistensa käsiin, ja hänen täytyi olla vankilassa useita kuukausia. Lopuksi hän marttyyrikuolemalta todisti uskostaan; mutta hänen valmistamillaan aseilla ovat toiset voineet jatkaa taistelua vuosisatojen halki aina meidän aikaamme saakka.

Uusia johtajia

Latimer esitti saarnatuolista, että Raamatun pitäisi olla luettavissa kansan kielellä. Pyhän Raamatun tekijä, hän sanoi, "on Jumala itse", ja tämä kirja on osallinen tekijänsä voimasta ja kuolemattomuudesta. "Ei ole ainoatakaan kuningasta tai keisaria, viranomaista tai johtajaa, joka ei olisi velvollinen tottelemaan hänen pyhää sanaansa." "Älkäämme poiketko syrjään, vaan antakaamme Jumalan sanan johtaa meitä. Älkäämme seuratko esi-isiämme ja pyrkikö tekemään niin kuin he tekivät, vaan niin kuin heidän olisi pitänyt tehdä."²³⁵

Barnes ja Frith, Tyndalen uskolliset ystävät, nousivat puolustamaan totuutta. Heitä seurasivat Ridleyyn veljekset ja Cranmer. Nämä Englannin uskonpuhdistuksen johtajat olivat oppineita miehiä, ja useimmat heistä olivat olleet katolisessa kirkossa suuressa arvossa

[242] intonsa ja hurskautensa tähden. Opittuaan tuntemaan “pyhän istuimen” erehdykset he alkoivat vastustaa paavinvaltaa. Kun he tunsivat Babylonin salaisuudet, he voivat suuremmalla voimalla todistaa sitä vastaan.

“Nyt haluaisin tehdä oudon kysymyksen”, Latimer sanoi. “Kuka on Englannin innokkain piispa ja prelaatti?... Minä näen teidän olevan uteliaita kuulemaan hänen nimensä... Minä sanon sen tilalle: se on perkele... Hän ei milloinkaan poistu hiippakunnastaan... Kutsukaa häntä milloin hyvänsä, hän on aina tavattavissa. Hän on aina työssä... Minä takaan, ettette koskaan tapaa häntä joutilaana... Missä tahansa perkele hallitsee, sieltä häviävät kirjat, ja tilalle tulevat kynttilät; Raamatut häviävät, ja tilalle tulevat rukousnauhat; evankeliumin valo häviää, ja tilalle tulee kynttilän valo, vieläpä keskellä päivää. Kristuksen ristin tilalle tulee synnistä puhdistava rahakukkaro, alastomien, köyhien ja heikkojen vaatettamisen tilalle kuvien verhoaminen ja pölkkyjen ja kivien koristaminen sekä Jumalan lain mukaisten tapojen ja hänen pyhän sanansa tilalle ihmisten perimätiedot ja heidän lakinsa. Oi, jospa meidän pappimme kylväisivät hyvän opin siementä yhtä innokkaasti kuin saatana kylvää erehdyksen rikkaruohoa!”²³⁶

Se suuri periaate, jota nämä uskonpuhdistajat puolustivat — sama jota valdolaiset, Wycliff, Jean Hus, Luther, Zwingli ja heihin liittyneet olivat puolustaneet — oli Pyhän Raamatun järkkymätön arvovalta uskon ja elämän ohjeena. He kielsivät paavien, kirkolliskokousten, kirkkoisien ja kuninkaiden oikeuden hallita omiatuntoja uskonasioissa. Raamattu oli heidän auktoriteettinsa, ja sillä he koettelivat kaikki opit ja väitteet. Usko Jumalaan ja hänen sanaansa ylläpiti näitä pyhiä miehiä, kun he heittivät henkensä polttoroviolla. “Olkaa hyvällä mielellä”, Latimer huusi marttyyritovereilleen, kun liekit olivat vaientamaisillaan heidän äänensä, “me sytytämme tänään Jumalan armon avulla Englannissa kynttilän, jota en usko koskaan siirrettävän pois.”²³⁷

Skotlannista ei koskaan voitu täysin hävittää sitä totuuden kylvää, jota Kolumba työtovereineen oli suorittanut. Useita vuosia sen jälkeen, kun Englannin seurakunnat tunnustivat Rooman ylivaltaa, Skotlannin seurakunnat säilyttivät vapautensa. Mutta kahdennellatoista vuosisadalla sielläkin pääsi valtaan katolinen kirkko, eikä sen valta missään maassa ollut suurempi. Missään ei myöskään

pimeys ollut synkempi. Pimeyden läpi tunkeutui kuitenkin päivän tuloa lupaavia valonsäteitä. Lollardit, jotka tulivat Englannista Raamattu ja Wycliffin opit mukanaan, tekivät paljon evankeliumin tiedon säilyttämiseksi, ja joka vuosisadalla oli todistajansa ja marttyyrinsa. [243]

Suuren uskonpuhdistuksen alkaessa tulivat Lutherin kirjoitukset ja sitten Tyndalen englantilainen Uusi testamentti. Nuo hiljaiset sanansaattajat kulkivat pappien huomaamatta yli vuorien ja laaksojen, sytyttivät uuteen loimuun totuuden soihdun, joka oli jo miltei sammunut Skotlannissa, ja tekivät tyhjäksi sen, mitä Rooma oli neljänsadan sortovuoden aikana toimittanut.

Uutta vauhtia

Sitten marttyyrien veri antoi uutta vauhtia liikkeeseen. Paaviliset johtajat heräsivät äkkiä tajuamaan, mikä vaara uhkasi heidän asiaansa, ja he veivät muutamia Skotlannin jaloimmista ja kunnioitetuimmista pojista polttoroviolle. Mutta siten he pystyttivät saarnatuolin, josta näiden kuolevien todistajien sanat kaikuivat yli koko maan ja synnyttivät järkyttyneessä kansassa varman päätöksen karistaa päältäään Rooman kahleet.

Hamilton ja Wishart, ruhtinaallisia sekä luonteeltaan että suvultaan, heittivät henkensä polttoroviolla yhdessä useiden vähemmän tunnettujen opetuslasten kanssa. Mutta Wishartin polttoroviolta tuli mies, jota liekit eivät saaneet vaikenemaan, mies, joka Jumalan välikappaleena oli antava kuoliniskun Skotlannin paavilaisuudelle.

John Knox oli kääntynyt pois kirkon perimätiedoista ja mystiikasta etsimään hengelleen ravintoa Jumalan sanan totuuksista; ja Wishartin opetukset olivat vahvistaneet häntä päätöksessään katkaista yhteytensä Roomaan ja liittyä vainottuihin uskonpuhdistajiin.

Hänen toverinsa kehottivat häntä rupeamaan saarnaajaksi, mutta hän arasteli, peläten saamatyöhön liittyvää vastuuta ja myöntyi vasta yksinäisyydessä koetun, useita päiviä kestäneen vaikean sisäisen taistelun jälkeen. Mutta otettuaan vastaan tämän toimen, hän tunkeutui eteenpäin lujalla päättäväisyydellä ja horjumattomalla rohkeudella niin kauan kuin elinpäiviä riitti. Tämä uskollinen uskonpuhdistaja ei pelännyt ihmisiä. Ympärillä loimuavat marttyyrien polttoroviot lisäsivät vain hänen intoaan. Sortovaltiaan uhkaava mestauskirves

päänsä yläpuolella hän pelkäämättä antoi voimakkaita iskuja oikealle ja vasemmalle, saadakseen hävitetyksi epäjumalanpalveluksen.

Kuningattaren edessä

[244] Jouduttuaan Skotlannin kuningattaren eteen, jonka läsnäolo oli jäähdyttänyt monen protestanttien johtajan innon, John Knox todisti rohkeasti totuudesta. Häntä ei voitu voittaa imartelulla, eikä hän pelännyt uhkauksia. Kuningatar syytti häntä kerettiläisyydestä. Hän selitti Knoxin opettaneen kansaa vastaanottamaan valtion kieltämän uskonnon ja siten rikkoneen Jumalan käskyn, joka vaatii alamaisilta kuuliaisuutta esivaltaa kohtaan. Knox vastasi päättäväisesti:

“Koska oikea uskonto ei alunperin ole saanut voimaansa eikä arvovaltaansa maallisilta hallituksilta, vaan yksinomaan iankaikkiselta Jumalalta, eivät alamaiset ole velvolliset muodostamaan uskontoaan hallitsijainsa maun mukaan, sillä usein hallitsijat ovat kaikkein tietämättö- mimpä oikeasta uskonnosta... Olkaa hyvä ja sanokaa, Arvoisa Kuningatar, mitä uskontoa olisi ollut maailmassa, jos kaikilla Aabrahamin jälkeläisillä olisi ollut sama uskonto kuin faraolla, jonka alamaisia he kauan olivat; tai jos apostolien päivinä kaikilla ihmisillä olisi ollut Rooman keisarin uskonto, mitä uskontoa silloin olisi ollut maan päällä? Näette siis, Arvoisa Kuningatar, etteivät alamaiset ole sidotut hallitsijainsa uskontoon, vaikka ovatkin velvolliset heitä tottelemaan.”

Maria sanoi: “Sinä selität Raamattua omalla tavallasi ja he (roomalaiskatoliset opettajat) selittävät toisella tavalla. Ketä minun tulee uskoa, ja kuka on oleva tuomari?” “Teidän tulee uskoa Jumalaa, joka puhuu selvästi sanassaan”, uskonpuhdistaja vastasi, “ja sanan opetuksia pitemmälle Teidän ei tarvitse uskoa minua eikä heitä. Jumalan sana on selvä itsessään; ja jos jokin paikka näyttää hämärältä, niin Pyhä Henki, joka ei koskaan ole ristiriidassa itsensä kanssa, selittää sen tarkemmin toisissa paikoissa. Sen tähden Jumalan sanan ei jää mitään epäiltävää, paitsi sellaisille, jotka tahallaan jäävät tietämättömiksi.”²³⁸

Sellaisia olivat ne totuudet, joita peloton uskonpuhdistaja henkensä menettämisen uhalla puhui kuninkaalliselle henkilölle. Samalla horjumattomalla rohkeudella hän toteutti suunnitelmaansa,

rukoillen ja Herran taisteluja taistellen, kunnes Skotlanti oli vapaa paavilaisuudesta.

Protestanttisuuden vahvistaminen kansalliseksi uskonnoksi Englannissa vähensi vainoja, mutta ei niitä kokonaan lopettanut. Vaikka useita katolisen kirkon oppeja hyljättiin, säilytettiin paljon sen muodollisuuksia. Paavin ylivalta hyljättiin, mutta hänen sijaansa korotettiin kuningas kirkon päämieheksi. Kirkon jumalanpalveluksessa poikettiin vielä paljon evankeliumin puhtaudesta ja yksinkertaisuudesta. Uskonnonvapauden suurta periaatetta ei vielä ymmärretty. Vaikka protestanttiset hallitsijat vain harvoin turvautuivat sellaisiin hirvittäviin julmuuksiin, joita Rooma käytti kerettiläisyyttä vastaan, ei kuitenkaan tunnustettu jokaisella ihmisellä olevan oikeutta palvella Jumalaa vakaumuksensa mukaan. Vaadittiin, että kaikkien oli hyväksyttävä kansankirkon opit ja noudatettava sen määräämiä jumalanpalvelusmuotoja. Eriuskolaiset joutuivat kärsimään vainoa, suuremmassa tai pienemmässä määrässä, monen vuosisadan aikana.

[245]

Seitsemännellätoista vuosisadalla erotettiin tuhansia pappeja vierasta. Kansaa kiellettiin suurten sakkojen, vankeuden ja maasta karkoittamisen uhalla käymästä muissa uskonnollisissa kokouksissa kuin kirkon hyväksymissä. Sellaisten kirkon opista poikkeavien uskollisten sielujen, jotka halusivat yhdessä palvella Jumalaa, täytyi kokoontua pimeihin soliin, hämäriin ullakkohuoneisiin ja toisinaan keskiyön aikana metsään. Synkän metsän suojaan, Jumalan itsensä rakentamaan temppeliin, nämä hajoitetut ja vainotut Jumalan lapset kokoontuivat vuodattamaan sielunsa rukouksessa ja kiitoksessa. Mutta varokeinoista huolimatta monet joutuivat kärsimään uskonsa tähden. Vankilat täytettiin. Perheet hajotettiin. Monet karkoitettiin vieraisiin maihin. Jumala oli kuitenkin lastensa kanssa, eikä vaino voinut vaientaa heidän todistustaan. Monet menivät valtameren yli Amerikkaan, ja täällä he laskivat perustuksen sille kansalais- ja uskonnonvapaudelle, joka on ollut tämän maan turvana ja kunniana.

“Kristityn vaellus”

Jälleen vaino kääntyi evankeliumin eduksi, kuten apostolienkin päivinä. Inhottavassa vankilassa, joka oli täynnä irstailijoita ja panteekijöitä, John Bunyan hengitti taivaan ilmaa ja kirjoitti ihmeellisen vertauskuvallisen kertomuksen kristityn vaelluksesta turmion kau-

pungista taivaalliseen kaupunkiin. Yli kahden vuosisadan ajan tämä ääni Bedfordin vankilasta on puhunut läpitunkevilla voimalla ihmisten sydämille. Bunyanin Kristityn vaellus ja Ylenpalttinen armo syntisistä suurimmalle ovat johdattaneet monia elämän tielle.

Baxter, Flavel, Alleine ja eräät toiset lahjakkaat, oppineet ja syvän kristillisen kokemuksen saaneet miehet nousivat rohkeasti puolustamaan sitä uskoa, joka kerta kaikkiaan on pyhille annettu. Se työ, minkä nämä tämän maailman hallitsijain tuomitsemat ja lainsuojattomiksi julistamat miehet ovat suorittaneet, ei voi koskaan hävitä jäljettämiin. Flavelin kirjat *Fountain of Life* (Elämän lähde) ja *Method of Grace* (Armon järjestys) ovat opettaneet tuhansille, miten heidän on jätettävä sielunsa Kristukselle. Baxterin *Reformed Pastor* (Uudistunut pastori) on ollut siunaukseksi useille, jotka ovat kaivanneet Jumalan työn elpymistä, ja hänen kirjoittamansa *Saints' Everlasting Rest* (Pyhien ikuinen lepo) on täyttänyt työnsä johtamalla sieluja siihen sapatinlepoon, joka on tarjona Jumalan kansalle.

Wesleyn veljekset

Sata vuotta myöhemmin, suuren hengellisen pimeyden aikana, Whitefield ja Wesleyn veljekset esiintyivät Jumalan valon kantajina. Valtiokirkon hallinnassa Englannin kansa oli vajonnut uskonnolliseen rappio-tilaan, jota tuskin voi erottaa pakanuudesta. Luonnoskonto oli pappien suosima tutkimuskohde, ja muodosti pääosan heidän jumaluusopistaan. Ylemmät luokat tekivät pilaa hurskaudesta ja kerskasivat olevansa sellaisen kiihkomielisyyden yläpuolella. Alemmat luokat olivat hyvin tietämättömiä ja paheisiin vajonneita, kun taas kirkolla ei ollut rohkeutta eikä uskoa enää pitemmälti tukea totuuden rappiolle joutunutta asiaa.

Lutherin selvästi esittämä suuri totuus vanhurskauttamisesta uskon kautta oli miltei kokonaan unohtunut, ja sen tilalle oli pelastumisohjeeksi tullut katolinen hyviin töihin luottamisen periaate. Whitefield ja Wesleyn veljekset, jotka olivat valtiokirkon jäseniä, etsivät vilpittömästi Jumalan mielisuosiota; ja heitä oli opetettu, että sen voi saada siveellisellä elämällä ja uskonnollisten menojen noudattamisella.

Kun Charles Wesley kerran sairastui ja luuli kuoleman lähestyvän, häneltä kysyttiin, mihin hän perusti iankaikkisen elämän toi-

vonsa. Hän vastasi: “Minä olen parhaan kykyni mukaan koettanut palvella Jumalaa.” Kun kysymyksen tehnyt ystävä ei näyttänyt olevan täysin tyytyväinen vastaukseen, Wesley ajatteli: “Mitä! Eikö minun ahkeroiseni ole kelvollinen toivon perustus? Aikooko hän tehdä minun pyrkimykseni arvottomiksi. Minä en voi turvautua mihinkään muuhun.”²³⁹ Sellainen synkkä pimeys oli laskeutunut kirkon ylle. Se kätki sovituksen, riisti Kristukselta hänen kunniansa ja käänsi ihmisten mielet pois heidän ainoasta pelastuksen toivostaan — ristiinnaulitun Lunastajan verestä.

Wesley ja hänen työtoverinsa tulivat huomaamaan, että tosi uskonnon asuinsijana on sydän ja että Jumalan laki ulottuu meidän ajatuksiimme yhtä hyvin kuin sanoihimme ja tekoihimme. Vakuuttuneina sekä sydämen pyhyiden että moitteettoman käytöksen välttämättömyydestä, he yrittivät todenteolla elää uutta elämää. Utterasti ponnistellen ja ahkerasti rukoillen he koettivat voittaa luonteensa heikkoudet. He elivät itsensäkieltävää elämää, olivat auttavaisia ja nöyriä ja noudattivat tarkasti kaikkea, minkä luulivat auttavan heitä saavuttamaan korkeimman tavoitteensa — Jumalalle kelpaavan pyhyiden. Mutta he eivät saaneet sitä, mitä etsivät. Turhaan he koettivat vapautua synnin tuomiosta ja murtaa sen valtaa. Heillä oli sama taistelu, joka Lutherilla oli ollut kammiossaan Erfurtissa. Sama kysymys oli vaivannut hänen mieltään: “Kuinka olisi ihminen hurskas Jumalan edessä?” (Job. 9: 2, vanha suomennos.)

[247]

Jumalallisen totuuden tuli, joka oli sammumaisillaan protestanttisuuden alttarilla, oli sytytettävä uudelleen vanhan tulisoihdun avulla, jota böömiläiset kristityt olivat kautta vuosisatojen kuljettaneet mukanaan. Uskonpuhdistuksen jälkeen Rooman laumat tallasivat Böömissä jalkoihinsa protestanttisuuden. Kaikkien, jotka kieltäytyivät hylkäämästä totuutta, täytyi paeta. Muutamat näistä pakolaisista löysivät turvapaikan Saksista ja säilyttivät siellä vanhan uskonsa. Näiden kristittyjen jälkeläisiltä tuli valo Wesleylle ja hänen tovereilleen.

John ja Charles Wesley lähetettiin papiksi vihkimisen jälkeen saarnaajiksi Amerikkaan. Samassa laivassa matkusti hermutilaisseurue. Matkalla he kohtasivat rajuja myrskyjä; ja kun John Wesley joutui katsomaan kuolemaa silmästä silmään, hän tunsu ettei hänellä ollut vakuutusta rauhasta Jumalan kanssa. Saksalaiset sitävastoin ilmaisivat sellaista rauhaa ja luottamusta, joka oli hänelle vierasta.

“Minä olin kauan tarkannut heidän käytöksensä suurta vakavuutta”, hän sanoo. “Nöyryydestään he olivat antaneet jatkuvasti todistuksia, suorittamalla muille matkustajille sellaisia palveluksia, joihin ei kukaan englantilainen halunnut ryhtyä; ja näistä palveluksista he eivät halunneet vastaanottaa mitään maksua. He sanoivat, että se teki hyvää heidän ylpeille sydämilleen ja että heidän rakas Vapahtajansa oli tehnyt heidän hyväkseen paljon enemmän. Joka päivä heillä oli tilaisuus osoittaa sävyisyyttä, jota mikään loukkaus ei voinut horjuttaa. Jos heitä tyrkittiin, lyötiin, tai kaadettiin, he nousivat jälleen ja menivät pois, mutta mitään valitusta ei kuultu heidän huuiltaan. Nyt oli tilaisuus koetella, olivatko he vapautuneet pelosta yhtä hyvin kuin olivat vapautuneet ylpeydestä, vihasta ja kostonhalusta. Kesellä heidän jumalanpalveluksensa alkulaulua aallot syöksyivät laivan yli ja pirstoivat isonpurjeen kappaleiksi; vesi peitti laivan ja virtasi välikannelle, ikäänkuin suuri syvyys olisi meidät jo niellyt. Englantilaiset alkoivat kauheasti kirkua, mutta saksalaiset jatkoivat rauhallisesti lauluaan. Jälkeenpäin minä kysyin yhdeltä heistä: ‘Etkö sinä pelännyt?’ Hän vastasi: ‘Jumalan kiitos, en.’ Kysyin edelleen: ‘Mutta eivätkö teidän vaimonne ja lapsenne pelänneet?’ ‘Eivät’, hän vastasi ystävällisesti. ‘Meidän vaimomme ja lapsemme eivät pelkää kuolemaa.’”²⁴⁰

[248]

Savannahiin saapumisen jälkeen Wesley viipyi lyhyen ajan herrnhutilaisten parissa, ja heidän kristillinen käytöksensä teki häneen syvän vaikutuksen. Erästä heidän uskonnollisesta kokouksestaan, joka oli Englannin kirkon kuolleen muodollisuuden ilmeinen vastakohta, hän kirjoitti: “Kokouksen suuri yksinkertaisuus ja vakavuus saattoivat minut unohtamaan välillä olevat seitsemäntoista vuosisataa, ja minä kuvittelin olevani yhdessä niistä kokouksista, joissa muoto ja valtio eivät olleet määräävinä, vaan kokousta johti joko teltantekijä Paavali tai kalastaja Pietari, Jumalan Hengen ja voiman ilmestyessä.”²⁴¹

Kristus yksin

Palattuaan Englantiin Wesley sai herrnhutilaisen saarnaajan opastuksella selvemmän käsityksen raamatullisesta uskosta. Hän tuli vakuuttuneeksi siitä, että hänen täytyi lakata pitämästä omia töitään pelastuksen välikappaleina ja luottaa täydellisesti “Jumalan Karit-

saan, joka ottaa pois maailman synnin”. Eräessä hermutilaisten Lontoossa pitämässä kokouksessa luettiin Lutherin kuvaus Jumalan Hengen aikaansaamasta muutoksesta uskovan sydämessä. Kun Wesley kuunteli sitä, heräsi usko hänen sydämessään. “Minä tunsin, miten sydämeni ihmeellisesti lämpeni”, hän sanoo. “Minä tunsin luottavani Kristukseen pelastuksen takaajana, yksin Kristukseen; ja minä sain vakuutuksen, että hän oli ottanut pois minun syntini, juuri minun, ja pelastanut minut synnin ja kuoleman laista.” ²⁴²

Pitkinä väsyttävän ja lohduttoman ponnistelun vuosina, jotka olivat täynnä kieltäymystä, nuhteita ja nöyryytystä, Wesley oli pysynyt lujana päätöksessään etsiä Jumalaa. Nyt hän oli hänet löytänyt, ja hänelle selvisi, että armo, jota hän oli tavoitellut rukouksilla ja paastoilla, almuilla ja kieltäymyksillä, oli lahja, jonka hän sai rahatta ja hinnatta.

Kun hän oli vahvistunut uskossa Kristukseen, hänen mielensä valtasi palava halu levittää kaikkialle tietoa Jumalan vapaan armon ihanasta evankeliumista. “Minä pidän koko maailmaa seurakuntanani”, hän sanoi; “ja missä hyvänsä minä olen, minä katson sopivaksi ja oikeaksi sekä minua sitovaksi velvollisuudeksi julistaa pelastuksen iloista sanomaa kaikille, jotka sitä haluavat kuulla.” ²⁴³

Wesley jatkoi tarkkaa ja itsensäkieltävää elämää, ei enää uskonsa perustuksena vaan seurauksena; ei pyhyden juurena, vaan hedelmänä. Jumalan armo Kristuksessa on kristityn toivon perustus, ja tämä armo ilmenee Kristukselle kuuliaisessa elämässä. Wesley pyhitti elämänsä niiden suurten totuuksien saarnaamiseen, jotka hän oli vastaanottanut. Hän julisti, että vanhurskauttaminen uskosta Kristuksen sovittavaan vereen ja Pyhän Hengen sydäntä uudistava voima tuottavat hedelmää Kristuksen antaman esimerkin mukaisessa elämässä.

[249]

[250]

[251]

Whitefield ja Wesley'n veljekset olivat valmistuneet tehtäväänsä pitkäaikaisessa kokemuksessa, jossa he voimakkaasti tunsivat oman kadotetun tilansa; ja heidän valmistamiseksi kestämään vaikeuksia Kristuksen hyvinä sotilaina heidät ohjattiin pantu halveksimisen, ivan ja vainon vaikeaan tulikokeeseen sekä yliopistossa että saarnatyöhön ryhtyessä. Heidän jumalattomat ylioppilastoverinsa nimittivät heitä ja muutamia heihin liittyneitä halveksivasti metodisteiksi — nimi, jota Amerikan ja Englannin suurimpiin uskonnollisiin järjestöihin kuuluva kirkkokunta nyt pitää kunniakkaana.

Englannin kirkon jäsenenä he pitivät paljon tämän kirkon jumalanpalvelusmenoista, mutta Herra oli sanassaan esittänyt heille paremman tien. Pyhä Henki kehotti heitä saarnaamaan Kristusta ja häntä ristiinnaulittuna. Korkeimman voima oli mukana heidän työssään. Tuhannet tulivat synnin tuntoon ja kokivat tosi kääntymyksen. Oli välttämätöntä varjella näitä lampaita saaliinhimoisilta susilta. Wesley ei aikonut muodostaa uutta kirkkokuntaa, vaan järjesti heidät niinkutsutuiksi meto-distiyhdistyksiksi.

Nämä saarnaajat kohtasivat valtiokirkon taholta selittämätöntä ja ankaraa vastustusta. Kuitenkin Jumala oli viisaudessaan ohjannut tapausten kulkua niin, että uudistus alkoi kirkon sisäpuolella. Jos se olisi tullut kokonaan ulkoapäin, se ei olisi tunkeutunut sinne, missä sitä eniten tarvittiin. Mutta kun herätyssaarnaajat olivat kirkon toimivia jäseniä ja työskentelivät sen piirissä kaikkialla, missä vain oli tilaisuutta, totuus pääsi paikkoihin, joissa ovet muutoin olisivat pysyneet suljettuina. Muutamat papit heräsivät siveellisestä horrostilastaan ja alkoivat innokkaasti saarnata omissa seurakunnissaan. Muodollisuuteen kangistuneita seurakuntia heräsi uuteen eloon.

Wesleyn aikana, niin kuin muinakin aikoina, erilaisia lahjoja omaavat henkilöt suorittivat heille varatun työn. He eivät olleet yhtä mieltä jokaisessa opinkohdassa, mutta heitä innoitti Jumalan henki ja heillä oli sama päämäärä: sielujen voittaminen Kristukselle. Eroavaisuudet Whitefieldin ja Wesleyn veljesten välillä uhkasivat johonkin aikaan synnyttää hajaannusta, mutta kun he Kristuksen koulussa oppivat sävyisyyttä, molemminpuolinen kärsivällisyys ja rakkaus sovittivat heidät keskenään. Heillä ei ollut aikaa väitellä, sillä väärät käsitykset ja rikokset lisääntyivät kaikkialla ja syntiset kulkivat varmaa tuhoa kohti.

[252]

Pelastus kuolemasta

Jumalan palvelijat joutuivat kulkemaan vaikeaa tietä. Vaikutusvaltaiset ja oppineet miehet käyttivät valtaansa heitä vastaan. Jonkin ajan kuluttua monet papit osoittivat ilmeistä vihamielisyyttä, ja kirkkojen ovet suljettiin puhtaalta opilta ja sen julistajilta. Papit tuomitsivat heitä saarnatuoleista ja panivat siten liikkeelle pimeyden, tietämättömyyden ja vääryyden voimat. Useat kerrat John Wesley pelastui kuolemalta vain Jumalan armon ihmeen kautta. Kun kiih-

tynyt joukko hyökkäsi häntä vastaan eikä näyttänyt olevan mitään pelastumisen mahdollisuutta, enkeli ihmishahmossa ilmestyi hänen viereensä, joukko perääntyi, ja Kristuksen palvelija käveli turvallisesti pois vaarallisesta paikasta.

Erästä tällaista vapautumista raivostuneen joukon käsistä Wesley kuvailee seuraavasti: “Useat yrittivät kaataa minut kulkiessamme liukkaalla tiellä mäkeä alas kaupunkia kohti, ajatellen, että minä kaaduttuani tuskin enää nousisin. Mutta minä en kompastunut enkä vähääkään liukastunut, kunnes pääsin heistä täydellisesti eroon. Vaikka useat koettivat tarttua minun kaulukseeni tai vaatteisiini ja kaataa minut, he eivät saaneet minusta otetta. Vain yksi sai kiinni liivini liepeistä, joista toinen pian irtautui ja jäi hänen käteensä, kun taas toinen lieve, jonka taskussa oli seteli, repeytyi vain osaksi... Eräs voimakas mies löi minua takaapäin useita kertoja paksulla tammisauvalla, ja jos yksikin isku olisi sattunut takaraivooni, olisi hän säästynyt enemmistä vaivoista. Mutta jokainen lyönti meni sivulle, en tiedä miten, sillä minä en voinut siirtyä oikealle enkä vasemmalle... Muuan toinen syöksyi tungoksen läpi ja kohotti kätensä lyöntiä varten, mutta laski sen äkkiä alas ja silitti päätäni sanoen: ‘Miten pehmeä tukka hänellä onkaan!’ ... Ensimmäisinä hetyneet olivat kaupungin tappelusankareita, jotka johtivat roskaväkeä kaikissa tilaisuuksissa; ja yksi heistä oli ollut nyrkkitaistelijana karhu- tarhoissa...

Miten hellävaraisesti Jumala valmistaakaan meitä aste asteelta täyttämään hänen tahtoaan. Kaksi vuotta sitten tiilikiven kappale sipaisi minun hartioitani. Vuotta myöhemmin kivi sattui silmiäni väliin. Viime kuussa minä sain iskun ja tänä iltana kaksi, toisen kaupunkiin saapuessamme ja toisen sieltä lähtiessämme. Mutta ne eivät aiheuttaneet kipua; sillä vaikka eräs mies löi minua kaikin voimin rintaan ja toinen suutani vasten niin kovasti, että heti alkoi pursuta verta, ei kumpikaan lyönti tuottanut minulle enempää kipua kuin oljenkorrella koskettaminen.”²⁴⁴

[253]

Metodisteja vainotaan

Noina alkuaikoina täytyi metodistien — sekä kansan että saarnaajien — kärsiä pilkkaa ja vainoa, koska heistä annetut väärät kuvaukset kiihottivat niin hyvin kirkon jäseniä kuin julkijumalattomia heitä vastaan. Heitä vietiin oikeusistuinten eteen, jotka eivät olleet

nimensä mukaisia, sillä oikeus oli harvinainen sen ajan tuomioistuimissa. Vainoojat tekivät heille usein väkivaltaa. Meluavat joukot kulkivat talosta taloon, rikkoivat huonekaluja ja talousastioita, ryöstivät mielin määrin ja räökkäsivät miehiä, naisia ja lapsia. Toisinaan asetettiin julkisiin paikkoihin ilmoituksia, joissa kehoitettiin kaikkia, jotka halusivat olla mukana metodistien ikkunain särkemisessä ja asuntojen ryöstämisessä, kokoontumaan ilmoitettuna aikana johonkin määrättyyn paikkaan. Nämä inhimillisten ja jumalallisten lakien rikkomiset saivat tapahtua ilman moitetta. Harjoitettiin järjestelmällistä vainoa sitä kansanosaa kohtaan, jonka ainoa vika oli se, että se koetti ohjata syntisten jalat kadotuksen tieltä pyhyiden tielle.

John Wesley sanoi häntä ja hänen tovereitaan vastaan tehdyistä syytöksistä: “Muutamat väittävät, että näiden miesten opit ovat vääriä, harhaanjohtavia ja haaveellisia; että ne ovat uusia ja viime aikoihin asti ennenkuulumattomia ja että niissä on kveekarilaisuutta, kiihkomieli-syyttä ja paavilaisuutta. Kaikki tällainen uskottelu on osoitettu täysin vääräksi, kun on yksityiskohtaisesti näytetty, että tämän opin jokainen kohta on oman kirkkomme julistamaa selvää Raamatun oppia. Sen tähden se ei voi olla väärää eikä harhaanjohtavaa, jos kerran Raamattu on luotettava. Toiset sanovat: ‘Heidän oppinsa on liian ankara; he tekevät taivaan tien liian kaidaksi!’ Tämä onkin todellisuudessa alkuperäinen vastaväite (sehän oli aikanaan miltei ainoa) ja on lukemattomien muiden eri muodoissa esitettyjen väitteiden salaisena perustana. Mutta tekevätkö he taivaan tien kaapeammaksi kuin Herramme ja apostolit sen tekivät? Onko heidän oppinsa Raamatun oppia ankarampi? Ajatelkaa vain seu-raavia selviä tekstejä: ‘Rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, kaikesta sydäimestäsi ja kaikesta sielustasi ja kaikesta voimastasi ja kaikesta mielestäsi!’ [254] ‘Jokaisesta turhasta sanasta, minkä ihmiset puhuvat, pitää heidän tekemän tili tuomiopäivänä.’ ‘Söittepä siis tai joitte tai teittepä mitä hyvänsä, tehkää kaikki Jumalan kunniaksi.’

Jos heidän oppinsa on ankarampaa kuin tämä, heitä sopii moitita; mutta te tunnette sisimmässänne, ettei niin ole. Ja kuka voi olla vähääkään leväperäinen väärentämättä Jumalan sanaa? Voidaanko jotakin Jumalan salaisuuksien hoitajaa pitää uskollisena, jos hän muuttaa jonkin osan hänelle uskotusta pyhästä sanasta? Ei. Hän ei saa poistaa mitään eikä lieventää mitään. Hänen täytyy todistaa kaikille ihmisille, ettei hänellä ole lupaa alentaa Raamattua heidän

makunsa mukaiseksi. Täytyy nousta sen tasolle tai ikuisesti hukkaa. Tähän todellisuudessa pohjautuu tunnettu väite näiden miesten armottomuudesta. Mutta ovatko he armottomia, ja millä tavalla? Eivätkö he anna ruokaa isoaville ja vaatteita alastomille? Tästä ei ole kysymys; tässä asiassa he eivät laiminlyö velvollisuuttaan. Mutta he ovat armottomia arvostelussaan; he ajattelevat, etteivät muut pelastu kuin ne, jotka kulkevat heidän osoittamaansa tietä.”²⁴⁵

Se hengellinen rappiotila, joka vallitsi Englannissa juuri ennen Wesley'n aikaa, johtui suureksi osaksi antinomistisista opeista. Monet väittivät, että Kristus oli poistanut siveyslain, jonka tähden kristittyjen ei tarvinnut sitä noudattaa, ja että uskovainen on vapautettu “hyvien töiden orjuudesta”. Toiset tunnustivat lain pätevyyden, mutta sanoivat, ettei saarnaajien tarvinnut kehottaa kansaa noudattamaan sen käskyjä, koska niitä ihmisiä, jotka Jumala oli valinnut pelastumaan, “Jumalan armon vastustamaton voima” johti harjoittamaan hurskautta ja hyveitä, kun taas niillä, jotka olivat määrätty iankaikkiseen kadotukseen, “ei ollut voimaa Jumalan lain noudattamiseen”.

Oli niitäkin, jotka opettaessaan, että “valitut eivät voi langeta armosta eivätkä menettää Jumalan mielisuosiota” tulivat siihen vieläkin kauheampaan johtopäätökseen, “etteivät heidän pahat tekonsa todellisuudessa ole syntiä, eikä niitä ole pidettävä Jumalan lain rikkomisena, joten heidän ei tarvitse niitä tunnustaa eikä tehdä niistä parannusta”.²⁴⁶ Sentähden he selittävät, “etteivät häpeällisimmäkään synnit, joita yleisesti pidetään Jumalan lain kauheana rikkomisena, ole syntejä Jumalan silmäin edessä”, jos joku valituista tekee niitä, “koska eräs valittujen oleellisista ja huomattavista ominaisuuksista on se, etteivät he voi tehdä mitään, mikä on Jumalalle vastenmielistä tai laissa kiellettyä.”

Nämä kauheat opit ovat olennaisesti samoja kuin ne kansanomaisten kasvattajien ja teologien myöhemmin esittämät väitteet, joiden mukaan ei ole olemassa mitään muuttumatonta Jumalan lakia oikeuden mitta puuna, vaan että yhteiskunta määrää siveysohjeet, jotka ovat jatkuvasti olleet muutosten alaisia. Kaikki tällaiset aatteet ovat lähtöisin samasta hengestä — hänestä, joka jo taivaan syntitömiä asukkaiden keskellä alkoi rikkoa Jumalan vanhurskaan lain asettamia esteitä.

Oppi, jonka mukaan Jumala on muuttumattomasti määrännyt ihmisten luonteet, oli todellisuudessa johtanut useita hylkäämään

Jumalan lain. Wesley vastusti päättävästi antinomististen opettajien erehdyksiä sekä osoitti, että tämä siveyslain halveksimiseen johtanut oppi oli raama-tunvastainen. “Jumalan armo on ilmestynyt pelastukseksi kaikille ihmisille.” “Sillä se on hyvää ja otollista Jumalalle, meidän Vapahtajallemme, joka tahtoo, että kaikki ihmiset pelastuisivat ja tulisivat tunteemaan totuuden. Sillä yksi on Jumala, yksi myös välimies Jumalan ja ihmisten välillä, ihminen Kristus Jeesus, joka antoi itsensä lunnaiksi kaikkien edestä.” Tiit. 2: 11; 1 Tim. 2: 3—6. Jumalan Henki annetaan vapaasti, niin että jokainen ihminen voi tulla kykeneväksi käyttämään pelastuksen välikappaleita. Täten Kristus, “totinen valkeus”, “valistaa jokaisen ihmisen”. Joh. 1: 9. Ihmiset jäävät pelastuksesta osattomiksi sen tähden, että he itse tahallisesti hylkäävät elämän lahjan.

Siveyslakia puolustamassa

Vastaukseksi siihen väitteeseen, että Kristuksen kuoleman kautta kumottiin kymmenet käskyt yhdessä seremonialain kanssa, Wesley sanoi: “Hän ei ottanut pois siveyslakia, joka on annettu kymmenenä käskynä ja jota profeetat teroittivat. Hänen tulemisensa tarkoituksena ei ollut kumota mitään osaa siitä. Se on laki, jota ei voi koskaan poistaa. Se pysyy lujana kuin uskollinen todistaja taivaassa... Se on ollut olemassa maailman alusta saakka, ei kivitaluihin vaan kaikkien ihmisten sydämiin kirjoitettuna, heidän lähtiessään Luojansa käsistä; ja vaikka ne kirjaimet, jotka Jumala kerran sormellaan kirjoitti, nyt ovat suuressa määrin synnin turmelemia, ei niitä kuitenkaan voi kokonaan hävittää, niin kauan kuin meillä on jotakin tietoisuutta hyvästä ja pahasta. Tämän lain jokaisen osan täytyy pysyä voimassa aina ja kaikkialla, sillä se ei ole riippuvainen ajasta eikä paikasta eikä mistään muustakaan muuttuvasta asiasta, vaan perustuu Jumalan ja ihmisen luontoon ja heidän muuttumattomaan keskinäiseen suhteeseensa.

‘En minä ole tullut kumoamaan vaan täyttämään.’ Tällä hän epäilemättä tarkoittaa (edellä ja jäljessä olevan tekstin kanssa sopuinnussa): Minä olen tullut vahvistamaan sitä sen täydellisyydessä, kaikista ihmisten selityksistä huolimatta; minä olen tullut esittämään täydellisesti ja selvästi kaiken, mikä siinä on ollut pimeää tai hämärää; minä olen tullut ilmoittamaan sen jokaisen osan

oikean ja täydellisen merkityksen, osoittamaan sen jokaisen käskyn pitiuden, leveyden ja korkeuden sekä sen kaikkien osien korkeuden ja syvyyden sekä käsityskykymme ylittävän puhtauden ja hengellisyiden.”²⁴⁷

Wesley kuvaili lain ja evankeliumin välillä vallitsevaa täydellistä sopusointua seuraavasti: “Lain ja evankeliumin välillä on sen tähden läheisin yhteys, mitä voi ajatella. Toiselta puolen laki valmistaa jatkuvasti tietä ja ohjaa meitä evankeliumiin; toiselta puolen taas evankeliumi johtaa meitä yhä tunnollisemmin täyttämään lakia. Niinpä laki vaatii meiltä rakkautta Jumalaan ja lähimmäisiimme sekä sävyisyyttä, nöyryyttä ja pyhyyttä. Me tunnemme olevamme näissä asioissa puutteellisia, toteamme, että ‘ihmisille se on mahdotonta’, mutta samalla näemme, että Jumala on luvannut antaa meille rakkautta, sävyisyyttä, nöyryyttä ja pyhyyttä. Me omistamme itsellemme tämän evankeliumin, nämä iloiset uutiset, ja meille tapahtuu uskomme mukaan: lain vanhurskaus täytetään meissä uskon kautta Jeesukseen Kristukseen.”

“Kristuksen evankeliumin huomattavimpia vihollisia”, Wesley sanoo, “ovat ne, jotka avoimesti ja jyrkästi tuomitsevat lain ja puhuvat pahaan siitä, sekä opettavat ihmisiä purkamaan (toisin sanoen hajoittamaan, poistamaan tai tekemään merkityksettömäksi) ei ainoastaan yhden, pienimpiin tai suurimpiin kuuluvan, vaan kaikki käskyt yhdellä kertaa. Hämmästyttävintä tässä väkevässä eksytyksessä on se, että sen valtaan antautuneet tosissaan uskovat kunnioittavansa Kristusta hylkäämällä hänen lakinsa ja korottavansa häntä turmellessaan hänen oppinsa. Niin, he kunnioittavat häntä samalla tavalla kuin Juudas teki, kun sanoi: ‘Terve Rabbi’ ja suuteli häntä. Yhtä suurella oikeudella hän voi myös sanoa jokaiselle heistä: ‘Suunantamisellako sinä Ihmisen Pojan kavallat?’ Kun puhutaan hänen verestään ja samalla riistetään häneltä kruunu; kun halveksitaan jotakin osaa hänen laistaan ja väitetään sen edistävän hänen evankeliumiaan, ei se ole mitään muuta kuin hänen kavaltamistaan suutelolla. Tästä syytöksestä ei todellakaan pääse kukaan, joka saamaa uskoa sellaisella tavalla, joka suorasti tai epäsuorasti edistää kuuliaisuuden jonkun haaran syrjäyttämistä — joka saamaa Kristusta siten, että tekee tyhjäksi vaikkapa Jumalan pienimmän käskyn, tai jollakin tavoin sitä halventaa.”²⁴⁸

[257] Niille, jotka väittivät evankeliumin saarnaamisen vastaavan kaikkia lain tarkoituksia, Wesley vastasi: “Tämän kiellämme kokonaan. Se ei vastaa lain ensimmäistäkään tarkoitusta, nimittäin ihmisten saattamista synnin tuntoon, niiden herättämistä, jotka vielä nukkuvat helvetin partaalla. Apostoli Paavali sanoo, että ‘lain kautta tulee synnin tunto’, eikä ihminen todellakaan tunne tarvitsevansa Kristuksen veren sovitukselta, ennen kuin on tullut synnin tuntoon... Herramme itse sanoo, että ‘terveet eivät tarvitse parantajaa, vaan sairaat’. Sen tähden on luonnotonta tarjota lääkäreitä niille, jotka ovat terveitä tai ainakin luulevat olevansa. Sinun tulee ensin saada heidät vakuuttuneiksi sairaudestaan; muuten he eivät kiitä sinua vaivastasi. Samoin on luonnotonta esittää Kristusta itsekylläisille ihmisille, joiden sydän ei vielä koskaan ole murtunut.”²⁴⁹

Täten Wesley, saarnatessaan evankeliumia Jumalan armosta, koetti Mestarinsa tavoin tehdä lain suureksi ja ihanaksi. Hän suoritti uskollisesti sen työn, jonka Jumala oli hänelle antanut, ja hän sai myös nähdä ihania seurauksia. Hänen pitkän, yli kahdeksankymmentä vuotta kestäneen elämänsä lopussa, kun hän oli ollut matkasaarnaajana yli puoli vuosisataa, hänen julkisia kannattajiaan oli enemmän kuin puoli miljoonaa. Mutta kuinka monta ihmistä on hänen työnsä kautta tullut nostetuksi synnin aiheuttamasta turmiosta ja alennustilasta korkeampaan ja puhtaampaan elämään ja kuinka monta on hänen opetuksensa avulla saanut syvemmän ja rikkaamman hengellisen kokemuksen, se tulee tunnetuksi vasta silloin, kun kaikki pelastetut kootaan kotiin Jumalan valtakuntaan. Hänen elämänsä antaa verrattoman kalliin opetuksen jokaiselle kristitylle. Jospa tämän Kristuksen palvelijan usko ja nöyryys, väsymätön into, uhrautuvaisuus ja hurskaus ilmenisivät meidän aikamme seurakunnissa!

[258]

15. Luku—Ranskan sydänyö

“Henkinen uneliaisuus ja siveellinen turmelus seurasivat harvinaisen ripeän edistyksen aikaa.”

Kuudennellatoista vuosisadalla uskonpuhdistus, esittäen kansalle avoimen Raamatun, koetti päästä Euroopan kaikkiin maihin. Muutamat kansat ottivat sen iloiten vastaan taivaan sanansaattajana. Toisissa maissa paavillisen kirkon onnistui suureksi osaksi estää sen sisäänpääsy; ja raamatuntuntemuksen valo elähdyttävine vaikutuksineen jäi melkein kokonaan ulkopuolelle. Erääseen maahan valo kyllä pääsi sisälle, mutta pimeys ei sitä käsittänyt. Vuosisatoja totuus ja erehdys taistelivat vallasta. Viimein paha voitti ja taivaasta tullut totuus työnnettiin pois. “Mutta tämä on tuomio, että valkeus on tullut maailmaan, ja ihmiset rakastivat pimeyttä enemmän kuin valkeutta.” Joh. 3: 19. Kansakunta sai kokea valitsemansa menettelytavan seuraukset. Jumala otti hillitsevän Henkensä pois kansalta, joka halveksi hänen armoaan. Paha sai kypsyä, ja koko maailma sai nähdä valon tahallisen hylkäämisen seuraukset.

Sota Raamattua vastaan, jota Ranskassa käytiin useita vuosisatoja, huipentui vallankumouksen järkyttäviin tapahtumiin. Tuo kauhea purkaus oli vain luonnollinen seuraus Rooman taistelusta Raamattua vastaan. ²⁵⁰Se on valaisevin esimerkki, mitä maailma milloinkaan on nähnyt, paavillisten menetelmien vaikutuksesta — esimerkki niistä seurauksista, joihin katolisen kirkon opetus enemmän kuin tuhannen vuoden kuluessa oli johtanut.

Raamattua vastaan kohdistetun toiminnan paavin ylivallan aikana olivat profeetat ennustaneet; ja Ilmestyskirjassa osoitetaan myös, mihin pelottaviin seurauksiin “synnin ihmisen” valta erikoisesti Ranskassa oli johtava. [259]

Herran enkeli sanoi: “He tallaat pyhää kaupunkia neljäkymmentäkaksi kuukautta. Ja minä annan kahdelle todistajalleni toimeksi säkkipukuihin puettuina profetoida tuhannen kahdensadan kuudenkymmenen päivän ajan... Ja kun he ovat lopettaneet todistamisensa, on peto, se, joka nousee syvyydestä, käyvä sotaa heitä

vastaa ja voittava heidät ja tappava heidät. Ja heidän ruumiinsa viruvat sen suuren kaupungin kadulla, jota hengellisesti puhuen kutsutaan Sodomaksi ja Egyptiksi ja jossa myös heidän Herransa ristiinnaulittiin... Ja ne, jotka maan päällä asuvat, iloitsevat heidän kohtalostaan ja riemuitsevat ja lähettävät lahjoja toisilleen; sillä nämä kaksi profeettaa olivat vaivanneet niitä, jotka maan päällä asuvat. Ja niiden kolmen ja puolen päivän kuluttua meni heihin Jumalasta elämän henki, ja he nousivat jaloilleen, ja suuri pelko valtasi ne, jotka näkivät heidät.” Ilm. 11: 2—11.

Tässä mainitut ajat — neljäkymmentäkaksi kuukautta ja tuhat kaksisataa kuusikymmentä päivää — merkitsevät samaa. Molemmat esittävät sitä aikaa, jona Rooma oli sortava Kristuksen seurakuntaa. Nuo 1260 paavillisen yliherruuden vuotta alkoivat vuonna 538 ja lopuivat siis vuonna 1798.²⁵¹ Sinä vuonna ranskalainen sotajoukko tunkeutui Roomaan ja otti vangiksi paavin, joka sitten kuoli maanpaossa. Vaikka pian sen jälkeen valittiin uusi paavi, ei paavillinen pappisvalta ole koskaan sen jälkeen saavuttanut sellaista määräävää asemaa kuin sillä oli ennen.

Säkkipukuiset todistajat

Seurakunnan vainoaminen ei kestänyt koko tuota 1260 vuoden pituista ajanjaksoa. Jumala armahti kansaansa ja lyhensi sen tulikokeen ajan. Puhuessaan edeltäpäin seurakuntaa kohtaavasta suuresta ahdistuksesta Vapahtaja sanoi: “Ellei niitä päiviä olisi lyhennetty, ei mikään liha pelastuisi, mutta valittujen tähden ne päivät lyhennetään.” Matt. 24: 22. Uskonpuhdistuksen vaikutuksesta vaino lakkasi ennen vuotta 1798.

Ennustuksessa mainituista kahdesta todistajasta profeetta sanoo edelleen: “Nämä ovat ne kaksi öljypuuta ja ne kaksi lampunjalkaa, jotka seisovat maan Herran edessä.” Psalmirunoilija sanoo: “Sinun sanasi on minun jalkaini lamppu ja valkeus minun tielläni.” Nuo kaksi todistajaa kuvaavat Vanhan ja Uuden testamentin kirjoituksia. Molemmat ovat tärkeitä todistuksia Jumalan lain alkuperästä ja pysyvyydestä. Molemmat todistavat myös pelastussuunnitelmasta.

[260]

Vanhan testamentin esikuvat, uhrin ja ennustukset viittaavat tulevaan Vapahtajaan. Uuden testamentin evankeliumit ja kirjeet kerto-

vat Vapahtajasta, joka on tullut tarkalleen esikuvien ja profetioiden ennustamalla tavalla.

Todistajille annettiin toimeksi “säkkipukuihin puettuina profetioita tuhannen kahdensadan kuudenkymmenen päivän aikana”. Suurimman osan tästä ajasta Jumalan todistajat olivat syrjäytetyssä asemassa. Katolinen kirkko koetti salata kansalta totuuden sanan ja vastustaa sen todistusta väärin todistajien avulla.²⁵² Kun hengelliset ja maalliset vallanpitäjät kielsivät Raamatun; kun sen todistus väärinnettiin ja kaikilla keinoilla, mitä ihmiset ja pahat henget saattoivat keksiä, koetettiin kääntää kansan ajatukset siitä pois; kun niitä, jotka uskalsivat julistaa sen pyhiä totuuksia, vainottiin, kavallettiin, kidutettiin, suljettiin vankikoppeihin, otettiin hengiltä uskonsa tähden tai pakotettiin pakenemaan vuorille, luoliin ja maakuoppiin — silloin nuo uskolliset todistajat profetoivat säkkipukuihin puettuina. Kuitenkin he jatkuvasti todistivat koko tuona 1260 vuoden aikana. Pimeimpinäkin aikoina oli uskollisia ihmisiä, jotka rakastivat Jumalan sanaa ja olivat tarkkoja hänen kunniansa puolesta. Nämä uskolliset palvelijat saivat viisautta, voimaa ja vaikutusvaltaa, niin että voivat julistaa Jumalan totuutta koko tuona aikana.

“Ja jos joku tahtoo heitä vahingoittaa, lähtee tuli heidän suustaan ja kuluttaa heidän vihollisensa; ja jos joku tahtoo heitä vahingoittaa, on hän saava surmansa sillä tavalla.” Ilm. 11: 5. Ihmiset eivät voi rankaisematta tallata jalkoihinsa Jumalan sanaa. Tämän pelottavan uhkauksen merkitys esitetään Ilmestyskirjan viimeisessä luvussa seuraavasti: “Minä todistan jokaiselle, joka tämän kirjan profetian sanat kuulee: Jos joku panee niihin jotakin lisää, niin Jumala on paneva hänen päällensä ne vitsaukset, jotka ovat kirjoitetut tähän kirjaan; ja jos joku ottaa pois jotakin tämän profetian kirjan sanoista, niin Jumala on ottava pois sen osan, mikä hänellä on elämän puuhun ja pyhään kaupunkiin, joista tässä kirjassa on kirjoitettu.” Ilm. 22: 18, 19.

Sellaisia varoituksia Jumala on antanut varjellakseen ihmisiä muuttamasta jollakin tavoin sitä, minkä hän on ilmoittanut tai käskennyt. Nämä vakavat uhkaukset koskevat kaikkia, jotka vaikutuksensa kautta johtavat ihmisiä halveksimaan Jumalan lakia. Niiden tulisi herättää pelkoa ja vavistusta kaikissa, jotka kevytmielisesti selittävät vähäpätöiseksi asiaksi, tottelemmeko Jumalan lakia vai emme. Kaikki, jotka korottavat omat mielipiteensä jumalallisen ilmestyk-

[261]

sen yläpuolelle ja kaikki, jotka koettavat muuttaa Raamatun selvää merkitystä saadakseen sen hyväksymisen omille toivomuksilleen tai halulleen mukautua maailman mukaan, ottavat itselleen kauhean edesvastuun. Raamattuun kirjoitettu Jumalan laki mittaa jokaisen ihmisen luonteen ja tuomitsee kaikki, jotka eivät täytä sen pettämättöntä mittaa.

“Kun he ovat lopettaneet todistamisensa.” Se aika, jolloin nuo kaksi todistajaa profetoivat säkkipukuihin puettuina, päättyi vuonna 1798. Kun tuo huomaamattomassa asemassa suoritettu työ oli loppumassa, oli vallan, jota kuvataan “syvyydestä” nousevalla pedolla, määrä käydä sotaa heitä vastaan. Monissa Euroopan maissa oli saatana useina vuosisatoina johtanut kirkkoa ja valtiota hallitsevia voimia paavikunnan välityksellä. Mutta tässä esitetään saatanan vallan uusi ilmestyminen.

Rooman tarkoituksena oli ollut Raamatun kunnioituksen varjossa pitää Jumalan sana kätkettynä vieraaseen kieleen ja salata sen siten kansalta. Sen hallitessa todistajat profetoivat “säkkipukuihin puettuina”. Mutta oli tuleva toinen valta — syvyydestä nouseva peto — ja käyvä avoimesti sotaa Jumalan sanaa vastaan.

“Se suuri kaupunki”, jonka kaduilla todistajat tapettiin ja heidän ruumiinsa viruivat, on “hengellisesti puhuen” Egypti. Kaikista Raamatusta esitetyistä kansoista egyptiläiset kielsivät julkeimmin elävän Jumalan ja vastustivat hänen käskyjään. Mikään hallitsija ei ole milloinkaan uskaltanut julkisemmin ja röyhkeämmin kapinoida taivaan hallitusta vastaan kuin Egyptin kuningas. Kun Mooses Herran nimessä toi sanoman faraolle, tämä vastasi ylpeästi: “Kuka on Herra, jota minun pitäisi kuulla ja päästä Israel? Minä en tunne Herraa enkä päästä Israelia.” 2 Moos. 5: 2. Tämä on Jumalan kieltämistä; ja se valta, jonka profetia esittää Egyptin nimellä, olisi samalla tavalla kieltävä elävän Jumalan vaatimukset ja ilmaiseva samaa epäuskon ja uhman henkeä. Sitä suurta kaupunkia verrataan myös Sodomaan “hengellisesti puhuen”. Jumalan lakia rikkovan Sodomian turmelus ilmeni erikoisesti siveettömyydessä. Sama synty oli myös oleva tämän profetian yksityiskohdat täyttävän kansakunnan huomiota herättävänä tuntomerkinä.

Profeetan sanojen mukaan oli siis vähän ennen vuotta 1798 nouseva alkuperänsä ja luonteensa puolesta saatanallinen valta käymään sotaa Raamattua vastaan. Ja siinä maassa, missä Jumalan

kahden todistajan ääni siten vaiennettaisiin, olisi ilmenevä faraon ateismi ja Sodomian siveettömyys.

Tämä ennustus on täyttynyt mitä tarkimmin ja ilmeisimmin Ranskan historiassa. Vallankumouksen aikana vuonna 1793 “maailma ensimmäisen kerran kuuli sivistyksen keskellä syntyneiden ja kasvaneiden miesten, jotka olivat ottaneet itselleen oikeuden hallita yhtä Euroopan hienoimmista kansoista, korottavan yhdessä äänensä kieltämään juhlallisimman totuuden, minkä ihminen voi vastaanottaa ja yksimielisesti hylkäävän Jumalaan kohdistuvan uskon ja palvonnan”.²⁵³ “Ranskan kansa on maailman ainoa kansakunta, josta on olemassa luotettava kertomus, että se kansakuntana on noussut avoimeen kapinaan maailmankaikkeuden Luojaa vastaan. Pilkkaajia ja jumalattomia on ollut ja on edelleenkin runsaasti Englannissa, Saksassa, Espanjassa ja muualla; mutta Ranskalla on maailmanhistoriassa erikoisasema ainoana valtiona, joka lakiasäättävän kokouksen kautta on julistanut, ettei ole olemassa mitään Jumalaa, ja missä koko pääkaupungin väestö ja suuri enemmistö muilla paikkakunnilla, sekä naisia että miehiä, tanssi ja lauloi ilosta kuullessaan tämän julistuksen.”²⁵⁴

[262]

Ranskalla oli myös Sodomian erikoinen tuntomerkki. Vallankumouksen aikana siellä vallitsi samanlainen turmelus ja siveellinen rappiotila kuin tasangon kaupungeissa, jotka turmeluksensa tähden hävitettiin. Historioitsija esittää Ranskan ateismin ja siveettömyyden yhteenkuuluvina, kuten on tehty ennustuksessakin. Hän kirjoittaa: “Näihin uskontoa koskeviin lakeihin liittyi läheisesti laki, joka alensi avioliiton — pyhimmän suhteen, minkä ihmiset voivat solmia ja jonka kestävyys mitä tehokkaimmin lujittaa yhteiskuntaa — pelkäksi lyhytaikaiseksi kansalais-sopimukseksi, minkä kaksi henkilöä voi tehdä ja purkaa mielensä mukaan... Jos pahat henget olisivat ottaneet tehtäväkseen sellaisen menettelytavan keksimisen, jolla varmimmin voitaisiin hävittää kaikki, mikä perhe-elämässä on kunnioitettavaa, miellyttävää tai kestäväää ja samalla hankkia varmuus siitä, että täten aiheutettu häiriö jatkuisi sukupolvesta toiseen, he eivät olisi voineet keksiä tehokkaampaa keinoa kuin avioliiton alentamisen... Sophie Arnoult, sukkeluuksestaan kuulu näyttelijätär, sanoi tasavaltalaista avioliittoa aviorikoksien sakramentiksi.”²⁵⁵

“Jossa myös heidän Herransa ristiinnaulittiin.” Ranskassa toteutui tämäkin osa ennustuksesta. Vihollisuus Kristusta kohtaan ei ollut

missään maassa esiintynyt ilmeisempänä. Missään ei totuutta ollut vastustettu katkerammin ja julmemmin. Vainoamalla evankeliumin tunnustajia Ranska ristiinnaulitsi Kristuksen hänen oppilaissaan.

Vuosisadasta toiseen oli vuodatettu pyhien verta. Samaan aikaan kun valdolaiset heittivät henkensä Piemonten vuorilla “Jumalan sanan ja Jeesuksen todistuksen tähden”, heidän veljensä albigenssit antoivat Ranskassa samanlaisen todistuksen totuuden puolesta. Uskonpuhdistuksen päivinä oli puhdistetun opin kannattajat hirveästi kiduttaen surmattu.

[263]

Kuningas ja aatelimiehet, ylhäiset naiset ja hienot neidit, ritarit ja kansan valiot olivat nauttineet Jeesuksen marttyyrien tuskista. Urheat hugenotit olivat, taistellen ihmisten pyhimpien oikeuksien puolesta, vuodattaneet verensä useilla taistelukentillä. Protestantit oli julistettu lainsuojattomiksi, heidän surmaamisestaan oli luvattu palkkio ja heitä oli ajettu takaa niinkuin petoeläimiä.

“Erämaan seurakunta”, muinaisten kristittyjen harvat jälkeläiset, jotka vielä kahdeksannellatoista vuosisadalla oleskelivat Ranskassa, kätkeytyneinä maan eteläisen osan vuoristoon, piti edelleen kiinni isiensä uskosta. Kun he öiseen aikaan uskalsivat kokoontua vuorenrinteelle tai syrjäiselle kankaalle, heitä ajoivat takaa rakuunat, jotka raahasivat heitä elinkautiseen kaleeriorjuuteen. Ranskan jaloimpia, sivistyneimpiä ja älykkäimpiä kansalaisia pantiin kahleisiin, hirveihin kidutuksiin, ryövärien ja salamurhaajien keskelle.²⁵⁶ Toiset, joita kohdeltiin armeliaammin, ammuttiin kylmäverisesti, kun he aseettomina ja avuttomina lankesivat polvilleen ja rukoilivat. Vanhoja miehiä, turvattomia naisia ja viattomia lapsia jätettiin sadoittain kuolleina maahan heidän kokouspaikkoihinsa. Kun kulki vuorenrinteellä tai metsässä, missä heidän oli ollut tapana kokoontua, ei ollut harvinaista, että löysi “kuolleita hajallaan nurmikolla noin neljän askeleen etäisyydellä toisistaan ja puihin ripustettuja ruumiita”. Heidän kotiseutunsa, missä miekka, kirves ja polttorovio olivat tehneet hävitystyötään, oli “muuttunut suureksi, synkäksi erämaaksi”. “Näitä kauhistuksia tehtiin... ei pimeänä ajanjaksona, vaan Ludvig XIV: n loistavana aikakautena. Silloin harjoitettiin tieteitä, kaunokirjallisuus kukoisti ja hovin samoin kuin pääkaupungin papit olivat oppineita ja kaunopuheisia miehiä, jotka sanoivat antavansa suuren arvon nöyryyden ja rakkauden hyveille.”²⁵⁷

Pärtylin yö

Ranskan mustan rikosluettelon mustin kohta, kaikkien noiden kauheiden vuosisatojen hirvittävin teko oli kuitenkin Pärtylin yön verilöyly. Maailma muistelee vieläkin kauhulla tuon mitä raukka-
maisimman ja julmimman hyökkäyksen vaiheita. Ranskan kuningas antoi Rooman pappien ja prelaattien yllytyksestä suostumuksensa tähän kauheaan tekoon. Yösydännä kuului kellon soitto teurastuksen alkamisen merkinä. Tuhansittain protestantteja, jotka nukkuivat rauhallisesti kodeissaan, luottaen kuninkaansa kunniasanaan, raahattiin ulos ilman varoitusta ja kylmäverisesti murhattiin.

[264]

Niin kuin Kristus oli kansansa näkymättömänä johtajana, kun se johdatettiin Egyptin orjuudesta, niin saatana oli alamaistensa näkymätön johtaja tässä kauheassa marttyyrien luvun lisäämisyössä. Pariisin verilöyly kesti seitsemän päivää, kolme ensimmäistä päivää selittämättömällä raivolla, eikä se rajoittunut tähän kaupunkiin, vaan levisi kuninkaan erityisestä käskystä kaikkiin maakuntiin ja kaupunkiin, joista löydettiin protestantteja. Ei otettu huomioon ikää eikä sukupuolta. Ei säästetty viatonta pienokaista eikä harmaapäistä vanhusta. Aatelistoon kuuluvat ja talonpojat, vanhat ja nuoret, äidit ja lapset, kaikki tapettiin yhdessä. Surmaamista kesti Ranskassa kaikkiaan kaksi kuukautta, ja seitsemänkymmentä tuhatta valtakunnan parhaimmista asukkaista menetti henkensä.

“Kun tiedot tästä verilöylystä saapuivat Roomaan, ei pappien riemulla ollut rajoja. Lorrainen kardinaali antoi sanoman tuojalle tuhannen kruunun palkkion. St. Angelon tykit jyllisivät ilosanoman kunniaksi, kellot soivat kaikissa kirkontorneissa ja ilotulitus muutti yön päiväksi. Gregorius XIII, kardinaalit ja muut kirkon arvohenkilöt menivät pitkänä juhlakulkueena St. Louisin kirkkoon, jossa Lorrainen kardinaali lauloi *Te Deum*... Verilöylyn muistoksi lyötiin muistoraha, ja Vatikaanissa voi vieläkin nähdä kolme Vasarin maalaamaa freskoa, jotka kuvaavat hyökkäystä amiraalin kimppuun, kuningasta ja neuvostoa suunnittelemassa verilöylyä ja itse verilöylyä. Gregorius lähetti Kaarlelle Kultaisen Ruusun; ja neljä kuukautta verilöylyn jälkeen... hän kuunteli nautinnolla erästä ranskalaista pappia, joka puhui ‘siitä onnellisesta ja iloisesta päivästä,’ jolloin pyhin isä sai tiedon tapahtumasta ja meni juhlallisesti antamaan siitä kiitoksen Jumalalle ja Pyhälle Louisille”.²⁵⁸

Sama villitsijähenki, joka kiihotti Pärtylin yön verilöylyyn, jotti myös vallankumousnäytelmiin. Väitettiin, että Jeesus Kristus oli pettäjä, ja ivahuudollaan: “Muserra se kurja” ranskalaiset jumalankieltäjät tarkoittivat Kristusta. Taivasta uhmaava pilkka ja inhottava turmelus kulkivat käsi kädessä. Halpamaisimpia, paheellisimpia ja julmimpia henkilöitä korotettiin eniten. Kaikessa tässä annettiin suurin kunnia saatanalle, kun taas Kristus ristiinnaulittiin halveksimalla hänen ominaisuuksiaan: totuutta, puhtautta ja epäitsekästä rakkautta.

Peto, joka nousee syvyydestä, on “käyvä sotaa heitä vastaan ja voittava heidät ja tappava heidät”. Se ateistinen valta, joka hallitsi Ranskassa vallankumouksen ja hirmuhallituksen aikana uskalsi ryhtyä sellaiseen sotaan Jumalaa ja hänen pyhää sanaansa vastaan, jollaista maailma ei koskaan ollut nähnyt. Kansalliskokous lakkautti jumalanpalvelukset.

[265]

Raamatut koottiin ja poltettiin julkisesti, kaikkien mahdollisten ivan ilmaisujen liittyessä toimitukseen. Jumalan laki tallattiin jalkoihin. Raamattuun perustuvat vakiintuneet tavat poistettiin käytännöstä. Viikottainen lepopäivä syrjäytettiin ja sen asemesta omistettiin joka kymmenes päivä huvituksille ja Jumalan pilkkaamiselle. Kaste ja herran-ehtoollinen kiellettiin. Hautausmaille asetettiin huomiotaheittäviä julisteita, joissa kuolema selitettiin ikuiseksi uneksi.

Jumalan pelon sanottiin olevan niin kaukana viisaudesta, että se oli pikemmin hulluuden alku kuin viisauden. Kaikki uskonnollinen palvonta kiellettiin, lukuunottamatta vapauden ja isänmaan palvontaa. “Valtiosäännön määräämä Pariisin piispa pantiin näyttelemään pääosaa häpeä-mättöimmässä ja loukkaavimmassa ilveilyssä, mitä koskaan on näytelty kansan edustajiston edessä... Hänet tuotiin täydessä saattueessa selittämään konventille, että se uskonto, jota hän niin monta vuotta oli opettanut, oli kokonaan pappien juonta, jolla ei ollut mitään perustusta historiassa eikä pyhässä totuudessa. Hän kielsi juhlallisin ja selvin sanoin sen Jumalan olemassaolon, jonka palvelukseen hänet oli vihitty ja omisti tulevaisuutensa vapauden, tasa-arvoisuuden, hyveen ja siveyden kunnioittamiselle. Sitten hän asetti piispanmerkkinsä pöydälle ja sai osakseen konventin presidentin veljellisen syleilyn. Monet luopiopapit seurasivat tämän prelaatin esimerkkiä.”²⁵⁹

“Ja ne, jotka maan päällä asuvat, iloitsevat heidän kohtalostaan ja riemuitsevat ja lähettävät lahjoja toisilleen; sillä nämä kaksi pro-

feettaa olivat vaivanneet niitä, jotka maan päällä asuvat.” Jumalaton Ranska oli saattanut Jumalan kahden todistajan nuhtelevan äänen vaikenemaan. Totuuden sana oli kuolleena sen kaduilla, ja ne, jotka vihasivat Jumalan lain rajoituksia ja vaatimuksia, riemuitsivat. Ihmiset uhittelivat julkisesti taivaan Kuningasta vastaan. Kuten syntiset muinoin he huudahtivat: “Kuinka Jumala sen tietäisi, onko tietoa Korkeimmalla?” Ps. 73: 11.

Järjen jumalatar

Herjaavalla röyhkeydellä, joka tuntuu melkein uskomattomalta, eräs uuden järjestyksen papeista sanoi: “Jos sinä Jumala olet olemassa, niin kosta loukattu nimesi. Minä haastan sinut taisteluun! Sinä vaikenet. Sinä et uskalla lennättää ukonnuoliasi. Kuka on tämän jälkeen uskova sinun olemassaoloasi?”²⁶⁰ Mikä kaiku tämä onkaan faraon sanoista: “Kuka on Herra, jota minun pitäisi kuulla?... Minä en tunne Herraa.”

[266]

“Hullu sanoo sydämesssä: Ei ole Jumalaa.” Ps. 14: 1; ja Herra sanoo totuuden vastustajista: “Heidän mielettömyytensä on käyvä ilmeiseksi kaikille.” 2 Tim. 3: 9. Kun Ranska oli kieltäytynyt palvelemasta elävää Jumalaa, joka on “Korkea ja Ylhäinen ja jonka asumus on iankaikkinen”, se sangen lyhyessä ajassa vajosi alentavaan epäjumalanpalvelukseen, palvelemaan irstasta naista järjen jumalattarena. Ja tällaista tapahtui edustavassa kansalliskokouksessa korkeimpien hallinto- ja lainsäädäntöviranomaisten myötävaikutuksella. Historioitsija sanoo: “Eräs tämän mielettömän ajan juhlamenoista on järjettömyydessä ja jumalattomuudessa vertaansa vailla. Kokoushuoneen ovet avattiin soittokunnalle, jonka jäljessä kaupungin viranomaiset astelivat juhlallisena kulkueena, laulaen ylistyslaulua vapauden kunniaksi ja saattaen tulevaa palvontansa kohdetta, hunutettua naista, jota he nimittivät järjen jumalattareksi. Kun hänet oli viety aitauksen sisälle, poistettiin häneltä huntu suurin muodollisuuksin ja hänelle osoitettiin paikka presidentistä oikealle, jolloin hänet yleisesti tunnettiin oopperan tanssijattareksi... Tälle naiselle Ranskan kansalliskokous osoitti julkista kunnioitusta jumaloimansa järjen sopivimpana edustajana.

Tällä jumalattomalla ja naurettavalla ilveilyllä oli hieno ulkomuoto, ja järjen jumalattaren virkaanasettamisia suoritettiin saman

kaavan mukaan valtakunnan muissa osissa kaikkialla, missä asukkaat halusivat näyttää olevansa vallankumouksen kaikkien huipusaavutustenkin tasalla.”²⁶¹

Järjen palvontaa esittelevä puhuja lausui: “Lainlaatijat! Kiihko on väistynyt järjen tieltä. Sen tihruiset silmät eivät kestäneet kirkasta valoa. Tänään on suuri väkijoukko kokoontunut goottilaisten holvien alle, joissa nyt ensimmäisen kerran on kaikunut totuuden ääni. Siellä ranskalaiset harjoittavat ainoaa oikeaa palvontaa — vapaudelle ja järjelle omistettua. Siellä toivotamme tasavallan sotajoukoille menestystä. Siellä olemme hyljänneet elottomat epäjumalan kuvat, antaaksemme tilaa järjelle, tuolle elolliselle kovalle, luonnon mestariteokselle.”²⁶²

Kun jumalatar tuotiin kokoukseen, puhuja tarttui hänen käteensä ja kääntyen läsnäolevien puoleen, sanoi: “Kuolevaiset, älkää enää vapisko oman pelkonne luoman jumalan voimattomien jylinäin edessä. Älkää tästä lähtien antako tunnustusta millekään muulle jumalalle kuin järjelle. Minä esitän teille sen jaloimman ja puhtaimman kuvan. Jos teillä täytyy olla epäjumalia, niin uhratkaa vain sellaisille kuin tämä... Langetkaa polvillenne vapauden korkean senaatin, järjen hunnun edessä.”

[267] “Sitten kun presidentti oli syleillyt jumalatarta, tämä nostettiin
[268] upeihin vaunuihin ja vietiin suunnattoman suuren väkijoukon seuraama-
[269] mana Notre Damen tuomiokirkkoon edustamaan jumaluutta. Siellä
hänet nostettiin pääalttarille, missä hän vastaanotti kaikkien läsnä-
olevien palvonnan.”²⁶³

Tätä seurasi jonkin ajan perästä Raamatun julkinen polttaminen. Eräässä tilaisuudessa “Museon kansanomaisen seura” astui sisään maistraatin saliin, huutaen: “Vive la Raison!” (eläköön järki) ja kantaen tangon päässä useiden kirjojen puoleksi poltettuja jäänöksiä. Niiden joukossa oli rukous- ja messukirjoja sekä Vanhoja ja Uusia testamentteja, jotka esimiehen sanojen mukaan “sovittivat suuressa tulella kaikki ne mielettömyydet, joita ne olivat saattaneet ihmiskunnan tekemään.”²⁶⁴

Paavilaisuus oli alkanut sen työn, jonka ateismi täytti. Rooman menettelytapa oli synnyttänyt ne yhteiskunnalliset, valtiolliset ja uskonnolliset olosuhteet, jotka veivät Ranskaa kovaa vauhtia turmiota kohti. Kertoessaan vallankumouksen kauhuista kirjailijat sanovat, että nämä kohtuuttomuudet on pantava valtaistuimen ja kirkon syyk-

si. ²⁶⁵Tarkasti ottaen ne on pantava kirkon syyksi. Paavikunta oli yllyttänyt kuninkaat vastustamaan uskonpuhdistusta valtaistuimen vihollisena ja sellaisen eripuraisuuden aiheuttajana, joka voisi tulla kohtalokkaaksi kansakunnan rauhalle ja järjestykselle. Tällä tavoin Rooman henki kiihotti hallitsijat kauheimpiin julmuuksiin ja katkerimpaan sortoon, mitä valtaistuimelta on lähtenyt.

Vapauden henki kulki Raamatun mukana. Missä hyvänsä evankeliumi otettiin vastaan siellä kansa heräsi ja alkoi heittää pois niitä kahleita, jotka olivat pitäneet sitä tietämättömyyden, paheiden ja taikauskon orjuudessa. Ihmiset alkoivat ajatella ja toimia ihmisoikeuksiensa mukaisesti. Hallitsijat näkivät tämän ja pelkäsivät menettävänsä yksinvaltansa.

Rooma ei ollut hidas vahvistamaan heidän pelkoaan ja epäluuloaan. Paavi sanoi Ranskan kuninkaalle vuonna 1525: “Tämä hulluus (protestanttisuus) ei ainoastaan mullista ja hävitä uskontoa, vaan myös kaiken ruhtinaallisen vallan, aateliston, lait, ritarikunnat ja arvoasteet.”²⁶⁶ Muutamia vuosia myöhemmin paavin lähettiläs varoitti kuningasta: “Teidän Majesteettinne, älkää antako pettää itseänne. Protestantit aikovat kumota kaiken yhteiskunnallisen ja uskonnollisen järjestyksen... Valtaistuin on yhtä suuressa vaarassa kuin alttariin... Uuden uskonnon käytäntöön ottaminen vie vastustamattomasti uuteen hallintoon.”²⁶⁷ Jumaluusoppineet vetosivat kansan ennakkoluuloihin, selittämällä, että protestanttien oppi “houkuttelee ihmisiä uutuuksiin ja hullutuksiin. Se riistää kuninkaalta alamaisten uskolisuuden ja rakkauden ja hävittää sekä kirkon että valtion”. Tällä tavalla Rooma sai Ranskan vastustamaan uskonpuhdistusta. Valtaistuimen varjeleminen, aateliston säilyttäminen ja lakien voimassa pitäminen olivat ne asiat, joiden tähden vainon miekka Ranskassa ensin paljastettiin. ²⁶⁸

[270]

Kohtalokkaita seurauksia

Hallitsijat eivät nähneet edeltäpäin tuon kohtalokkaan politiikan seurauksia. Raamatun opettaminen olisi istuttanut ihmisten mieliin oikeuden, kohtuullisuuden, totuuden, puolueettomuuden ja hyväntekeväisyyden periaatteita, jotka ovat kansan menestyksen kulmakiviä. “Vanhurskaus kansan korottaa” ja “vanhurskaudesta valtaistuin vahvistuu”. Sanani. 14: 34; 16: 12. “Vanhurskauden hedelmä on rauha,

vanhurskauden vaikutus lepo ja turvallisuus iankaikkisesti.” Jes. 32: 17. Se, joka noudattaa Jumalan lakia, kunnioittaa ja tottelee vilpittömimmin isänmaansakin lakeja. Se, joka pelkää Jumalaa, kunnioittaa myös kuningasta hänen käyttäessään valtaansa oikein ja lainmukaisesti. Mutta onneton Ranska kielsi Raamatun ja tuomitsi sen oppien noudattajat. Vuosisadasta toiseen periaatteitaan noudattavat rehelliset, järkevät ja siveellisesti voimakkaat henkilöt, joilla oli rohkeutta tunnustaa vakaumuksensa ja alttiutta kärsimään totuuden tähden, raatoivat kaleeriorjina, heittivät henkensä polttoroviolla tai mädäntyivät vankilan komeroissa. Tuhannet pääsivät turvaan pakenemalla; ja tätä kesti kaksisataa viisikymmentä vuotta uskonpuhdistuksen alkamisen jälkeen.

“Tänä pitkänä aikana Ranskassa tuskin oli ainoatakaan sukupolvea, joka ei olisi nähnyt evankeliumin tunnustajien pakenevan vainoojan mieletöntä raivoa, vieden mukanaan heille ominaisen ymmärryksen, taidon, ahkeruuden ja järjestämiskyvyn niiden maiden hyödyksi, joissa he saivat turvapaikan. Ja samassa määrässä kuin he rikastuttivat muita maita näillä hyvillä lahjoilla, heidän oma maansa jäi niitä vaille. Jos kaikki se, mikä täten ajettiin pois, olisi jäänyt Ranskaan; jos noina kolmena vuosisatana maanpakolaisten ahkeruus ja taitavuus olisivat olleet edistämässä sen maanviljelystä, jos heidän kekseliäisyyttään olisi kolmena vuosisatana käytetty sen teollisuuden kehittämiseen; jos heidän luova neronsa ja tutkimuskynsä olisi ollut tuona aikana rikastuttamassa sen kirjallisuutta ja kehittämässä sen tiedettä; jos heidän viisautensa olisi johtanut sen neuvottelukokouksia, heidän urhoollisuutensa taistellut sen sodissa, heidän oikeudenmukaisuutensa vaikuttanut lainlaadinnassa sekä Raamatun uskonto vahvistanut kansan ymmärrystä ja hallinnut sen omaatuntoa, miten loistava olisikaan Ranskan asema tähän aikaan ollut! Mikä suuri, menestyksellinen ja onnellinen maa — esikuva muille kansoille — se olisikaan ollut!

[271]

Mutta sokea ja jäykkä tekopyhyys karkotti maasta kaikki hyveiden opettajat, kaikki järjestyksen puoltajat ja kaikki valtaistuimen vilpittömät puolustajat. Se sanoi niille, jotka olisivat tehneet maansa kuuluisaksi ja kunnioitetuksi kansakuntien keskuudessa: Valitkaa joko polttorovio tai maanpako. Viimein oli valtion rappiotila täydellinen. Ei ollut enää omantunnon tähden tuomittavia, ei enää uskonnon tähden polttoroviolle raahattavia eikä isänmaanrakkau-

den tähden maanpakoon ajettavia.”²⁶⁹ Vallankumous kauhuineen tuli surulliseksi lopputulokseksi.

“Hugenottien paettua alkoi Ranskassa yleinen taantuminen. Kuokoistavat tehdaskaupungit rappeutuivat. Viljavia alueita joutui luonnontilaan. Henkinen uneliaisuus ja siveellinen turmelus seurasivat harvinaisen ripeän edistyksen aikaa. Pariisi muuttui suureksi köyhäintaloksi, ja on arvioitu, että vallankumouksen puhjetessa kaksisataatuhatta köyhää pyysi kuninkaalta apua. Jesuiitat yksinään menestyivät rappeutuvan kansakunnan keskellä ja hallitsivat armottomasti kirkoissa ja kouluissa, vankiloissa ja kaleereissa.

Evankeliumi olisi ratkaissut ne Ranskan valtiolliset ja yhteiskunnalliset pulmat, jotka saattoivat ymmälle sen papiston, kuninkaan ja lainsäätäjät sekä lopulta syöksivät kansakunnan sekasortoon ja turmioon. Mutta Rooman ylivallan aikana kansa oli kadottanut Vapahattajan siunatut opetukset uhrautuvaisuudesta ja epäitsekästä rakkaudesta. Ihmiset oli vieroitettu toisten hyväksi tapahtuvasta itsensä kieltämisestä. Rikkaita ei ollut nuhdeltu köyhien sortamisesta eikä orjuudessa ja alennuksessa eläviä köyhiä ollut autettu. Rikkaiden ja mahtavien itsekkyyks tuli yhä ilmeisemmäksi ja rasittavammaksi. Vuosisadasta toiseen aateliston ahneuden ja epäsäännöllisen elämän seurauksena talonpoikaisväestö kärsi sortoa ja köyhtyi. Rikkaat tekivät vääryyttä köyhille, ja köyhät vihasivat rikkaita.

Monissa maakunnissa maatilat kuuluivat aatelistolle ja työtätekevät luokat olivat vain vuokraajia. He olivat isäntiensä armoilla ja heidän oli pakko alistua näiden kohtuuttomiin vaatimuksiin. Kirkon ja valtion ylläpitokustannukset oli säilytetty keskiluokalle ja sitä alemmille luokille, joita maalliset ja hengelliset viranomaiset raskaasti verottivat.” “Aateliston tahtoa pidettiin korkeimpana lakina; vuokraajat ja työläiset saattoivat sortajiensa puolesta nähdä nälkää... Kansa pakotettiin kaikessa katsomaan yksinomaan omistajien etua. Maanviljelystyöväen elämä oli lakkaamatonta työtä ja alituista kurjuutta. Valitukseen, mikäli jotkut uskalsivat valittaa, suhtauduttiin ylimielisesti ja halveksivasti. Tuomioistuimet suosivat aina aatelmiehiä, heidän käräjöidessään talonpoikia vastaan. Tuomarit olivat tunnettuja lahjusten vastaanottamisesta; ja tämän yleiseksi tulleen, turmiollisen lahjusjärjestelmän vaikutuksesta ylimystön mielijohde merkitsi yhtä paljon kuin laki. Niistä veroista, joita ylimykset toiselta puolen ja papit toiselta puolen kiskoivat kansalta, ei puoltakaan tul-

[272]

lut kuninkaan tai piispan aarraittaan; muu osa tuhlatiin hillittömiin nautintoihin. Miehet, jotka siten köyhdyttivät alemmassa asemassa olevia lähimmäisiään, olivat itse verotuksesta vapautettuja sekä lain tai vakiintuneen tavan mukaan oikeutettuja pääsemään kaikkiin valtion virkoihin. Etuoikeutettuihin luokkiin kuuluvia oli sataviisikymmentätuhatta, ja heidän toiveittensa tyydyttämiseksi miljoonat olivat tuomitut toivottomaan ja alentavaan elämään.”²⁷⁰

Ylimystön paheet

Hallitusmiesten elämä oli ylellistä ja paheellista. Kansan ja valanpitäjien välinen luottamus oli sangen vähäinen. Kaikkia hallituksen toimenpiteitä epäiltiin itsekkäiksi vehkeilyiksi. Enemmän kuin puoli vuosisataa ennen vallankumousta nousi valtaistuimelle Ludvig XV, joka huonosta ajasta huolimatta tuli tunnetuksi huolimattomana, kevytmielisenä ja hekumallisena hallitsijana. Kun katseli ylimystön turmelusta ja julmuutta, alempien luokkien huutavaa köyhyyttä ja tietämättömyyttä, valtion taloudellista ahdinkoa ja kansan katke-roitumista, ei tarvinnut profeetan silmää, nähdäkseen, että kauhea purkaus oli lähellä. Neuvonantajien varoituksiin kuningas tavallisesti vastasi: “Koettakaa pitää asiat käynnissä niin kauan kuin minä elän; minun kuolemani jälkeen saa mennä miten hyvänsä.” Turhaan esitettiin parannusten tarpeellisuutta. Hän näki epäkohdat, mutta hänellä ei ollut rohkeutta eikä voimaa niiden korjaamiseen. Ranskaa odottava tuomio oli vain liiankin tarkoin kuvattuna hänen välinpitämättömässä ja itsekkäässä vastauksessaan: “Minun jälkeeni saa tulla vedenpaisumus.”

Vetoamalla kuninkaiden ja hallitsevien luokkien epäluuloon Rooma oli kehottanut niitä pitämään kansan orjuudessa, hyvin tietäen valtion tällä tavalla heikontuvan ja toivoen siten voivansa pitää sekä hallitsijat että kansan oman valtansa alla. Kaukonäköistä politiikkaa harjoittavana se tajusi, että ihmisten tehokkaan orjuuttamisen edellytyksenä on heidän sielunsa kahlehtiminen ja että varmin tapa estää heitä vapautumasta orjuudestaan oli tehdä heidät vapauteen kelpaamattomiksi. Rooman politiikan seurauksena oleva siveellinen rappiotila oli tuhat kertaa kauheampi asia kuin ruumiillinen kärsimys. Kun Raamattu riistettiin kansalta ja se jätettiin oppimaan tekopyhyyttä ja itsekkyyttä, se kietoutui tietämättömyyteen ja tai-

kauskoon sekä vajosi paheisiin, niin että se oli täysin kelpaamaton itsehallintaan.

Synkkää satoa

Mutta kaikella tällä oli aivan toisenlaiset seuraukset kuin ne, mitä Rooma oli tavoitellut. Sen sijaan, että sen menettelytapa olisi saanut ihmiset sokeasti alistumaan sen opinkappaleihin, se teki heistä jumalan-kieltäjiä ja vallankumouksellisia. He halveksivat katolilaisuutta pappien petoksena ja pitivät papistoa heitä sortavana puolueena. Ainoa heidän tuntemansa jumala oli Rooman jumala, ja sen oppi oli heidän ainoa uskontonsa. He pitivät Rooman ahneutta ja julmuutta Raamatun opin luonnollisena hedelmänä, eivätkä sen tähden halunneet olla tämän kanssa missään tekemisissä.

Rooma oli esittänyt väärin Jumalan luonteen ja väärentänyt hänen vaatimuksensa, ja nyt ihmiset hylkäsivät sekä Raamatun että sen Luojan. Se oli vaatinut sokeaa uskoa opinkappaleihinsa, uskottellen Raamatun vahvistavan ne. Tämä sai aikaan, että Voltaire ja hänen työtoverinsa hylkäsivät Jumalan sanan kokonaan ja levittivät kaikkialle epäuskon myrkyä. Rooma oli tallannut kansan rautaisten jalkojensa alle, ja nyt turmeltuneet ja raaistuneet joukot vapautuessaan sen sorrosta hylkäsivät kaikki rajoitukset. Raivostuneina siitä häikäisevästä petoksesta, jota he niin kauan olivat kunnioittaneet, he hylkäsivät totuuden ja valheen samalla kertaa. Erehtyen pitämään hillittömyyttä vapautena nuo paheiden orjat riemuitsivat kuvitellusta riippumattomuudestaan.

Vallankumouksen alussa kansa sai kuninkaan suostumuksella valita enemmän edustajia kuin aatelisto ja papisto yhteensä. Siten valta tuli kansalle, joka ei ollut valmistunut käyttämään sitä viisaasti ja maltillisesti. Haluten hyvitystä kärsimistään vääryyksistä he päättivät ryhtyä muuttamaan yhteiskunnan rakennetta. Katkeroitunut väestö, jonka mieli oli täynnä vanhoja, kirveleviä muistoja kärsityistä vääryyksistä, päätti kumota sietämättömään kurjuuteen johtaneen järjestelmän ja kostaa niille, joita se piti kärsimystensä aiheuttajina. Sorretut seurasivat sortajien antamaa opetusta ja tulivat niiden sortajiksi, jotka heitä olivat sortaneet.

Onneton Ranska korjasi kylvöstään verisen sadon. Rooman johon alistumisen seuraukset olivat kauheat. Mihin Ranska paavi-

laisuuden vaikutuksesta oli uskonpuhdistuksen alussa pystyttänyt ensimmäisen poltto- rovon, sinne vallankumous asetti ensimmäisen giljotiininsa. Samalla paikalla, missä protestanttisen opin ensimmäiset marttyyrit poltettiin kuudennellatoista vuosisadalla, mestattiin ensimmäiset uhrit kahdeksan- nellatoista vuosisadalla. Kun Ranska työnsi luotaan evankeliumin, joka olisi tuottanut sille parantumisen, se aukaisi oven epäuskolle ja turmiolle. Kun Jumalan lain vaatimukset hyljättiin, huomattiin ihmisten lait riittämättömiksi hillitsemään intohimojen mahtavaa virtaa; ja kansakunta syöksyi kapinaan ja sekasortoon. Sota Raamattua vastaan aloitti ajanjakson, jota maailmnhistoria nimittää "hirmuvallan ajaksi". Rauha ja onni karkoitettiin ihmisten kodeista ja sydämistä. Kukaan ei ollut turvassa. Joka tänään kulki voittosaatossa, se oli huomenna epäiltynä ja tuomittuna. Väkivalta ja himo määräsivät asiain kulun.

Kuninkaan, aateliston ja papiston oli pakko alistua katkeroituneen ja raivostuneen kansan julmuuksiin. Sen kostonhimo vain yltyi kuninkaan teloituksesta, ja niiden, jotka olivat tuominneet hänet kuolemaan, täytyi pian seurata häntä mestauslavalle. Päätettiin tappaa kaikki, joiden epäiltiin olevan vihamielisiä vallankumoukselle. Vankilat olivat täpö täynnä; yhteen aikaan niissä oli yli kaksisataa tuhatta vankia. Valtakunnan kaupungit olivat täynnä kauhunäytelmiä. Toinen vallankumouspuolue oli toista vastaan, ja Ranskasta tuli intohimojen raivon valtaan joutuneiden taistelevien joukkojen suuri taistelulentä. "Pariisissa mellakka seurasi toista ja kaupungin asukkaat olivat jakaantuneet sotkuisiin puolueihin, joiden ainoana pyrkimyksenä näytti olleen toistensa hävittäminen." Yleistä kurjuutta lisäsi vielä kansakunnan sekaantuminen pitkälliseen ja tuhoavaan sotaan Euroopan suurvaltojen, kanssa. "Maa oli vararikon partaalla, sotajoukot vaativat maksamatonta palkkaansa, Pariisin väestö kärsi puutetta, rosvot ryöstivät maakuntia ja sivistys oli melkein kokonaan hävinnyt kurittomuuteen ja sekasortoon."

Kansa oli aivan liian hyvin oppinut ne julmuuden ja kidutuksen läksyt, joita Rooma niin ahkerasti oli opettanut. Koston päivä oli viimein tullut. Ne eivät olleet Jeesuksen oppilaita, joita nyt heitettiin vankeuteen ja raahattiin polttoroviolle. Heidät oli aikoja sitten surmattu tai ajettu maanpakoon. Säälimätön Rooma tunsu nyt itse niiden vallan kuolettavaa puristusta, joita se oli kasvattanut nauttimaan veritöistä. "Vaino, jonka harjoittamisessa Ranskan papisto oli näyt-

tänyt esimerkkiä monena vuosisatana, kohdistui nyt siihen itseensä erikoisella voimalla. Pappien veri punasi mestauslavat. Kaleerit ja vankilat, jotka kerran olivat täynnä hugenotteja, täyttyivät nyt heidän vainoojistaan. Kovasti soutaen, penkkeihin sidottuina, roomalais-katoliset papit kokivat kaikki ne tuskat, joita heidän kirkkonsa oli häikäilemättä pannut hiljaisten kerettiläisten kärsittäväksi.”²⁷¹

Sitten tulivat ne päivät, jolloin raain kaikista tuomioistuimista joutui soveltamaan kaikkein raaimpia lakeja; jolloin ei kukaan voinut tervehtiä naapuriaan tai rukoilla ääneen... joutumatta vaaraan syyllistyä kuolemalla rangaistavaan rikokseen; jolloin vakoojia väijyi joka nurkassa; jolloin giljotiini oli kovassa työssä pitkän aikaa joka aamu; jolloin vankilat olivat yhtä täyteen ahdetut kuin orjalaivojen lastiruumat; jolloin katuojissa vaahtosi Seine-jokeen juokseva veri. Samaan aikaan kun Pariisin kaduilla kuljetettiin päivittäin kokonaisia vau-nukuormia uhreja teloituspaiikkaa kohti, korkeimman komitean eri piirikuntiin lähettämät varakonsulit harjoittivat niin suurta julmuutta, että sellainen oli pääkaupungissakin tuntematonta. Tappokoneen terä nousi ja lasi liian hitaasti heidän surmattaviensa lukumäärään nähden. Pitkät vanki- rivit kaadettiin kartessiammuksilla. Ihmisiä täynnä olevat proomut upotettiin tekemällä pohjiin reikiä. Lyon muutettiin erämaaksi. Arrasissa kiellettiin vangeilta sekin julma armo, että olisivat saaneet äkillisen kuoleman. Loire-virran varrella Saumurista mereen asti oli pitkin matkaa suuria varis- ja haukkaparvia, jotka ahmivat kauheaan syleilyyn yhdistyneiden alastomien ruumiiden lihaa. Armoa ei annettu sukupuolen eikä iän perusteella. Tuon katalan hallituksen murhaamia seitsemäntoista vuoden ikäisiä tyttöjä ja poikia oli sadoittain. Imeviä lapsia temmattiin äitien rinnoilta ja heiteltiin keihäästä keihääseen pitkin jako- biinien rivejä. ²⁷²Kymmenessä vuodessa surmattiin siten ihmisiä suuret joukot.

Kaikki tämä oli saatanan tahdon mukaista. Tätä hän oli jo kauan valmistanut. Hänen toimintansa on petosta alusta loppuun, ja hänen alituisena pyrkimyksenään on tuottaa ihmisille onnettomuutta ja kurjuutta, turmella ja tahrata Jumalan tekoja, vääristellä Jumalan neuvoja rakkauteen ja hyväntekeväisyyteen ja siten aiheuttaa surua taivaassa. Sitten hän petollisilla juonillaan sokaisee ihmiset ja saattaa heidät syyttämään Jumalaa saatanan töistä, ikäänkuin kaikki tämä kurjuus olisi Luojan suunnitelmien seurausta. Kun sitten hänen julman voimansa alentamat ja raaistamat ihmiset saavat vapauden, hän

yllyttää heitäkin liiallisuuksiin ja julmuuksiin. Sen jälkeen tyrannit ja sortajat esittävät tämän hillittömän vallattomuuden esimerkkinä vapauden seurauksista.

Kun valepukuun puettu petos on paljastettu, pukee saatana sen toiseen, ja suuret joukot ottavat sen jälkimmäisessä muodossa yhtä innokkaasti vastaan kuin edellisessäkin. Kun ihmiset huomasivat katolisen opin olevan petosta, eikä saatana voinut enää tämän väli-tyksellä johtaa heitä rikkomaan Jumalan lakia, hän yllytti heidät pitämään kaikkea uskontoa petoksena ja Raamattua taruna; ja hyljäten Jumalan lain he antautuivat hillittömään jumalattomuuteen.

Syynä Ranskan kansan suuriin kärsimyksiin oli sen tekemä koh- talokas erehdys, kun se jätti huomioon ottamatta sen suuren totuuden, että todellinen vapaus on Jumalan lain määräysten noudattamisessa. “Jospa ottaisit minun käskyistäni vaarin, niin olisi sinun rauhasi niinkuin virta ja sinun vanhurskautesi niinkuin meren aallot.” “Jumalattomilla ei ole rauhaa, sanoo Herra.” “Mutta joka minua kuulee, saa asua turvassa ja olla rauhassa onnettomuuden kauhuilta” (Jes. 48: 18, 22; Sanani. 1: 33).

Jumalan kieltäjät, uskottomat ja luopiot vastustavat Jumalan lakia, mutta heidän menettelytapansa seuraukset osoittavat, että ihmisten menestys on sidottu Jumalan käskyjen noudattamiseen. Ne, jotka eivät tahdo tätä oppia Jumalan sanasta, saavat sen oppia kansojen historiasta.

Kurjuuden lähde

Kun saatana vaikutti Rooman kirkon kautta, johtaen ihmisiä tottelemattomuuteen, hänen vaikutuksensa oli salaista, ja hänen työnsä oli sillä tavalla naamioitu, ettei sen aiheuttaman alennuksen ja kurjuuden huomattu olevan rikkomuksen hedelmää. Sitä paitsi Jumalan Hengen voima vastusti saatanan voimaa siinä määrin, että tämän suunnitelmat eivät päässeet täysin toteutumaan. Kansa ei tehnyt oikeita johtopäätöksiä eikä keksinyt kurjuutensa pohjimmaista syytä. Vallankumouksessa kansalliskokous syrjäytti julkisesti Jumalan lain, ja sitä seuraavan hirmuvallan toimenpiteissä kaikki voivat nähdä syyn ja seurauksen keskinäisen yhteyden.

Kun Ranska julkisesti hylkäsi Jumalan ja syrjäytti Raamatun, jumalattomat ihmiset ja pimeyden henget riemuitsivat siitä, että oli-

vat saavuttaneet sen päämäärän, jota niin kauan olivat tavoitelleet — valtakunnan, joka oli vapaa Jumalan lain rajoittavista määräyksistä. “Milloin pahan teon tuomio ei tule pian, saavat ihmislapset rohkeutta tehdä pahaa.” Saarn. 8: 11—13. Mutta vanhurskaan lain rikkominen johtaa auttamattomasti kurjuuteen ja tuhoon. Vaikka rangaistukset eivät tulleet välittömästi, niin kuitenkin ihmisten jumalattomuus varmasti valmisti rikkojain tumiota. Luopumuksen ja rikkomisen vuosisadat olivat kartuttaneet vihaa koston päiväksi; ja kun jumalanhalveksijain syntimitta oli täysi, he liian myöhään tajusivat, että Jumalan kärsivällisyyden kuluttaminen loppuun oli hirvittävä asia. Jumala otti suuressa määrin pois hillitsevää Henkeään, joka vastustaa saatanan julmaa valtaa, ja saatana, jonka ainoana ilona on ihmisten kurjuus, sai tilaisuuden toteuttaa tahtonsa. Ne, jotka olivat valinneet kapinoimisen tien, jätettiin korjaamaan kapinan hedelmiä, kunnes maa täyttyi rikoksilla, jotka ovat liian kauheita kuvailla. Autoiksi tehdyistä maakunnista ja hävitetyistä kaupungeista kuului kauhea huuto — katkerimman tuskan huuto. Ranska järkkäsi aivan kuin maanjäristyksen kohtaamana. Uskonnon, lain, yhteiskuntajärjestyksen, perheen, valtion ja kirkon — kaiken löi maahan jumalaton käsi, joka kohotettiin Jumalan lakia vastaan. Oikein sanoi viisas mies: “Jumalaton sortuu jumalattomuuteensa” (Sanani. 11: 5). “Milloin pahan teon tuomio ei tule pian, saavat ihmislapset rohkeutta tehdä pahaa, koskapa syntinen saa tehdä pahaa sata kertaa ja elää kauan; tosin minä tiedän, että Jumalaa pelkääväsille käy hyvin, sentähden että he häntä pelkäävät, mutta että jumalattomalle ei käy hyvin” (Saarn. 8: 11—13). “Koska he vihasivat tietoa, eivät valinneet osaksensa Herran pelkoa eivätkä suostuneet minun neuvooni, vaan katsoivat kaiken minun nuhteluni halvaksi, saavat he syödä oman vaelluksensa hedelmiä ja saavat kyliänsä omista hankkeistaan” (Sanani. 1: 29—31).

[277]

Takaisin raamattuun

Jumalan uskollisten todistajain, jotka syvyydestä noussut Jumalaa pilkkaava valta oli surmannut, ei ollut kauan vaiettava. “Niiden kolmen ja puolen päivän kuluttua meni heihin Jumalasta elämän henki, ja he nousivat jaloilleen, ja suuri pelko valtasi ne, jotka näkivät heidät.” Ilm. 11: 11. Ranskan lakia säättävä kokous antoi vuonna

[278]

1793 ne säädökset, jotka poistivat kristillisen uskonnon ja kielsivät Raamatun. Kolme ja puoli vuotta myöhemmin samanlainen kokous teki päätöksen, jolla kumottiin mainitut säädökset ja Raamattu siten otettiin suvaittujen kirjojen joukkoon. Maailma oli tyrmistynyt niistä ennen kuulumattomista rikoksista, jotka seurasivat Pyhien Kirjoitusten hylkäämistä, ja ihmiset käsittivät uskon Jumalaan ja hänen sanaansa välttämättömyydeksi hyveen ja siveellisyyden perustukse-
na. Herra sanoo: “Ketä olet herjannut ja häväissyt, ja ketä vastaan olet korottanut äänesi? Korkealle olet kohottanut silmäsi Israelin Pyhää vastaan.” Jes. 37: 23. “Sentähden, katso, minä saatan heidät tuntemaan — tuntemaan tällä haavaa — minun käteni ja minun voimani, ja he tulevat tietämään, että minun nimeni on Herra.” Jer. 16: 21.

Näistä kahdesta todistajasta profeetta sanoo edelleen: “Ja he kuulivat suuren äänen taivaasta sanovan heille: ‘Nouskaa tänne.’ Niin he nousivat taivaaseen pilvessä, ja heidän vihollisensa näkivät heidät.” Ilm. 11: 12. Sen jälkeen kun Ranska kävi sotaa Jumalan kahta todistajaa vastaan, näitä on kunnioitettu enemmän kuin koskaan ennen. Vuonna 1804 perustettiin Englannin ja ulkomaan raamattuseura. Sen jälkeen muodostettiin Euroopan mantereelle samanlaisia järjestöjä lukuisine haaraosastoineen. Vuonna 1816 perustettiin Amerikan raamattuseura. Kun Englannin raamattuseura perustettiin, oli Raamattua painettu ja levitetty viidelläkymmenellä kielellä. Sen jälkeen se on käännetty useammalle kuin neljälle sadalle²⁷² kielelle ja kieli-
murteelle.²⁷³

Ennen vuotta 1792 kiinnitettiin viidenkymmenen vuoden aikana jonkin verran huomiota ulkolähetystyöhön. Mitään uutta lähetysseuraa ei muodostettu, ja oli vain harvoja seurakuntia, jotka työskentelivät kristinuskon levittämiseksi pakanamaihin. Mutta kahdeksanentoista vuosisadan lopussa tapahtui suuri muutos. Ihmiset tulivat tyytymättömiksi järkeisopin seurauksiin sekä huomasivat Jumalan ilmoituksen ja käytännöllisen uskonnon välttämättömyyden. Tästä ajasta lähtien ulko- lähetystyö on kasvanut ennenkuulumattoman nopeasti.²⁷⁴

Vuonna 1962 oli Raamattu tai sen osia käännetty 1165 kielelle. — Ks. lisäksi huom. 273 kirjan lopussa.

Kirjapainotaidon kehitys on antanut uutta vauhtia Raamatun levittämislle. Paremmat liikeyhteydet eri maiden välillä, ennakkoluulojen ja kansojen nurkkakuntahengen muodostamien vanhojen raja-aitojen murtuminen ja Rooman paavin maallisen vallan lopettaminen ovat avanneet tien Jumalan sanalle. Raamattua myydään esteettömästi Rooman kaduilla, ja se on nyttemmin viety maapallon kaikkiin asuttuihin osiin.

Epäuskoinen Voltaire sanoi kerran kerskailevasti: "Minä olen kyllästynyt kuulemaan ihmisten alituisen toistavan, että kaksitoista miestä on perustanut kristillisen uskonnon. Minä olen näyttävä, että yksi mies on kylliksi hävittämään sen." Vuosisata on kulunut hänen kuolemastaan. * Miljoonat ovat liittyneet Raamattua vastaan sotiin joukkoihin. Mutta niin kaukana ollaan sen häviöstä, että siellä, missä Voltairen aikana oli tätä Jumalan kirjaa sata kappaletta, on nyt kymmenen tuhatta, vieläpä sata tuhatta kappaletta. Raamatusta voi sanoa niin kuin eräs varhaisista uskonpuhdistajista sanoi kristillisestä kirkosta: "Se on alasin, jonka päällä on kulutettu monta vasaraa." Herra sanoo: "Jokainen ase, joka valmistetaan sinun varallesi, on oleva tehoton; ja jokaisen kielen, joka nousee käymään sinun kanssasi oikeutta, sinä osoitat vääräksi." Jes. 54: 17.

[279]

"Meidän Jumalamme sana pysyy iankaikkisesti." "Luotettavat ovat kaikki hänen asetuksensa. Ne pysyvät järkkymättä aina ja iankaikkisesti; ne ovat tehdyt totuudessa ja oikeudessa." Jes. 40: 8; Ps. 111: 7, 8. Kaikki, mikä rakennetaan ihmisten mielipiteille, on sortuva; mutta se, minkä perustuksena on Jumalan muuttumattoman sanan kallio, kestää ikuisesti.

[280]

---

*Voltaire kuoli v. 1778.

16. Luku—Uudelle mantereelle

“Omantunnonvapauden toivo innoitti toivioretkeläisiä uhmaan pitkän merimatkan vaaroja...”

Englannin uskonpuhdistajat hylkäsivät roomalaiskatolisen kirkon opit, mutta säilyttivät useita sen ulkonaisista muodoista. Vaikka Rooman arvovalta ja uskontunnustus siten hyljättiin, liitettiin useita sen tavoista ja juhlamenoista Englannin kirkon jumalanpalvelukseen. Väitettiin, että nämä asiat eivät olleet omantunnon asioita; vaikka ne eivät olleet Raamatun määräämiä eivätkä siis olleet oleellisia, ne eivät myöskään olleet kiellettyjä eivätkä näin ollen itsessään pahoja. Niiden noudattaminen oli omiaan pienentämään uskonpuhdistuksesta osallistuneiden seurakuntien ja Rooman välillä olevaa kuilua, ja niiden väitettiin auttavan katolilaisia hyväksymään protestanttisen opin.

Vanhoillisista ja sovittelunhaluisista tämä perustelu näytti vakuuttavalta. Mutta oli toinen luokka, joka ei pääteltyt tällä tavalla. Se seikka, että nämä tavat “olivat apuna sillan rakentamisessa Rooman ja uskonpuhdistuksen välisen kuilun yli”,²⁷⁵ oli heidän mielestään ratkaiseva peruste niiden säilyttämistä vastaan. He pitivät niitä sen orjuuden merkkeinä, josta he olivat vapautuneet ja johon he eivät halunneet palata. He päättelivät, että Jumala on sanassaan säätänyt, miten häntä on palveltava, eikä ihmisillä ole oikeutta lisätä siihen tai ottaa siitä pois. Siitähän suuri luopumus alkoi, että koetettiin täydentää Jumalan ilmoitusta kirkon lausunnoilla. Rooma alkoi määräämällä sellaista, mitä Jumala ei ollut kieltänyt ja päätyi kieltämään sen, minkä Jumala selvästi oli määrännyt.

[281]

Monet halusivat vakavasti palata alkuseurakunnalle ominaiseen puhtauteen ja yksinkertaisuuteen. He pitivät monia Englannin kirkon vakiintuneita tapoja epäjumalanpalveluksen muistomerkkeinä, eivätkä voineet sydämestään yhtyä sen jumalanpalvelukseen. Mutta maallisen vallan tukema kirkko ei sallinut poiketa sen kaavoista. Laki vaati ottamaan osaa sen jumalanpalveluksiin, ja laillista lu-

paa vailla olevat uskonnolliset kokoukset oli kielletty vankeuden, maanpaon ja kuoleman uhalla.

Seitsemännentoista vuosisadan alussa Englannin valtaistuimelle äskettäin noussut hallitsija ilmoitti päättäneensä saattaa puritaanit “mukautumaan tai... ahdistettuina poistumaan maasta tai muussa tapauksessa kokemaan vieläkin pahempaa”.²⁷⁶ Kun heitä etsiskeltiin, vainottiin ja vangittiin eikä tulevaisuuskaan näyttänyt lupaavan parempia päiviä, monet tulivat vakuuttuneiksi siitä, että niille, jotka tahtoivat palvella Jumalaa omantunnon hyväksymällä tavalla, “Englanti oli ainoa lakannut olemasta asuttava paikka”.²⁷⁷ Viimein jotkut päättivät paeta Hollantiin. He joutuivat vaikeuksiin, kärsivät tappioita ja osa joutui vankeuteen. Heidän aikeensa ehkäistiin ja heidät kavallettiin vihollistensa käsiin. Mutta järkähtämätön kestävyys vei lopulta voittoon, ja he pääsivät turvaan Hollannin tasavallan rannikkoalueen ystävällisten asukkaiden luona.

Paetessaan he olivat jättäneet talonsa, tavaransa ja elinkeinonsa. He olivat outoja vieraassa maassa, kansan seassa, jolla oli erilainen kieli ja erilaiset tavat. Ansaitakseen leipänsä heidän täytyi ryhtyä uusiin, heille outoihin töihin. Keski-ikäisten miesten, joiden elinkeinona oli ollut maanviljelys, täytyi nyt oppia käsitöitä. Mutta he tyytyivät oloihinsa, eivätkä tuhlanneet aikaa toimettomuuteen tai valituksiin. Vaikka heitä usein ahdisti köyhyys, he kiittivät Jumalaa niistä lahjoista, joita hän edelleenkin heille antoi, ja iloitsivat saadessaan häiritsemättä pitää hengellisiä kokouksiaan. “He tiesivät olevansa toivoretkeläisiä, eivätkä katsoneet paljon maallisiin asioihin, vaan nostivat katseensa taivaaseen, rak- kaimpaan isänmaahansa, ja tyynnyttivät sydämensä.”²⁷⁸

Toivoretkeläisten usko

Maanpakolaisuudessa ja vastusten keskellä heidän rakkautensa ja uskonsa vahvistuivat. He luottivat Herran lupauksiin, ja hän ei jättänyt heitä pulaan ahdingon aikana. Hänen enkelinsä olivat heidän lähellään rohkaisemassa ja tukemassa heitä. Ja kun Jumalan käsi näytti viittaavan meren yli, osoittaen maata, mihin he voisivat perustaa valtakunnan ja jättää lapsilleen kallisarvoisena perintönä uskonnon vapauden, he lähtivät empimättä kulkemaan kaitselmuksen osoittamaa tietä.

Jumala oli antanut koettelemusten kohdata lapsiaan, valmistaakseen heitä armollisten aikeittensa toteuttamista varten. Seurakunta oli alennettu, jotta se voitaisiin ylentää. Jumala aikoi ilmaista voimansa sen auttamisessa antaakseen maailmalle uuden todistuksen siitä, että hän ei hylkää niitä, jotka häneen luottavat. Hän oli johtanut tapausten kulkua, saattaen saatanan vihan ja pahojen ihmisten juonet edistämään hänen kunniaansa ja viemään hänen kansansa turvalliseen paikkaan. Vaino ja maanpako avasivat tien vapaudelle.

Kun puritaanien oli ollut pakko erota Englannin kirkosta, he olivat liittyneet yhteen ja juhlallisesti sitoutuneet Herran vapaana kansana “kulkemaan yhdessä kaikilla hänen teillään, jotka he tunsivat tai tulisivat tuntemaan”.²⁷⁹ Tässä ilmeni oikea uskonpuhdistuksen henki, protestanttisuuden elintärkeä periaate. Tämä päämäärä mielessään toivio- retkeläiset lähtivät Hollannista etsimään kotia uudesta maailmasta.

Valon lupaus

John Robinson, heidän pastorinsa, jonka Kaitselmus esti matkustamasta heidän kanssaan, sanoi jäähyväispuheessaan heille: “Veljet, meidän täytyy nyt ennen pitkää erota, ja Herra tietää, saanko minä elää ja koskaan enää nähdä teidän kasvojanne. Mutta olkoonpa Herra määrännyt niin tai näin, minä annan teille Jumalan ja hänen pyhien enkeliensä edessä sen neuvon, että ette seuraisi minua pitemmälle, kuin minä olen seurannut Kristusta. Jos Jumala jonkun muun välikappaleensa kautta ilmoittaa teille jotakin, olkaa yhtä valmiit vastaanottamaan se, kuin olette konsanaan olleet valmiit hyväksymään jonkin minun julistamani totuuden; sillä minä olen sangen varma siitä, että Jumalalla on enemmän totuutta ja valoa, jotka vielä tulevat esiin hänen pyhästä sanastaan.”²⁸⁰

“Omasta puolestani en voi kylliksi surkutella puhdistettujen seurakuntien tilaa. Ne ovat saavuttaneet uskonnossa määrätyn kehitysvaiheen, eivätkä nyt tahdo mennä pitemmälle kuin uskonpuhdistuksessa käytetyt inhimilliset välikappaleet. Luterilaisia ei saa menemään Lutherin näkemystä pitemmälle; ja te näette kalvinilaisien pysähtyneen sinne, mihin heidät jätti tuo suuri Jumalan mies, vaikka hänkään ei vielä nähnyt kaikkia asioita. Tämä on suuresti valitettava onnettomuus; sillä vaikka he olivat aikanaan palavia ja

loistavia kynttilöitä, he eivät kuitenkaan saaneet selville Jumalan kaikkea viisautta; ja jos he nyt eläisivät, he olisivat yhtä halukkaita vastaanottamaan lisävaloa, kuin olivat hyväksyessään ensiksi saamansa valon.”²⁸¹

“Muistakaa seurakuntasopimustanne, jossa te olette luvanneet vaeltaa kaikilla Herran teillä, jotka hän on teille ilmoittanut tai on myöhemmin ilmoittava. Muistakaa liittoanne Jumalan ja toistenne kanssa sekä lupaustanne vastaanottaa kaikki se valo ja totuus, mikä selviää hänen pyhästä sanastaan. Samalla minä pyydän teitä olemaan varovaisia sen suhteen, mitä hyväksytte totuudeksi. Tutkikaa sitä ja verratkaa sitä totuuden kirjan muihin kohtiin, ennenkuin sen hyväksytte; sillä vasta äskettäin synkstä antikristillisestä pimeydestä päässeen kristillisen maailman ei ole mahdollista yhdellä kertaa saada täydellistä tietoa.”²⁸²

Omantunnonvapauden toivo innoitti toivioletkeläisiä uhmaamaan pitkän merimatkan vaaroja, kestäämään vaikeuksia ja vastuksia viljelemättömässä maassa sekä Jumalan siunauksen avulla laskemaan Amerikan rannoille mahtavan kansakunnan perustuksen. Rehellisyydestään ja jumalanpelostaan huolimatta nämä toivioletkeläiset eivät kuitenkaan vielä käsittäneet uskonnonvapauden suurta periaatetta. He olivat uhranneet paljon saadakseen itselleen vapauden, mutta eivät olleet yhtä valmiit myöntämään sitä muille. “Sangen harvoilla seitsemännentoista vuosisadan etevimmistäkään ajatteli-joista ja siveydenopettajista oli mitään oikeaa käsitystä siitä suuresta periaatteesta, mikä selviää Uudesta testamentista, sen tunnustaessa Jumalan ihmisten uskon ainoaksi tuomariksi.”²⁸³ Oppi, että Jumala on antanut kirkolle oikeuden vallita omaatuntoa, ratkaista mikä on harhaoppia ja rangaista harhaoppisia, on syvimmälle juurtuneita paavillisia erehdyksiä. Hyljätessään Rooman kirkon opit, uskonpuhdistajat eivät olleet täysin vapaita tuossa kirkossa vallitsevasta suvaitsemattomuuden hengestä. Se synkkä pimeys, mihin paavinvalta pitkän hallituksensa aikana oli kietonut koko kristikunnan, ei vielä ollut kokonaan hälvennyt. Eräs Massachusettsin lahden rannalla olevan siirtokunnan johtavista saarnaajista sanoi: “Suvaitsevaisuus teki maailman antikristilliseksi, eikä kirkko ole koskaan kärsinyt vahinkoa siitä, että on rangaissut harhaoppisia.”²⁸⁴ Siirtolaiset hyväksyivät ohjesäännön, jonka mukaan ainoastaan seurakunnan jäsenillä oli äänioikeus yhteiskunnan hallinnossa. Muodostettiin jonkinlainen

[284] valtiokirkko, jonka papiston ylläpitoon vaadittiin kaikkia osallistumaan, ja viranomaisilla oli valta tukahduttaa harhaoppisuus. Siten maallinen valta oli kirkon käsissä, ja ennen pitkää nämä toimenpiteet johtivat välttämättömään tulokseen — vainoon.

Uskonnonvapauden esitaistelija

Yksitoista vuotta ensimmäisen siirtolan perustamisen jälkeen Roger Williams tuli uuteen maailmaan. Aikaisempien toivioiretkeläisten tavoin hän tuli saadakseen elää vakaumuksensa mukaan; mutta heistä poiketen hän näki — mitä aniharvat siihen mennessä olivat nähneet — että uskonnonvapaus oli kaikkien ihmisten kielletty oikeus, mikä hyvänsä heidän uskontunnustuksensa olikin. Hän oli innokas totuuden etsijä ja piti Robinsonin tavoin mahdottomana, että olisi jo saatu kaikki Jumalan sanassa oleva valo. Williams oli uudemman ajan kristikunnassa “ensimmäinen henkilö, jonka mielestä yhteiskunnallisen hallinnon tuli perustua omantunnon vapauden periaatteelle, niin että kaikilla uskonnollisilla mielipiteillä olisi samat oikeudet lain edessä”.²⁸⁵ Hän selitti, että esivallan velvollisuutena on rikosten estäminen, mutta ei koskaan omantunnon hallitseminen. “Valtio ja viranomaiset”, hän sanoi, “voivat määrätä ihmisten velvollisuudet toisiaan kohtaan; mutta yrittäessään määrätä ihmisten velvollisuuksia Jumalaa kohtaan, he ylittävät valtuutensa, eikä kukaan enää voi olla turvassa; sillä on selvää, että jos esivalta saa määrätä, se asettaa noudatettavaksi tänään toisen uskomuksen ja huomenna toisen, kuten Englannin eri kuninkaats ja kuningattaret sekä katolisen kirkon eri paavit ja kirkolliskokoukset ovat tehneet. Silloin uskonnosta tulisi sekavien käsitysten kokoelma.”²⁸⁶

Laki vaati sakon ja vankeuden uhalla olemaan läsnä valtiokirkon jumalanpalveluksissa. Williams hylkäsi tämän lain. Englannin lain pahin määräys oli se, joka pakotti olemaan saapuvilla pitäjän kirkossa. Ihmisten pakottamista liittymään niihin, joilla oli eri uskontunnustus, hän piti heidän luonnollisten oikeuksiensa loukkauksena. Jumalattomien ja haluttomien raahaaminen yleisiin jumalanpalveluksiin oli hänen mielestään samaa kuin teeskentelyyn totuttaminen... “Ei ketään saisi velvoittaa palvelemaan Jumalaa tai”, hän lisäsi, “tukemaan varoillaan uskonnollista toimintaa vastoin omaa tahtoaan”. “Mitä”, huudahtivat hänen vastustajansa, hänen periaat-

teistaan hämmästyneinä, “eikö työmiehen tule saada palkkansa”? “Kyllä”, hän vastasi, “niiltä, jotka hänet paikkaavat”.²⁸⁷

[285]

Roger Williamsia kunnioitettiin ja rakastettiin uskollisena Jumalan palvelijana, harvinaisen lahjakkaana, ehdottoman rehellisenä ja todellista hyväntekeväisyyttä harjoittavana miehenä, mutta ei voitu suvaita, että hän päättävästi kielsi esivallan oikeuden vallita kirkkoa ja vaati uskonnonvapautta. Väitettiin, että tämän uuden opin soveltaminen “kumoaisi maan valtiomuodon ja hallinnon”.²⁸⁸ Hänet tuomittiin karkoitettavaksi siirtokunnista, ja välttääkseen vangitsemista hänen täytyi lopulta talven pakkasessa ja pyryssä paeta viljelemättömälle metsä- seudulle.

“Neljätoista viikkoa minä olin vaikeuksien heiteltävänä kylmänä vuodenaikana, saamatta kokea mitä leipä ja vuode merkitsevät”, hän sanoo, “mutta korpit toivat minulle ruokaa erämaahan.” Ontto puu oli usein hänen suojanaan.²⁸⁹ Siten hän jatkoi vaivalloista pakoaan lumikinosten ja raivaamattomien metsien halki, kunnes löysi turvapaikan erään intiaaniheimon luona, jonka myötätunnon ja luottamuksen hän oli voittanut, koettaessaan opettaa sille evankeliumin totuuksia.

Kuukausia kestäneen vaiherikkaan matkan jälkeen hän lopuksi saapui Narragansett-nimisen lahden rannoille. Tänne hän laski sen valtion perustuksen, joka uudemmalla ajalla ensimmäisenä tunnusti uskonnonvapauden. Roger Williamsin siirtokunnan peruseriaatteena oli, että “jokaisella tuli olla vapaus palvella Jumalaa oman tuntonsa valon mukaan”.²⁹⁰ Hänen pieni valtionsa Rode Island tuli sorrettujen turvapaikaksi; ja se kasvoi ja menestyi, kunnes sen periaatteet — valtiollinen ja uskonnollinen vapaus — tulivat Amerikan tasavallan kulmakiviksi.

Vapauden peruskirja

Siinä suurenmoisessa vanhassa asiakirjassa — itsenäisyyden julistuksessa — jossa maan isät esittivät oikeutensa, he selittivät: “Me pidämme itsestään selvänä totuutena, että kaikki ihmiset on luotu samanarvoisiksi; että heidän Luojansa on antanut heille määrättyjä luovuttamattomia oikeuksia, joiden joukossa ovat elämä, vapaus ja onneen pyrkiminen.” Perustuslaki vakuuttaa omantunnon loukkamattomuuden seuraavin selvin sanoin: “Mitään uskonnollista asiaa ei saa koskaan asettaa kelpoisuusehdoksi julkiseen virkaan Yhdys-

valloissa.” “Älköön kongressi säätäkö mitään lakia, jolla koetetaan tukea uskontoa tai estää sen vapaata harjoittamista.”

[286] “Perustuslain laatijat tunnustivat sen ikuisen periaatteen, että ihmisen suhde Jumalaansa on inhimillisen lainsäädännön yläpuolella ja hänen omantuntonsa oikeudet luovuttamattomat. Tämä totuus ei tarvitse mitään todistelua; me tunnemme sen omassa rinnassamme. Tämä tietoisuus on ihmisten lakeja uhmaten ylläpitänyt marttyyreja kidutuksissa ja liekeissä. He tunsivat, että heidän velvollisuutensa Jumalaa kohtaan oli ihmisten säätämien lakien yläpuolella, eivätkä ihmiset voineet vallita heidän omiatuntojaan. Se on synnynnäinen peruskäsite, jota mikään ei voi perin juurin hävittää.”²⁹¹

Kun Euroopan maihin levisi tieto maasta, missä jokainen saa nauttia oman työnsä hedelmää ja seurata omantuntonsa ääntä, tuhansia tulvaili uuden maailman rannoille. Siirtoloiden määrä lisääntyi nopeasti. “Massachusetts julkaisi erityisen lain, jossa se tarjoutui ottamaan vastaan kaikista kansoista tulleet kristityt, jotka pakenivat Atlantin valtameren yli sodan, nälänhädän tai vainon tähden, ja lupasi heille yhteiskunnan apua. Siten pakolaiset ja sorretut tehtiin lain avulla valtion vieraiksi.”²⁹² Kaksikymmentä vuotta sen jälkeen kun ensimmäinen maihinnousu oli tapahtunut Plymouthissa, oli yhtä monta tuhatta toivioletke- läistä asettunut Uuteen Englantiin.

Pyrkiessään päämääräänsä “he olivat tyytyväisiä, kun kovalla työllä ansaitsivat niukan elatuksensa. He eivät pyytäneet maasta enempää kuin kohtuullisen palkan työlleen. Mitkään kultaa tavoittelevat haaveet eivät houkuttelleet heitä petollisella sädekehällä... He tyytyivät yhteis- kuntalaitoksensa hitaaseen mutta varmaan edistykseen. He kestivät kärsivällisesti erämaan hankaluudet kastellen vapauden puuta kyynelillään ja otsansa hiellä, kunnes se juurtui syvälle maahan.”

Raamattua pidettiin uskon perustuksena, viisauden lähteenä ja vapauden asiakirjana. Sen periaatteita teroitettiin ahkerasti kodissa, koulussa ja kirkossa, ja sen hedelmät näkyivät hyvinvoinnissa, tiedossa, puhtaudessa ja raittiudessa. Saattoi asua useita vuosia puritaanien siirtokunnissa “näkemättä juomaria, kuulematta kirosanoja tai tapaamatta kerjäläistä”.²⁹³ Raamatun periaatteet osoittautuivat kansallisen suuruuden varmimmaksi turvaksi. Vähäpätöiset, hajalla olevat siirtolat kasvoivat voimakkaiden valtioiden liitoksi, ja maail-

ma pani ihmetellen merkille, mikä rauha ja menestys oli “kirkolla ilman paavia ja valtiolla ilman kuningasta”.

Mutta Amerikan rannoille siirtyi yhä enemmän sellaisia, joiden vaikuttimet olivat aivan toiset kuin ensimmäisten toivioetkeläisten. Tämän johdosta alkuperäisen uskon ja puhtauden laajaperäinen ja syvä vaikutus pieneni pienenemistään, sitä mukaa kuin yksinomaan maallista etua tavoittelevien lukumäärä kasvoi.

[287]

Se ensimmäisten siirtolaisten käytäntöön ottama järjestelmä, jonka mukaan vain seurakunnan jäsenet saivat äänestää ja olla siviilihallinnon viroissa, johti mitä turmiollisimpiin seurauksiin. Tämä menettelytapa oli valittu valtion puhtauden säilyttämiseksi, mutta sen seurauksena oli kirkon turmeltuminen. Kun uskonnon tunnustaminen tehtiin äänestys- oikeuden ja virkaanpääsemisen ehdoksi, monet, joiden vaikuttimina olivat yksinomaan maalliset edut, liittyivät ilman sydämen muutosta seurakuntaan. Siten seurakunnat muodostuivat huomattavassa määrässä kääntymättömistä henkilöistä; ja pappienkin joukossa oli sellaisia, jotka eivät ainoastaan suosineet väärää oppeja, vaan olivat myös tietämättömiä Pyhän Hengen uudistavasta voimasta. Täten ilmenivät jälleen ne pahat seuraukset, joita niin usein on nähty kirkon historiassa Konstantinuksen päivistä nykyaikaan saakka, kun on yritetty rakentaa seurakuntaa valtion avulla ja pyydetty maallisen vallan tukea Kristuksen evankeliumille, vaikka Kristus itse sanoi: “Minun kuninkuuteni ei ole tästä maailmasta.” Joh. 18: 36. Kirkon yhdistäminen valtioon, vaikkapa pienimmäsäkin määrässä, voi kenties näyttää tuovan maailman lähemmäksi kirkkoa, mutta todellisuudessa se vie kirkon lähemmäksi maailmaa.

Uudistustyö pysähtyy

Robinson ja Roger Williams olivat vakuuttavasti esittäneet, että totuutta paljastuu jatkuvasti ja että kristittyjen tulee olla valmiit vastaanottamaan kaikki se valo, joka loistaa Jumalan pyhästä sanasta, mutta heidän jälkeläisensä unohtivat tämän suuren periaatteen. Sekä Amerikan että Euroopan protestanttiset seurakunnat, jotka olivat saaneet suurena etuoikeutenaan vastaanottaa uskonpuhdistuksen siunaukset, pysähtyivät uudistusten tiellä. Vaikka aika ajoin nousi uskollisia miehiä julistamaan uutta totuutta ja paljastamaan kauan suosittuja erehdyksiä, useimmat ihmiset tyytyivät Kristuksen ajan

[288] juutalaisten ja Lutherin ajan Paavilaisten tavoin uskomaan niinkuin heidän isänsä olivat uskoneet ja elämään niinkuin nämä olivat eläneet. Sen tähden uskonto jälleen kangistui kuolleisiin muotoihin; ja erehdyksiä ja taikauskoa, jotka olisi hyljätty, jos seurakunta olisi jatkuvasti vaeltanut Jumalan sanan valossa, säilytettiin ja suositettiin. Siten uskonpuhdistuksen elähdyttävä henki vähitellen sammui, kunnes protestanttiset seurakunnat olivat melkein yhtä suuressa uudistuksen tarpeessa kuin katolinen kirkko Lutherin aikana. Vallitsi sama maailmallisuus ja hengellinen tylsyys, samanlainen kunnioitus ihmisten mielipiteitä kohtaan ja taipumus vaihtaa Jumalan sanan opetukset ihmisten teorioihin.

Raamatun laajaperäistä leviämistä yhdeksänentoista vuosisadan alkupuolella ja maailman siten saamaa suurta valoa ei seurannut vastaava edistymisen ilmoitetun totuuden tuntemisessa tai käytännöllisessä uskonnossa. Saatana ei voinut, kuten varhaisempina aikoina, pidättää kansalta Jumalan sanaa; se oh asetettu kaikkien ulottuville. Nyt hän pyrki toteuttamaan aikeensa, johtamalla monet antamaan sille vain vähän arvoa. Ihmiset laiminlöivät Pyhän Kirjan tutkimisen, ja näin he jatkuvasti hyväksyivät vääriä selityksiä ja suosivat oppeja, joilla ei ollut perustusta Raamatussa.

[289] Kun saatana näki, ettei hän vainon kautta saanut hävitetyksi totuutta, hän turvautui jälleen sovittelukeinoon, joka oli johtanut suureen luopumukseen ja Rooman kirkon perustamiseen. Hän ei tällä kertaa johtanut kristittyjä liittymään pakanoihin, vaan sellaisiin ihmisiin, jotka rakkaudellaan tähän maailmaan olivat osoittautuneet yhtä todellisiksi epäjumalanpalvelijoiksi kuin veistettyjen kuvien kumartajat. Yhdistymisen seuraukset olivat nyt yhtä turmiolliset kuin varhaisempinakin aikoina. Ylpeyttä ja kohtuuttomuutta vaalittiin uskonnon verhon alla, ja seurakunnat turmeltuivat. Saatana väärensi jatkuvasti Raamatun oppeja ja miljoonia ihmisiä tuhoamaan tarkoitetut perimätiedot juurtuivat syvälle. Kirkko tuki ja puolusti näitä perimätietoja, sen sijaan että olisi taistellut "sen uskon puolesta, joka kerta kaikkiaan on pyhille annettu". Siten alennettiin ne periaatteet, joiden puolesta uskonpuhdistajat olivat niin paljon tehneet työtä ja kärsineet.

17. Luku—Aamun airuet

“Tuli suuri maanjäristys, ja aurinko meni mustaksi niinkuin karvainen säkkipuku...”

Raamatussa ilmoitetuista totuuksista on vakavimpia ja samalla iha- nimpia se sanoma, että Kristus tulee toisen kerran, täyttääkseen suuren lunastustyön. Jumalan kansalle, joka niin kauan on joutunut vaeltamaan muukalaisena “kuoleman varjon maassa”, on annettu kallis toivo siinä ilosanomassa, että Hän, joka on “ylösousemus ja elämä”, on ilmestyvä noutamaan kotiin vieraassa maassa olevat lunastettunsa. Kristuksen toisen tulemisen oppi on Pyhän Raamatun perussävel. Siitä päivästä lähtien, jolloin ensimmäiset esivanhemmamme surren jättivät Eedenin, uskon lapset ovat odottaneet luvattun Vapahtajan saapumista murskaamaan hävittäjän vallan ja viemään heidät takaisin kadotettuun paratiisiin. Muinaisajan pyhät miehet odottivat Messiaan tuloa kirkkaudessa toivonsa täyttymyksenä. Ee- nok, joka oli seitsemättä sukupolvea niistä laskettuna, jotka asuivat Eedenissä, ja joka vaelsi maan päällä Jumalan yhteydessä kolmesa- taa vuotta, sai kaukaa katsella Vapahtajan tulemusta. “Katso”, hän sanoi, “Herra tulee tuhannen tuhansine pyhinensä tuomitsemaan kaikkia.” Juud. 14, 15. Patriarkka Job huudahti kärsimystensä yönä horjumattomalla luottamuksella: “Minä tiedän lunastajani elävän, ja viimeisenä hän on seisova multien päällä. Ja sittenkuin tämä nahka on yltäni raastettu ja olen ruumiistani irti, saan minä nähdä Jumalan. Hänet olen minä näkevä apunani; minun silmäni saavat nähdä hänet — eikä vieraana.” Job. 19: 25—27.

Kristuksen tuleminen perustamaan vanhurskauden valtakun- nan on innoittanut pyhien kirjoittajain ylevimmät ja innokkaim- mat lausunnot. Raamatun runoilijat ja profeetat ovat kuvailleet sitä taivaallista tulta hehkuvin sanoin. Psalmirunoilija lauloi Israelin ku- ninkaan voimasta ja majesteettiudesta: “Siionista, jonka kauneus on täydellinen, Jumala ilmestyy kirkkaudessa. Meidän Jumalamme tu- lee eikä vaikene... Hän kutsuu taivaat ylhäältä ja maan, tuomitakseen kansansa.” Ps. 50: 2—4. “Iloitkoot taivaat, ja riemuitkoon maa...

[290]

Herran edessä, sillä hän tulee, sillä hän tulee tuomitsemaan maata: hän tuomitsee maanpiirin vanhurskaudessa ja kansat uskollisuudessansa.” Ps. 96: 11, 13.

Profeetta Jesaja sanoo: “Herätkää ja riemuitkaa, te jotka tomussa lepäätte, sillä sinun kasteesi on valkeuksien kaste, ja maa tuo vainajat ilmoille.” “Sinun kuollesi virkoavat eloon, minun ruumiini nousevat ylös.” “Hän hävittää kuoleman ainiaaksi, ja Herra, Herra pyyhkii kyyneleet kaikkien kasvoilta ja ottaa pois kansansa häväistyksen kaikesta maasta. Sillä Herra on puhunut. Ja sinä päivänä sanotaan: Katso, tämä on meidän Jumalamme, jota me odotimme meitä pelastamaan; tämä on Herra, jota me odotimme: iloitkaamme ja riemuitkaamme pelastuksesta, jonka hän toi.” Jes. 26: 19; 25: 8, 9.

Habakuk katseli pyhässä näyssä hänen tulemustaan ja sanoi hurmaantuneena: “Jumala tulee Teemanista, Pyhä Paaranin vuorelta. Hänen valtasuuruutensa peittää taivaat, hänen ylistystänsä on maa täynnä. Hänen hohteensa on kuin aurinko.” “Hän seisahtuu ja mittaa maan, hän katsahtaa ja saa kansat vapisemaan. Ikivuoret särkyvät, ikuiset kukkulat vaipuvat, hänen polkunsä ovat iankaikkiset.” “Kohotaako sinun vihasi virtoja, merta sinun kiivastukseksi, koska ajat hevosillasi, pelastukseksi vaunuilla?” “Vuoret näkevät sinut ja järkkyvät... syvyys antaa äänensä, kohottaa kätensä korkealle. Aurinko ja kuu astuvat majaansa sinun kiitävien nuoltesi valossa, sinun keihäsi salaman hohteessa.” “Sinä olet lähtenyt auttamaan kansaasi, auttamaan voideltuasi.” Hab. 3: 3—13.

Vähän ennen kuin Vapahtaja erosi opetuslapsistaan, hän lohdutti heitä heidän surussaan, vakuuttamalla että hän oli tuleva takaisin. “Älköön teidän sydämenne olko murheellinen”, hän sanoi. “Minun Isäni kodissa on monta asuinsijaa. Jos ei niin olisi, sanoisinko minä teille, että minä menen valmistamaan teille sijaa? Ja vaikka minä menen valmistamaan teille sijaa, tulen minä takaisin ja otan teidät tyköni.” Joh. 14: 1—3. “Mutta kun Ihmisen Poika tulee kirkkaudessaan ja kaikki enkelit hänen kanssaan, silloin hän istuu kirkkautensa valtaistuimelle. Ja hänen eteensä kootaan kaikki kansat.” Matt. 25: 31, 32.

Enkelit, jotka viipyivät öljymäellä Kristuksen noustessa taivaaseen, uudistivat opetuslapsille lupauksen hänen paluustaan, sanoen: “Tämä Jeesus, joka otettiin teiltä ylös taivaaseen, on tuleva samalla tavalla, kuin te näitte hänen taivaaseen menevän.” Apt. 1: 11.

Apostoli Paavali todisti Pyhän Hengen innoittamana: “Itse Herra on tuleva alas taivaasta käskyhuudon, ylienkelin äänen ja Jumalan pasuunan kuuluessa.” 1 Tess. 4: 16. Ja Patmoksen profeetta sanoo: “Katso, hän tulee pilvissä, ja kaikki silmät saavat nähdä hänet.” Ilm. 1: 7.

Jeesuksen toinen tuleminen liittyy aikaan, “jolloin kaikki jälleen kohdallensa asetetaan, mistä Jumala on ikiajoista saakka puhunut pyhään profeettainsa suun kautta”. Apt. 3: 21. Silloin pahuuden pitkäaikainen valta kukistetaan. Silloin “maailman kuninkuus on tullut meidän Herrallemme ja hänen voidellullensa, ja hän on hallitseva aina ja iankaikkisesti”. Ilm. 11: 15. “Herran kunnia ilmestyy: kaikki liha saa sen nähdä.” “Niin saattaa Herra, Herra versomaan vanhurskauden ja kiitoksen kaikkien kansojen nähden.” “Sinä päivänä Herra Sebaot on oleva loistava kruunu ja kunnian seppel kansansa jäännökselle.” Jes. 40: 5; 61: 11; 28: 5.

Sitten perustetaan Messiaan kauan odotettu rauhan valtakunta koko taivaan alle. “Herra lohduttaa Siionin, lohduttaa kaikki sen ruaniot, hän tekee sen erämaasta kuin Eedenin ja sen arosta kuin Herran puutarhan.” “Sille annetaan Libanonin kunnia, Karmelin ja Saaronin ihanuus.” “Ei sinua enää sanota hyljätiksi eikä sinun maatasi enää sanota autioksi; vaan sinua kutsutaan minun rakkaakseni ja sinun maatasi aviovaimoksi.” “Niinkuin ylkä iloitsee morsiamesta, niin sinun Jumalasi iloitsee sinusta.” Jes. 51: 3; 35: 2; 62: 4, 5.

Herran tuleminen on kaikkina aikoina ollut hänen todellisten seuraajiensa autuaallinen toivo. Kun Vapahtaja erosi opetuslapsistaan öljymäellä, hänen takaisintulolupauksensa valaisi heille tulevaisuuden, täyttäen heidän sydämensä ilolla ja toivolla, joita suru ei voinut tukahduttaa eivätkä koettelemukset himmentää. Kärsimysten ja vainojen keskellä “suuren Jumalan ja Vapahtajamme Kristuksen Jeesuksen kirkkauden ilmestyminen” oli heille “autuaallinen toivo”. Kun Tessalonikan kristityt surivat kuoleman valtaan joutuneita rakkaitaan, jotka olivat toivoneet saavansa elää ja omin silmin nähdä Herran tulemisen, heidän opettajansa Paavali kiinnitti heidän huomionsa Vapahtajan tulemuksessa tapahtuvaan ylösnousemukseen kirjoittamalla heille: “Kristuksessa kuolleet nousevat ylös ensin; sitten meidät, jotka olemme elossa, jotka olemme jääneet tänne, temmataan yhdessä heidän kanssaan pilvissä Herraa vastaan yläilmoi-

hin; ja niin me saamme aina olla Herran kanssa. Niin lohduttakaa siis toisianne näillä sanoilla.” 1 Tess. 4: 16—18.

Kallioisella Patmos-saarella rakastettu opetuslapsi kuuli lupauksen: “Totisesti, minä tulen pian”, ja hänen kaipaava vastauksensa: “Amen, tule, Herra Jeesus”, esittää seurakunnan rukouksen koko sen maallisen vaelluksen aikana. Ilm. 22: 20.

Vankiloista, polttorovioilta ja mestauslavoilta, missä pyhät marttyyrit todistivat totuudesta, tulee vuosisatojen takaa selityksiä heidän uskonsa ja toivonsa perustuksesta. Eräs näistä kristityistä sanoo: “Vakuuttuneena hänen persoonallisesta ylösnousemuksestaan ja tämän perusteella myös omasta ylösnousemuksestaan hänen tullessaan, he halveksivat kuolemaa, ja heidän havaittiin olevan sen yläpuolella.”²⁹⁴ He olivat valmiit menemään alas hautaan, voidakseen “nousta ylös vapaina”.²⁹⁵ He odottivat “Herran tuloa taivaasta pilvissä Isänsä kirkkaudessa perustamaan vanhurskaille valtakunnan”. Valdolaisilla oli sama usko.²⁹⁶ Wycliff piti Vapahtajan palaamista seurakunnan toivona.²⁹⁷

Luther sanoi: “Minä olen täysin vakuuttunut, että tuomiopäivä ei voi viipyä täyttä kolmeasataa vuotta. Jumala ei tahdo eikä voi sietää tätä jumalatonta maailmaa paljoa kauemmin.” “Se suuri päivä lähestyy, jolloin ilkitöiden valtakunta kukistetaan.”²⁹⁸

“Tämä vanha maailma on lähellä loppuaan”, sanoi Melanchthon. Calvin neuvoo kristittyjä, “etteivät epäröisi, hartaasti odottaessaan Kristuksen tulemisen päivää toivottavimpana kaikista asioista”, ja selittää, että “koko uskovaisten perhe pitää katseensa suunnattuna tähän päivään”. “Meidän täytyy isota Kristusta, meidän täytyy tutkia ja miettiä”, hän sanoo, “kunnes koittaa se suuri päivä, jolloin Herramme täydellisesti ilmaisee valtakuntansa kunnian.”²⁹⁹

“Eikö Herramme Jeesus ole kantanut lihaamme taivaaseen?” sanoi Knox, Skotlannin uskonpuhdistaja, “ja eikö hän ole tuleva takaisin? Me tiedämme hänen tulevan ja tulevan pian.” Ridley ja Latimer, jotka antoivat henkensä totuuden puolesta, odottivat uskossa Herran tuloa. Ridley kirjoitti: “Maailma lähestyy epäilemättä loppuaan. Niin minä uskon ja siksi myös sen sanon. Huutakaamme Jumalan palvelijan Johanneksen kanssa Kristukselle, Vapahtajallemme: Tule, Herra Jeesus!”³⁰⁰

“Ajatus Herran tulemisesta”, Baxter sanoo, “on minusta hyvin suloinen ja ilahduttava.”³⁰¹ Usko tekee hänen pyhilleen luonteen-

omaiseksi, että he rakastavat hänen ilmestymistään ja odottavat tämän autuaallisen toivon toteutumista.” “Jos kuolema on viimeinen vihollinen, joka kukistetaan ylösnousemuksessa, niin voimme siitä oppia, miten hartaasti uskovaisten tulisi toivoa ja rukoilla, että Kristus tulisi toisen kerran ja antaisi tämän täydellisen ja lopullisen voiton.”³⁰² “Sitä päivää tulisi kaikkien uskovaisten ikävöidä ja toivossa odottaa lunastustyön sekä heidän toiveidensa ja pyrkimystensä täyttymisen päivänä.” “Jouduta, oi Herra, tätä autuasta päivää!”³⁰³ Sellainen oli apostolisen seurakunnan, “erämaan seurakunnan” ja uskonpuhdistajien toivo.

[293]

Profetia ei ainoastaan ilmaise Kristuksen tulemisen tapaa ja tarkoitusta, vaan esittää myös merkkejä, joista voi tietää, milloin se on lähellä. Jeesus sanoi: “On oleva merkit auringossa ja kuussa ja tähdissä.” Luuk. 21: 25. “Aurinko pimenee, eikä kuu anna valoansa, ja tähdet putoilevat taivaalta, ja voimat, jotka taivaissa Ovat, järkkyvät. Ja silloin he näkevät Ihmisen Pojan tulevan pilvissä suurella voimalla ja kirkkaudella.” Mark. 13: 24—26. Ilmestyskirjassa esitetään ensimmäiset Kristuksen tuloa edeltävät merkit seuraavasti: “Tuli suuri maanjäristys, ja aurinko meni mustaksi niinkuin karvainen säkkipuku, ja kuu muuttui kokonaan kuin vereksi.” Ilm. 6: 12.

Lissabonin maanjäristys

Näitä merkkejä näkyi jo ennen yhdeksännentoista vuosisadan alkua. Ennustus alkoi toteutua siten, että vuonna 1755 tapahtui kauhein muistiin merkitty maanjäristys. Vaikka se yleisesti tunnetaan Lissabonin maanjäristyksen nimellä, se ulottui suurimpaan osaan Eurooppaa, Afrikkaa ja Amerikkaa. Se tuntui Grönlannissa, Länsi-Intiassa, Madeiran saarella, Norjassa, Ruotsissa, Iso-Britanniassa ja Irlannissa, kaikkiaan noin neljän miljoonan Englannin neliöpeninkulman suuruisella alueella. Afrikassa järähdys oli melkein yhtä voimakas kuin Euroopassakin. Suuri osa Algeriaa tuhoutui; ja lähellä Marokkoa syvyys nieli kauppalan, jossa oli lähes kymmentuhatta asukasta. Suunnattoman suuri aalto syöksyi Espanjan ja Afrikan rannikoiden yli, peittäen kaupungit ja aiheuttaen suurta hävitystä.

Espanjassa ja Portugalissa järistys oli rajuin. Kadizin yli vyöryneen aallon sanottiin olleen kuusikymmentä jalkaa korkean. Vuoret, muutamat niistä Portugalin suurimpia, “järkkivät rajusti perustuk-

[294]

siaan myöten. Muutamien huiput aukenivat, repeytyivät ja pirstoutuivat omituisella tavalla, jolloin suunnattoman suuria kivimassoja syöksyi vieressä oleviin laaksoihin. Kerrotaan näistä vuorista kohonneen tulen- liekkiä”.³⁰⁴ “Lissabonissa kuului maanalaista jylinää, ja välittömästi sen jälkeen kova täräys tuhosi suurimman osan kaupunkia. Noin kuudessa minuutissa kuusikymmentä tuhatta ihmistä menetti henkensä. Meri vetäytyi ensin taaksepäin, niin että matalikoilla pohja paljastui; sitten se syöksyi takaisin, nousten vähintään viisikymmentä jalkaa yli tavallisen vedenkorkeuden.” “Niiden harvinaisten tapahtumien joukossa, joita onnettomuus aiheutti Lissabonissa, oli uuden kokonaan marmorista rakennetun tavattoman kalliiksi tulleen rantalaiturin vajoaminen. Suuri joukko ihmisiä oli turvallisuutensa tähden paennut sinne, koska siellä ei ollut vaaraa joutua raunioiden alle rakennusten sortuessa; mutta äkkiä laituri vajosi, kaikkine ihmisineen, eikä ainoakaan hukkuneista ole koskaan tullut näkyviin.”³⁰⁵

“Hetimitaan järistyksen tärähdyksen jälkeen sortuivat kaupungin kaikki kirkot ja luostarit, melkein kaikki suuret yleiset rakennukset ja neljäsosa muista rakennuksista. Kahden tunnin sisällä tärähdyksen jälkeen syttyi kaupungin eri osissa tulipaloja, jotka raivosivat ankarasti lähes kolme päivää, niin että kaupunki tuhoutui täydellisesti. Maanjäristys tapahtui juhlapäivänä, kirkkojen ja luostarien ollessa täynnä ihmisiä, joista vain harvat pelastuivat.”³⁰⁶ “Kansan kauhu oli sanoin kuvaamaton. Kukaan ei itkenyt; kynelet eivät voineet ilmaista sen suuruutta. Ihmiset juoksivat sinne ja tänne, kauhusta ja hämmästyksestä mielettöminä, lyöden kasvoihinsa ja rintoihinsa sekä huutaen: ‘Mise-ricordia! Maailman loppu on tullut!’ Äidit unohtivat lapsensa ja juoksivat ympäri ristiinnaulitun kuvia kantaen. Onnettomuudeksi monet pakenivat kirkkoihin suojaa etsimään. Aivan turhaan pantiin sakramentti esille. Turhaan ihmisraukat syleilivät alttareita. Kuvat, papit ja kansa hautautuivat samaan rauniokasaan.” On arvioitu, että yhdeksänkymmentä tuhatta ihmistä menetti henkensä tuona kohtalokkaana päivänä.

Merkkejä taivaalla

Kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin näkyi seuraava ennustuksen mainitsema merkki — auringon ja kuun pimeneminen. Tä-

män merkin teki erikoisen huomattavaksi se seikka, että sen täytymisen aika oli tarkoin rajoitettu. Kun Vapahtaja keskustellessaan opetuslastensa kanssa öljymäellä oli kuvaillut seurakunnan pitkää koettelemusten aikaa — 1260 paavillisen vainon vuotta, josta ajasta hän oli sanonut, että se lyhennettäisiin — hän mainitsi joitakin tulemisensa merkkejä sekä ilmoitti ajan, jolloin ensimmäinen näistä merkeistä nähtäisiin. Hän sanoi: “Niinä päivinä, sen ahdistuksen jälkeen, aurinko pimenee, eikä kuu anna valoansa.” Mark. 13: 24. Nuo 1260 päivää eli vuotta loppuivat 1798. Vainoaminen oli melkein kokonaan tauonnut neljännesvuosisataa aikaisemmin. Tämän vainon jälkeen olisi aurinko, Kristuksen sanojen mukaan, pimenevä. Toukokuun 19. päivänä 1780 tämä ennustus toteutui.

[295]

“Melkein ellei täysin ainoa, mitä salaperäisin ja toistaiseksi selittämätön, tämänlaatuinen ilmiö on pimeä päivä 19. 5. 1780, jolloin Uuden Englannin valtiossa koko näkyvä taivas ja ilmakehä pimenevät selittämättömällä tavalla.”³⁰⁷

Eräs silminnäkiä Massachusettsissa antaa tapahtumasta seuraavan kuvauksen:

“Aamulla aurinko nousi kirkkaana, mutta pian pilvi peitti sen. Pilvet laskeutuivat alemmaksi, muuttuen mustiksi ja uhkaavan näköisiksi. Salammat leimahtelivat, ukkonen jyrisi ja vähän satoi. Kello yhdeksän tienoilla pilvet harvenivat ja muuttuivat kuparin värisiksi. Tämä outo valo teki maan, kalliot, puut, rakennukset, veden ja ihmiset luonnottoman näköisiksi. Muutamia minutteja myöhemmin raskas musta pilvi levisi yli koko taivaan, lukuunottamatta kapeaa reunaa taivaanrannassa, ja oli niin pimeää kuin tavallisesti on kesäiltana klo 9...

Kansan valtasi vähitellen pelko, tuska ja kauhu. Avoimilla ovilla seisoivat naisia katsellen pimeää maisemaa. Miehet palasivat kotiin työstään pelloilta, puusepät jättivät työkalunsa, sepät pajansa ja kauppiat myymälänsä. Lapset päästettiin pois kouluista ja he juoksivat pelästyneinä kotiin. Matkalla olevat pysähtyivät lähimpiin taloihin. Kaikki kysyivät: ‘Mitä on tulossa?’ Näytti siltä kuin hirmumyrsky olisi ollut puhkeamassa maan ylle, tai kaiken loppu olisi tullut.

Kynttilöitä sytytettiin, ja takkavalkeat loistivat yhtä kirkkaasti kuin kuuttomana syysiltana... Kanat lensivät orrelleen nukkumaan, karja kokoontui ammuksen laidunsuojiin, sammakot kurnuttivat, linnut

lauloivat iltalaulujaan ja yölepakot lentelivät. Mutta ihmiset tiesivät, että yö ei ollut vielä tullut...

[296] Tri Nathanael Whittaker, Salemissa olevan tabernaakkelikirkon pastori, piti rukoushuoneessa jumalanpalveluksen ja sanoi saamasaan, että pimeys oli yliluonnollinen. Kokouksia pidettiin monissa muissakin paikoissa. Kaikissa niissä valittiin saarnojen teksteihin sellaisia raamatunkohtia, jotka osoittivat, että pimeys oli Raamatun ennustusten täyttymystä... Pimeys oli synkimmillään kellon näytössä vähän yli yhdentoista.”³⁰⁸ “Useimmissa osissa maata oli päivällä niin pimeää, ettei voinut nähdä aikaa tasku- eikä seinäkellosta; ei myöskään voinut syödä päivällistä eikä suorittaa taloustehtäviä ilman kynttilänvaloa...

Tämän pimeyden laajuus oli tavaton. Se huomattiin niin kaukana idässä kuin Falmouthissa. Lännessä se ulottui niin pitkälle kuin Connecticutin kaukaisimpaan osaan ja Albaniin. Etelässä se havaittiin kaikkialla meren rannoilla ja pohjoisessa niin kaukana kuin oli olemassa amerikkalaisia siirtokuntia.”³⁰⁹

Historian todistus

Päivällä vallinnut synkkä pimeys alkoi hälvetä pari tuntia ennen illan tuloa. Taivas selkeni osittain, ja aurinko tuli näkyviin, vaikkakin sitä vielä peitti synkkä, raskas usva. “Auringonlaskun jälkeen taivas jälleen meni pilveen, ja tuli hyvin nopeasti pimeä; eikä pimeys yöllä ollut vähemmän omituinen ja pelottava kuin päivälläkään. Vaikka oli melkein täysikuu, ei voinut erottaa mitään esinettä ilman keino-tekoista valoa, joka naapuritaloista tai muista jonkin matkan päässä olevista paikoista katsottuna näytti tuikkivan melkein läpipääsemättömässä Egyptin pimeydessä.”³¹⁰ Eräs silminnäkijä sanoi tästä ilmiöstä: “En voinut olla kuvittelematta, että jos maailmankaikkeuden kaikki valaisevat kappaleet olisivat joutuneet läpipääsemättömään pimeyteen tai kokonaan hävinneet, pimeys ei olisi voinut olla täydellisempi.”³¹¹ Vaikka sinä iltana klo 9 nousi täysikuu, se ei vähimmässäkään määrässä voinut karkoittaa noita kuoleman varjoja. Keskiyön jälkeen pimeys hälveni; ja kun kuu tuli näkyviin, oli se veren värinen.

Toukokuun 19. päivää 1780 kutsutaan historiassa “pimeäksi päiväksi”. Mooseksen ajan jälkeen ei ole merkitty muistiin mitään

muuta yhtä synkkää, yhtä laajalle ulottunutta ja yhtä kauan kestänyttä pimeää aikaa. Silminnäkiäin kuvaukset tästä tapahtumasta ovat vain seuraavien Jumalan sanain kaikua, jotka profeetta Joel on kirjoittanut kaksituhatta viisisataa vuotta ennen niiden täyttymystä: “Aurinko muuttuu pimeydeksi ja kuu vereksi, ennenkuin Herran päivä tulee, se suuri ja peljättävä.” Joel. 2: 31.

Kristus oli kehottanut kansaansa ottamaan vaarin hänen tulemisenensa merkeistä ja iloitsemaan nähdessään todisteita Kuninkaansa tulosta. “Kun nämä alkavat tapahtua”, hän sanoi, “niin rohkaiskaa itsenne ja nostakaa pääanne, sillä teidän vapautuksenne on lähellä.” Hän kehotti seuraajiaan katsomaan keväällä lehteen puhkeavia puita ja sanoi: “Kun ne jo puhkeavat lehteen, niin siitä te näette ja itsestänne ymmärrätte, että kesä jo on lähellä. Samoin te myös, kun näette tämän tapahtuvan, tietäkää, että Jumalan valtakunta on lähellä.” Luuk. 21: 28, 30, 31.

[297]

Mutta kun seurakunnassa ylpeys ja muodollisuus syrjäyttivät nöyryyden ja jumalisuuden, kylmeni rakkaus Kristukseen ja usko hänen tulemiseensa. Maailmallisuuden ja nautintojen kiehtomina Jumalan omiksi tunnustautuvat ihmiset eivät kiinnittäneet huomiota Vapahtajan opetukseen hänen tulemisenensa merkeistä. Oppia Kristuksen toisesta tulemisesta väheksyttiin ja sitä koskevat raamatunkohdat tehtiin hämäräksi väärillä selityksillä, kunnes se suureksi osaksi syrjäytettiin ja unohdettiin. Näin tapahtui erikoisesti Amerikan seurakunnissa. Kaikkien yhteiskuntaluokkien nauttima vapaus ja hyvinvointi, kiihkeän rikastumis- ja komeilemishalun aiheuttama omistautuminen kaikin voimin hankkimaan rahaa, innokas pyrkimys kansansuosioon ja valtaan, jotka näyttivät olevan kaikkien ulottuvilla — kaikki tämä johti ihmiset keskittämään harrastuksensa ja toiveensa tämän elämän asioihin ja siirtämään kaukaiseen tulevaisuuteen sen vakavan päivän, jolloin asiain nykyinen järjestys häviää.

Esittäessään seuraajilleen takaisintulonsa merkit Vapahtaja kertoi myös siitä luopumustilasta, joka vallitsi juuri hänen toisen tulemisenensa edellä. Oli oleva, niinkuin Nooan päivinä, maallisten puuhien ja huvitusten aiheuttamaa toimintaa ja hälinää — ostamista, myymistä, istuttamista, rakentamista, naimista ja naittamista — mutta Jumala ja tuleva elämä unohdettaisiin. Tänä aikana eläville kuuluu Kristuksen kehotus: “Pitäkää vaari itsestänne, ettei teidän sydämiänne raskauta päihtymys ja juoppous eikä elatuksen murheet, niin että

se päivä yllättää teidät äkkiarvaamatta.” “Valvokaa siis joka aika ja rukoilkaa, että saisitte voimaa paetaksenne tätä kaikkea, mikä tuleva on, ja seisoaksenne Ihmisen Pojan edessä.” Luuk. 21: 34, 36.

Seurakunnan tilaa tähän aikaan kuvataan Ilmestyskirjassa Vapah-tajan sanoilla: “Sinulla on se nimi että elät, mutta sinä olet kuollut.” Ja niille, jotka eivät suostu nousemaan välinpitämättömyydestään, hän antaa seuraavan vakavan varoituksen: “Jos et valvo, niin minä tulen kuin varas, etkä sinä tiedä, millä hetkellä minä sinun päällesi tulen.” Ilm. 3: 1, 3.

[298] Oli välttämätöntä herättää ihmiset näkemään heitä uhkaavat vaarat ja valmistumaan koetusajan vakavia lopputapahtumia varten. Jumalan profeetta todistaa: “Suuri on Herran päivä ja sangen peljätävä; kuka voi sitä kestää?” Kuka voi selviytyä, kun ilmestyy Hän, jolle sanotaan: “Sinun silmäsi ovat puhtaat, niin ettet voi katsoa pahaa etkä saata katsella turmiota.” Jooel 2: 11; Hab. 1: 13. Niille, jotka huutavat: “Minun Jumalani!... Me tunnemme sinut”, mutta ovat rikkoneet hänen liittonsa ja ottaneet vieraan jumalan, kätkien syntiä sydämiinsä ja rakastaen vääryyden polkuja, Herran päivä on “pimeys eikä valkeus,... synkeys, jossa ei valoa ole.” Hoos. 8: 2, 1; Ps. 16: 4; Aam. 5: 20. Herra sanoo: “Siihen aikaan minä tutkin lampuilla Jerusalemin ja rankaisen ne miehet, jotka rauhassa makaavat pohjasakkansa päällä ja sanovat sydämessään: Ei Herra tee hyvää eikä pahaa”. Sef. 1: 12. “Minä kostan maanpiirille sen pahuuden ja jumalattomille heidän pahat tekonsa; Minä lopetan julkeitten kopeuden ja painan maahan väkivaltaisten ylpeyden.” Jes. 13: 11. “Eivätkä voi pelastaa heitä heidän hopeansa ja kultansa.” “Heidän rikkautensa joutuu ryöstettäväksi, ja heidän talonsa jäävät autioiksi.” Sef. 1: 18, 13.

Herätyshuuto kajahtaa

Katsellessaan tätä kauhistuttavaa aikaa profeetta Jeremia huu-dahti: “Sydämeni väräjä minussa; en voi vaieta, sillä minä kuulen pasunan äänen, sotahuudon. Hävitys tulee hävityksen päälle.” Jer. 4: 19, 20.

“Vihan päivä on se päivä, tuskan ja ahdistuksen päivä, häviön ja hävityksen päivä, pimeyden ja synkeyden päivä, pilven ja sankan sumun päivä, pasunan ja sotahuudon päivä.” Sef. 1: 15, 16. “Katso,

Herran päivä tulee... tekemään autioksi maan ja hävittämään siitä sen syntiset.” Jes. 13: 9.

Tätä suurta päivää silmällä pitäen Jumalan sana kehottaa juh-
lallisin ja syvästi vaikuttavin sanoin hänen kansaansa nousemaan
hengellisestä horrostilastaan ja etsimään hänen kasvojaan katuvin ja
nöyryn sydämin. “Puhaltakaa pasunaan Siionissa, toitottakaa torvia
minun pyhällä vuorellani. Jokainen maan asukas on vapiseva, sillä
Herran päivä tulee. Niin, se on lähellä.” “Kuuluttakaa pyhä paasto,
kutsukaa koolle juhla kokous. Kootkaa kansa, pitäkää pyhä seurakun-
takokous, kerätkää vanhukset, kootkaa lapset ja rintoja imeväiset;
lähteköön ylkä huoneestansa ja morsian kammioistansa. Eteisen ja
alttarin välillä itkekööt papit, jotka toimittavat Herran palvelusta.”
“Kääntykää minun tyköni kaikesta sydämestänne, paastoten, itkien
ja valittaen. Reväiskää rikki sydämenne, älkää vaatteitanne, ja kään-
tykää Herran, teidän Jumalanne, tykö; sillä hän on armahtavainen ja
laupias, pitkämielinen ja armosta rikas ja hän katuu pahaa.” Joel 2:
1, 15—17, 12, 13.

[299]

Kansan valmistamiseksi kestävään Jumalan suurena päivänä
oli suoritettava suuri uudistustyö. Jumala näki, että monet hänen
omikseen tunnustautuvat eivät rakentaneet ikuisuutta varten, ja ar-
mossaan hän päätti lähettää varoitussanoman herättämään heidät
horrostilastaan ja saattamaan heidät valmistautumaan Herran tulolle.

Tämä varoitus annetaan Ilmestyskirjan 14. luvussa. Siinä esi-
tetään taivaallisten olentojen julistamana kolminkertainen sanoma,
jota välittömästi seuraa Ihmisen Pojan tuleminen korjaamaan maan
eloa. Ensimmäinen näistä varoituksista ilmoittaa tuomion läheisyy-
den. Profeetta näki lentävän keskitaivaalla “enkelin, jolla oli iankaik-
kinen evankeliumi julistettavana maan päällä asuvalle, kaikille
kansanheimoille ja sukukunnille ja kielille ja kansoille. Ja hän sanoi
suurella äänellä: Peljätkää Jumalaa ja antakaa hänelle kunnia, sillä
hänen tuomionsa hetki on tullut, ja kumartakaa häntä, joka on tehnyt
taivaan ja maan ja meren ja vetten lähteet.” Ilm. 14: 6, 7.

Tämän sanoman mainitaan olevan osa “iankaikkisesta evan-
keliumista”. Evankeliumin julistamista ei ole annettu enkeleille, vaan
se on uskottu ihmisille. Pyhät enkelit toimivat tämän työn johdossa
ja pitävät huolta laajakantoisista toimenpiteistä ihmisten pelastami-
seksi; mutta evankeliumin varsinaisen julistamisen toimittavat maan
päällä elävät Kristuksen palvelijat.

Uskollisten miesten, jotka olivat kuuliaisia Jumalan Hengen kehotuksille ja hänen sanomansa opetuksille, oli julistettava tätä varoitusta maailmalle. Nämä miehet ottivat vaarin profeetallisesta sanasta “niin kuin pimeässä paikassa loistavasta lampusta”, joka loistaa “kunnes päivä vaikenee ja kointähti koittaa”. 2 Piet. 1: 19. He olivat etsineet Jumalan tuntemista enemmän kuin kaikkia salattuja aarteita, uskoen että “parempi on hankkia sitä kuin hopeata, ja siitä saatu voitto on kultaa jalompi”. Sanani. 3: 14. Herra ilmoitti heille valtakuntansa suuria asioita. “Herran neuvo on tunnettu niille, jotka häntä pelkäävät, ja hän ilmoittaa heille liittonsa.” Ps. 25: 14.

[300] Ne, jotka ymmärsivät tämän totuuden ja ryhtyivät sitä julistamaan, eivät olleet oppineita teologeja. Jos nämä olisivat olleet uskollisia vartijoita, jotka ahkerasti ja Jumalaa rukoillen olisivat tutkineet Pyhää Raamattua, he olisivat tietäneet, miten pitkälle yö oli kulunut. Ennustukset olisivat paljastaneet heille edessä olevat tapahtumat. Mutta he eivät olleet sellaisessa tilassa, ja sanoman julistaminen annettiin halvemmille henkilöille. Jeesus sanoi: “Vaeltakaa, niin kauan kuin teillä valkeus on, ettei pimeys saisi teitä valtaansa.” Joh. 12: 35. Ne, jotka kääntyvät pois Jumalan antamasta valkeudesta, tai laiminlyövät sen etsimisen, kun se on heidän ulottuvillaan, jätetään pimeyteen. Mutta Vapahtaja todistaa: “Joka minua seuraa, se ei pimeydessä vaella, vaan hänellä on oleva elämän valkeus.” Joh. 8: 12. Se, joka vilpittömästi pyrkii tekemään Jumalan tahdon, seuraten vakavasti aikaisemmin annettua valoa, on saava suuremman valon. Sellaiselle sielulle lähetetään taivaallista valoa säteilevä tähti johtamaan hänet kaikkeen totuuteen.

Kristuksen ensimmäisen tulemisen aikana pyhän kaupungin papit ja kirjanoppineet, joille Jumalan profeetallinen sana oli uskottu, olisivat voineet huomata ajan merkit ja julistaa luvattua Messiaan tulemistä. Miikan ennustus osoitti hänen syntymäpaikkansa (Miika 5: 1), ja Daniel ilmoitti hänen tulemisensa ajan (Dan. 9: 25). Jumala oli antanut nämä ennustukset juutalaisten johtajien haltuun. Sen tähden he eivät voineet millään itseään puolustaa, jos eivät tietäneet ja julistaneet kansalle, että Messiaan tuleminen oli käsillä. Heidän tietämättömyytensä oli synnillisen laiminlyönnin seuraus. Juutalaiset rakensivat muistomerkkejä surmatuille Jumalan profeetoille, samalla kun ylistämällä maan mahtimiehiä osoittivat kunnioitusta saatanan palvelijoille. Kokonaan antautuneina kunnianhimoiseen taisteluunsa

asemasta ja vallasta ihmisten keskuudessa, he kadottivat näkyvistään taivaan Kuninkaan heille tarjoaman jumalallisen kunnian.

Israelin vanhimpien olisi pitänyt syvällä kunnioituksella ja innolla tutkia niitä paikkoja, aikaa ja olosuhteita koskevia ennustuksia, jotka liittyivät maailmanhistorian suurimpaan tapahtumaan — Jumalan Pojan tulemiseen suorittamaan ihmisen lunastusta. Koko kansan olisi pitänyt valvoa ja odottaa, voidakseen olla ensimmäisten joukossa vastaanottamassa maailman Vapahtajaa. Mutta katso, kaksi väsynyttä matkustajaa Nasaretin kunnailta kulkee Beethlehemin ahtaan kadun koko pituuden aina kaupungin itäiselle rajalle saakka, turhaan etsien lepo- ja suojapaikkaa yötä varten. Mikään ovi ei ole avoinna heitä vastaanottamaan. Eräässä viheliäisessä karjasuojassa he viimein löytävät turvapaikan, ja siellä syntyy maailman Vapahtaja.

Ilosanoman julistajat

Taivaan enkelit olivat nähneet sen kirkkauden, joka Jumalan Pojalla oli yhdessä Isän kanssa, ennen kuin maailma olikaan, ja he olivat suurella innolla odottaneet hänen ilmestymistään maan päälle, odottaen sen tuottavan suurinta iloa kaikelle kansalle. Enkeleitä lähetettiin viemään ilosanomaa niille, jotka olivat valmiit vastaanottamaan sen ja tahtoivat ilomielin ilmoittaa sen maan asukkaille. Kristus oli alentunut ottamaan ihmisluonnon. Hän oli kärsivä suurinta tuskaa antaessaan sielunsa syntiuhriksi. Kuitenkin enkelit toivoivat, että Korkeimman Poika alennustilassaankin ilmestyisi ihmisille arvonsa mukaisessa ylhäisyydessä ja kunniasa. Kokoontuisivatko maan mahtavat Israelin pääkaupunkiin häntä vastaanottamaan? Esittäisivätkö enkelilegioonat hänet odottavalle joukolle?

[301]

Eräs enkeli tulee maan päälle katsomaan, kutka ovat valmiit vastaanottamaan Jeesuksen. Mutta hän ei huomaa mitään odottamisen merkkiä. Hän ei kuule kiitettävän ja ylistettävän Jumalaa siitä, että Messiaan tulemisen aika on käsillä. Enkeli liitelee jonkin aikaa valitun kaupungin yllä ja sen temppelin yläpuolella, missä Jumalan läsnäolo oli ilmennyt monen vuosisadan aikana; mutta täälläkin vallitsee sama välinpitämättömyys. Papit komeudessaan ja ylpeydessään uhraavat saastaisia uhreja temppelissä. Fariseukset puhuvat suuriäänisesti kansalle, tai pitävät kerskailevia rukouksia kadun-

kulmissa. Kuningasten palatseissa, filosofien seuroissa ja rabbien kouluissa ovat kaikki välinpitämättömiä siitä ihmeellisestä asiasta, joka on täyttänyt koko taivaan ilolla ja kiitoksella — siitä, että ihmisten Lunastaja oli pian ilmestyvä maan päälle.

Ei näy mitään merkkiä siitä, että Kristusta odotetaan ja valmistaudutaan elämän Ruhtinaan tulolle. Hämmästyneenä taivaan sanansaattaja aikoo palata taivaaseen, viedäkseen mukanaan häpeällisen viestin, mutta silloin hän huomaa ryhmän paimenia, jotka yöllä vartioivat laumojaan ja tähtitaivasta katsellessaan tutkistelevat ennustusta Messiaan maan päälle tulemisesta, ikävöiden maailman Lunastajan ilmestymistä. Tässä on ryhmä, joka on valmistautunut vastaanottamaan taivaan sanoman. Ja äkkiä enkeli ilmestyy paimenille, ilmoittaen heille suuren ilon. Taivaallinen kirkkaus täyttää koko kedon, lukematon enkelijoukko ilmestyy, ja aivan kuin ilo olisi liian suuri yhden sanansaattajan tuotavaksi taivaasta, suuri joukko yhtyy laulamaan sitä ylistyslaulua, jota kaikkien kansojen pelastetut kerran laulavat: “Kunnia Jumalalle korkeuksissa, ja maassa rauha ihmisten kesken, joita kohtaan hänellä on hyvä tahto!” Luuk. 2: 14.

Oi, mikä opetus onkaan tässä Beethovenin ihmeellisessä kertomuksessa! Miten se nuhtelee meidän epäuskoamme, ylpeyttäme ja omahyväisyyttämme. Miten se kehottaakaan meitä varomaan, että ajan merkit eivät meidän rikollisen välinpitämättömyytemme tähden jäisi meillekin tuntemattomiksi, niin että emme tunne etsikkoikaamme.

[302]

Enkelit eivät löytäneet Messiaan tulon odottajia ainoastaan Juudean kunnaiden köyhien paimenten keskuudesta. Pakanainkin joukossa oli sellaisia, jotka odottivat häntä. He olivat viisaita miehiä, rikkaita ja jaloja itämaisia filosofeja. Luontoa tutkiessaan nämä tietäjät olivat nähneet Jumalan hänen luomistöissään. He olivat heprealaisista kirjoituksista saaneet tietää, että Jaakobista oli nouseva tähti, ja hartaasti ikävöiden he odottivat hänen tuloaan, joka ei ainoastaan olisi “Israelin lohdotus”, vaan tulisi myös “pakanain valkeudeksi” ja “pelastukseksi maan ääriin asti”. Luuk. 2: 25, 32; Apt, 13: 47. He etsivät valoa, ja Jumalan valtaistuimelta lähtevä valo valaisi heidän polkunsaa. Kun Jerusalemin papit ja kirjanoppineet, totuuden valitut suojelijat ja selittäjät, olivat pimeydessä, taivaasta lähetetty tähti johti näitä tuntemattomia pakanoita äskensyntyneen Kuninkaan syntymäpaikkaan.

Kristus “on toistamiseen ilman syntiä ilmestyvä pelastukseksi niille, jotka häntä odottavat”. Hebr. 9: 28. Niinkuin sanomaa Kristuksen syntymästä ei uskottu kansan uskonnollisille johtajille, ei myöskään hänen toisen tulemisensa sanomaa uskottu heille. He eivät olleet säilyttäneet yhteyttään Jumalaan ja olivat hyljänneet taivaan valon. Sen tähden he eivät kuuluneet niiden joukkoon, joita apostoli Paavali kuvailee sanoessaan: “Mutta te, veljet, ette ole pimeydessä, niin että se päivä voisi yllättää teidät niinkuin varas; sillä kaikki te olette valkeuden lapsia; me emme ole yön emmekä pimeyden lapsia.” 1 Tess. 5: 4, 5.

Kansa nukkuu

Siionin muureilla olevien vartijain olisi pitänyt olla ensimmäisiä käsittämään sanoma Vapahtajan tulemisesta. Heidän olisi pitänyt ensimmäisinä korottaa äänensä julistamaan hänen tulonsa läheisyyttä ja samoin ensimmäisinä kehottaa kansaa valmistumaan hänen tulolleen. Mutta he olivat levossa, uneksien rauhasta ja turvallisuudesta, samalla kun kansa nukkui synneissään. Jeesus näki seurakuntansa olevan hedelmättömän viikunapuun tavoin täynnä lehtiä, mutta vailla kallisarvoisia hedelmiä. Siinä oli kerskailevaa uskonnon muotojen noudattamista, samalla kun puuttui tosi nöyryyttä, katumusta ja uskoa, jotka yksin tekevät uskonnon harjoituksen Jumalalle otolliseksi. Hengen armolahjojen asemesta ilmeni ylpeyttä, muodollisuutta, turhamaisuutta, itsekkyyttä ja sortoa. Luopumustilassa oleva seurakunta sulki silmänsä ajan merkeiltä. Jumala ei hyljännyt sitä eikä luopunut uskollisuudestaan, mutta seurakunta luopui hänestä ja hylkäsi hänen rakkautensa. Kun seurakunta kieltäytyi täyttämästä ehtoja, eivät hänen lupauksensa toteutuneet sen suhteen.

[303]

Tämä on välttämättömänä seurauksena, jos emme pidä arvossa ja käytä hyväksemme sitä valoa ja niitä etuoikeuksia, joita Jumala tarjoaa. Jos seurakunta ei noudata hänen kaitselmuksensa johtoa, ei ota vastaan jokaista valonsädettä eikä täytä jokaista Jumalan ilmoittamaa velvollisuutta, uskonto välttämättömästi rappeutuu pelkäksi ulkonaisten muotojen noudattamiseksi, ja elinvoimaisen jumalisuuden henki katoaa. Tästä totuudesta on kirkkohistoriassa useita valaisevia esimerkkejä. Jumala vaatii kansaltaan uskon töitä sekä antamiensa siunausten ja etuoikeuksien mukaista kuuliaisuutta. Kuuliaisuus

vaatii uhria ja kätkee itseensä ristin; ja tästä syystä niin monet Kristuksen seuraajiksi tunnustautuvat hylkäsivät taivaallisen valon, ja heille kävi kuten juutalaisille muinoin: he eivät tunteneet etsikkoaikaansa (Luuk. 19: 44). Heidän ylpeytensä ja epäuskonsa tähden Herra syrjäytti heidät ja ilmoitti totuutensa niille, jotka Beetleheimin paimenten ja itämaiden tietäjien tavoin olivat ottaneet vaarin

[304]

kaikesta saamastaan valosta.

18. Luku—Uutta valoa

“Kenenkään ei tarvitse olla pimeydessä maailmaa kohtaavien tapahtumien suhteen.”

Muuan rehellinen ja kunniallinen maanviljelijä, joka oli alkanut epäillä Raamatun jumalallista arvoa, mutta joka vilpittömästi etsi totuutta, oli se henkilö, jonka Jumala erikoisesti valitsi aloittamaan Kristuksen toista tulemistä koskevan sanoman julistuksen. Monien muiden uskonpuhdistajain tavoin William Miller oli nuoruudessaan taistellut köyhyyttä vastaan ja siten saanut tärkeitä opetuksia tarmokkuudesta ja itsensä kieltämisestä. Sen perheen jäsenille, josta hän polveutui, oli luonteenomaista riippumattomuus, vapauden rakkaus, kestävyys ja harras isänmaallisuus, jotka piirteet olivat hänenkin luonteessaan vallitsevina. Hänen isänsä oh vallankumousarmeijan kapteenina, ja niistä uhrauksista, joita tämä teki tuona myrskyisenä aikana, voidaan Millerin varhaisemman elämän kireiden olosuhteiden katsoa johtuneen.

Hän oli ruumiillisesti terve ja osoitti jo lapsuudessaan tavallista suurempaa älykkyyttä. Iän lisääntyessä tämä tuli yhä ilmeisemmäksi. Hänellä oli toimiva mieli ja kehittyneet sielunkyvut sekä voimakas tiedonjano. Vaikka hänellä ei ollut akateemisen sivistyksen etuja, hänen tutkimishalunsa, ajattelevaisuutensa ja huolellinen arvostelunsa tekivät hänestä arvostelukykyisen ja laajakatseisen miehen. Hänellä oli moitteeton siveellinen luonne ja erikoisen hyvä maine, samalla kun häntä yleisesti kunnioitettiin rehellisyytensä, taloudellisen menestyksensä ja hyväntekeväisyytensä tähden. Tarmokkuudellaan ja uutteruudellaan hän jo varhain hankki riittävän toimeentulon, vaikka vielä jatkoikin opis keluaan. Hän hoiti useita yhteiskunnallisia ja sotilaallisia toimia ansiokkaalla tavalla. Tie rikkauteen ja kunniaan näytti olevan hänelle avoimena.

Hänen äitinsä oli hyvin hurskas nainen, ja lapsuudessaan hän oli ollut uskonnollisen vaikutuksen alaisena. Varhaisessa miehuudessaan hän kuitenkin joutui deistien seuraan, ja näiden vaikutus oli sitäkin voimakkaampi sen tähden, että he olivat yleensä kunnan

[305]

kansalaisia, ihmisystävällisiä ja avuliaita. Kun he elivät kristillisten laitosten keskellä, ympäristö oli vaikuttanut jossakin määrin heidän luonteeseensa. Heidän oli kiittäminen Raamattua niistä hyvistä ominaisuuksista, joiden avulla he saivat osakseen arvonantoa ja luottamusta; ja kuitenkin he käyttivät näitä lahjoja niin väärällä tavalla, että ne vaikuttivat Jumalan sanaa vastaan. Seurustellessaan deistien kanssa Miller omaksui heidän mielipiteensä. Yleisesti käytännössä olevissa Raamatun tulkinnoissa oli vaikeuksia, jotka hänestä näyttivät voittamattomilta, eikä hänen uusi uskonsakaan, syrjäyttäessään Raamatun, antanut mitään parempaa sen tilalle. Vaikka sekään ei häntä läheskään tyydyttänyt, hän kuitenkin pysyi sen kannattajana noin kaksitoista vuotta. Mutta kun hän oh täyttänyt kolmekymmentä neljä vuotta, Pyhä Henki johti hänet näkemään oman syntisen tilansa. Entisessä uskossaan hän ei löytänyt mitään varmuutta onnesta haudan tuolla puolen. Tulevaisuus näytti pimeältä ja synkältä. Myöhemmin hän, tähän aikaan vallinneihin tunteisiinsa viitaten, sanoi:

“Hävitetyksi tuleminen oli kylmä ja masentava ajatus, ja vastuunalaisuus merkitsi kaikkien varmaa tuhoa. Taivas oli kuin vaski pääni päällä ja maa kuin rauta jalkojeni alla. Iankaikkisuus — mitä se oh? Ja kuolema — minkätähden se oli olemassa? Mitä enemmän minä näitä mietin, sitä vaikeatajuisemmilta ne näyttivät. Mitä enemmän minä ajattelin, sitä enemmän johtopäätökseni sekaantuivat. Koetin lakata ajattelemasta, mutta en voinut hallita ajatuksiani. Minä olin todella kurja, mutta en ymmärtänyt kurjuuteni syytä. Minä nurisin ja valitin, mutta en tiennyt, kuka oli syyllinen. Tiesin jotakin olevan väärin, mutta en tiennyt, mistä ja miten voisin löytää oikean. Minä surin ilman toivoa.”

Tässä tilassa hän oli muutamia kuukausia. “Äkkiä”, hän sanoo, “Vapahtajan osuus tuli elävästi mieleeni. Minusta näytti, että voisi olla olemassa niin hyvä ja säälivä olento, että hän sovittaisi meidän rikoksemme ja siten vapauttaisi meidät kärsimästä synnin rangaistusta. Tunsin välittömästi, kuinka rakastettava sellaisen olennon täytyi olla, ja kuvittelin voivani heittäytyä hänen syliinsä ja luottaa hänen armoonsa.

[306]

Mutta nousi kysymys, kuinka voi todistaa, että sellainen olento on olemassa. Minä huomasin, etten muualta kuin Raamatusta voinut

saada todistusta sellaisen Vapahtajan olemassaolosta, enkä tulevasta olotilasta.

Näin, että Raamattu esitti juuri sellaisen Vapahtajan, jota minä tarvitsin, enkä voinut ymmärtää, kuinka innoittama ton kirja voisi esittää periaatteita, jotka niin täydellisesti vastaavat langenneen maailman tarpeita. Minun täytyi myöntää, että Raamattu oli Jumalan ilmestys. Se tuli minun sydämeni iloksi, ja Jeesuksessa löysin ystävän. Vapahtaja tuli minulle kymmentä tuhatta jalommaksi; ja Raamattu, joka ennen oli ollut hämärä ja ristiriitainen, tuli nyt minun jalkaini lampuksi ja valkeudeksi minun tielläni. Minun mieleni rauhoittui ja sai tyydytyksen. Huomasin, että Herra Jumala oli kallio keskellä elämän merta. Raamattu tuli nyt tutkimusteni pääkohteeksi, ja voin todella sanoa lukeneeni sitä suurella ilolla. Minä huomasin, etten tuntenut sitä puoleksikaan. Ihmettelin, miksi en ennen ollut nähnyt sen kauneutta ja kirkkautta, ja minua kummastutti, että olin joskus voinut hyljätä sen. Sieltä löysin kaiken, mitä sydämeni kaipasi, ja sain lääkkeen jokaiseen sielun sairauteen. Kadotin kaiken halun muuhun lukemiseen ja keskityin vastaanottamaan viisautta Jumalalta.”³¹²

Miller tunnusti julkisesti uskonsa siihen uskontoon, jota hän oli halveksinut. Mutta hänen uskomattomat toverinsa esittivät vitkastelematta kaikki ne todisteet, joita hän itse oli usein käyttänyt vastustaessaan Raamatun jumalallista arvovaltaa. Hän ei silloin ollut valmistautunut vastaamaan heille; mutta hän päätteli, että jos Raamattu on Jumalan antama ilmestys, sen täytyy olla johdonmukainen; ja koska se on annettu ihmisten ohjeeksi, sen täytyy olla sovitettu heidän ymmärryksensä mukaan. Hän päätti tutkia Raamatua omintakeisesti ja ottaa selville, eikö näennäisesti ristiriitaisia raamatunpaikkoja voi aina asettaa sopusointuun toistensa kanssa.

Raamattu avautuu

Pyrkien syrjäyttämään kaikki ennakkokäsitykset ja käyttämättä mitään selityksiä hän vertasi raamatunpaikkoja toisiinsa itse Raamatussa olevien viittausten ja hakusanakirjojen avulla. Hän suoritti tutkimustaan järjestelmällisesti ja huolellisesti. Aloittaen ensimmäisestä Mooseksen kirjasta ja lukien jae jakeelta hän ei mennyt eteenpäin, ennen kuin eri kohtien merkitys oli tullut hänelle niin selväksi,

[307]

ettei niihin jäänyt mitään hämärää. Kun jokin kohta näytti epäselvältä, hän vertasi sitä aina jokaiseen muuhun tekstiin, jolla näytti olevan yhteyttä tutkimuksen alaisen kohdan kanssa. Hän sovellutti jokaisen sanan sopivasti tekstin aiheeseen, ja jos hänen näkemyksensä oli sopusoinnussa jokaisen vertailutekstin kanssa, siinä ei ollut enää mitään vaikeutta. Näin hän sai vaikeasti ymmärrettäviin kohtiin selityksen muista raamatunkohdista. Kun hän näin tutkiessaan samalla hartaasti rukoili Jumalalta valaistusta, selvisi se, mikä hänestä aikaisemmin oli näyttänyt hämärältä. Hän sai kokea tosiksi psalmerunoilijan sanat: “Kun sinun sanasi avautuvat, niin ne valaisevat ja antavat yksinkertaiselle ymmärrystä.” Ps. 119: 130.

Miller tutki suurella innolla Danielin kirjaa ja Ilmestyskirjaa, soveluttaen niihin samoja selityseriä kuin muihinkin Raamatun kirjoihin. Tällöin hän suureksi ilokseen havaitsi, että profetallisia vertauskuvia voi ymmärtää. Lisäksi hän huomasi, että mikäli Raamatun ennustukset olivat jo täyttyneet, ne olivat täyttyneet kirjaimellisesti. Erilaiset vertauskuvat oli joko selitetty välittömästi tai niissä käytetyt ilmaisumuodot oli selitetty muissa raamatunkohdissa, ja nämä selitykset oli ymmärrettävä kirjaimellisesti. “Tulin vakuuttuneeksi siitä”, hän sanoo, “että Raamattu on ilmoitettujen totuuksien järjestelmä, joka on esitetty niin selvästi ja yksinkertaisesti, ettei matkustajan, tyhmänkään, tarvitse joutua harhaan.”³¹³ Totuuden ketjun jokainen uusi rengas palkitsi hänen ponnistuksensa, kun hän askel askelelta seurasi profetian suuria valtaväyliä. Taivaan enkelit ohjasivat hänen ajatuksiaan ja auttoivat häntä ymmärtämään Raamatun kirjoituksia.

Kun Miller menneisyydessä toteutuneiden ennustusten toteutumistavasta päätteli, miten jäljellä olevat ennustukset tulevat toteutumaan, hän tuli vakuuttuneeksi, ettei kansanomaisella käsityksellä Kristuksen hengellisestä hallituksesta — tuhatvuotisesta valtakunnasta maan päällä ennen maailman loppua — ollut Jumalan sanan tukea. Tuo oppi tuhannesta vanhurskauden ja rauhan vuodesta ennen Herran persoonallista tuloa siirtää Jumalan suuren ja kauhistuttavan päivän kauas tulevaisuuteen. Mutta vaikka se voi tuntua miellyttävältä, se on ristiriidassa Kristuksen ja hänen apostoliensa opetusten kanssa, sillä he selittivät, että nisu ja lusteet kasvavat yhdessä elonleikkukseen, eli maailman loppuun, asti (Matt. 13: 30, 38—41); että “pahat ihmiset ja petturit menevät yhä pitemmälle pahuudessa”; että

“viimeisinä päivinä on tuleva vaikeita aikoja” ja että pimeyden valta on pysyvä Herran tulemiseen saakka, jolloin se hävitetään hänen suunsa henkäyksellä ja tuhotaan hänen tulemuksensa ilmestyksellä. 2 Tess. 2: 8.

[308]

Apostolisella seurakunnalla ei ollut oppia maailman kääntymisestä ja Kristuksen hengellisestä hallituksesta. Kristityt eivät sitä yleisesti hyväksyneet ennen kahdeksannentoista vuosisadan alkua. Sen seuraukset olivat pahoja niin kuin kaikkien muidenkin erehdysten. Se opetti ihmisiä pitämään Herran tulemusta kaukaisessa tulevaisuudessa tapahtuvana asiana ja esti heitä tarkkaamasta merkkejä, jotka osoittivat sen olevan lähellä. Se herätti väärän luottamuksen ja turvallisuuden tunteen, ja saattoi monet laiminlyömään sen valmistuksen, joka on välttämätön Herran kohtaamista varten.

Miller havaitsi Kristuksen todellisen persoonallisen takaisintulon olevan selvästi esitettyä Raamatussa. Paavali sanoo: “Itse Herra on tuleva alas taivaasta käskyhuudon, ylienkelin äänen ja Jumalan pasunan kuuluessa.” 1 Tess. 4: 16. Ja Vapahtaja vakuuttaa: “He näkevät Ihmisen Pojan tulevan taivaan pilvien päällä suurella voimalla ja kirkkaudella.” “Sillä niinkuin salama leimahtaa idästä ja näkyy hamaan länteen, niin on oleva Ihmisen Pojan tulemus.” Matt. 24: 30, 27. Häntä seuraavat kaikki taivaan joukot. “Ihmisen Poika tulee kirkkaudessaan ja kaikki enkelit hänen kanssaan.” Matt. 25: 31. “Ja hän lähettää enkelinsä suuren pasunan pauhatessa, ja he kokoavat hänen valittunsa.” Matt. 24: 31.

Jeesuksen tullessa vanhurskaat kuolleet herätetään ja elossa olevat pyhät muutetaan. Paavali todistaa: “Emme kaikki kuolemaan nuku, mutta kaikki me muutumme, yhtäkkiä, silmänräpäyksessä, viimeisen pasunan soidessa; sillä pasuna soi, ja kuolleet nousevat katoamattomina, ja me muutumme. Sillä tämän katoavaisen pitää pukeutuman katoamattomuuteen, ja tämän kuolevaisen pitää pukeutuman kuolemattomuuteen.” 1 Kor. 15: 51—53. Kuvailtuaan kirjeessään tessalonikalaisille Herran tulemusta, hän jatkaa: “Kristuksessa kuolleet nousevat ylös ensin; sitten meidät, jotka olemme elossa, jotka olemme jääneet tänne, temmataan yhdessä heidän kanssaan pilvissä Herraa vastaan yläilmoihin; ja niin me saamme aina olla Herran kanssa.” 1 Tess. 4: 16, 17.

Jumalan kansa ei voi saada valtakuntaa ennen Kristuksen persoonallista takaisintuloa. Vapahtaja sanoi: “Kun Ihmisen Poika tulee

[309]

kirkkaudessaan ja kaikki enkelit hänen kanssaan, silloin hän istuu kirkkautensa valtaistuimelle. Ja hänen eteensä kootaan kaikki kansat, ja hän erottaa toiset toisista, niinkuin paimen erottaa lampaat vuohista. Ja hän asettaa lampaat oikealle puolelleen, mutta vuohet vasemmalle. Silloin Kuningas sanoo oikealla puolellaan oleville: ‘Tulkaa, minun Isäni siunatut, ja omistakaa se valtakunta, joka on ollut teille valmistettuna maailman perustamisesta asti.’” Matt. 25: 31—34. Edellä mainituista raamatunpaikoista olemme nähneet, että Ihmisen Pojan tullessa kuolleet nousevat katoamattomina ja elossa olevat muuttuvat. Tämän suuren muutoksen kautta he valmistuvat vastaanottamaan valtakunnan; sillä Paavali sanoo: “Ei liha ja veri voi periä Jumalan valtakuntaa, eikä katoavaisuus peri katoamattomuutta.” 1 Kor. 15: 50. Nykyisessä tilassaan ihminen on kuolevainen, katoavainen; mutta Jumalan valtakunta tulee olemaan katoamaton, ikuisesti pysyvä. Sen tähden ihminen nykyisessä tilassaan ei voi päästä Jumalan valtakuntaan. Mutta kun Jeesus tulee, hän antaa omilleen kuolemattomuuden; ja silloin hän kutsuu heitä omistamaan sen valtakunnan, jonka perillisiä he siihen asti ovat olleet.

Toinen todistus

Nämä ja muutkin raamatunpaikat osoittivat selvästi Millerille, että ne tapahtumat, joita yleisesti odotettiin ennen Kristuksen toista tulemistä, sellaiset kuin yleismaailmallinen rauha ja Jumalan valtakunnan perustaminen maan päälle, tulevat vasta Kristuksen tulemisen jälkeen. Lisäksi kaikki ajan merkit ja maailman tila vastasivat profeettain kuvausta viimeisistä päivistä. Hänen oli pakko, pelkän raamatuntutkistelun nojalla, tulla siihen johtopäätökseen, että nykyisessä tilassa olevalle maalle määrätty aika oli loppumaisillaan.

“Toisena todistuksena, joka voimakkaasti vaikutti minuun”, hän sanoo, “olivat Raamatun aikailmoitukset... Minä huomasin, että ennustetut tapahtumat olivat usein esiintyneet ennustuksessa ilmoitettuna aikana. Vedenpaisumuksen tulo sadan kahdenkymmenen vuoden kuluttua (1 Moos. 6: 3); ilmoitus seitsemän päivän kuluttua tulevasta neljäkymmentä vuorokautta kestävästä sateesta (1 Moos. 7: 4); Aabrahamin jälkeläisten neljäsataa vuotta kestävä muukalaisuuden aika (1 Moos. 15: 13); juomanlaskijan ja leipurin unien kolme päivää (1 Moos. 40: 12—20); faraon unien seitsemän vuotta

(1 Moos. 41: 28—54); neljäkymmentä vuotta erämaassa (4 Moos. 14: 34); kolmen ja puolen vuoden nälänhätä (1 Kun. 17: 1; Luuk. 4: 25);... seitsemänkymmentä vuotta kestävä vankeus (Jer. 25: 11); Nebukadnessarin seitsemän aikaa (Dan. 4: 13—16); seitsemän viikkoa, kuusikymmentäkaksi viikkoa ja yksi viikko, yhteensä seitsemänkymmentä viikkoa, jotka olivat määrättyt juutalaisille (Dan. 9: 24—27) — kaikkien näiden aikojen rajoittamat tapaukset olivat ensin vain ennustusten kohteina ja sitten tulivat tarkalleen ennustusten mukaan.”³¹⁴

[310]

Kun hän siten Raamattua tutkiessaan huomasi eri ajanjaksoja, jotka hänen käsityksensä mukaan ulottuivat Kristuksen toiseen tulemiseen asti, hän ei voinut muuta kuin pitää niitä ennen määrättyinä aikoma, jotka Jumala oli ilmoittanut palvelijoilleen. Mooses sanoo: “Se mikä on salassa, se on Herran, meidän Jumalamme; mutta mikä on ilmoitettu, se on meitä ja meidän lapsiamme varten ikuisesti” (5 Moos. 29: 29); ja Herra vakuuttaa profeetta Aamoksen kautta, ettei hän “tee mitään ilmoittamatta salaisuuttaan palvelijoillensa profeetoille” (Aam. 3: 7). Jumalan sanan tutkijat voivat sen tähden odottaa löytävänsä totuuden kirjasta selviä viittauksia mitä hämmästyttävimpiin tapahtumiin ihmiskunnan historiassa.

“Kun olin täysin vakuuttunut”, Miller sanoo, “että jokainen kirjoitus, joka on syntynyt Jumalan Hengen voiman vaikutuksesta, on hyödyllinen (2 Tim. 3: 16), eikä koskaan ole mitään profetiaa tuotu esiin ihmisen tahdosta, vaan Pyhän Hengen johtamina ihmiset ovat puhuneet sen, minkä saivat Jumalalta (2 Piet. 1: 21), sekä tiesin, että kaikki, mikä ennen on kirjoitettu, on kirjoitettu meille opiksi, että meillä kärsivällisyyden ja Raamatun lohdutuksen kautta olisi toivo (Room. 15: 4), en voinut muuta kuin ottaa sen kannan, että Raamatun aikailmoituksia on pidettävä osana Jumalan sanasta ja tutkittava yhtä huolellisesti kuin muitakin Raamatun osia. Sen tähden tunsin, ettei minulla, yrittäessäni oppia ymmärtämään sitä, minkä Jumala armossaan oli nähnyt hyväksi meille ilmoittaa, ollut oikeutta syrjäyttää profeetallisia ajanjaksoja.”³¹⁵

Selvimmän näytti Kristuksen toisen tulemisen ajan ilmaisevan Dan. 8: 14: ssa oleva ennustus: “Kahtatuhatta kolmeasataa iltaa ja aamua; sitten pyhäkkö asetetaan jälleen oikeuteensa” (engl. kään. muk.: “pyhäkkö puhdistetaan”). Seuraten sääntöä, jonka mukaan Raamattu on oma selittäjänsä, Miller huomasi, että vertauskuvalli-

sessä profetiassa päivä merkitsee vuotta. 4 Moos. 14: 34; Hes. 4: 6. Hän näki, että mainitut 2300 profeetallista päivää, eli kirjaimellista vuotta, ulottuivat paljon pitemmälle kuin juutalaisille määrätty aika, eivätkä siis voineet tarkoittaa vanhan liiton pyhäkköä. Miller omaksui sen yleisesti hyväksytyyn käsitykseen, että kristillisellä ajalla maa on pyhäkkö, ja sen mukaisesti hän luuli Dan. 8: 14: ssa ennustetun pyhäkön puhdistuksen tarkoittavan maan puhdistamista tulella Kristuksen toisessa tulemuksessa. Tämän nojalla hän päätteli, että jos voitaisiin löytää oikea lähtökohta noille 2300 päivälle, voitaisiin helposti määrätä Kristuksen toisen tulemisen aika. Siten saataisiin tietää suuren loppuselvityksen aika, se aika, jolloin nykyinen tila “kaikkine ylpeyksineen ja mahteineen, komeuksineen ja turhuuksineen, jumalattomuuksineen ja sortoineen päättyy”; jolloin “kirus poistetaan maan päältä, kuolema hävitetään, annetaan palkka Jumalan palvelijoille, profeetoille ja pyhille ja niille, jotka hänen nimeään pelkäävät, ja turmellaan ne, jotka maan turmelevat”. ³¹⁶

Uudella ja entistä syvemmällä vakavuudella Miller jatkoi ennustusten tutkimista, käyttäen siihen päivien lisäksi öitäkin, sillä hän halusi selvyyttä asiaan, joka tuntui niin kovin tärkeältä ja kaikkea muuta kiinnostavammalta. Danielin kahdeksannesta luvusta hän ei löytänyt mitään johtolankaa noiden 2300 päivän alkukohdan määrittämiseen. Enkeli Gabriel, joka oli saanut käskyn selittää Danielille näyn, selitti siitä vain osan. Kun profeetalle ilmoitettiin, mikä kauhea vaino oli kohtaava seurakuntaa, hänen voimansa pettivät. Hän ei kestänyt enempää, ja enkeli jätti hänet joksikin aikaa. Daniel “oli raukea ja sairasti jonkin aikaa”. “Ja minä olin hämmästyksissäni näyn tähden”, hän sanoo, “enkä sitä ymmärtänyt.”

Profeetallinen aikataulu

Mutta Jumala oli sanonut sanansaattajalleen: “Gabriel, selitä tälle se näky!” Tämä tehtävä oli suoritettava. Sen tähden enkeli palasi jonkin ajan kuluttua Danielin luo, sanoen: “Nyt minä olen lähtenyt neuvomaan sinua ymmärrykseen.” “Käsitä siis se sana ja ymmärrä näky.” Kahdeksannessa luvussa esitetystä näystä oli eräs tärkeä kohta jäänyt selittämättä, nimittäin se, joka koski aikaa — noita 2300 vuorokautta. Sentähden enkeli, jatkaessaan selitystään, puhuu pääasiassa aikakysymyksestä.

Näin hän selittää: “Seitsemänkymmentä viikkoa on säädetty sinun kansallesi ja pyhälle kaupungillesi... Ja tiedä ja käsitä: siitä ajasta, jolloin tuli se sana, että Jerusalemin on jälleen rakennettava, voideltuun, ruhtinaaseen, asti, on kuuluva seitsemän vuosiviikkoa, ja kuusikymmentä kaksi vuosiviikkoa, niin se jälleen rakennetaan toreinensa ja vallihautoinensa, mutta keskellä ahtaita aikoja. Ja kuudenkymmenen kahden vuosiviikon mentyä tuhoaan voideltu... Ja hän tekee hiton raskaaksi (engl. kään. ja vanha suom. kään.: ‘vahvistaa liiton’) monille yhden vuosiviikon ajaksi, ja puoleksi vuosiviikoksi (engl. kään.: keskellä viikkoa) hän lakkauttaa teurasuhrin ja ruokauhrin.” Dan. 9: 24—27.

[312]

Enkelin selitys

Enkeli lähetettiin Danielin luo nimenomaan sitä varten, että hän selittäisi tälle kahdeksannen luvun näystä sen kohdan, jota tämä ei ollut ymmärtänyt, nimittäin aikaa koskevan ilmoituksen: “Kahtatuhatta kolmeasataa iltaa ja aamua; sitten pyhäkkö puhdistetaan.” Annettuaan Danielille kehotuksen: “Käsitä siis se sana ja ymmärrä näky”, enkeli jatkoi: “Seitsemänkymmentä viikkoa on säädetty sinun kansallesi ja pyhälle kaupungillesi.” Se sana, joka tässä on käännetty sanalla “säädetty”, merkitsee kirjaimellisesti “leikattu”. Enkeli sanoi, että 70 viikkoa, jotka merkitsevät 490 vuotta, oli leikattu erikoisesti juutalaisille kuuluviksi. Mutta mistä ne oli leikattu? Koska nuo 2300 vuorokautta ovat ainoa kahdeksannessa luvussa mainittu ajanjakso, täytyy 70 viikon olla leikattu siitä. Mainitut 70 viikkoa ovat näin ollen 2300 vuorokauden osa, molempien alkaessa samasta ajankohdasta. Enkeli selitti, että 70 viikon ajanjakso alkoi silloin, kun annettiin Jerusalemin jälleenrakentamista koskeva käsky. Jos tämän käskyn ajankohta saataisiin selville, olisi samalla tullut määrätyksi tuon pitkän ajanjakson, 2300 vuorokauden, lähtökohta.

Esran seitsemännessä luvussa on tämä käsky. Esra 7: 12—26. Täydellisemmässä muodossa sen antoi Persian kuningas Artakserkses* vuonna 457 eKr. Mutta Esra 6: 14: ssa sanotaan, että Herran huone Jerusalemissa rakennettiin “Kooreksen, Daarejaveksen ja Artahsastan, Persian kuninkaan, käskyn mukaan”. Alkuunpanemalla,

* Kreikk. muoto hebr. nimestä Artahsasta, jota käytetään suom. raamatunkäännöksessä.

vahvistamalla ja täydentämällä käskyn nämä kolme kuningasta saattoivat sen sellaiseen ennustuksen vaatimaan täydellisyyteen, jossa se merkitsi noiden 2300 vuoden alkua. Ottamalla käskyn täydelliseksi tulemisen vuosi 457 eKr. lähtökohdaksi, huomattiin seitsemääkymmentä viikkoa koskevan ennustuksen jokaisen yksityiskohdan täyttyneen.

“Siitä ajasta, jolloin tuli se sana, että Jerusalemin on jälleen rakennettava, voideltuun, ruhtinaaseen, asti, on kuluva seitsemän vuosiviikkoa ja kuusikymmentä kaksi vuosiviikkoa”, siis yhteensä kuusikymmentä yhdeksän viikkoa eli 483 vuotta. Artakserkseen käsky astui voimaan syksyllä vuonna 457 eKr. Tästä ajasta laskettuna 483 vuotta ulottuu syksyyn vuonna 27 jKr. ³¹⁷Silloin tämä ennustus täyttyi. “Voideltu” on Kristus. Syksyllä vuonna 27 jKr. Johannes kastoi Jeesuksen, joka samassa yhteydessä sai Hengen voitelun. Apostoli Pietari sanoo, että “Jumala Pyhällä Hengellä ja voimalla oli voidellut Jeesuksen Nasaretilaisen.” Apt. 10: 38. Ja Vapahtaja itse todisti: “Herran Henki on minun päälläni, sillä hän on voidellut minut julistamaan evankeliumia köyhille.”

Luuk. 4: 18. Kasteensa jälkeen Jeesus meni Galileaan “ja saamasi Jumalan evankeliumia” ja sanoi: “Aika on täyttynyt.” Mark. 1: 14, 15.

“Ja hän vahvistaa hiton monille yhden vuosiviikon ajaksi.” Tässä mainittu “viikko” on seitsemänkymmenen vuosiviikon viimeinen viikko, eli juutalaisille säädetyn ajan viimeiset seitsemän vuotta. Tänä aikana, vuodesta 27 jKr. vuoteen 34 jKr. Jeesus esitti evankeliumikutsun erikoisesti juutalaisille, ensin henkilökohtaisesti ja sitten opetuslastensa välityksellä. Kun apostolit lähtivät julistamaan valtakunnan hyvää sanomaa, Vapahtaja antoi neuvon: “Älköön tienne viekö pakanain luokse, älkääkä menkö mihinkään samarialaisten kaupunkiin, vaan menkää ennemmin Israelin huoneen kadonneitten lammasten tykö.” Matt. 10: 5, 6.

“Keskellä viikkoa hän lakkauttaa teurasuhrin ja ruokauhrin.” Vuonna 31 jKr., kolme ja puoli vuotta kasteensa jälkeen, Herramme ristiinnaulittiin. Golgatan suurella uhrilla päättyi se uhrijärjestelmä, joka neljäntuhannen vuoden aikana oli viitannut eteenpäin Jumalan Karitsaan. Vertauskuva oli kohdannut todelhsuuden ja kaikkien seremonialain määräämien uhrien täytyä lakata.

Juutalaisille säädetyt 70 viikkoa eli 490 vuotta päättyivät, kuten olemme nähneet, vuonna 34 jKr. Silloin Juudan kansa ratkaisevasti hylkäsi evankeliumin neuvostonsa päätöksellä, joka johti Stefanuksen marttyyrikuolemaan ja Kristuksen seuraajien vainoon. Sen jälkeen pelastussanomaa ei enää rajoitettu valittuun kansaan, vaan se annettiin maailmalle. Seurakunnan jäsenet, joiden täytyi vainon tähden paeta Jerusalemissa, “vaelsivat paikasta toiseen ja julistivat evankeliumin sanaa. Ja Filippus meni Samarian kaupunkiin ja saarnasi heille Kristusta”. Apt. 8: 4, 5. Pietari, Jumalan johdattamana, julisti evankeliumia Kesareassa asuvalle sadanpäämiehelle, Jumalaa pelkääväiselle Kome-liukselle; ja innokas Paavali, joka voitettiin Kristuksen uskon puolelle, sai tehtäväkseen viedä ilosanoman “kauas pakanain tykö”. Apt. 22: 21.

Näin pitkälle ennustuksen jokainen yksityiskohta on tarkalleen toteutunut; ja on selvästi todettu, että ennustuksessa mainitut 70 viikkoa alkoivat vuonna 457 eKr. ja päättyivät vuonna 34 jKr. Tämän nojalla voi helposti laskea 2300 päivän päättymisajan. Kun 70 viikkoa — 490 päivää — leikataan 2300 päivästä, jää jäljelle 1810 päivää. 490 päivän päätyttyä oli siis vielä jäljellä 1810 päivää. Kun vuoteen 34 jKr. lisätään 1810 vuotta, tullaan vuoteen 1844 jKr. Dan. 8: 14: ssa mainitut 2300 päivää päättyivät siis vuonna 1844. Tämän pitkän profeetallisen ajanjakson päätyttyä oli Jumalan enkelin vakuutuksen mukaan pyhäkkö puhdistettava. Täten pyhäkön puhdistamisen aika tuli tarkoin määräytyksi, ja yleisesti uskottiin tuon puhdistamisen tapahtuvan Kristuksen toisessa tulemisessa.

Miller ja hänen työtoverinsa luulivat ensin, että nuo 2300 päivää päättyisivät keväällä 1844, kun taas ennustus viittaa saman vuoden syksyyn. ³¹⁸Tämä väärinkäsitys tuotti pettymyksen ja vaikean pulman niille, jotka valitsivat edellisen ajankohdan Herran tulemisen ajaksi. Mutta se ei vähimmässäkään määrässä heikentänyt sitä todistelua, jonka mukaan 2300 päivän aika päättyi vuonna 1844 ja silloin tuli se tärkeä tapahtuma, jota kutsutaan pyhäkön puhdistamiseksi.

Kun Miller alkoi tutkia Raamattua ennen mainittua menettelytapaa käyttäen, todistaakseen sen Jumalan ilmoitukseksi, hänellä ei alussa ollut vähäisintäkään aavistusta siitä johtopäätöksestä, johon hän nyt oli tullut. Hän tuskin voi uskoa tutkimuksensa tulosta. Mutta Raamatun todistus oli niin selvä ja voimakas, ettei sitä voinut syrjäyttää.

Hän oli tutkinut Raamattua kaksi vuotta, kun hän vuonna 1818 tuli siihen juhlalliseen vakaumukseen, että noin 25 vuoden kuluttua Kristus ilmestyisi pelastamaan kansaansa. Hän sanoi: “Minun ei tarvitse puhua siitä ilosta, joka tätä ihanaa näkyä ajatellessani täytti sydämeni, eikä sieluni palavasta halusta päästä osalliseksi pelastettujen iloon. Raamattu oli nyt minulle uusi kirja. Se oli todellakin ymmärryksen juhlaa. Se, mikä minusta oli Raamatusta näyttänyt pimeältä, salaperäiseltä ja hämärältä, selveni mielelleni siinä kirkkaassa valossa, joka nyt lähti sen pyhiltä sivuilta; ja kuinka kirkkaalta ja ihanalta totuus näyttikään! Kaikki ristiriitaisuudet ja epäjohtonmukaisuudet, joita ennen olin löytänyt pyhästä sanasta, olivat kadonneet; ja vaikka siinä vielä oli monta kohtaa, joita en voinut katsoa täysin ymmärtäväni, oli se kuitenkin valaissut pimentynyttä mieltäni siinä määrin, että sain Raamatun tutkimisesta sellaista iloa, jota en aikaisemmin ollut kuvitellutkaan olevan saatavissa sen opetuksista.” ³¹⁹

“Sen juhlallisen vakaumuksen ohella, että Raamatusta oli enustettu niin tärkeitä asioita tapahtuvaksi lyhyessä ajassa, liikutti mieltäni voimakkaasti kysymys velvollisuudestani maailmaa kohtaan sen perusteella, että itse olin saanut sellaisen vakaumuksen.”

[315] ³²⁰ Miller tunsu velvollisuudekseen jakaa toisille sitä valoa, minkä itse oli saanut. Hän odotti saavansa vastustusta jumalattomien taholta, mutta uskoi kaikkien kristittyjen iloitsevan siitä toivosta, että saisivat kohdata Vapahtajan, jota he sanoivat rakastavansa. Hänen ainoa pelkonsa oli, että monet iloitsen saan ihanan vapautumistoivonsa pikaisesta toteutumisesta, hyväksyisivät tämän opin, tutkimatta riittävästi Raamatusta sen luotettavuutta. Sen tähden hän lykkäsi sen esittämistä, ettei hän, jos sittenkin olisi erehtynyt, joutuisi viemään toisia harhaan. Näin hän joutui uudelleen tutkimaan niitä todisteita, joihin hänen johtopäätöksensä perustuivat, ja huolellisesti harkitsemaan jokaista vaikealta näyttävää kohtaa. Tulos oli, että kaikki vastaväitteet katosivat Jumalan sanan valossa niin kuin sumu aurinkon valossa. Viisi vuotta kestäneen tarkistustyön jälkeen hän oli täysin vakuuttunut kantansa oikeudesta.

Pakottava kutsu

Velvollisuus ilmoittaa muille, mitä itse uskoi Raamatun selvästi opettavan, tuntui hänestä nyt entistä vaativammalta. Hän sanoo:

“Työskennellessäni tehtävissäni soi alituisesti korvissani: Mene kertomaan maailmalle sen vaarasta! Mieleeni tuli yhä uudelleen tämä teksti: ‘Jos minä sanon jumalattomalle: jumalaton, sinun on kuolemalla kuoltava, mutta sinä et puhu varoittaaksesi jumalatonta hänen tiestään, niin se jumalaton kuolee synnissänsä, mutta hänen verensä minä vaadin sinun kädestäsi. Mutta jos sinä varoitat jumalatonta hänen tiestänsä, että hän kääntyisi siltä pois, eikä hän tieltänsä käännä, niin hän kuolee synnissänsä, mutta sinä olet sielusi pelastanut.’ Hes. 33: 8, 9. Minä tunsin, että jos jumalattomia tehokkaalla tavalla varoitettaisiin, monet heistä tekisivät parannuksen, mutta jos minä en heitä varoittaisi, heidän verensä vaadittaisiin minun kädestäni.”

321

Miller alkoi esittää käsityksiään yksityisille henkilöille, sen mukaan kuin siihen oli tilaisuutta, ja rukoili, että joku pappi tajuaisi niiden tärkeyden ja rupeaisi niitä julistamaan. Mutta hän ei voinut karkoittaa sitä ajatusta, että varoituksen antaminen oli hänen henkilökohtainen velvollisuutensa. Hänen mieleensä tulivat yhä uudelleen sanat: “Mene kertomaan se maailmalle; heidän verensä minä vaadin sinun kädestäsi.” Hän odotti yhdeksän vuotta, ja taakka oli raskaana hänen sydämellään, kunnes hän vuonna 1831 ensimmäisen kerran esitti julkisesti uskonsa perusteet.

Niinkuin Elisa kutsuttiin pelloilta härkien perästä ottamaan haltuunsa profeetan toimeen vihkiytyneelle kuuluvan vaipan, samoin William Miller kutsuttiin auran kurjesta julistamaan kansalle Jumalan valtakunnan salaisuuksia. Vavisten hän ryhtyi tähän työhön, johdattaen kuulijansa askel askeleelta profeetallisten ajanjaksojen halki Kristuksen toiseen tulemiseen. Jokaisella yrityksellä hän sai uutta voimaa ja rohkeutta, nähdessään sanojensa herättämän laajan innostuksen.

[316]

Vain veljiensä pyynnöstä Miller, joka piti pyyntöä Jumalan kutsuna, suostui esittämään käsityksiään julkisesti. Hän oli tällöin viisikymmentä vuotta vanha, ja kun oli tottumaton pitämään puheita yleisölle, häntä vaivasi tunne, että hän oli kykenemätön edessään olevaan työhön. Mutta alusta pitäen hänen työllään oh erikoinen siunaus sielujen pelastukseksi. Hänen ensimmäinen luentonsa sai aikaan uskonnollisen herätyksen, jossa kääntyi kolmetoista perhettä, lukuunottamatta kahta henkilöä. Häntä pyydettiin välittömästi puhumaan muilla paikkakunnilla, ja miltei joka paikassa hänen työnsä

seurauksena oli Jumalan työn elpyminen. Syntisiä kääntyi, kristityt heräsivät pyhempään elämään ja deistit ja uskottomat tunnustivat Raamatun totuuden ja kristinuskon luotettavuuden. Ne, joiden keskuudessa hän työskenteli, todistivat, että “hän vaikutti sellaisiin ihmisluokkiin, joita muut eivät voineet saavuttaa.”³²² Hänen saarnansa olivat omiaan herättämään kansan harrastusta uskonnon suuriin kysymyksiin sekä hillitsemään ajan lisääntyvää maailmallisuutta ja aistillisuutta.

Melkein joka kaupungissa oli kymmeniä, muutamissa satoja ihmisiä, jotka olivat kääntyneet hänen saarnojensa kautta. Useissa paikoissa melkein kaikki protestanttiset seurakunnat avasivat hänelle kirkkonsa; ja yleensä eri yhdyskuntien papit pyysivät häntä saarnaamaan. Hänen muuttumattomana ohjeenaan oli saarnata ainoastaan siellä, mihin hänet kutsuttiin, ja kuitenkin hän huomasi mahdolltomaksi täyttää puoliakaan saamistaan pyynnöistä.

Monet, jotka eivät hyväksyneet hänen käsitystään Kristuksen toisen tulemisen tarkasta ajasta, tulivat vakuuttuneiksi Kristuksen tulemuksen varmuudesta ja läheisyydestä sekä välttämättömyydestä valmistua sitä varten. Muutamissa suurissa kaupungeissa hänen toimintansa teki huomattavan vaikutuksen. Väkijuomakauppiaat lopettivat liikkeensä ja muuttivat myymälänsä kokoushuoneiksi. Pelipaikat suljettiin. Uskottomat, deistit, universalistit ja vieläpä toivottomilta näyttävät paheiden orjat tekivät parannuksen. Jotkut näistä eivät olleet vuosikausiin käyneet jumalanpalveluspaikassa. Eri uskonuunnat järjestivät rukous- kokouksia eri paikkoihin melkein joka tunniksi. Liikemiehet kokoontuivat keskipäivällä rukoilemaan ja kiittämään Jumalaa. Ei ollut liioittelevaa kiihtymystä, mutta melkein kaikkialla kansan keskuudessa valhtsi juhlallinen vakavuus.

[317] Millerin toiminta oli, samoin kuin aikaisempienkin uskonpuhdistajain, enemmän ymmärrykseen ja omaantuntoon vetoamista kuin pyrkimystä pelkän tunnelikutuksen aikaansaamiseen.

Vuonna 1833 Miller sai saarnaluvan baptistiseurakunnaita, jonka jäsen hän oli. Useat tämän uskontokunnan saarnaajatkin hyväksyivät hänen toimintansa, ja heidän muodollisella suostumuksellaan hän jatkoi työtään. Hän matkusti ja saamasi alinomaan, vaikka hänen henkilökohtainen työnsä rajoittuikin pääasiallisesti Uuteen Englantiin ja keski- valtioihin. Useina vuosina hän maksoi kaikki matkakustannukset omilla varoillaan, eikä hän myöhemminkään koskaan

ottanut vastaan täyttä korvausta, matkustaessaan niihin paikkoihin, mihin häntä kutsuttiin. Näin hänen julkinen toimintansa, sen sijaan että olisi tuottanut hänelle taloudellista hyötyä, rasitti tuntuvasti hänen varallisuuttaan, joka vähitellen pieni tänä hänen elämänsä kautena. Hän oli suuren perheen isä, mutta kun perheen jäsenet olivat säästäväisiä ja ahkeria, niin hänen maatilansa tulot riittivät sekä hänen että hänen perheensä ylläpitoon.

“Tähdet putoavat”

Vuonna 1833, kaksi vuotta sen jälkeen, kun Miller oli alkanut julkisesti esittää todistuksia Kristuksen pikaisesta tulemisesta, ilmaantui viimeinen niistä merkeistä, jotka Vapahtaja oli maininnut tulemisensa edeltäjinä. Jeesus sanoi, että “tähdet putoavat taivaalta”. Matt. 24: 29. Ja Johannes, joka sai näyssä katsella Herran päivän läheisyyttä juhlistavia tapahtumia, kertoo Ilmestyskirjassa, että “taivaan tähdet putosivat maahan, niinkuin viikunapuu varistaa raaka-leensa, kun suuri tuuli sitä pudistaa”. Ilm. 6: 13. Tämä ennustus toteutui huomiota herättävällä ja vaikuttavalla tavalla, kun tapahtui suuri tähtisade marraskuun 13. p: nä 1833. Se oli laajimmalle ulottuva ja ihmeellisin tähtisade, mitä milloinkaan on merkitty muistiin; “koko taivaankansi Yhdysvaltojen yläpuolella oli silloin neljä tuntia liikkuvan tulen vallassa. Tässä maassa ei ole sen ensimmäisen asutuksen jälkeen esiintynyt toista taivaallista ilmiötä, jota määrätty ihmisluokka olisi katsellut sellaisella jännittyneellä ihailulla ja toiset sellaisella pelolla ja levottomuudella, kuin tapahtui tässä tähtisateessa.” “Sen ylevyyden ja pelottavan kauneuden muistavat vielä monet... Sadepisarat eivät voi pudota paljoa taajemmin kuin meteorit putosivat maata kohti. Ne putosivat itään, länteen, pohjoiseen ja etelään, kaikkiin suuntiin samalla tavalla. Sanalla sanoen, koko taivas näytti olevan liikkeessä... Sitä kuvaillaan professori Sillimanin päiväkirjassa näytäntönä, joka näkyi yli koko Pohjois-Amerikan... Kello kahdesta alkaen aina valoisaan päivään saakka, taivaan ollessa täysin selkeä ja pilvetön, häikäisevän loistavien valojen lakkaamaton vilke oli nähtävänä yli koko taivaan.”³²³

[318]

“Mikään kieli ei voi kuvailla tuon suurenmoisen näytelmän ko-meutta. Ei yksikään, joka sitä ei nähnyt, voi muodostaa oikeaa käsitystä sen loistosta. Näytti siltä kuin kaikki taivaan tähdet olisivat

kokoontuneet samaan pisteeseen lähellä keskitaivasta ja samalla kerta syöksyneet salaman nopeudella joka taholle kohti taivaanrantaan; ja kuitenkin ne eivät loppuneet — tuhannet seurasivat nopeasti toisia tuhansia, ikäänkuin olisivat olleet luodut tätä tilaisuutta varten.”³²⁴ “Ei ollut mahdollista nähdä onnistuneempaa kuvaa raakaleitaan varistavasta viikunapuusta, jota kova tuuli pudistaa.”³²⁵

New Yorkin Journal of Commerce-lehdessä oli marrask. 14. p:nä 1833 tätä ihmeellistä ilmiötä koskeva pitkä kirjoitus, jossa oli seuraava lausunto: “Minä luulen, ettei kukaan filosofi tai oppinut ole puhunut tai kirjoittanut sellaisesta tapahtumasta, kuin oli eilisaamuinen ilmiö. Profeetta ennusti sen 1800 vuotta sitten aivan tarkalleen, kun vaan haluamme ymmärtää tähtien putoamisen tarkoittavan putoavia tähtiä... siinä ainoassa merkityksessä, jossa se voi olla kirjaimellisesti totta”* .

Näin näkyi viimeinen niistä Jeesuksen tulemisen merkeistä, joista hän sanoi opetuslapsilleen: “Kun näette tämän kaiken, tietäkää, että se on lähellä, oven edessä.” Matt. 24: 33. Näiden merkkien jälkeen Johannes näki lähinnä Seuraavana suurena tapahtumana taivaan poistuvan kokoonkäärittävän pergamenttikäärön tavoin, maan järistessä, vuorien ja saarien siirtyessä sijoiltaan ja jumalattomien yrittäessä kauhun valtaamina kätkeytyä Ihmisen Pojan kasvoilta. Ilm. 6: 12—17.

Tuomion sanansaattaja

Useat tähtisateen nähneet pitivät sitä tulevan tuomion sanansaattajana — “juhlallisena vertauskuvana, varmana enteenä sekä Herran suuren ja kauhistuttavan päivän armollisena merkinä.”³²⁶ Siten kansan huomio kiinnitettiin ennustuksen täyttymiseen, ja monet heräsivät ottamaan vakavasti Kristuksen toista tulemistä koskevan varoitus- sanoman.

[319] Vuonna 1840 herätti suurta mielenkiintoa erään toisen ennustuksen merkillinen täytyminen. Kaksi vuotta aikaisemmin Josiah Litch, eras Kristuksen toista tulemistä julistavista saarnaajista, julkaisi Ilmestyskirjan yhdeksännen luvun selityksen, jossa hän ennusti Turkin vallan luhistumisen. Hänen laskelmiensa mukaan tämä valtakunta kokisi romahduksen elokuussa 1840. Muutamia päiviä ennen

* merkityksessä: meteori (suoment. huom.)

ennustuksen toteutumista hän kirjoitti: “Jos myönnämme, että ensimmäinen ajanjakso, 150 vuotta, täyttyi tarkalleen juuri sen edellä, kun Diakoses nousi valtaistuimelle turkkilaisten suostumuksella, ja että toinen jakso, 391 vuotta 15 päivää, alkoi ensimmäisen jakson päättyessä, ulottuu toinen jakso elokuun 11. p: ään 1840; ja voimme odottaa ottomaanisen vallan Konstantinopolissa silloin murtuvan. Minä uskon, että niin tulee tapahtumaan.”³²⁷

Juuri ilmoitettuna aikana Turkki hyväksyi lähettiläitensä kautta Euroopan liittoutuneiden valtain suojeluksen ja alistui täten kristillisten kansain valvontaan. Tämä tapahtuma toteutti ennustuksen tarkalleen.³²⁸ Kum tämä tuli tunnetuksi, tulivat suuret joukot vakuuttuneiksi siitä, että Millerin ja hänen kumppaniensa omaksuma ennustusten selitystapa oli oikea, ja adventtiliike sai ihmeellisen vauhdin. Milleriin liittyi oppineita ja korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia miehiä sekä julistamaan suullisesti että julkaisemaan painettuina hänen mielipiteitään, ja vuodesta 1840 vuoteen 1844 työ laajeni nopeasti.

William Millerillä oli suuret sielunvoimat, jotka olivat kehittyneet ajattelun ja opiskelun kautta; ja lisäksi hän sai viisautta ylhäältä, asettumalla yhteyteen viisauden lähteen kanssa. Hän oli mallikelpoinen mies, joka sai osakseen kunnioitusta ja arvonantoa kaikkialla, missä rehellisyydelle ja siveelliselle kunnolle annettiin arvoa. Yhdistäen aidon hyväntahtoisuuden kristilliseen nöyryyteen ja itsehillintään hän oli huomaavainen ja ystävällinen kaikkia kohtaan, valmis kuuntelemaan toisten mielipiteitä ja punnitsemaan heidän perusteitaan. Kiihottomasti hän koetteli kaikkia teorioita ja oppeja Jumalan sanalla; ja hänen terve harkintansa sekä perusteellinen raamatuntuntemuksensa tekivät hänet kykeneväksi kumoamaan erehdykset ja paljastamaan valheet.

Miller ei kuitenkaan saanut suorittaa työtään kohtaamatta katkeavaa vastustusta. Aikaisempien uskonpuhdistajien tavoin hän joutui kokemaan, että kansanomaiset uskonnon opettajat eivät ottaneet sosiillisesti vastaan hänen julistamiaan totuuksia. Kun he eivät voineet puolustaa kantaansa Raamatulla, he turvautuivat ihmisten lausuntoihin ja oppeihin sekä kirkkoisien perimätietoihin. Mutta adventtitotuuden julistajat hyväksyivät vain Jumalan sanan todistuksen. “Raamattu ja vain Raamattu” oli heidän tunnussanansa. Heidän vastustajansa koettivat, Raamatun todistusten puutteessa, tehdä heidät

naurun ja pilkan alaisiksi. Aikaa, varoja ja luonnonlahjoja käytettiin niiden parhaamiseen, joiden ainoa rikos oli, että he ilolla odottivat Herransa tuloa, pyrkien elämään pyhää elämää ja kehottaen muitakin valmistautumaan hänen tulolleen.

Kaikella tarmolla koetettiin kääntää ihmisten ajatukset pois Kristuksen toisesta tulemisesta. Kristuksen tulemista ja maailman loppua koskevien ennustusten tutkiminen koetettiin saada näyttämään synnilliseltä ja sellaiselta, mitä tulisi hävetä. Täten kansanomaiset saarnaajat horjuttivat uskoa Jumalan sanaan. Heidän opetuksensa teki ihmisistä epäuskoisia, ja monet alkoivat elää omien jumalattomien halujensa mukaan. Sitten pahan aiheuttajat panivat sen kaiken adventistien syyksi.

Vaikka Miller kokosi täydet salit ymmärtäväisiä ja tarkkaavaisia kuulijoita, hänen nimeään mainittiin harvoin uskonnollisissa lehdissä muuten kuin ivaamisen tai paheksumisen yhteydessä. Välinpitämättömät ja jumalattomat, uskonnon opettajien asenteen rohkaisemina, yrittivät häpäisevillä nimityksillä sekä halpamaisilla ja herjaavilla sukkeluuksilla häväistä häntä ja hänen työtään. Tuo harmaahapsinen mies, joka oli jättänyt mukavan kotinsa, matkustaakseen omalla kustannuksellaan kaupungista kaupunkiin, ja työskenteli lakkaamatta, julistaen maailmalle vakavaa varoitussanomaa lähellä olevasta tuomiosta, leimattiin kiihkoilijaksi, valehtelijaksi ja keinottelevaksi veijariksi.

Milleriin kohdistettu pilkka, valhe ja herjaus aiheutti ankaria vastalauseita, joita tuli maallisen lehdistönkin taholta. Maailmalliset miehet selittivät, että niin “valtavan ylevän ja pelottaviin seurauksiin johtavan asian” kevytmielinen ivaaminen “ei ollut ainoastaan sen esittäjien ja kannattajien tunteilla leikkimistä, vaan myös tuomiopäivän pilkkaamista, Jumalan itsensä herjaamista ja hänen pelottavan tuomioistuimensa halveksimista.”³²⁹

Kaiken pahan alkuunpanija ei ainoastaan yrittänyt vastustaa adventti-sanoman vaikutusta, vaan myös surmata itse sanansaattajan. Miller sovellutti käytännöllisellä tavalla Raamatun totuutta kuulijoihinsa, nuhdellen heidän syntejään ja häiriten heidän itsetyytyväisyyttään; ja seuraus oli, että hänen suorat ja läpitunkevat sanansa herättivät heissä vihamielisyyttä. Seurakunnan jäsenten vastustava asenne hänen sanomaansa kohtaan rohkaisi alhaisemmalla tasolla olevia ihmisiä menemään pitemmälle; ja viholliset aikoivat surmata

hänet, kun hän poistuisi kokouspaikasta. Mutta väentungoksessa oli pyhiä enkeleitä, ja yksi näistä tarttui ihmishahmossa tämän Herran palvelijan käteen ja vei hänet kiihtyneeltä kansanjoukolta turvaan. Hänen työnsä ei vielä ollut tehty. Saatanan ja hänen lähettiläitensä aikomus raukesi tyhjiin. [321]

Kaikesta vastustuksesta huolimatta oli kiinnostus adventtiliikkeeseen jatkuvasti lisääntynyt. Yhdistysten luku kasvoi kymmenistä ja sadoista tuhansiin. Useat milleriläiset liittyivät eri seurakuntiin, mutta jonkin ajan kuluttua ilmeni vastustusta näitäkin käännynnäisiä kohtaan, ja seurakunnat ryhtyivät kurinpidollisiin toimenpiteisiin niiden suhteen, jotka olivat omaksuneet Millerin mielipiteet. Tämän johdosta hän kirjoitti kaikkien uskontokuntien kristityille osoitetun kirjelmän, jossa hän pyysi, että jos hänen oppiaan pidettiin vääränä, hänelle osoitettaisiin hänen erehdyksensä Raamatun teksteillä.

“Mitä me olemme uskoneet”, hän sanoi, “jota Jumalan sana ei käske meidän uskoa, ja sen sanan te itse myönnätte uskomme ja elämämme ohjeeksi, vieläpä ainoaksi ohjeeksi. Mitä me olemme tehneet sellaista, jonka voidaan katsoa aiheuttaneen niin ankaria moitteita meitä vastaan saarnatuolista ja sanomalehdistön taholta ja antaneen teille oikeuden erottaa meidät [adventistit] seurakunnistamme ja yhteydestämme?” “Jos me olemme väärässä, niin pyydämme teitä näyttämään meille, missä olemme erehtyneet. Näyttäkää meille Jumalan sanasta, että me olemme erehtyneet. Meitä on ivattu kylliksi; se ei voi koskaan saada meitä vakuuttuneiksi siitä, että olemme väärässä. Jumalan sana yksin voi muuttaa meidän käsityksemme. Me olemme tehneet johtopäätöksemme harkiten ja rukoillen Jumalan sanasta saamiemme todistusten perusteella.” ³³⁰

Epäuskon paulat

Ne varoitukset, joita Jumala on palvelijainsa kautta lähettänyt maailmalle, on aina otettu vastaan samalla tavalla epäillen. Kun Jumala ihmisten jumalattomuuden tähden tuotti vedenpaisumuksen maan päälle, hän ensin ilmoitti ihmisille aikomuksensa, jotta heillä olisi tilaisuus kääntyä pois pahoilta teiltään. Sata kaksikymmentä vuotta he saivat kuulla varoitusta; ja sinä aikana heidän oli tehtävä parannus, ettei Jumalan viha heitä hävittäisi. Mutta sanoma näytti heistä tyhjältä puheelta, eivätkä he sitä uskoneet. Mennen yhä

[322]

pitemmälle jumalattomuudessaan he pilkkasivat Jumalan sanansaattajaa, halveksivat hänen varoi-tuksiaan ja syyttivät häntä liiallisesta itsetietoisuudesta. Kuinka uskalsi yksi ainoa mies asettua kaikkia maailman maineikkaita miehiä vastaan? Jos Nooan sanoma olisi totta, miksi ei silloin koko maailma näkisi sitä ja uskoisi sitä? Yhden miehen väite tuhansien viisautta vastaan! He eivät halunneet uskoa varoitussanomaa eivätkä etsineet suojaa arkissa.

Pilkkajaat viittasivat luontoon — vuodenaikojen säännölliseen kulkuun, siniseen taivaaseen, josta ei koskaan ollut satanut, ja viheriöiviin niittyihin, joita yön vieno kaste virvoitti — ja he huudahtivat: “Eikö hän puhu vertauksia?” Halveksien he selittivät vanhurskauden saarnaajan mielettömäksi haaveilijaksi, sekä antautuivat huvitteluun ja paheelliseen elämään hillittömämmin kuin koskaan ennen. Mutta heidän epäuskonsa ei estänyt ennustettua tapahtumaa. Jumala kärsi kauan heidän jumalattomuuttaan, antaen heille hyvän tilaisuuden parannuk- sentekoon; mutta määrättynä aikana hänen tuomionsa kohtasivat niitä, jotka olivat hyljänneet hänen armonsa.

Kristus selittää, että samanlainen epäusko vallitsee hänen toisen tulemisensa suhteen. Niin kuin ihmiset Nooan päivinä “eivät tienneet, ennen kuin vedenpaisumus tuli ja vei heidät kaikki, niin”, Vapahtajamme sanojen mukaan, “on myös Ihmisen Pojan tulemus oleva”. Matt. 24: 39. Kun Jumalan lapsiksi tunnustautuvat ihmiset liittyvät yhteen maailman kanssa, eläen maailman ihmisten tavalla ja osallistuen heidän synnillisiin huvituksiinsa; kun seurakunnan elämä muuttuu maailman ylellisen elämän kaltaiseksi; kun hääkellot soivat ja kaikki odottavat useita maallisen menestyksen vuosia — silloin yhtäkkiä, aivan kuin taivaalta leimahtavan salaman yllättämänä, tulee loppu heidän kauniista unelmistaan ja petollisista toiveistaan.

Niin kuin Jumala lähetti palvelijansa varoittamaan maailmaa tulevasta vedenpaisumuksesta, niin hän myös lähetti valitseman- sa sanansaattajat antamaan ihmisille tiedon lopullisen tuomion läheisyydestä. Ja niin kuin ihmiset Nooan aikana nauraen ivasivat vanhurskauden saarnaajan ennustuksia, niin myös Millerin aikana monet, vieläpä Jumalan lapsiksi tunnustautuvat, pilkkasivat varoi- tussanomaa.

Miksi Kristuksen toisen tulemisen oppi ja siitä saarnaaminen olivat niin vastenmielisiä seurakunnille? Samalla kun Herran tuleminen merkitsee kärsimystä ja tuhoa jumalattomille, se on tulvillaan

iloa ja toivoa vanhurskaille. Tämä suuri totuus oli ollut Jumalan uskollisten palvelijain lohdutuksena kaikkina aikoina; miksi se oli tullut, samoin kuin sen Alkuunpanijakin, "loukkauskiveksi ja kompastuksen kallioksi" hänen omikseen tunnustautuville? Herra itsehän sanoi opetuslapsilleen: "Vaikka minä menen valmistamaan teille sijaa, tulen minä takaisin ja otan teidät tyköni." Joh. 14: 3. Säälivä Vapahtajammehan se oli, joka edeltäpäin nähden seuraajiensa yksinäisyyden ja surun, antoi enkelien tehtäväksi lohduttaa heitä, vakuuttamalla että hän oli tuleva henkilökohtaisesti takaisin, samoin kuin hän taivaaseen menikin. Kun opetuslapset seisoivat ja tähystelivät taivaalle, nähdäkseen viimeisen vilahduksen hänestä, jota he rakastivat, heidän huomionsa kiintyi sanoihin: "Galilean miehet, mitä te seisotte ja katsotte taivaalle? Tämä Jeesus, joka otettiin teiltä ylös taivaaseen, on tuleva samalla tavalla, kuin te näitte hänen taivaaseen menevän." Apt. 1: 11. Enkelien sanoma herätti uutta toivoa. Opetuslapset "palasivat Jerusalemiin suuresti iloiten. Ja he olivat alati pyhäkössä ja ylistivät Jumalaa". Luuk. 24: 52, 53. He eivät iloinneet siitä, että Jeesus oli otettu heiltä pois ja he olivat jääneet taistelemaan maailman koetuksia ja kiusauksia vastaan, vaan siitä, että enkelit olivat vakuuttaneet hänen tulevan takaisin.

Kristuksen tulemusta koskevan sanoman tulisi nyt, samoin kuin enkelien julistaessa sitä Beethlehemien paimenille, olla suurta iloa synnyttävä sanoma. Ne, jotka todellisesti rakastavat Vapahtajaa, eivät voi muuta kuin iloiten tervehtiä Jumalan sanaan perustuvaa ilmoitusta siitä, että Hän, johon heidän iankaikkista elämää koskevat toiveensa keskittyvät, on tuleva takaisin, ei pilkattavaksi, halveksittavaksi ja hyljättäväksi, niin kuin ensimmäisessä tulemisessa, vaan voimassa ja kunniassa, pelastamaan kansansa. Ne, jotka eivät rakasta Vapahtajaa, toivovat hänen pysyvän poissa; eikä voi olla vakuuttavampaa todistusta siitä, että seurakunnat ovat luopuneet Jumalasta, kuin tämän taivaasta lähetetyn sanoman herättämä kiihtymys ja katkeruus.

Ne, jotka hyväksyivät Kristuksen tulemusta koskevan sanoman, heräsivät näkemään, että oli välttämätöntä tehdä parannus ja nöyrtyä Jumalan edessä. Monet olivat kauan ontuneet Kristuksen ja maailman välillä; nyt he tunsivat, että oli aika tehdä ratkaisu. "Ikuisuutta koskevat asiat tulivat heille ennen kokemattoman todellisiksi. Taivas tuli lähelle, ja he tunsivat itsensä syyllisiksi Jumalan edessä."³³¹ Kristityt heräsivät uuteen hengelliseen elämään. He tunsivat,

[324] että aika oli lyhyt ja että heidän oli nopeasti toimitettava se, mikä heillä oli tehtävänä lähimmäistensä hyväksi. Maailma katosi näkyvistä, iankaikkisuus näytti avautuvan heidän eteensä ja sielun ikuinen kohtalo kaikkine siihen vaikuttavine tekijöineen tajuttiin tärkeämmäksi kuin kaikki maalliset asiat. Jumalan Henki oli heidän päällään ja antoi voimaa heidän sanoilleen, kun he vakavasti kehottivat sekä veljiään että syntisiä valmistautumaan Herran päivää varten. Heidän jokapäiväisen elämänsä hiljainen todistus oli alituinen nuhde pintapuolisille ja pyhittymättömille seurakunnan jäsenille. Nämä eivät halunneet tulla häirityiksi huvitusten etsinnässään, rahan koamisessaan ja maallisen kunnian tavoittelussaan. Tämä oli syynä siihen vihamielisyyteen ja vastustukseen, mikä heräsi Kristuksen tulemisen oppia ja sen julistajia kohtaan.

Kun profeetallisia aikakausia koskevat todisteet osoittautuivat kumoamattomiksi, vastustajat koettivat estää tämän asian tutkimista, opettamalla että ennustukset olivat sinetillä lukittuja. Siten protestantit seurasivat katolilaisten jälkiä. Samalla kun katolinen kirkko pidatti kansalta Raamatun, ³³²protestanttiset seurakunnat väittivät, että erästä pyhän kirjan tärkeää osaa — sitä osaa, joka esittää erikoisesti meidän aikaamme koskevia totuuksia — ei voitu ymmärtää.

Saarnaajat sekä kansa väittivät, että Danielin kirjan ja Ilmestyskirjan ennustukset olivat käsittämättömiä salaisuuksia. Mutta Kristus itse kiinnitti opetuslastensa huomion profeetta Danielin sanoihin, koskien heidän edessään olevia tapahtumia, ja sanoi: “Joka tämän lukee, se tarkatkoon.” Matt. 24: 15. Sen väitteen, että Ilmestyskirja on salaperäinen kirja, jota ei voi ymmärtää, kumoaa jo kirjan nimikin: “Jeesuksen Kristuksen ilmestys, jonka Jumala antoi hänelle, näyttääkseen palvelijoilleen, mitä pian tapahtuman pitää... Autuas se, joka lukee, ja autuaat ne, jotka kuulevat tämän profetian sanat ja ottavat vaarin siitä, mitä siihen kirjoitettu on; sillä aika on lähellä!” Ilm. 1: 1, 3.

Avattu kirja

Profeetta sanoo: “Autuas se, joka lukee” — on sellaisia, jotka eivät halua lukea; siunaus ei kuulu heille. “Autuaat ne, jotka kuulevat” — on myös joitakin, jotka eivät suostu kuuntelemaan mitään profetioita koskevaa; siunaus ei kuulu tällekkään luokalle. “Ja otta-

vat vaarin siitä, mitä siihen kirjoitettu on” — monet kieltäytyvät ottamasta vaaria Ilmestyskirjassa olevista varoituksista ja opetuksista; kukaan näistä ei voi vaatia luvattua siunausta. Kaikki, jotka pilkkaavat profetian aiheita ja laskevat leikkiä tässä kirjassa juhlallisesti esitetyistä vertauskuvista; kaikki, jotka kieltäytyvät tekemästä elämässään parannusta ja valmistautumasta Ihmisen Pojan tulolle, jäävät osattomiksi siunauksesta. Kuinka ihmiset uskaltavat, innoitetun sanan todistus edessään, opettaa, että Ilmestyskirja on salaisuus, josta kukaan ihminen ei voi päästä perille? Se on ilmoitettu salaisuus, avattu kirja. Ilmestyskirjan tutkiminen johtaa ajatuksen Danielin ennustuksiin ja molemmissa on mitä tärkeimpiä opetuksia, joita Jumala on antanut ihmisille tämän maailman lopputapahtumista. [325]

Johannes sai nähdä tärkeitä ja syvästi liikuttavia asioita seurakunnan historiasta. Hän näki Jumalan kansan tilan, vaarat, taistelut ja lopullisen vapautuksen. Hän esittää viimeiset sanomat, jotka kypsyttävät maan sadon, joko lyhteinä korjattavaksi taivasta varten tai kimppuina poltettavaksi hävittävässä tulella. Sanomattoman tärkeitä ovat ne asiat, jotka hänelle ilmoitettiin, erikoisesti viimeistä seurakuntaa varten, jotta ne, jotka kääntyvät erehdyksestä totuuteen, saisivat tietää edessään olevat vaarat ja taistelut. Kenenkään ei tarvitse olla pimeydessä maailmaa kohtaavien tapahtumien suhteen. [326]

Mistä sitten johtuu niin yleinen tietämättömyys tämän tärkeän Raamatunosan suhteen? Miksi ollaan niin haluttomia tutkimaan sen opetuksia? Se johtuu pimeyden ruhtinaan harkitusta pyrkimyksestä salata ihmisiltä ne asiat, jotka paljastavat hänen petöksensä. Tästä syystä Kristus, Ilmestyskirjan antaja, edeltäpäin nähdessään Ilmestyskirjan tutkimista vastaan kohdistuvan taistelun, julisti siunauksen kaikille, jotka lukevat, kuulevat ja noudattavat tämän profetian sanoja. [327]

“Autuas se, joka lukee...” Raamatun sanasta säteilee tänäkin aikana kirkasta valoa jokaiselle, joka vilpittömin mielin tutkii sen pyhiä kirjoituksia. [328]

[329]

[330]

19. Luku—Pimeys hälvenee

“Minä johdatan sokeat tietä, jota eivät tunne... Minä muutan pimeyden heidän edellään valkeudeksi...”

Jumalan työ maailmassa on aikakaudesta toiseen huomiota herättävällä tavalla samanlaista jokaisessa suuressa uskonpuhdistuksessa ja hengellisessä herätysliikkeessä. Ne periaatteet, joiden mukaan Jumala kohtelee ihmisiä, ovat aina samat. Aikamme tärkeillä liikkeillä on vastineensa menneen ajan tärkeissä liikkeissä, ja seurakunnan kokemus menneisyydessä antaa arvokkaita opetuksia meidän ajallemme.

Mikään totuus ei ole Raamatussa esitetty selvemmin kuin se, että Jumala Pyhän Henkensä kautta erikoisesti johtaa palvelijoihin maan päällä pelastustyön edistämistä tarkoittavissa suurissa liikkeissä. Ihmiset ovat Jumalan kädessä välikappaleita, joita hän käyttää toteuttaessaan armollisia suunnitelmiaan. Kullakin on oma työosuutensa, ja kukin saa aikansa tarpeiden mukaan sen valomäärän, joka tekee hänet kykeneväksi suorittamaan Jumalan hänelle antaman työn. Mutta ei yksikään ihminen, kuinka suuresti taivaan kunnioittama hän lieneekin, ole koskaan täydellisesti ymmärtänyt suurta pelastussuunnitelmaa, eikä edes oman aikansa uskonnollista työtä koskevaa Jumalan tarkoitusta. Ihmiset eivät täysin ymmärrä, mitä Jumala tahtoo toimittaa sen työn kautta, jonka hän antaa heidän suoritettavakseen; he eivät käsitä Jumalan nimessä julistamansa sanoman täyttä kantavuutta.

[331] “Sinäkö käsittäisit Jumalan tutkimattomuuden tahi pääsisit Kaikkivaltiaan täydellisyydestä perille?” “Sillä minun ajatukseni eivät ole teidän ajatuksianne, eivätkä teidän tienne ole minun teitäni, sanoo Herra. Vaan niin paljon korkeampi kuin taivas on maata, ovat minun tieni korkeammat teidän teitänne ja minun ajatukseni teidän ajatuksianne.” “Minä olen Jumala, eikä ole minun vertaistani. Minä ilmoitan alusta asti, mitä tuleva on, ammoisia aikoja ennen, mitä ei vielä ole tapahtunut.” Job. 11: 7; Jes. 55: 8, 9; 46: 9, 10.

Profeetatkaan, joille oli suotu Hengen erikoinen valo, eivät täysin ymmärtäneet heille annettujen ilmestysten merkitystä. Se oli selviävä ajan kuluessa sitä mukaa kuin Jumalan kansa tarvitsi niissä olevaa opetusta.

Kirjoittaessaan evankeliumin kautta ilmoitetusta pelastuksesta Pietari sanoo: “Sitä pelastusta ovat etsineet ja tutkineet profeetat, jotka ovat ennustaneet teidän osaksenne tulevasta armosta, ovat tutkineet, mihin tai millaiseen aikaan heissä oleva Kristuksen henki viittasi, edeltäpäin todistaessaan Kristusta kohtaavista kärsimyksistä ja niiden jälkeen tulevasta kunniaasta. Ja heille, koska he eivät palvelleet itseänsä, vaan teitä, ilmoitettiin se, mikä nyt on teille julistettu.”

Mutta vaikka profeettojen ei suotu täysin ymmärtää heille ilmoitettuja asioita, he koettivat innokkaasti saada kaiken sen valon, minkä Jumala oli halunnut varata heille. He “etsivät ja tutkivat, mihin tai millaiseen aikaan heissä oleva Kristuksen henki viittasi”. Mikä opetus tämä onkaan kristillisenä aikana elävälle Jumalan kansalle, jonka hyväksi Jumala antoi palvelijoilleen nämä ennustukset! “Heille, koska he eivät palvelleet itseänsä, vaan teitä, ilmoitettiin se, mikä nyt on teille julistettu.” Katsokaa noita pyhiä Jumalan miehiä heidän tutkiessaan ilmestyksiä, jotka oli annettu heille sellaisia sukupolvia varten, jotka eivät vielä olleet syntyneet. Verratkaa heidän pyhää intoaan siihen välinpitämättömyyteen, jota myöhempien aikojen eduista osallistuneet ovat osoittaneet tätä taivaan lahjaa kohtaan. Mikä nuhde se onkaan tuolle veltolle, maailmaa rakastavalle yliolkaisuudelle, joka tyytyy selittämään, ettei ennustuksia voi ymmärtää!

Raamatun salaisuudet

Ihmisten rajoitettu mieli ei tosin kykene tunkeutumaan kaikkitietävän Jumalan salaisuuksiin, tai täysin ymmärtämään hänen suunnitelmiansa toteutumistapaa, mutta kuitenkin heidän omat erehdyksensä ja laiminlyöntinsä ovat usein syynä siihen, että he niin hämärästi käsittävät taivaan sanomia. Sangen usein ihmisten mielet, vieläpä Jumalan palveli- jainkin, ovat niin ihmiskäsitysten, perimätietojen ja väärin oppien summentamia, että he kykenevät vain osaksi käsittämään niitä suuria asioita, joita hän on sanassaan ilmoittanut. Näin oli Kristuksen opetuslastenkin laita, vaikka Vapahtaja oli

persoonallisesti heidän keskellään. He olivat sen kansanomaisen käsityksen vallassa, että Messias tulisi maallisena ruhtinaana korottamaan Israelin maailmaa hallitsevaksi kansaksi, eivätkä he voineet ymmärtää, mitä hän tarkoitti puhuessaan tulevasta kärsimisestään ja kuolemastaan.

Kristus itse oli lähettänyt heidät julistamaan sanomaa: “Aika on täyttynyt, ja Jumalan valtakunta on tullut lähelle; tehkää parannus ja uskokaa evankeliumi.” Mark. 1: 15. Tämä sanoma perustui Danielin kirjan yhdeksännessä luvussa olevaan ennustukseen. Enkeli selitti ennustuksessa mainittujen 69 viikon ulottuvan “voideltuun, ruhtinaaseen asti”. Niinpä opetuslapset suurin toivein ja iloisin aavistuksin odottivat Messiaan valtakunnan perustamista Jerusalemiin, josta käsin hän hallitsisi koko maailmaa.

Opetuslapset julistivat sitä sanomaa, jonka Kristus oli heille uskonut, vaikka he itse ymmärsivät väärin sen merkityksen. Heidän sanomansa perustui Dan. 9: 25 : een, mutta he eivät huomanneet, että saman luvun seuraavan jakeen mukaan Messias oli tuleva tuhotuksi. Lapsuudesta saakka heidän toiveensa olivat kohdistuneet loistavaan maalliseen valtakuntaan, ja tämä sokaisi heidät niin, että he eivät ymmärtäneet ennustuksen yksityiskohtia eivätkä Kristuksen sanoja.

He täyttivät velvollisuutensa, esittäessään Juudan kansalle armon kutsun, mutta juuri silloin, kun he odottivat Herransa nousevan Daavidin valtaistuimelle, he näkivät, kuinka hänet vangittiin pahan tekijänä, ruoskittiin, tehtiin naurunalaiseksi, tuomittiin ja ripustettiin Golgatan ristille. Mikä epätoivo ja tuska ahdistikaan näitä opetuslapsia sinä aikana, jolloin heidän Herransa lepäsi haudassa!

Kristus oli tullut ennustettuna aikana ja ennustetulla tavalla. Raamatun todistus hänestä oli toteutunut hänen julkisessa toiminnassaan jokaista yksityiskohtaa myöten. Hän oli saarnannut pelastussanomaa “niinkuin se, jolla valta on”. Kuulijat tunsivat sydämissään, että hänen sanomansa oli taivaasta. Jumala todisti sanansa ja Henkensä kautta Poikansa taivaallisesta valtuudesta.

Emmauksen tiellä

Opetuslapset olivat yhä irroittamattomasti kiintyneet rakastettuun Mestariinsa. Ja kuitenkin heidän mielensä oli epävarmuuden

ja epäilyn vallassa. Ahdistuksessaan he eivät muistaneet Kristuksen sanoja edessä olevasta kärsimisestään ja kuolemastaan. Olisivatko he voineet joutua kokemaan sellaista surua ja pettymystä, jos Nasaretin Jeesus olisi ollut oikea Messias? Tämä kysymys vaivasi heitä Vapahtajan maatessa haudassaan kuolemansa ja ylösnousemuksensa välisen sapatin toivottomat tunnit.

[333]

Vaikka murheen synkkä yö oli näiden Jeesuksen seuraajien yllä, eivät he kuitenkaan olleet hyljätyt. Profeetta sanoo: “Jos istun pimeydessä, on Herra minun valkeuteni... Hän tuo minut valkeuteen, minä saan nähdä hänen vanhurskautensa.” “Jos minä sanoisin: Peitäköön minut pimeys... niin ei pimeyskään olisi sinulle pimeä; yö valaisisi niinkuin päivä, pimeys olisi niinkuin valkeus.” Jumala on sanonut: “Oikeamielisille koittaa pimeydessä valkeus.” “Minä johdatan sokeat tietä, jota eivät tunne; polkuja, joita he eivät tunne, minä kuljetan heidät. Minä muutan pimeyden heidän edellään valkeudeksi ja koleikot tasangoiksi. Nämä minä teen enkä niitä tekemättä jätä.” Miika 7: 8, 9; Ps. 139: 11, 12; 112: 4; Jes. 42: 16.

Se sanoma, jota opetuslapset olivat julistaneet Herran nimessä, oli joka suhteessa oikea, ja ne tapahtumat, joihin se viittasi, esiintyivät niin ikään. He olivat julistaneet: “Aika on täyttynyt, ja Jumalan valtakunta on tullut lähelle.” Kun “aika” oli täyttynyt — Danielin 9. luvussa mainitut 69 viikkoa, jotka ulottuivat Messiaaseen, “voideltuun” — Kristus oli saanut Hengen voitelon, sittenkun Johannes oli kastanut hänet Jordanissa. Ja “Jumalan valtakunta”, jonka he sanoivat tulleen lähelle, vahvistettiin Kristuksen kuoleman kautta. Tämä valtakunta ei ollut, niin kuin heitä oli opetettu uskomaan, maallinen valtakunta. Se ei myöskään ollut se tuleva katoamaton valtakunta, joka perustetaan, kun “valtakunta ja valta ja valtakuntien voima kaiken taivaan alla annetaan Korkeimman pyhien kansalle”; se iankaikkinen valtakunta, jossa “kaikki vallat palvelevat häntä ja ovat hänelle alamaiset”. Dan. 7: 27. Raamatussa käytetään sanontaa “Jumalan valtakunta” merkitsemään sekä armon että kirkkauden valtakuntaa. Armon valtakunnasta puhuu Paavali Hebrealaiskirjeessään. Viitataan Kristukseen, armolliseen väli-mieheemme, joka säälii meidän heikkouksiamme, apostoli jatkaa: “Käykäämme sentähden uskalluksella armon istuimen eteen, että saisimme laupeuden ja löytäisimme armon.” Hebr. 4: 16. Armon istuin (engl. kään.: valtaistuin) edustaa armon valtakuntaa; sillä missä on valtaistuin, siellä on myös valta-

[334] kunta. Monissa vertauksissaan Kristus käyttää sanontaa “taivasten valtakunta” osoittamaan Jumalan armon työtä ihmisten sydämissä.

Samoin kirkkauden valtaistuun edustaa kirkkauden valtakuntaa; ja tätä valtakuntaa tarkoitetaan Vapahtajan sanoilla: “Kun Ihmisen Poika tulee kirkkaudessaan ja kaikki enkelit hänen kanssaan, silloin hän istuu kirkkautensa valtaistuimelle. Ja hänen eteensä kootaan kaikki kansat.” Matt. 25: 31, 32. Tämä valtakunta kuuluu tulevaisuuteen; sitä ei perusteta ennen Kristuksen toista tulemistä.

Armon valtakunta perustettiin heti ihmisen lankeemuksen jälkeen, syntisen suvun lunastamista varten laaditun suunnitelman mukaan. Se oli silloin olemassa Jumalan suunnitelmassa ja lupauksissa; ja uskon kautta ihmiset voivat tulla sen alamaisiksi. Mutta vasta Kristuksen kuolemassa se lopullisesti vahvistettiin. Vielä lähetystyöhönsä ryhtymisen jälkeen Vapahtaja olisi voinut, ihmisten uppiniskaisuuteen ja kiit-tämättömyyteen kyllästyneenä, perääntyä Golgatalle vievältä tieltään. Getsemanessa kärsimysten malja vapisi hänen kädessään. Vielä silloinkin hän olisi voinut pyyhkiä verisen hien otsaltaan ja jättää syyllisen suvun hukkumaan synteihinsä. Jos hän olisi tämän tehnyt, ei langennut ihminen olisi voinut pelastua. Mutta kun Vapahtaja antoi henkensä ja viimeisillä hengenvedoillaan huusi: “Se on täytetty”, silloin pelastussuunnitelman toteutuminen oli varma. Silloin syntiin langenneille esivanhemmillemme Eede-nissä annettu pelastuksen lupaus vahvistettiin. Armonvaltakunta, joka sitä ennen oli ollut Jumalan lupauksen varassa, vahvistettiin lopullisesti.

Täten Kristuksen kuolema, jonka opetuslapset luulivat lopullisesti tuhonneen heidän toivonsa, teki sen ikuisesti varmaksi. Samalla kun se tuotti heille katkeran pettymyksen, se oli parhain todistus siitä, että heidän uskonsa on ollut oikea. Tapahtuma, joka oli täyttänyt heidät surulla ja epätoivolla, avasi toivon oven jokaiselle Aadamin lapselle, ja se on kaikkina aikoina ollut kaikille uskollisille Jumalan palvelijoille tulevan elämän ja ikuisen onnen perustuksena.

Opetuslasten pettymyksen edisti Jumalan äärettömän armon tarkoitusperien täyttymistä. Vaikka Hän, joka puhui sillä tavalla, ettei ihminen ole koskaan niin puhunut, oli voittanut heidän sydämensä jumalallisella armollaan ja opetuksensa voimalla, oli heidän Jeesukseen kohdistuvan rakkautensa puhtaan kullan seassa maallisen ylpeyden ja itsekkään kunnianhimon ala-arvoista seosta. Vieläpä

pääsiäisjuhlalle varatussa salissa, sinä juhlallisena hetkenä, jolloin heidän Mestarinsa astui Getsemanen varjoon, heidän välillään syntyi “kiista siitä, kuka heistä oli katsottava suurimmaksi.” Luuk. 22: 24. He kuvittelivat mielessään valtaistuinta, kruunua ja osakseen tulevaa kunniaa, hetkenä, jolloin heidän edessään oli Getsemanen puutarhan, oikeussalin ja Golgatan ristin häpeä ja tuska. Heidän ylpeytensä ja maallinen kunnianhimonsa oh saanut heidät hellit-[335]tämättömästi pitämään kiinni aikansa väärästä opista ja jättämään huomioon ottamatta Vapahtajan sanat, jotka osoittivat hänen valtakuntansa todellisen luonteen ja viittasivat hänen kärsi-ykseensä ja kuolemaansa. Heidän erehdyksensä vei hyvin vaikeaan, mutta välttämättömään koetukseen, jonka Jumala salli heidän ojennukseksi. Vaikka opetuslapset olivat väärin ymmärtäneet sanomansa merkityksen ja pettyneet toiveissaan, olivat he kuitenkin julistaneet sitä sanomaa, jonka Jumala oli heille antanut, ja Herra tahtoi palkita heidän uskonsa ja kunnioittaa heidän kuuliaisuuttaan. Heille uskottiin ylösnousseseen Vapahtajan ihanan evankeliumin julistaminen kaikille kansoille. Tähän työhön valmistumista varten heidän sallittiin joutua sellaisiin koettelemuksiin, jotka tuntuivat heistä niin katkerilta.

Ylösnousemuksen jälkeen Jeesus ilmestyi opetuslapsilleen Emmauksen tiellä. “Ja hän alkoi Mooseksesta ja kaikista profetoista ja selitti heille, mitä hänestä oli kaikissa kirjoituksissa sanottu.” Luuk. 24: 27. Opetuslapset innostuivat. Usko heräsi. He “uudestisyntyivät elävään toivoon” jo ennenkuin Jeesus ilmaisi itsensä heille. Hänen tarkoituksenaan oli valaista heidän ymmärrystään ja kiinnittää heidän uskonsa “lujaan profeetalliseen sanaan”. Hän toivoi totuuden juurtuvan syvälle heidän sydämiinsä, ei ainoastaan hänen henkilökohtaisen todistuksensa perusteella, vaan myös niiden kumoamattomien todistusten kautta, joita esittivät seremonialain vertauskuvat ja varjot sekä Vanhan testamentin ennustukset. Oli välttämätöntä, että Kristuksen seuraajilla oli järjellinen usko, ei vain heidän itsensä tähden, vaan myös sentähden, että voisivat esittää maailmalle tietoa Kristuksesta. Ja ensimmäisenä toimenpiteenä tässä tiedon jakamisasiassa Jeesus kiinnitti opetuslastensa huomion “Moosekseen ja profeettoihin”. Sellaisen todistuksen ylösnoussut Vapahtaja antoi Vanhan testamentin kirjoitusten arvosta ja merkityksestä.

Mikä muutos tapahtuikaan opetuslasten sydämissä, kun he jälleen näkivät rakastetun Mestarinsa kasvot! Luuk. 24: 32. Täydelli-

semmässä merkityksessä kuin koskaan ennen he olivat nyt “löytäneet sen, josta Mooses laissa ja profeetat ovat kirjoittaneet”. Epävarmuus, tuska ja epätoivo väistyivät täydellisen varmuuden ja valoisan uskon tieltä. Ei ole mikään ihme, että he hänen taivaaseenastumisensa jälkeen “olivat alati pyhäkössä ja ylistivät Jumalaa”. Kansa, joka tunsu vain Vapahtajan häpeällisen kuoleman, odotti näkevänsä heidät surullisina, hämmentyneinä ja pettyneinä; mutta heissä näkyi vain iloa ja riemua.

[336]

Minkä valmistuksen nämä opetuslapset olivatkaan saaneet edessään olevaa työtä varten! He olivat läpikäyneet vaikeimman koetuksen, mihin heidän oli mahdollista joutua, ja olivat nähneet, miten, ihmisten päätellessä kaiken romahtaneen, Jumalan sana oli voitokkaasti mennyt täytäntöön. Mikä tämän jälkeen enää voisi lannistaa heidän uskoaan tai jähdyttää heidän rakkautensa intoa? Syvimmässä surussa heillä oli voimallinen lohdutus, toivo, joka oli “ikäänkuin sielun ankkuri, varma ja luja”. Hebr. 6: 19. He olivat olleet Jumalan viisauden ja voiman todistajina, ja olivat varmoja siitä, “ettei kuolema eikä elämä, ei enkelit eikä henkivallat, ei nykyiset eikä tulevaiset, ei voimat, ei korkeus eikä syvyys, eikä mikään muu luotu voi meitä erottaa Jumalan rakkaudesta, joka on Kristuksessa Jeesuksessa, meidän Herrassamme”. “Näissä kaikissa”, he sanoivat, “me saamme jalon voiton hänen kauttansa, joka meitä on rakastanut.” Room. 8: 38, 39, 37. “Herran sana pysyy iankaikkisesti.” 1 Piet. 1: 25. “Kuka voi tuomita kadotukseen? Kristus Jeesus on se, joka on kuollut, onpa vielä herätettykin, ja hän on Jumalan oikealla puolella, ja hän myös rukoilee meidän edestämme.” Room. 8: 34.

Herra sanoo: “Eikä minun kansani joudu häpeään, iankaikkisesti.” Jooel 2: 26. “Ehtoolla on itku vieraana, mutta aamulla ilo.” Ps. 30: 5. Kun nämä opetuslapset ylösnousemuspäivänä kohtasivat Vapahtajan, ja heidän sydämensä olivat palavat, kun he kuuntelivat hänen sanojaan; kun he katselivat hänen päätään, käsiään ja jalkojaan, jotka olivat heidän tähtensä haavoitetut; kun Jeesus ennen taivaaseen astumistaan vei heidät Betaniaan ja kädet kohotettuina siunaamaan sanoi heille: “Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa evankeeliumia” sekä lisäsi: “Katso, minä olen teidän kansanne joka päivä” (Mark. 16: 15; Matt. 28: 20); kun luvattu Lohduttaja tuli heihin helluntaipäivänä ja heidät puettiin voimalla korkeudesta ja uskovat saivat syvästi kokea taivaaseen astuneen Herran läsnäoloa, olisivat-

kohan he silloin — vaikka heidänkin tiensä kulki, kuten hänenkin, uhrausten ja marttyyrikuoleman kautta — vaihtaneet hänen armonsa evankeliumin julistamisen ja sitä seuraavan “vanhurskauden seppeleen”, jonka he saisivat hänen tullessaan, maallisen valtaistuimen kunniaan, jota he olivat toivoneet aikaisempina opetuslapsikauteen. Hän, “joka voi tehdä enemmän, monin verroin enemmän kuin kaikki, mitä me anomme tai ymmärrämme”, oh antanut heille kärsimystensä osallisuuden mukana ilonsa yhteyden — ilon “saattaa paljon lapsia kirkkauteen”, sanomattoman ilon, “iankaikkisen kirkkauden”, johon, Paavalin sanojen mukaan, “tämä hetkisen kestävä ja kevyt ahdistuksemme” ei ole verrattavissa.

[337]

Niiden opetuslasten kokemusta, jotka saarnasivat “valtakunnan evankeliumia” Kristuksen ensimmäisen tulemuksen yhteydessä, vastasi hänen toisen tulemuksensa julistajien samanlainen kokemus. Niin kuin opetuslapset lähtivät saarnaamaan: “Aika on täyttynyt, ja Jumalan valtakunta on tullut lähelle”, niin myös Miller ja hänen toverinsa julistivat, että pisin ja viimeinen Raamatun ilmoittama ajanjakso oli päättymäisillään, tuomio lähellä ja iankaikkinen valtakunta oven edessä. Opetuslasten aikaa koskeva julistus perustui Danielin kirjan 9. luvun seitsemäänkymmeneen viikkoon. Millerin ja hänen tovereittensa julistama sanoma ilmoitti, milloin päättyivät Dan. 8: 14: ssa mainitut 2300 päivää, joista 70 viikkoa muodostaa osan. Molemmat sanomat perustuivat saman suuren profeettallisen ajanjakson eri osien päättymiseen.

Jumalallinen suunnitelma

Niin kuin ensimmäiset opetuslapset, eivät myöskään William Miller ja hänen työtoverinsa ymmärtäneet julistamansa sanoman jokaisen kohdan merkitystä. Kirkossa kauan vallinneet erehdykset estivät heitä saamasta oikeaa käsitystä ennustuksen tärkeästä kohdasta. Siksi he, vaikka julistivatkin sitä sanomaa, jonka Jumala oli heille antanut maailmalle tiedotettavaksi, puutteellisen käsityksensä tähden kokivat pettymyksen.

Selittäessään Dan. 8: 14: ssa olevaa ennustusta: “Kahtatuhatta kolmea-sataa iltaa ja aamua, sitten pyhäkkö asetetaan jälleen oikeuteensa” (engl. käänn.: pyhäkkö puhdistetaan), Miller omaksui, kuten ennen on mainittu, sen yleisen käsityksen, että maa on pyhäkkö, ja

hän uskoi, että pyhäkön puhdistaminen merkitsee maan puhdistamista tulella Herran tullessa. Sen tähden hän, huomattessaan, että 2300 päivän päättymisen oli selvästi ennustettu, päätteli, että samalla oli ilmoitettu Kristuksen toisen tulemisen aika. Hänen erehdyksensä johtui siitä, että hän hyväksyi yleisesti vallalla olevan käsityksen pyhäköstä.

[338] Siinä vertauskuvalisessa järjestelmässä, joka oli Kristuksen uhrin ja pappeuden varjo, pyhäkön puhdistus oli viimeinen palvelustoimi, jonka ylimmäinen pappi suoritti vuotuisessa virantoimituksessaan. Se oli sovitustyön viimeinen vaihe, synnin poistaminen Israelista. Se kuvasi viimeistä työtä Ylimmäisen Pappimme palveluksessa taivaassa, kun hän poistaa taivaan kirjoihin merkityt kansansa synnit. Tähän palvelukseen kuuluu tutkimuksen suorittaminen ja tuomitseminen, ja se tapahtuu juuri ennen Kristuksen tuloa taivaan pilvissä suurella voimalla ja kunnialla; sillä hänen tullessaan on jokaisen asia ratkaistu. Jeesus sanoo: "Katso, minä tulen pian, ja minun palkkani on minun kanssani, antaakseni kullekin hänen tekojensa mukaan!" Ilm. 22: 12. Tästä Kristuksen toisen tulemisen edellä tapahtuvasta tutkivasta tuomiosta on kysymys Ilm. 14: 7: ssä olevassa ensimmäisen enkelin sanomassa: "Peljätäkää Jumalaa ja antakaa hänelle kunnia, sillä hänen tuomionsa hetki on tullut."

Ne, jotka julistivat tätä varoitussanomaa, julistivat oikeaa sanomaa oikeaan aikaan. Mutta niin kuin ensimmäiset opetuslapset todistivat: "Aika on täyttynyt, ja Jumalan valtakunta on tullut lähelle", perustaen todistuksensa Danielin kirjan 9. luvun ennustukseen, eivätkä huomanneet, että samassa luvussa oli ennustettu Kristuksen kuolema, niin myös Miller ja hänen työtoverinsa saarnasivat Dan. 8: 14: een ja Ilm. 14: 7: een perustuvaa sanomaa, huomaamatta että Ilm. 14. luvussa oli muitakin sanomia, joita oli julistettava ennen Herran tuloa. Samoin kuin opetuslapset erehtyivät siihen valtakuntaan nähden, joka oli perustettava 70 vikon lopussa, samoin adventistit erehtyivät sen tapahtuman suhteen, joka oli tuleva 2300 päivän lopussa. Molemmissa tapauksissa yleisesti vallitsevien erehdysten hyväksyminen tai, oikeammin sanoen, niissä kiinni riippuminen esti käsittämästä totuutta. Molemmat ryhmät täyttivät Jumalan tahdon esittäessään sanomaa, jota hän toivoi julistettavan, ja molemmat pettyivät toiveissaan oman väärinkäsityksensä tähden.

Jumala toteutti oman armorikkaan aikeensa, salliessaan julistaa tuomionsanomaa juuri sillä tavalla. Herran suuri päivä oli käsillä, ja hänen kaitselmuksessaan määrätyn ajan julistaminen pani ihmiset koetteelle, ilmaisemaan heille heidän sydäntensä salaisuudet. Sanoma oli tarkoitettu koettelemaan ja puhdistamaan seurakuntaa. Ihmiset oli johdettava näkemään, olivatko he kiintyneet tähän maailmaan vai Kristukseen ja taivaaseen. He tunnustivat rakastavansa Vapahtajaa; nyt heidän oli osoitettava rakkautensa. Olivatko he valmiit jättämään maalliset toiveensa ja kunnianhimoiset unelmansa, tervehtiäkseen ilolla Herransa tuloa? Sanoman tarkoituksena oli auttaa heitä näkemään todellinen hengellinen tilansa. Armossaan Jumala tahtoi sen kautta herättää heidät etsimään Herraa katuvaisella ja nöyrällä sydämellä.

Myöskin pettymys, vaikka johtuikin siitä, että sanoman julistajat eivät itsekään oikein ymmärtäneet julistamaansa sanomaa, pantiin vaikuttamaan heidän parhaakseen. Se koetteli niitä, jotka tunnustivat uskovansa sanoman. Tulivatko he kokiessaan pettymyksen nopeasti hylkäämään aikaisemman kokemuksensa ja luottamuksensa Jumalan sanaan, vai koettaisivatko he nöyrästi rukoillen saada selville, mitä ennustuksen kohtaa he eivät olleet oikein ymmärtäneet. Kuinka monen vaikutti menä olikaan ollut pelko tai hetkellinen tunne ja kiihtymys! Miten monet olivatkaan puolisydämiisiä ja epäuskoisia! Suuret joukot tunnustivat rakastavansa Herran ilmestymistä. Tulisivatko he kieltämään uskonsa, joutuessaan kärsimään maailman pilkkaa ja moitetta sekä kokemaan viivytystä ja pettymyksen? Hylkäisivätkö he Jumalan sanan mitä selvimmin ilmoittamat totuudet, sen tähden että eivät heti ymmärtäneet hänen menettelyään heidän suhteensa?

Tämä koe ilmaisi niiden kestävyiden, jotka vilpittömästi uskoen olivat noudattaneet sitä, minkä käsittivät Jumalan sanan ja Herran opetuksesi. Se opettaisi heitä, niin kuin vain sellainen kokemus voi opettaa, miten vaarallista on hyväksyä ihmisten teorioja ja selityksiä, sen sijaan että annettaisiin Raamatun olla oma selittäjänsä. Tosi uskovaiset tulisivat erehdyksensä aiheuttaman hämmingin ja surun kautta saamaan väärän käsityksensä oikaistuksi. Se johtaisi heidät tarkemmin tutkimaan profeetallista sanaa. Se opettaisi heitä huolellisemmin tarkastamaan uskonsa perustusta ja hylkäämään kai-

[339]

ken, mikä ei perustunut totuuden sanaan, oli sitten kysymys mistä kristillisessä maailmassa valhtsevasta käsityksestä hyvänsä.

Näille uskovaisille, samoin kuin ensimmäisille opetuslapsillekin, sel-viäisi myöhemmin se, mikä koetuksen hetkenä näytti käsittämättömältä. Kun he saivat nähdä “lopun, jonka Herra antaa”, he ymmärtäisivät, että hänen hyvät tarkoituksensa heihin nähden olivat, heidän erehdyksensä aiheuttamasta vastoin käymisestä huolimatta, kaiken aikaa olleet toteutumassa. He tulisivat siunatusta kokemuksesta oppimaan, että “Herra on laupias ja armahtavainen” ja että kaikki hänen tiensä ovat “armo ja totuus niille, jotka pitävät hänen liittonsa ja todistuksensa”.

[340]

[341]

[342]

[343]

[344]

[345]

[346]

[347]

[348]

[349]

[350]

[351]

[352]

Loppuviitteet

1. Luku—Pimeyden ylivalta

¹Milman, *The History of the Jews*, 13. kirja.

²Ibid.

³Emt. 16. kirja.

2. Luku—Arttyyrien vuosisadat

⁴Tertullianus, *Apologia*, 50. pykälä.

3. Luku—Luopumuksen tielle

⁵PAAVIN ARVONIMET JA EREHTYMÄTTÖMYYS (huomautus sivulle 55). — Arvonimet. Roomalaiskatolisen kirkon kanonisen lain eräissä kohdassa paavi Innocentius III julistaa, että Rooman paavi «ei ole ainoastaan ihmisen, vaan itse Jumalan sijaishallitsija maan päällä, “ja tähän kohtaan liittyvässä huomautuksessa sanotaan tämän johtuvan siitä, että hän on Kristuksen sijaishallitsija, ja Kristus taas on «tosi Jumala ja tosi ihminen”. (Ks. *Decretal. D. Gregor. Pap. 9. lib. 1. de transl. Episc. tit. 7. c. 3. Corp. Jur. Canon*, ed. Paris, 1612; tom. 2. *Decretal*, col. 205.) Koskien arvonimeä “Herra Jumala Paavi” katso huomautusta kirjassa *Extravagantes of Pope John XXII*, otsake 14, luku 4, “*Declaramus*”. Mainitun teoksen Antwerpenissä julkaistussa laitoksessa (v: lta 1584) sanat “*Dominum Deum Nostrum Papam*” (“Herramme Jumala Paavi”) esiintyvät palstalla 153. Pariisin painoksessa (v: lta 1612) sanat ovat palstalla 140. Useista v: n 1612 jälkeen julkaistuista laitoksista sana *Deum* (“Jumala”) on poistettu. — Erehtymättömyys. Vatikaanin I kirkolliskokouksen (1870-1871) määrittelemä oppi paavin erehtymättömyydestä on julkaistu sekä latinaksi että englannin kielisenä käännöksenä Philip Schaff in teoksessa *Creeds of Christendom, II Dogmatic Decrees of the Vatican Council*, ss. 234-271. Oppia koskevasta kirjallisuudesta ks. *Catholic Encyclopedia*, VII, artikkeli “*Infallibility*” (Erehtymättömyys), kirj. Patrick J. Toner; James Cardinal Gibbons, *Faith of Our Fathers* (Baltimore, Md.: John Murphy Co., 110. painos, 1917), luvut 7. ja 11. Roomalaiskatolisesta vastustuksesta tätä oppia kohtaan ks. Johann Joseph Ignaz von Döllinger (pseudonyymi “Janus”), *The Pope and the Council*, (New York: Chas. Scribner’s Sons, 1869); W. J. Sparrow Simpson. *Roman Catholic Opposition to Papal Infallibility* (Lontoo: John Murray, 1909). Ei-katolisten kantaa edustaa mm. George Salmon, *Infallibility of the Church* (Lontoo: John Murray, tarkistettu painos 1914).

⁶KUVIEN PALVELUS (s. 56). — «Kuvien palveleminen... oli eräs niistä turmeluneen kristinuskon muodoista, joita salaa ja miltei huomaamatta hiipi kirkkoon. Tämä, kuten muutkaan harhaopit, ei kehittynyt yhtäkkiä, sillä silloin se olisi kohdannut päättävää arvostelua ja vastarintaa. Mutta viattomalta vaikuttavan alun jälkeen siihen liitettiin vähitellen tapa toisensa perästä, kunnes kirkko oli vajonnut käytännöllisesti katsoen epäju-

malanpalvelukseen ilman tehokasta vastustusta ja vieläpä ilman sanottavia vastaväitteitä. Kun sitten viimein tätä pahetta koetettiin poistaa, se oli juurtunut liian syväälle... Sen alkuperä on löydettävissä ihmissydämen taipumuksesta epäjumalienpalvelemiseen ja sen pyrkimyksestä palvella luotua enemmän kuin Luojaa. Kun kuvia ensin asetettiin kirkkoihin, niitä ei viety sinne palvottavaksi, vaan joko kirjojen tilalle lukutaidottomien henkilöiden opetuksesi tai hartauden herättämiseksi toisten mielissä. Missä määrin ne tämän tarkoituksensa täyttivät, on kysymyksenalaista, mutta vaikka olettaisimmekin niiden aluksi täyttäneen alkuperäisen tehtävänsä, tilanteessa tapahtui pian muutos. Kirkkoihin kannettujen kuvien havaittiin ennen pitkää pikemminkin pimentävän kuin valaisevan tietämättömien mieliä ja pikemmin madaltavan kuin kohottavan kirkossakävijöiden hartautta. Vaikka niiden tarkoitus siis olisi ollutkin johtaa ihmisten mielet Jumalaan, ne päätyivät johtamaan heitä Jumalasta palvelemaan luotuja. « — J. Mendham, *The Seventh General Council, the Second of Nicaea*, johdanto, ss. III—VI. Lähempiä tietoja Nikean toisen kirkolliskokouksen (v. 787) kuvainpalvontaa koskevista päätöksistä on seuraavissa teoksissa: Baronius, *Ecclesiastical Annals*, 1612 Antwerpen, 9. osa, ss. 391-407; J. Mendham, *The Seventh General Council, the Second of Nicaea*; Ed. Stillingfleet, *Defence of the Discourse Concerning the Idolatry Practiced in the Church of Rome* (London, 1686); *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers*, toinen sarja, New York, 1900, 14. osa, ss. 521—587; C. J. Hefele, *History of the Councils of the Church, From the Original Documents*, 18. kirja, 1. luku, pykälät 332, 333; 2. luku, pykälät 345—352 (T. ja T. Clark laitos, 1896, 5. osa, ss. 260—304, 342—372).

⁷KONSTANTINUKSEN MÄÄRÄYS (s. 57). — Konstantinuksen maaliskuun 7. pnä 321 jKr. antama lepopäivää koskeva laki kuuluu seuraavasti: “Kaikki tuomarit, kaikki kaupunki- väestö ja kaikki käsityöläiset levätkööt auringon kunnianarvoisena päivänä. Maaseudulla asuvat saakoot kuitenkin vapaasti ja minkään estämättä viljellä peltojaan, sillä usein sattuu, ettei mikään muu päivä ole niin sovelias siemenen kylvölle tai viiniköynnöksen istutukselle. Suotuisan ajan ei siis tule antaa kuluu hukkaan, ettei menetettäisi taivaan tarjoamia siunauksia.” — A. H. Lewis, *History of the Sabbath and the Sunday*, 2. laitos, 1903, ss. 123, 124. Alkuperäinen latinankielinen laki (Codex Justiniani, lib. 3, tit. 12, leg. 3) on lamattu tri Philip Schaff “in teokseen *History of the Christian Church*”, III, s. 380. Lakia koskevasta keskustelusta ks. lisäksi mm. Albert Henry Newman, *Manual of Church History* (Philadelphia, American Baptist Publishing Society, 1933) I, ss. 305—307 sekä Froom, *The Prophetic Faith of Our Fathers* (Washington, D. C., 1950), I, ss. 376—381.

⁸PROFEETALLINEN AJANLASKU (s. 58). — Tärkeä, profeetallisia ajanjaksoja tulkittaessa huomioonotettava periaate on ns. vuosi-päivä -periaate, jonka mukaan yhtä profeetallista päivää vastaa yksi kirjaimellinen vuosi. Ennen astumistaan Kanaanin maahan israelilaiset lähettivät kaksitoista vakoilijaa edeltäpäin tutkimaan maata. Vakoilijat palasivat neljäkymmenen päivän kuluttua, ja heidän kertomuksensa pelästyttäminä israelilaiset kieltäytyivät lähtemästä maata valloittamaan. Tämän johdosta Herra julisti: «Niinkuin te neljäkymmentä päivää vakoilitte maata, niin saatte nyt, päivä vuodeksi luetuna, neljäkymmentä vuotta kärsiä pahoista teoistanne. « 4 Moos. 14: 34. Samanlainen laskutapa käy ilmi profeetta Hesekielin kokemuksesta. Juudan kuningaskuntaa odotti neljäkymmenen vuoden rangaistus. Tämän johdosta Herra sanoi Hesekielille: “Ja kun olet saanut ne päättymään, on sinun pantava maata toistamiseen, oikealle kyljellesi, ja

kannettava Juudan heimon syntivelkaa neljäkymmentä päivää; päivän kutakin vuotta kohti minä olen sinulle pannut.” Hes. 4: 6. Tämän vuosi-päivä -periaatteen soveltaminen on erittäin tärkeätä tulkittaessa sellaisia merkittäviä profeettallisia ajanjaksoja kuin “kahtatuhatta kolmeasataa iltaa ja aamua” (Dan. 8: 14) tai 1260 päivän profeettallista ajanjaksoa, mikä Raamatussa eri kohdissa ilmoitetaan eri tavoin (Dan. 7: 25; Ilm. 11: 2; 13: 5; 11: 3; 12: 6; 11: 9).

⁹VÄÄRENNETTYJÄ ASIAKIRJOJA (s. 60). — Niiden asiakirjojen joukossa, joita nykyisin yleisesti pidetään väärennetyinä, Konstantinuksen lahjoitus ja pseudoisidoriset dekretaalit ovat merkittävimpiä. “Konstantinuksen lahjoitus, lat. Donatio Constantini, väärennety asiakirja, jonka mukaan keisari Konstantinus Suuri antoi Rooman paaville kaikkien kirkkojen esimiehyyden, keisarilliset arvonmerkit, Rooman Lateraanipalatsin sekä Rooman kaupungin, koko Italian ja länsimaiden yliherruuden. Ital. humanistit 1400-luvulla osoittivat sen väärennetyksi.” — Otavan iso tietosanakirja (1962) IV, palsta 1301. Konstantinuksen lahjoituksen historiaa on perusteellisesti käsitelty Henry E. Manningin teoksessa *The Temporal Power of the Vicar of Jesus Christ*, Lontoo, 1862. Asiakirjan aitoudesta ei esiintynyt julkisuudessa epäilyksiä ennen historiallisen kritiikin kehittymistä 15. vuosisadalla, jolloin saks. teologi Nicolaus Cusanus oli ensimmäisiä päättelemässä, ettei Konstantinus ollut milloinkaan tehnyt tuollaista lahjoitusta. Vuonna 1440 ital. Laurentius Valla osoitti loistavasti sen väärennetyksi (ks. Christopher B. Coleman, *Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine*, New York, 1927). Usko lahjoituksen aitoperäisyyteen säilyi vielä vuosisadan verran, kunnes katolisetkin luopuivat asiakirjan aitoperäisyyden puolustamisesta Baroniuksen julkaistessa tutkimuksensa *Ecclesiastical Annals v. 1592*. Ks. *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* (1950) III, s. 484; F. Gregorovius, *Rome in the Middle Ages*, II, s. 329; J. J. I. Dollinger, *Fables Respecting the Popes in the Middle Ages* (Lontoo, 1871). Tekstissä viitattuihin väärennetyihin asiakirjoihin kuuluvat myös pseudoisidoriset dekretaalit, 850-luvulla julkaistu kirkollinen väärennyksiä sisältävä lakikokoelma, jonka väitettiin olleen Isidorus Seviljalaisen laatima. Pseudoisidorisiin dekretaaleihin kuului väärennetyjä kirjeitä, joiden kirjoittajiksi oli merkitty varhaisia paaveja Klemens Roomalaisesta (88—97) Gregorius I Suureen (590—604) saakka. Näiden dekretaalien epäperäisyys on nykyisin vastaan sanomattomasti osoitettu niiden sisällön, lähdetutkimusten ja kirjoitusmenetelmien perusteella. Historiantutkijat ovat yksimielisiä siitä, että tämä kokoelma on julkaistu todennäköisimmin v. 850 tai 851. Kokoelmaan viitataan kirjallisuudessa ensimmäisen kerran v. 857. Näiden väärennyksien tekijä on tuntematon. Pseudoisidoristen dekretaalien aitoperäisyyden panivat kyseenalaiseksi mm. Nicolaus Cusanus (1401—1464), Charles Dumoulin (1500—1566) ja George Cassander (1513-1566). Kumoamattomat todisteet väärennyksistä esitti David Blondel v. 1628. Kriittillisen laitoksen pseudoisidorisista dekretaaleista julkaisi P. Hinschius, *Decretales Pseudo-Isidorianae et capitula Angilramni* (Leipzig, 1863). Ks. myös *New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* (1950), IX, ss. 343—345; H. H. Milman, *History of Latin Christianity; including that of the Popes to the Pontificate of Nicholas V*, III; J. J. I. Dollinger, *The Pope and the Council*, (1863); K. S. Latourette, *A History of the Expansion of Christianity* (1938), III; *Catholic Encyclopedia*, V, art. “False Decretals”; Fournier, *Etudes sur les Fausses Decretales* julkaisussa *Revue d’Historique Ecclesiastique*, VII (1906) ja VIII (1907).

¹⁰GREGORIUS VII: N (HILDE- BRANDIN) MÄÄRÄYKSET (s. 61). — Alkuperäisen latinankielisen version julk. Baronius, *Annales Ecclesiastici*, An. 1076, XVII, ss. 405, 406 (Pariisi 1869) sekä *Monumenta Germaniae Historica Selecta*, III, s. 17. Englantilainen käännös julk. Frederic A. Ogg, *A Source Book of Medieval History* (New York, 1907), ss. 262—264; Oliver J. Thatcher ja Edgar H. McNeal, *Source Book for Medieval History* (New York, 1905), ss. 136—139. Määräyksiä koskevasta keskustelusta ks. James Bryce, *The Holy Roman Empire*, 10. luku; James W. Thompson ja Edgar N. Johnson, *An Introduction to Medieval Europe, 300-1500*, ss. 377- 380.

¹¹KIIRASTULI (s. 62). — Tri Joseph Faa Di Bruno määrittelee kiirastulen seuraavasti: «Kiirastuli on tämän elämän jälkeinen kärsimyksen tila, jossa jonkin aikaa pidetään niitä sieluja, jotka eroavat tästä elämästä saatuaan poispyyhityiksi kuolemansyntien aiheuttaman saastaisuuden ja syyllisyyden sekä ansaitsemansa iankaikkisen piinain, mutta joilla on vielä suoritettavanaan joitakin noiden syntien tähden määrättyjä ajallisia rangaistuksia. Se on myöskin niitä sieluja varten, jotka jättävät tämän maailman syyllisinä ainoastaan vähäisiin, anteeksiannettaviin synteihin. — *Catholic Belief*, s. 196 (v: Ita 1884, New Yorkin arkkipiispan painoluvalla). Ks. myös K. R. Hagenbach, *Compendium of the History of Doctrines*, I. osa, ss. 234—237, 405, 408; 2. osa, ss. 135—150, 308, 309; Chas. Elliot, *Delineation of Roman Catholicism*, 2. kirja, 12. luku; *Catholic Encyclopedia*, hakusana «Purgatory» (Kiirastuli).

¹²ANEET (s. 62). — Yksityiskohtainen esitys aneopin historiasta on mm. seuraavissa teoksissa: M. Creighton, *A History of the Papacy from the Great Schism to the Sack of Rome* (1911), V, ss. 56—64, 71; *Catholic Encyclopedia*, art. “Indulgences”, VII, ss. 783—789; H. C. Lea, *A History of Auricular Confession and Indulgences in the Latin Church* (1896); Thomas M. Lindsay, *A History of the Reformation* (1917), I, ss. 216—227; A. H. Newman, *A Manual of Church History* (1953), II, ss. 53, 54, 62; L. von Ranke, *History of the Reformation in Germany* (1845), I, ss. 331, 335—337, 343—346; Preserved Smith, *The Age of the Reformation* (1920), ss. 23—25, 66. Aneopin käytännöllisestä soveltamisesta uskonpuhdistuksen aikana ks. Tri H. C. Lea julkaisemaa kirjoitusta “Indulgences in Spain” (Aneet Espanjassa), julk. teoksessa *Papers of the American Society of Church History*, I. osa, ss. 129-171. Kirjoituksensa alkusanoissa tri Lea huomauttaa: “Lutherin ja tri Eekin ja Sylvester Prieriasin välillä raivonneesta taistelusta välittämättä Espanja jatkoi tyynesti vanhan, tallatun polun kulkemista, ja näin se on antanut käytettäväksemme epäamättömiä virallisia asiakirjoja, joiden ansiosta voimme tarkastella asiaa historian väärentämättömässä valossa.”

¹³Cardinal Wiseman, *The Real Presence of the Body and Blood of Our Lord Jesus Christ in the Blessed Eucharist, Proved From Scripture*, luento 8, 3. osa, pyk. 26.

¹⁴MESSU (s. 63). — Trenton kirkolliskokouksen määrittelemästä messu- opista lähemmin Philip Schaff, *Creeds Christendom*, II, ss. 126—139; H. G. Schroeder, *Canons and Decrees of the Council of Trent* (1941). Katolista messuoppia koskevasta keskustelusta ks. *Catholic Encyclopedia*, V, art. “Eucharist;” Nikolaus Gühr, *Holy Sacrifice of the Mass, Dogmatically, Liturgically, Ascetically Explained*, (1937); Josef Andreas Jungmann, *The Mass of the Roman Rite, Its Origins and Development* (1951). Ei-katolisten käsitys: John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, 4. kirja, luvut 17, 18; Edward Bouverie Pusey, *The Doctrine of the Real Presence, as contained in the Fathers* (1855).

¹⁵J. A. Wylie, *The History of Protestantism*, 1. kirja, 4. luku.

4. Luku—Laaksojen sankarit

¹⁶D’Aubigne, *History of the Reformation of the Sixteenth Century*, 17. kirja, 2. luku.

¹⁷VALDOLAISTEN RAAMATUNKÄÄNNÖKSET (s. 68). — Valdolaisten käsi- kirjoitusten viimeaikaisista löydöistä ks. M. Esposito’ n artikkelia “Sur quelques manuscrits de l’ ancienne lit— terature des Vaudois du Piemont” aikakauskirjassa “Revue d’Historique Ecc- lesiastique” (Louvain, 1951), s. 130 seurr.; F. Jostes, art. “Die Waldenserbi- beln”, *Historisches Jahrbuch*, 1894; D. Lortsch, *Histoire de la Bible en France* (Pariisi, 1910), 10. luku. Eräs valdolaissaarnaajan kirjoittama klassillinen teos on Jean Leger “in Histoire Generate des Eglises Evangeliques des Vallees de Piemont” (Leyden, 1669), joka on kirjoitettu suurten vainojen aikana ja joka sisältää piirroskuvituksella täydennettyjä ensikäden tietoja. Valdolaistekstejä koskevaa kirjallisuutta: A. deStefano, *Civilta Medioe- vale* (1944) ja *Riformatori ed eretici nel medioeve* (Palermo, 1938); J. D. Bounous, *The Waldensian Patois of Pramol* (Nashville, 1936); A. Dondaine, *Archivum Fratrum Praedicatorum* (1946). Valdolaisten historiaa koskevia, vii- meaikaisimpia ja luotettavimpia teoksia ovat mm.: E. Comba, *History of the Waldenses in Italy* (Torre Pellice, 1934); E. Gebhart, *Mystics and Heretics* (Boston, 1927); G. Gonnet, *Il Valdismo Medioevale, Prolegomeni* (Torre Pellice, 1935) ; Jalla, *Histoire des Vaudois et leurs colonies* (Torre Pellice, 1935).

^{17b}VALDOLAISTEN SAPATINVIETTO (s. 69). — Jotkut kirjoittajat ovat väittäneet, että valdolaiset viettivät aivan yleisesti lepopäivänään seitsemännen päivän sapatia. Tämä käsitys perustuu lähteisiin, jotka alkuperäisessä latinankielisessä muodossaan ovat käyttäneet nimitystä *dies dominicus eli Herran päivä* tarkoittaen sillä sunnuntaita, mutta joissa uskonpuhdistuksen ajalta peräisin olevan tavan mukaan sunnuntaita tarkoittava sana on käännetty sapatiksi. On kuitenkin olemassa historiallinen todiste siitä, että valdolaisten keskuudessa oli seitsemännen päivän sapatin pyhittäjiä. Eräs inkvisitiotuomioistuim, jonka eteen oli tuotu Määrin valdolaisia 15. vuosisadan puolivälissä, mainitsee raportissaan, että valdolaisista “useat todellakin viettivät sapatia kuten juutalaiset”. — Johann Joseph Ignaz von Dollinger, *Beiträge zur Sek- tengeschichte des Mittelalters*, (Munchen, 1890), II, s. 661. Ei voi olla epäilystäkään siitä, etteikö tämä lähde tarkoita seitsemännen päivän sapatin viettämistä.

¹⁸Wylie, mt. 1. kirja, 7. luku.

¹⁹JULIUSTUS VALDOLAISIA VASTAAN (s. 82). — Suhteellisen suuri osa sen paavillisen bullan tekstistä, minkä Innocentius VIII julkaisi 1487 valdolaisia vastaan, on julkaistu englannin kielisenä käännöksenä Dowlin- gin teoksessa *History of Romanism*, (1871), 6. kirja, 5. luku, 62 pyk. Alkuperäistä asiakirjaa säilytetään Cambridgen yliopiston kirjastossa.

²⁰Wylie, mt. 16. kirja, 1. luku.

²¹Ibid.

5. Luku—Uskonpuhdistuksen aamutähti

²²Barnas Sears, *The Life of Luther*, ss. 70, 69.

²³Katso huom. 12.

²⁴D’Aubigne, mt. 17. kirja, 7. luku.

²⁵John Lewis, *History of the Life and Sufferings of J. Wiclif*, s. 37.

²⁶WYCLIFF (s. 89). — Wycliffiä vastaan julkaistujen paavillisten bullien alkupe-
räisteksti sekä englanninkielinen käännös on julkaistu mm. teoksissa J. Dahmus, *The*
Prosecution of John Wyclif (Yale University Press, New Haven, 1952) ss. 35—49; John
Fox, *Acts and Monuments of the Church*, (Pratt Townsend, Lontoo, 1870) III, ss. 4—13.
Yhteenveto näistä Canterburyn arkkipiispalle, kuningas Edwardille ja Oxfordin yliopiston
kanslerille lähetetyistä bullista on mm. seuraavissa teoksissa: Merle D’Aubigne, *The*
History of the Reformation in the Sixteenth Century (Blackie and Son, Lontoo, 1885) IV,
s. 93; August Neander, *General History of the Christian Religion and Church* (Crocker
and Brester, Boston, 1862) V, ss. 146, 147; George Sergeant, *History of the Christian*
Church (Frederick Publishing House, Dallas, 1948), s. 323 Gotthard V. Lechler, *John*
Wycliffe and His English Precursors (The Religious Tract Society, Lontoo, 1878), ss.
162—164; Philip Schaff, *History of the Christian Church*, (Chas. Scriener’s Sons, New
York, 1915) V, s. 317.

²⁷Ks. huom. 5.

²⁸R. Vaughan, *Life and Opinions of John de Wycliffe*, II, s. 6.

²⁹D’Aubigne, mt. 17. kirja, 7. luku.

³⁰Wylie, mt. 2. kirja, 13. luku.

³¹John Foxe, *Acts and Monuments*, III, ss. 49, 50.

³²D’Aubigne, mt. 17 kirja, 8. luku.

³³T. Fuller, *Church History of Britain*, 4. kirja, 2. os., 54. pyk.

6. Luku—Kaksi roviota

³⁴Wylie, mt. 3. kirja, 1. luku.

³⁵Ibid.

³⁶Bonnechose, *The Reformers Before the Reformation*, I, s. 87 (1844).

³⁷Wylie, mt. 3. kirja, 2. luku.

³⁸Katso huom. 12.

³⁹KONSTANZIN KIRKOLLISKOKOUS (s. 107). — Kirkolliskokousta koskevasta
lähdeaineistosta tärkein on Ulrich von Richentalin *Das Concilium so zu Constanz gehalten*
ist worden, Augsburg, 1483. Tähän tekstiin perustuva mielenkiintoinen tutkimus on mm.
Karl Kup “in julkaisema Ulrich von Ric- hental’s *Chronicle of the Council of Constance*”
(New York, 1936). Ks. Myös H. Finke (julk.), *Acta concilii Cons- tantiensis* (4 nidettä),
1896—1928; He- fele, *Conciliengeschichte* VI, VII; L. Mirbt, *Quellen zur Geschichte*
des Papsttums und des Römischen Katholi- zismus (1934); Milman, *History of Latin*
Christianity, VII, ss. 426—524; Pastor, *The History of the Popes* (34 nidettä), I, ss. 194
seurr.; K. Zähringer, *Das Kardinal Kollegium auf dem Konstan- zer Konzil* (Munster,
1935); Th. F. Grogau, *The Conciliar Theory* (Washington, 1949); Fred A. Krempel,
Cultural Aspects of the Council of Constance (Catholic University, Washington, 1936).
Jan Husia koskevaa kirjallisuutta: John Hus, *Letters* (1904); E. J. Kitts, *Pope John XXIII*
and Master John Hus (Lontoo, 1910); D. S. Schaff, *John Hus* (1915); Schwarze, *John Hus*
(1915); Matthew Spinka, *John Hus and the Czech Reform* (1941).

⁴⁰Bonnechose, mt. I, ss. 147, 148.

⁴¹Emt. I, ss. 148, 149.

⁴²Emt. I, s. 247.

⁴³Jacques Lenfant, *History of the Council of Constance*, I, s. 516.

- ⁴⁴Bonnechose, mt. II, s. 67.
⁴⁵D'Aubigne, mt. 1. kirja, 6. luku.
⁴⁶Bonnechose, mt. II, s. 84.
⁴⁷Emt. II, s. 86.
⁴⁸Wylie, mt. 3. kirja, 7. luku.
⁴⁹Ibid.
⁵⁰Bonnechose, mt. I, s. 234.
⁵¹Emt. II, s. 141.
⁵²Emt. II, ss. 146, 147.
⁵³Emt. II, s. 151.
⁵⁴Emt. II, ss. 151—153.
⁵⁵Wylie, mt. 3. kirja, 10. luku.
⁵⁶Bonnechose, mt. II, s. 168.
⁵⁷Wylie, mt. 3. kirja, 17. luku.
⁵⁸Emt. 3. kirja, 18. luku.
⁵⁹Emt. 3. kirja, 19. luku.
⁶⁰Ibid.
⁶¹Gillett, *Life and Times of John Huss*, [3. p.] II, s. 570.
⁶²Wylie, mt. 3. kirja, 19. luku.

7. Luku—Valon esitaistelija

- ⁶³D'Aubigne, 2. kirja, 2. luku.
⁶⁴Ibid.
⁶⁵Emt. 2. kirja, 4. luku.
⁶⁵Emt. 2. kirja, 4. luku.
⁶⁶Emt. 2. kirja, 6. luku.
⁶⁷Emt. 5. kirja, 2. luku.
⁶⁸Ks. John C. L. Gieseler, *A Compendium of Ecclesiastical History*, 4. jakso, 1. osa, 5. pyk.
⁶⁹D'Aubigne, mt. 3. kirja, 1. luku.
⁷⁰Ibid.
⁷¹Hagenbach, *History of the Reformation*, I, s. 96.
⁷²Katso huom. 12.
⁷³D'Aubigne, mt. 3. kirja, 4. luku.
⁷⁴Emt. 3. kirja, 6. luku.
⁷⁵Ibid.
⁷⁶Emt. 3. kirja, 7. luku.
⁷⁷Emt. 3. kirja, 9. luku.
⁷⁸Emt. 4. kirja, 2. luku.
⁷⁹Emt. 4. kirja, 4. luku.
⁸⁰Martyn, *The Life and Times of Luther*, ss. 271, 272.
⁸¹D'Aubigne, 4. kirja, 8. luku.
⁸²Emt. 4. kirja, 10. luku.
⁸³Ibid.
⁸⁴Emt. 5. kirja, 1. luku.

- ⁸⁵Emt. 6. kirja, 2. luku.
⁸⁶Ibid.
⁸⁷Wylie, mt. 6. kirja, 1. luku.
⁸⁸D'Aubigne, mt. 6. kirja, 3. luku.
⁸⁹Ibid.
⁹⁰Emt. 6. kirja, 9. luku.
⁹¹Ibid.
⁹²Emt. 6. kirja, 10. luku.
⁹³Ibid.
⁹⁴Martyn, mt. ss. 372, 373.

8. Luku—Luther valtiopäivillä

- ⁹⁵D'Aubigne, mt. 6. kirja, 11. luku.
⁹⁶Emt. 7. kirja, 1. luku.
⁹⁷Ibid.
⁹⁸Wylie, mt. 6. kirja, 4. luku.
⁹⁹D'Aubigne, mt. 7. kirja, 3. luku.
¹⁰⁰Emt. 7. kirja, 4. luku.
¹⁰¹Ibid.
¹⁰²Emt. 7. kirja, 6. luku.
¹⁰³Emt. 7. kirja, 7. luku.
¹⁰⁴Ibid.
¹⁰⁵Ibid.
¹⁰⁶Ibid.
¹⁰⁷Ibid.
¹⁰⁸Emt. 7. kirja, 8. luku.
¹⁰⁹Martyn, mt. s. 393.
¹¹⁰D'Aubigne, 7. kirja, 8. luku.
¹¹¹Ibid.
¹¹²Ibid.
¹¹³Ibid.
¹¹⁴Ibid.
¹¹⁵Ibid.
¹¹⁶Ibid.
¹¹⁷Ibid.
¹¹⁸Ibid.
¹¹⁹Emt. 7. kirja, 9. luku.
¹²⁰Ibid.
¹²¹Ibid.
¹²²Lenfant, History of the Council of Constance, I, s. 422.
¹²³D'Aubigne, mt. 7. kirja, 10. luku.
¹²⁴Ibid.
¹²⁵Ibid.
¹²⁶Martyn, mt. I, s. 410.
¹²⁷D'Aubigne, 7. kirja, 11. luku.

¹²⁸Ibid.

¹²⁹Martyn, mt. I, s. 420.

¹³⁰D'Aubigne, mt. 7. kirja, 11. luku.

¹³¹Emt. 9. kirja, 2. luku.

9. Luku—Sveitsin valosoihtu

¹³²Wylie, mt. 8. kirja, 5. luku.

¹³³Emt. 8. kirja, 6. luku.

¹³⁴Ibid.

¹³⁵D'Aubigne, mt. 8. kirja, 9. luku.

¹³⁶Emt. 8. kirja, 5. luku.

¹³⁷Emt. 8. kirja, 6. luku.

¹³⁸Ibid.

¹³⁹Ibid.

¹⁴⁰Ibid.

¹⁴¹Ibid.

¹⁴²Ibid.

¹⁴³Wylie, mt. 8. kirja, 9. luku.

¹⁴⁴D'Aubigne, mt. 8. kirja, 9. luku.

¹⁴⁵Wylie, mt. 8. kirja, 11. liiku.

¹⁴⁶D'Aubigne, mt. 8. kirja, 11. luku.

¹⁴⁷Ibid.

¹⁴⁸Wylie, mt. 8. kirja, 15. luku.

¹⁴⁹D'Aubigne, mt. 11. kirja, 13. luku.

¹⁵⁰Ibid.

¹⁵¹Ibid.

10. Luku—Hurmahenget voitetaan

¹⁵²Emt. 9. kirja, 1. luku.

¹⁵³Emt. 9. kirja, 7. luku.

¹⁵⁴Ibid.

¹⁵⁵Ibid.

¹⁵⁶Ibid.

¹⁵⁷Ibid.

¹⁵⁸Emt. 9. kirja, 4. luku.

¹⁵⁹Emt. 9. kirja, 8. luku.

¹⁶⁰Ibid.

¹⁶¹Ibid.

¹⁶²Ibid.

¹⁶³Emt. 10. kirja, 10. luku.

¹⁶⁴Ibid.

¹⁶⁵Ibid.

¹⁶⁶Emt. 9. kirja, 11. luku.

¹⁶⁷Ibid.

¹⁶⁸Ibid.

11. Luku—Ruhtinaiden vastalause

- ¹⁶⁹Emt. 13. kirja, 6. luku.
¹⁷⁰Emt. 13. kirja, 5. luku.
¹⁷¹Ibid.
¹⁷²Ibid.
¹⁷³Ibid.
¹⁷⁴Ibid.
¹⁷⁵Wylie, mt. 9. kirja, 15. luku.
¹⁷⁶D'Aubigne, mt. 13. kirja, 5. luku.
¹⁷⁷Ibid.
¹⁷⁸Ibid.
¹⁷⁹Ibid.
¹⁸⁰Ibid.
¹⁸¹Emt. 13. kirja, 6. luku.
¹⁸²Ibid.
¹⁸³Ibid.
¹⁸⁴Ibid.
¹⁸⁵Ibid.
¹⁸⁶Emt. 14. kirja, 2. luku.
¹⁸⁷Emt. 14. kirja, 6. luku.
¹⁸⁸Emt. 14. kirja, 7. luku.
¹⁸⁹Ibid.
¹⁹⁰Ibid.
¹⁹¹Emt. 14. kirja, 8. luku.
¹⁹²Emt. 10. kirja, 14. luku.
¹⁹³Ibid.
¹⁹⁴Emt. 14. kirja, 6. luku.
¹⁹⁵Ibid.

12. Luku—Soihdunkantajia Ranskassa

- ¹⁹⁶Wylie, mt. 13. kirja, 1. luku.
¹⁹⁷D'Aubigne, mt. 12. kirja, 2. luku.
¹⁹⁸Ibid.
¹⁹⁹Wylie, mt. 13. kirja, 2. luku.
²⁰⁰D'Aubigne, 12. kirja, 3. luku.
²⁰¹Wylie, mt. 13. kirja, 9. luku.
²⁰²Ibid.
²⁰³Ibid.
²⁰⁴D'Aubigne, History of the Reformation in the Time of Calvin, 2. kirja, 16. luku.
²⁰⁵Wylie, mt. 13. kirja, 9. luku.
²⁰⁶Ibid.
²⁰⁷D'Aubigne, emt. 2. kirja, 19. luku.
²⁰⁸Emt. 12. kirja, 9. luku.
²⁰⁹Wylie, mt. 13. kirja, 7. luku.

²¹⁰Martyn, *The Life and Times of Luther*, III, 13. luku.

²¹¹Wylie, mt. 13. kirja, 9. luku.

²¹²D'Aubigne, mt. 2. kirja, 30. luku.

²¹³Emt. 4. kirja, 10. luku.

²¹⁴Ibid.

²¹⁵Wylie, mt. 13. kirja, 20. luku.

²¹⁶Emt. 13. kirja, 21. luku.

²¹⁷D'Aubigne, mt. 4. kirja, 12. luku.

²¹⁸Wylie, mt. 13. kirja, 21. luku.

²¹⁹D'Aubigne, mt. 4. kirja, 12. luku.

²²⁰Wylie, mt. 13. kirja, 21. luku.

²²¹Emt. 14. kirja, 3. luku.

²²²D'Aubigne, mt. 9. kirja, 17. luku.

²²³JESUIITAT (s. 229). — «Jesuiitat, lat. Societas Jesu, lyh. S. J., katolisen kirkon vaikutusvaltaisin hengellinen veljeskunta. Sen perusti Ingatius Loyola 1534 ja vahvisti paavi Paavali III 1540. — Paavi Clemens XIV lakkautti veljistön 1773. Restauration aikana 1814 paavi Pius VII palautti sen entiselleen. Jesuiitat saavuttivat vähitellen entisen asemansa Euroopassa ja perustivat v: sta 1833 uusia provinssija Amerikkaan, mutta kohtasivat ultra- montanismin esitaistelijoina ankaraa vastustusta ja kiellettiin monissa maissa, mm. 1820 Venäjällä, 1848 Sveitsissä, 1872 Saksassa ja 1880 Ranskassa. Länsi-Euroopassa kielto on vielä voimassa Sveitsissä. Norjan perustuslakiin sisältynyt kielto kumottiin 1956. « — Otavan iso tietosanakirja III (1962), palsta 1576, 1577. “Jeesuksen yhdistyksen” alkuperää, periaatteita ja tarkoituksia tämän järjestön omien jäsenten selostamina esitetään Rev. John Gerard, S. J.: n toimittamassa teoksessa *Concerning Jesuits*, julk. Lontoossa 1902, Catholic Truth Society. Tässä teoksessa sanotaan että “yhdistyksen koko organisaation johtavana teemana on täydellisen kuuliaisuuden henki: ‘Olkoon jokainen’, kirjoittaa P. Ignatius, ‘vakuuttunut siitä, että kuuliaisuudessa elävien on sallittava Kaitselmuksen liikuttaa ja johtaa heitä ylempiensä kautta, aivan kuin he olisivat kuollut ruumis, jota voidaan kuljettaa minne tahansa, ja kohdella miten tahansa, tai kuin vanhuksen sauva, joka palvelee omistajaansa millä tiellä tahansa.’ Tämä ehdoton alistuminen saa jaloutensa tarkoituspäristään, ja sen tulisi olla, perustaja jatkaa, ‘aulista, iloista ja kestäväää; kuulainen uskovainen toteuttaa iloisesti sen, mitä hänen esimiehensä ovat uskoneet hänen suoritettavakseen yhteisen edun vuoksi, vakuuttuneena siitä, että hän siten uskollisesti noudattaa jumalallista tahtoa.’” — R. de Courson kirjassa *Concerning Jesuits*, s. 6. Ks. myös H. Boehmer, *Die Jesuiten* (7. p. 1957); E. Goethein, *Ignatius Loyola und die Gegenreformation* (Halle, 1895); T. Campbell, *The Jesuits 1534—1921* (New York, 1922); E. L. Taunton, *The History of the Jesuits in England 1580—1773* (Lontoo 1901).

²²⁴INKVISITIO (s. 230). — “Us- konpuhdistusliikkeen johdosta paavi Paavali III järjesti 1542 inkvisition uudelleen asettaen sen johtoon kardi- naalikongregaation, joka pian sai nimen Sanctum Officium. Inkvisitio toimi uskonpuhdistuksen kannattajia vastaan katolisissa maissa, Maria Verisen aikana 1553—58 myös Englannissa. Valistusajana sen voima heikkeni. Viimeinen kuolemantuomio Espanjassa pantiin toimeen 1781.” — Otavan iso tietosanakirja III (1962), palsta 1248. Roomalaiskatolista kirjallisuutta: *Catholic Encyclopedia*, VIII, art. “Inquisition”; E. Vacandard, *The Inquisition; A Critical and Historical Study of the Coercive Power of the Church* (New York, 1908). Ei-katolista

kirjallisuutta: Philip van Limborch, History of the Inquisition; Henry C. Lea, History of the Inquisition in the Middle Ages (3nid.), History of the Inquisition in Spain (4 nid.); A. S. Turberville, Medieval Heresy and the Inquisition (Lontoo, 1920).

13. Luku—Pohjolan aamunkoitto

- ²²⁵Brandt, History of the Reformation in and about the Low Countries, 1. kirja, s. 6.
²²⁶Emt. 1. kirja, s. 14.
²²⁷Martyn, mt. II, s. 87.
²²⁸Wylie, mt. 18. kirja, 6. luku.
²²⁹Emt. 10. kirja, 4. luku.
²³⁰Ibid.

14. Luku—Valonlevittäjiä Englannissa

- ¹³¹D'Aubigne, mt. 18. kirja, 4. luku.
²³²Ibid.
²³³Ibid.
²³⁴Anderson, Annals of the English Bible, s. 19 (uud. lait. 1862).
²³⁵Latimer, First Sermon preached before King Edvard VI, (toim. Parker Society).
²³⁶Latimer, Sermon of the Plough.
²³⁷Works of Hugh Latimer, I, s. XIII (toim. Parker Society).
²³⁸Laing, Works of John Knox, II, ss. 281, 284 (1895).
²³⁹John Whitehead, Life of the Rev. Charles Wesley, s. 102 (2. Am. p. 1845).
²⁴⁰Whitehead, Life of the Rev. John Wesley, s. 10 (Am. p. 1845).
²⁴¹Emt. s. 11, 12.
²⁴²Emt. s. 52.
²⁴³Emt. s. 74.
²⁴⁴Wesleys Works, III, ss. 287, 298 (1831).
²⁴⁵Emt. ss. 152, 153.
²⁴⁶Mc Clintock and Strong's Cyclopaedia, hakusana «Antinomians» (1871).
²⁴⁷Wesleys Works, saama 25.
²⁴⁸Ibid.
²⁴⁹Emt. saarna 35.

15. Luku—Ranskan sydänyö

²⁵⁰RANSKAN VALLANKUMOUS (s. 258). —Niistä kauaskantoisista seurauksista, mitkä aiheutuivat Ranskan kansan hyljättyä Raamatun ja raamatullisen uskon, ks. H. von Sybel, History of the French Revolution, 5. kirja, 1. luku, pyk. 3—7; H. T. Buckle, History of Civilization in England, luvut 8,12 (New York, 1895, I, ss. 364—366, 369—371, 437, 540, 541, 550); Blackwood's Magazine, 34: 215 (Nov., 1833, s. 739); J. G. Lorimer, An Historical Sketch of the Protestant Church in France, liiku 8, pyk. 6, 7.

²⁵¹Katso huom. 8.

²⁵²RAAMATUN HÄVITTÄMIS- YRITYKSIÄ (s. 252). — Viitatessaan Ranskassa esiintyneisiin pitkällisiin yrityksiin Raamatun — ja erityisesti sen kansankielisten käännösten — hävittämiseen, Gausсен kirjoittaa: "Toulousen määräys 1229, mikä pystytti

ink-visitiotuomioistuimen kaikkia kansankielisten Raamattujen lukijoita vastaan,... oli tulen, veren ja hävityksen määräys. Siinä määrättiin Raamatun omistajiksi epäiltyjen henkilöiden talot ja vaatimattomimmatkin kätköpaikat, vieläpä maanalaiset turvapaikatkin täydellisesti hävitettäväksi. Edelleen siinä määrättiin, että heitä oli ajettava takaa metsissä ja maan onkaloissa; samoin määrättiin, että niitä, jotka ottaisivat heitä luokseen, oli rangaistava ankarasti.” Tämän seurauksena “Raamattu oli kaikkialla kielletty kirja. Se katosi kuin maan alle, se laskeutui hautaan.” Näiden määräysten mukaan “viiden vuosisadan ajan langetettiin lukemattomia rangaistuksia, jotka saivat pyhien veren virtaamaan kuin veden”. — L. Gaussen, *The Canon of the Holy Scriptures*, 2. osa, 7. luku, 5. pyk., 561. mom. Tri Lorimer mainitsee niistä erikoisista ponnistuksista, joilla Raamattua yritettiin hävittää Hirmuvallan aikana 1793: «Voidaan sanoa, että Raamattua todella kaikkialla vainottiin kuolemaan asti, jopa siinä määrin, että useat arvonantoa nauttivat raamatunseittäjät tulkitsivat Ilmestyskirjan 11. luvussa mainittujen kahden todistajan surmaamisen tarkoittavan Vanhan ja Uuden testamentin yleistä vainoa, ei, hävitystä, tuona aikana Ranskassa. « — J. G. Lorimer, *An Historical Sketch of the Protestant Church in France*, 8. luku, pyk. 4, 5. Ks. myös G. P. Fisher, *The Reformation*, 15. luku, 16. pyk.; E. Petavel, *The Bible in France*, Pariisi 1864, 2. luku, pyk. 3, 8—10, 13, 21; G. H. Putnam, *The Censorship of the Church of Rome*, 1. osa, 4. luku (1906: n p. ss. 97, 99, 101, 102); 2. osa, 2. luku (ss. 15—19); S. Smiles, *The Huguenots: Their Settlements, Churches, and Industries*, 1. luku, pyk. 32, 34; 2. luku, 6. pyk; 3. luku, 14. pyk; 18. luku, 5. pyk; S. Smiles, *The Huguenots in France After the Revocation*, 2. luku, 8. pyk; 10. luku, 30. pyk.; 12. luku, 2—4 pyk.; J. A. Wylie, *The History of Protestantism*, 22. kirja, 6. luku, 3. pyk.

²⁵³ Sir Walter Scott, *Life of Napoleon Buonaparte*, I, 17. luku (1854).

²⁵⁴ *Blackwood's Magazine*, November, 1870.

²⁵⁵ Scott, mt. I, 17. luku.

²⁵⁶ Wylie, mt. 22. kirja, 6. luku.

²⁵⁷ Emt. 22. kirja, 7. luku.

²⁵⁸ Henry White, *The Massacre of St. Martholomeus*, 14. luku, 34. pyk. (1871).

²⁵⁹ Scott, mt. I, 17. luku.

²⁶⁰ Lacretelle, *History*, II, s. 309; Sir Archibald Alison, *History of Europe*, I, 10. luku.

²⁶¹ Scott, mt. I, 17. luku.

²⁶² M. A. Thiers, *History of the French Revolution*, II, ss. 370, 371.

²⁶³ Alison, mt. I, 10. luku.

²⁶⁴ *Journal of Paris*, n: o 318, 1793. Lainattu teoksessa Buchez — Roux, *Collection of Parliamentary History*, XXX, ss. 200, 201.

²⁶⁵ **HIRMUVALTA** (s. 269).. — *Mo- niteur Officiel* -niminen sanomalehti oli hallituksen äänenkannattaja Ranskan vallankumouksen aikana. Se on mitä tärkein lähde, koska siinä julkaistiin tuoreet selostukset tapahtumista, virallisten asiakirjojen tekstit ym. Siitä on julkaistu uusintapainoksia. Ks. Myös A. Aulard, *Christianity and the French Revolution* (Lontoo, 1927). Lyhyt, luotettava johdatus Ranskan vallankumouksen historiaan on L. Gershoy'n *The French Revolution* (1932); G. Lefebvre, *The Coming of the French Revolution* (Princeton, 1947). Kirkon ja valtion välisestä suhteesta Ranskan vallankumouksen aikana ks. Henry H. Walsh, *The Concordat of 1801: A study of nationalism in relation to Church and State* (New York, 1933); Charles Ledre, *L'Englise de France sous la Revolution* (Pariisi, 1949). Vallankumouksen aikalaisten julkaisemista vallankumouksen

uskonnollista merkitystä koskevista teoksista mainittakoon: G. Chais de Spurcesol, *Le Livre des Manifestes* (Avignon, 1800); James Bicheno, *The Signs of the Times* (Lontoo, 1797); W. Linn, *Discourses on the Signs of the Times* (New York, 1794); James Winthrop, *A Systematic Arrangement of Several Scripture Prophecies Relating to Antichrist; With Their Application to the Course of History* (Boston, 1795); Lathrop, *The Prophecy of Daniel Relating to the Time of the End* (Springfield, Mass., 1811). Vallankumouksen ajan kirkosta ks. W. M. Sloan, *The French Revolution and Religious Reform* (1901); P. F. La Gorce, *Histoire Religieuse de la Revolution* (Pariisi, 1909). Suhteista paavikuntaan ks. G. Bourgin, *La France et Rome de 1788—1797* (Pariisi, 1808) — perustuu Vatikaanin salaisiin arkistolähteisiin; A. Latreille, *L' Anglise Catholique et la Revolution* (Pariisi, 1950). Protestanttien asemasta vallankumouksen aikana ks. Pressense (toim.), *The Reing of Terror* (Cincinnati, 1869).

²⁶⁶G. De Felice, *History of the Protestants of France*, 1. kirja, 2. luku, 8.pyk.

²⁶⁷D'Aubigne, *History of the Reformation in the Time of Calvin*, 2. kirja, 36. luku.

²⁶⁸Wylie, mt. 13. kirja, 4. luku.

²⁶⁹Emt. 13. kirja, 20. luku.

²⁷⁰Ks. H. von Holst, *Lowell Lectures on the French Revolution*, luento 1; Taine, *Ancient Regime*; A. Young, *Travels in France*.

²⁷¹Ks. Thos. H. Gill, *The Papal Drama*, 10. kirja; E. de Pressense, *The Church and the French Revolution*, 3. kirja, 1. luku.

²⁷²Ks. M. A. Thiers, *History of the French Revolution*, (New York 1890), III, ss. 42—44, 62—74, 106; F. A. Mignet, *History of the French Revolution*, 1894, 9. luku, 1. pyk.; Sir Archibald Alison, *History of Europe, From the Commencement of the French Revolution to the Restoration of the Bourbons*, I, 14. luku (New York, 1872, I, ss. 293—312).

²⁷³RAAMATUN LEVITYS (s. 278). — Vuonna 1804 (Britannian ja Ulkomaan raamattuseuran edustajan William Cantonin mukaan) koko maailmassa oli Raamattuja käsinkirjoitettuna tai painettuna kaikki käännökset kaikissa maissa mukaan luettuna n. neljä miljoonaa. Nuo neljä miljoonaa oli julkaistu — harvinaisimmatkin kielet mukaan luettuna — noin 50 kielellä. (Ks. *What Is the Bible Society?* uud. p. 1904, s. 23.) Sata vuotta myöhemmin Britannian ja ulkomaan raamattuseura saattoi ilmoittaa levittäneensä Raamattuja tai sen osia 186. 680. 000 kpl, mikä määrä oli v. 1910 kasvanut 220. 000. 000 kpl: een, miltei neljällä sadalla eri kielellä. Näihin lukuihin on lisättävä ne miljoonat Raamatut tai sen osat, mitä muut raamattuseurat ja liikeyritykset levittivät samana aikana. Vuonna 1946 useat maapallon eri puolilla toimivat raamattuseurat perustivat yhteistyöjärjestön United Bible Societies, johon kuuluu 24 johtavaa seuraa. Vuoteen 1956 mennessä olivat maailman raamattuseurat levittäneet yhteensä n. 1350 miljoonaa Raamattua tai sen osaa. Vaikka osia Raamatusta onkin käännetty jo n. 1200 kielelle, on koko Raamattu toistaiseksi käännetty vain n. 220 kielelle ja koko Uusi testamentti n. 500 kielelle (1963).

²⁷⁴ULKOLÄHETYSTYÖ (s. 278). — Kirjassaan *History of the Christian Church* tri G. P. Fisher luonnehtii lähetyслиikkeiden alkua mainiten, että “kahdeksannentoista vuosisadan lopulla alkoi lähetystoiminnan loistava aikakausi, mikä lähetyслиikkeiden historiassa miltei vetää vertoja kristillisen seurakunnan historian ensimmäiselle vuosisadalle”. Vuonna 1792 perustettiin baptistien lähetyssseura, jonka ensimmäisiä lähettejä oli William Carey. “Carey purjehti Intiaan, ja siellä hän saman seuran muiden jäsenten avulla perusti

Seramporen lähetyksen.” Vuonna 1795 perustettiin Lontoon lähetykseura; vuonna 1799 muodostettiin järjestö, joka vuonna 1812 sai nimekseen Kirkon lähetykseura (Church Missionary Society). Pian sen jälkeen perustettiin Wesleyyn lähetykseura. Samanaikaisesti kun lähetysharrastus lisääntyi Isossa Britanniassa, Amerikan kristityt joutuivat saman innon valtaan. Vuonna 1812 he perustivat Amerikan ulkolähetystyön valtuuskunta -nimisen järjestön (American Board of Commissioners for Foreign Missions); ja vuonna 1814 perustettiin Amerikan baptistien lähetyksiitto (American Baptist Missionary Union). Adoniram Jud-son, eräs Amerikan ensimmäisistä lähetyssaarnaajista, purjehti Kalkuttaan v. 1812, ja hän saapui perille Burmaan heinäkuussa 1813. Vuonna 1837 muodostettiin presbyterinen lähetykseneuvosto. Ks. Fisher, *History of the Christian Church*, 9. jakso, 7. luku, pyk. 3-25. Ks. myös Kenneth Scott Latourette, *A History of the Expansion of Christianity*, I, ss. 2—4.

16. Luku—Uudelle mantereelle

²⁷⁵Martyn, mt. V, s. 22.

²⁷⁶Georg Bancroft, *History of the United States of America*, I, 12. luku, 6.pyk.

²⁷⁷J. G. Palfrey, *History of New England*, 3. luku, 43. pyk.

²⁷⁸Bancroft, mt. I, 12. luku, 15. pyk.

²⁷⁹J. Brown, *The Pilgrim Fathers*, s. 74.

²⁸⁰Martyn, mt. V, s. 70.

²⁸¹D. Neal, *History of the Puritans*, I, s. 269.

²⁸²Martyn, mt. V, ss. 70, 71.

²⁸³Emt. s. 297.

²⁸⁴Emt. s. 335.

²⁸⁵Bancroft, mt. I, 15. luku, 16. pyk.

²⁸⁶Martyn, mt. s. 340.

²⁸⁷Bancroft, mt. 15. luku, 2. pyk.

²⁸⁸Emt. 10. pyk.

²⁸⁹Martyn, mt. ss. 349, 350.

²⁹⁰Emt. s. 354.

²⁹¹Congressional documents (USA), serial No 200, document No 271.

²⁹²Martyn, mt. s. 417.

²⁹³Bancroft, mt. 19. luku, 25. pyk.

17. Luku—Aamun airuet

²⁹⁴Daniel T. Taylor, *The Reign of Christ on Earth: or, The Voice of the Church in All Ages*, s. 33.

²⁹⁵Emt. s. 54.

²⁹⁶Emt. ss. 129—132.

²⁹⁷Emt. ss. 132—134.

²⁹⁸Emt. ss. 158, 134.

²⁹⁹Ibid.

³⁰⁰Emt. ss. 151, 145.

³⁰¹Richard Baxter, *Works*, 17. nide, s. 555.

³⁰²Emt. s. 500.

³⁰³Emt. ss. 182, 183.

³⁰⁴Sir Charles Lyell, *Principles of Geology*, (N. Y., 1858) s. 495.

³⁰⁵Ibid.

³⁰⁶*Encyclopedia Americana* (1831), art. "Lisbon".

³⁰⁷R. M. Devens, *Our First Century*, s. 89.

³⁰⁸*The Essex Antiquarian*, April, 1899, vol. 3, No. 4, ss. 53, 54.

³⁰⁹William Gordon, *History of the Rise, Progress and Establishment of the Independence of the U. S. A.*, III, s. 57.

³¹⁰Isaiah Thomas, *Massachusetts Spy; or, American Oracle of Liberty*, X, No. 472 (25. 5. 1780).

³¹¹Letter by Dr. Samuel Tenney, of Exeter, New Hampshire, December 1785 (in *Massachusetts Historical Society Collections*, 1792, 1st series, I, s. 97).

18. Luku—Uutta valoa

³¹²S. Bliss, *Memoirs of Wm. Miller*, ss. 65—67.

³¹³Emt. s. 70.

³¹⁴Emt. ss. 74, 75.

³¹⁵Emt. s. 75.

³¹⁶Emt. s. 76.

³¹⁷Ks. huom. 8 ja 318.

³¹⁸PROFEETALLISEN LASKELMAN AJOITUS (s. 314). — Juutalaisen laskutavan mukaan kuningas Artakserkseen (Artahsaistan) seitsemännen hallitusvuoden viides kuukausi (Ab) oli heinäk. 23. p: stä elok 21. p: ään v. 457 eKr. Esran saavuttua Jerusalemiin tuon vuoden syksyllä, kuninkaan käsky astui voimaan. Perusteelliset tutkimukset ovat osoittaneet kiistattomasti, että kuningas Artakserkseen 7. hallitusvuosi oli 457 eKr. Ks. S. H. Horn ja L. H. Wood, *The Chronology of Ezra 7* (Washington D. C., 1953); E. G. Kraeling, *The Brooklyn Museum Aramaic Papyri* (Lontoo 1953), ss. 191—193; *Seventh-day Adventist Bible Commentary* (Washington D. C., 1954), III, ss. 97-110.

³¹⁹Bliss, mt. 76, 77.

³²⁰Emt. s. 81.

³²¹Emt. s. 92.

³²²Emt. s. 138.

³²³R. M. Devens, *American Progress; or, The Great Events of the Greatest Century*, 28. luku, 1—5 pyk.

³²⁴F. Reed, *The Christian Advocate and Journal*, 13. 12. 1833.

³²⁵"The Old Countryman", *Evening Advertiser* (Portland), 26. 11. 1833.

³²⁶Ibid.

³²⁷Josiah Litch, *Signs of the Times, and Expositor of Prophecy*, 1. 8. 1840.

³²⁸Litchin näkemys on perusteellisesti esitetty hänen julkaisuissaan *The Probability of the Second Coming of Christ About A. D. 1843* (julk. kesäkuussa 1838), *An Address to the Clergy* (julk. keväällä 1840; toinen painos, jossa esitettiin historialliset todisteet aikaisempien laskelmien tarkkuudesta, julkaistiin 1841) sekä *Signs of the Times and Expositor of Prophecy* -aikakauslehdessä 1. 8. 1840 julkaistussa artikkelissa. Ks. myös J. N. Loughborough, *The Great Second Advent Movement*, ss. 129—132 (1905). Uriah Smith, *The Prophecies of Daniel and the Revelation* (uud. laitos 1944) ss. 506—517

käsittelee tämän profetian ajoitusta. Ottomaanisen vallan varhaisempaa historiaa sekä turkkilaisen vallan häviötä käsittelevistä teoksista ks. mm. William Miller, *The Ottoman Empire and Its Successors, 1801—1927* (Cambridge, 1936); George G. S. L. Eversley, *The Turkish Empire From 1288—1914* (Lontoo, 1923); Joseph von Hammer-Purgstall, *Geshichte des Osmannischen Reiches* (Pesth, 1834—36) 4. nid.; Herbert A. Gibbons, *Foundation of the Ottoman Empire, 1300—1403* (Oxford, 1916); Arnold J. Toynbee ja Kenneth B. Kirkwood, *Turkey* (Lontoo, 1926).

³²⁹Bliss, *Memoirs of William Miller*, s. 183.

³³⁰Emt. ss. 250, 252.

³³¹Emt. s. 146.

³³²Roomalauskatolisen kirkon asenteesta Raamatun levittämiseen kansankielellä maallikkojen keskuuteen ks. *Catholic Encyclopedia*, art. "Bible" (Raamattu); G. P. Fisher, *The Reformation* (1873) ss. 530—532; J. Cardinal Gibbons, *The Faith of Our Fathers* (49. p. 1897), ss. 98—117; J. Dowling, *The History of Romanism* (1871) ss. 491—496, 621—625; L. F. Bungener, *History of the Council of Trent* (1853) ss. 101—110; G. H. Putnam, *Books and Their Makers During the Middle Ages, I, 2. jakso, 2. luku, pyk. 49, 54—56*. Katso myös William Muir, *The Arrested Reformation* (1912) s. 37—43; Harold Grimm, *The Reformation Era* (1954) s. 285; *Index of Prohibited Books* (1930) ss. IX, X; Timothy Hurley, *A Commentary on the Present Index Legislation* (1908) s. 71; *Translation of the Great Encyclical Letters of Leo XIII* (1903), s. 413.